

European Asylum Support Office

Pakistan Güvenlik durumu

Menşe Ülke Bilgisi Raporu

Ekim 2019

SUPPORT IS OUR MISSION

Avrupa Birliği hakkında daha fazla bilgiye internet üzerinden ulaşabilirsiniz (<http://europa.eu>).

Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019

Print ISBN 978-92-9485-641-8 doi:10.2847/32190 BZ-03-19-676-TR-C
PDF ISBN 978-92-9485-636-4 doi:10.2847/257185 BZ-03-19-676-TR-N

© European Asylum Support Office, 2019

Aksi belirtilmedikçe, işbu belge kaynağı belirtilmek kaydıyla çoğaltılabilir.

Bu yayında çıkan üçüncü şahıslara ait materyaller için ilgili üçüncü şahısların kendi telif hakları beyanlarına atıfta bulunulmuştur.

Kapak fotoğrafı: © Shankar, S., Wagah Hindistan-Pakistan sınırı, Amritsar yakınları, Hindistan, Kasım 2017, [url](#)

Pakistan Güvenlik durumu

Menşe Ülke Bilgisi Raporu

Ekim 2019

Teşekkür

EASO bu raporun taslağını hazırlayan, Mülteciler ve Vatansız Kişiler Genel Komiserliği bünyesindeki Belçika Belgeleme ve Araştırma Merkezi'ne (Cedoca) teşekkür eder.

Ayrıca aşağıda belirtilen ulusal sığınma ve göç daireleri bu raporu inceleyerek katkıda bulunmuşlardır:

Avusturya, Federal Göç ve İltica Ofisi, Menşe Ülke Bilgi Bölümü

Hollanda, Göçmen ve Vatandaşlık Dairesi, Ülke Bilgileri ve Dil Analizleri Ofisi

Polonya, Menşe Ülke Bilgi Birimi, Mülteci Prosedürleri Departmanı, Yabancılar Ofisi

İsveç Göç Kurumu, Bilgi Analizi Bölümü

Aşağıdaki dış kuruluşlar bu raporu gözden geçirmiştir:

ACCORD – Austrian Centre for Country of Origin and Asylum Research and Documentation (Avusturya Menşe Ülke ve Sığınma Araştırma ve Belgeleme Merkezi)

Adı geçen daire, uzman ya da kuruluşların yaptığı incelemeler raporun genel niteliğine katkıda bulunmaktadır; ancak bu incelemeler, bu kişilerin tüm sorumluluğu EASO'ya ait olan nihai raporu resmî olarak onayladıkları anlamına gelmez.

İçindekiler

Teşekkür.....	2
Yasal Uyarı	5
Sözlük ve Kısaltmalar	6
Giriş	10
Metodoloji.....	10
Kaynaklar.....	10
Bu raporun yapısı ve kullanımı	12
Harita.....	13
1. Pakistan'daki güvenlik durumunun genel açıklaması	14
1.1 Pakistan'daki yakın tarihli çatışmalara genel bakış.....	14
1.1.1 Militan şiddetinin tarihi.....	14
1.1.2 Etnik şiddet ve mezhep şiddeti.....	15
1.1.3 Siyasî görünüm	16
1.1.4 Uluslararası bağlam.....	16
1.2 Çatışmadaki aktörler	18
1.2.1 Devlet kuvvetleri	18
1.2.2 Silahlı Gruplar	20
1.3 Güncel güvenlik eğilimleri ve silahlı çatışmalar	30
1.3.1 Güvenlik operasyonları ve silahlı çatışmalar	32
1.3.2 Militan gruplar tarafından gerçekleştirilen saldırılar	33
1.3.3 Mezhep şiddeti.....	35
1.3.4 Siyasî şiddet.....	35
1.3.5 Sınır saldırıları.....	36
1.3.6 İnsansız hava aracı saldırıları	37
1.4 Şiddetin sivil nüfus üzerindeki etkisi.....	37
1.4.1 2018 yılı zayıat rakamları.....	37
1.4.2 1 Ocak-31 Temmuz 2019 arasında sivil zayıatı	40
1.4.3 Çocuklar.....	41
1.4.4 Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişiler ve mülteciler.....	42
1.5 Devletin hukuku ve düzeni güven altına alma becerisi.....	43
1.5.1 Güvenlik güçleri.....	43
1.5.2 Yargı ve hukuk sistemi	46
1.5.3 Terörle Mücadele Kanunları ve askerî mahkemeler.....	46
1.5.4 Alıkoyma ve ölüm cezası	47
2. Bölgelere göre güvenlik durumu	49
2.1 Şiddete coğrafik bir genel bakış 2018 – 31 Temmuz 2019.....	49
2.1.1 Bölgesel şiddet eğilimleri	49
2.1.2 Şiddet nedenli ölümlerin bölgelere göre karşılaştırılması.....	50

2.2 Coğrafi alt bölümlere göre güvenlik eğilimleri	53
2.2.1 Pencap.....	53
2.2.2 Hayber Pahtunhva (eski FATA dâhil).....	55
2.2.3 Belucistan.....	63
2.2.4 Sind.....	67
2.2.5 İslamabad Başkent Toprakları	69
2.2.6 Azad Keşmir ve Gilgit-Baltistan	70
Ek I: Kaynakça	73
Ek II: Görev Tanımı	102

Yasal Uyarı

Bu rapor, EASO COI Raporu Metodolojisine (Haziran 2019) göre yazılmıştır¹. Bu raporda özenle seçilmiş bilgi kaynakları temel alınmıştır. Kullanılan tüm kaynaklara referans verilmiştir. Mümkün olduğu ölçüde ve aksi belirtilmedikçe, tartışmaya açık olmayan veya bariz gerçekler hariç olmak üzere sunulan tüm bilgiler çapraz kontrole tabi tutulmuştur.

Bu raporda yer alan bilgiler azami özen gösterilerek araştırılmış, değerlendirilmiş ve analiz edilmiştir. Ancak, bu belgenin tamamen kapsayıcı olduğu iddia edilmemektedir. Belirli bir olay, kişi veya kuruluşun raporda belirtilmemiş olması, olayın gerçekleşmediği veya kişi ya da kuruluşun var olmadığı anlamına gelmez.

Ayrıca bu rapor, uluslararası koruma başvurusunun sonuçlandırılması veya başvurunun haklılığı konusunda da belirleyici nitelikte değildir. Kullanılan terminoloji, belirli bir yasal konunun göstergesi olarak kabul edilmemelidir.

“Mülteci”, “risk” ve benzer terimler; AB Sığınma Müktesebatı, 1951 Mülteci Sözleşmesi ve Mültecilerin Durumuna İlişkin 1967 Protokolü kapsamındaki gibi hukukî anlamda değil, genel terimler olarak kullanılmaktadır.

Bu raporda yer alan bilgilerin kullanımından EASO ya da EASO adına hareket eden hiçbir şahıs sorumlu tutulamaz.

Hedef kullanıcılar sığınma evlerinde çalışanlar, COI araştırmacıları, politika yapıcılar ve karar- mercileridir.

Bu rapor, 9 Ağustos 2019 tarihinde son haline getirilmiştir. Bu tarihten sonra gerçekleşen hiçbir olaya bu raporda yer verilmemiştir. Bu raporun referans dönemi hakkında daha fazla bilgi almak için giriş kısmındaki [Metodoloji](#) bölümüne bakabilirsiniz.

Bu raporun İngilizce dilinde yazılan orijinal versiyonu, EASO-DGMM Yol Haritası 2019-2021'de belirtildiği üzere Türkçeye çevrilmiştir. Orijinal İngilizce versiyon ile tercüme edilen versiyon arasında herhangi bir uyumsuzluk olması halinde orijinal İngilizce versiyon geçerlidir.

¹ The EASO methodology is largely based on the Common EU Guidelines for processing Country of Origin Information (COI), 2008, and can be downloaded from the EASO website: [url](#)

Sözlük ve Kısaltmalar

ACC	Afgan Vatandaş Kartı - Pakistan Hükümeti, Ağustos 2017 ile Şubat 2018 arasında Afganistan Hükümeti ile iş birliği yaparak ve IOM ile UNHCR'nin desteğini alarak belgesi olmayan Afganların kimliğini tespit etmek için ülke genelinde bir uygulama gerçekleştirdi ² .
ACLED	Silahlı Çatışma Yerleri ve Olay Verileri Projesi
AI	Uluslararası Af Örgütü
AK	Azad Keşmir
ANP	Awami Ulusal Partisi
AQIS	Hint Yarımadası'ndaki El Kaide
ASWJ	<i>Ahl-e-Sunnat-wal-Jamaat</i> , Sipah-e-Sahaba'dan ayrılarak ortaya çıkan siyasî Sünni Diyobendi kuruluşu ³ .
BLA	Belucistan Özgürlük Ordusu
BLF	Beluç Özgürlük Cephesi
BRA	Beluç Cumhuriyet Ordusu
BRAS	Baloch Raji Aajoi Sangar
CIED	Zorla Kaybolmaları Sorgulama Komisyonu
CPEC	Çin-Pakistan Ekonomi Koridoru
CRPF	Merkezî Yedek Polis Kuvveti (Hindistan)
CRSS	Araştırma ve Güvenlik Çalışmaları Merkezi
CTD	Terörle Mücadele Dairesi
<i>Daeş</i>	Bkz. Horasan Vilâyeti İslâm Devleti (ISKP)
Diyobendi	Muhafazakâr bir Sünni dinî hareket ⁴ .
FATA	Federal Olarak Yönetilen Aşiret Bölgeleri
FC	Öncü Müfrezeler
FRC	FATA Araştırma Merkezi
GB	Gilgit-Baltistan
<i>Hakkani</i> şebekesi	Sirajuddin Haqqani önderliğindeki silahlı isyan hareketi. Bu hareket Taliban ile bağlantılıdır. Merkezleri Kuzey Veziristan aşiret bölgesi ve güneydoğu Afganistan'da, Zadran'ın Peştun aşiretine ait bölgelerde bulunmaktadır ⁵ .
Hazara	Çoğunlukla orta Afganistan, batı ve kuzey Pakistan ve İran'ın bazı bölgelerinde yaşayan (ağırlıklı olarak) Şii Müslüman etnik azınlık grup ⁶ .
HM	Hizb-ul-Mujahideen, Azad Cemma ve Keşmir'de Syed Salahuddin liderliğinde operasyonlar gerçekleştiren militan grup ⁷ .
HuA	Hizbul Ahrar, JuA'dan kopan bir grup ⁸ .

² UNHCR, Solutions Strategy for Afghan Refugees 2018-2019, October 2018, [url](#), p. 13

³ Nelson, M., EASO, EASO COI Meeting Report: Pakistan; 16-17 October 2017, Rome, February 2018, [url](#), p. 30

⁴ Nelson, M., EASO, EASO COI Meeting Report: Pakistan; 16-17 October 2017, Rome, February 2018, [url](#), pp. 9, 27

⁵ Stanford University, Mapping Militant Organizations. "Haqqani Network.", last updated: July 2018, [url](#)

⁶ BBC News, Pakistan Hazara minority protests after bombing in Quetta, 13 April 2019, [url](#)

⁷ Al Jazeera, Explainer: Who are Kashmir's armed groups?, 3 March 2019, [url](#)

⁸ Dawn, Taliban splinter group splits further, 13 November 2017, [url](#)

HRCP	Pakistan İnsan Hakları Komisyonu
HRW	İnsan Hakları İzleme Örgütü
IBO	İstihbarata Dayalı Operasyon
İCJ	Uluslararası Adalet Divanı
ICT	İslamabad Başkent Toprakları
IDMC	•İkesinde Yerinden Edilenleri İzleme Merkezi
IDP	•İke İçinde Yerinden Edilen İnsanlar: özellikle silahlı çatışmanın etkileri, genel şiddet olayları, insan hakları ihlalleri veya doğal ya da insan kaynaklı afetler sonucunda ya da bunlardan uzak olmak amacıyla evlerinden ya da ikamet yerlerinden kaçmak veya bu yerleri terk etmek zorunda kalan veya buna zorlanan ve uluslararası tanınırlığı olan bir devlet sınırını henüz geçmemiş olan kişilerdir ⁹ .
IJU	İslâmî Cihat Birliği
IED	El Yapımı Patlayıcı
IMU	Özbekistan İslâmî Hareketi: Özbekistan asıllı mücahitlerle Afganistan'da ve diğer ülkelerde operasyonlar gerçekleştiren silahlı bir isyan hareketi ¹⁰ .
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
IPCS	Bariş ve Çatışma Çalışmaları
ISKP	Horasan Vilâyeti İslâm Devleti; IŞİD, ILİD, İD veya Daeş olarak da bilinir
ISPP	Pakistan Vilâyeti İslâm Devleti
ISI	Servisler Arası İstihbarat, genellikle en güçlü Pakistan devlet kurumlarından biri olarak görülen Pakistan istihbarat kurumlarından biri.
ISPR	Servisler Arası Halka İlişkiler, Pakistan Ordusunun medya kanadı.
Jamaat-ul Al-Sharia	AnsarEl Kaide'yi yeniden ortaya çıkaracak bir platformu tekrar oluşturmayı hedefleyen İslâmî silahlı isyan örgütlerinin şemsiye örgüt ¹¹ .
JuA	Cemaat-ül Ahrar (Özgürler Meclisi), Ağustos 2014'te kurulan ve Mohmand aşiret bölgesinde yerleşik olan Tahrik-i Taliban Pakistan'dan ayrılan bir grup (eski FATA) ¹² .
JeM	Jaish-e Muhammed (Muhammed'in Ordusu), Keşmir'de faal İslâmî silahlı isyancı grup ¹³ .
Cundullah	Allah'ın Askerleri, TTP ve IS ile bağlantılı bir grup ¹⁴ .
Khassadar	İngilizler tarafından kurumsallaştırılmış Aşiret milisleri. Son zamanlarda, Peştun bölgelerinde güvenlikten sorumlu olup Pakistan yetkili makamlarından maaş almaktadırlar ¹⁵ .
KP ¹⁶	Hayber Pahtunhva, eski FATA'yı kapsar.
Laşkarlar	Geleneksel aşiret karar mekanizmalarıyla harekete geçirilebilen Peştun aşiret orduları veya milisleri ¹⁷ .
LB	Laşkar-i-Belucistan

⁹ UNOCHA, Guiding principles on Internal Displacement, September 2004, [url](#)

¹⁰ Stanford University, Mapping Militant Organizations. "Islamic Movement of Uzbekistan.", last updated: August 2018, [url](#)

¹¹ Zahid, F., Jamaat ul Ansar al-Sharia: The New al-Qaeda Threat in Pakistan, in: Terrorism Monitor, Volume: 15 Issue: 18, 22 September 2017, [url](#); Zahid, F., The Return of Al-Qaeda to Pakistan, Middle East Institute, 24 August 2017, [url](#)

¹² Jeffery, F., Documenting: Jihadist groups operating in Afghanistan, 2 June 2019, Aurora Intel, [url](#)

¹³ Zahid, F., Profile of Jaish-e-Muhammad and Leader Masood Azhar, April 2019, in: Counter Terrorist Trends and Analyses, [url](#), pp. 1-5

¹⁴ Reuters, Pakistan Taliban splinter group vows allegiance to Islamic State, 18 November 2014, [url](#)

¹⁵ Express Tribune (The), Khassadar force personnel deprived of salaries, 28 May 2016, [url](#); TNN, Pro-merger people should now raise their voice for Khassadars', 14 August 2018, [url](#)

¹⁶ In this report KP refers to Khyber Pakhtunkhwa with the exception in the abbreviation ISKP where KP means Khorasan Province

¹⁷ Dawn, Death by lashkar: The forgotten protectors of Adezai village, 9 May 2016, [url](#)

LeI	Laşkar-i İslâm, 2004 yılında Müftü Şakir tarafından kurulan, tutucu görüşü haiz Sünni militan grup ¹⁸ . 2015 yılında, Laşkar-i İslâm, Tehrik-i Taliban Pakistan'a katılacağını duyurdu ¹⁹ .
LeJ	Laşkar-i Cangvi, 1996 yılında Pakistan'da kurulan tutucu görüşü haiz silahlı Sünni militan grup. Pakistan'da azınlıklara yönelik bazı saldırılarda bulunan bu grup, Sünni halifeliği kurmayı amaçlıyor ²⁰ .
LeT	Laşkar-i Taiba, 1990'da kurulan ve ilk eğitimlerini Afganistan'ın Kunar Vilâyeti'nde alan Sünni militan grup. LeT, Keşmir bölgesinin birleşmesi ve Pakistan topraklarına katılması için savaşmakta ve ayrıca Afganistan'da sivil hedeflere saldırmaktadır ²¹ .
LoC	Kontrol Hattı, Hindistan ile Pakistan arasındaki Cemma ve Keşmir bölgelerindeki tartışmalı sınır hattı.
LJA	Laşkar-i Cangvi El Alimi, Laşkar-i Cangvi'nin bir grubu ²² .
Khyber-IV	Pakistan ordusu tarafından 16 Temmuz 2017'de Hayber Bölgesi'ndeki Rajgal Vadisi'ni militanlardan temizlemek amacıyla gerçekleştirilen operasyon ²³ .
Medrese	İslâmî okul
MQM-P	Muttahida Kavmi Hareketi - Pakistan
NACTA	Ulusal Terörle Mücadele Kurumu
NADRA	Ulusal Veri Tabanı ve Kayıt Kurumu
NAP	Ulusal Eylem Planı, Pakistan hükümetinin terörizmi ortadan kaldırma planı ²⁴ .
NWFP	Kuzey Batı Hudut Vilâyeti, Hayber Pahtunhva'nın eski adı
Bariş Komitesi	Genellikle <i>Aman Jirgas</i> olarak adlandırılır. Bir bölgede güvenlik sorunlarına eğilmek ve huzuru tesis etmek amacıyla üyeler asker veya polis teşkilatı tarafından görevlendirilir. Hükümet tarafından kendilerine mahkeme dışı tahkim yetkisi verilmiştir ²⁵ .
PICSS	Pakistan Çatışma ve Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü
PIPS	Pakistan Bariş Çalışmaları Enstitüsü
PoR	Kayıt Belgesi kartı: Pakistan'daki kayıtlı Afgan mültecilere verilmek üzere düzenlenen idarî belge ²⁶ .
PPP	Pakistan Halk Partisi
PTI	Pakistan Tehrik-i İnsaf
PTM	Peştun Tahafuz Hareketi veya Peştun Koruma Hareketi, tabandan gelen Peştun yurttaşlık hakları hareketi ²⁷ .
Radd-ul-Fasaad	Pakistan ordusu tarafından 22 Şubat 2017'de gerçekleştirilen askerî operasyonun kod adı ²⁸ .
Razakar	Hükümet yanlısı aşiret milisi ²⁹ .
RFE/RL	Özgür Avrupa Radyosu/Özgürlük Radyosu

¹⁸ Dawn, Pakistan bans 25 militant organisations, 6 August 2009, [url](#); Express Tribune (The), List of banned organisations in Pakistan, 24 October 2012, [url](#)

¹⁹ LWJ, 3 jihadist groups merge with Movement of the Taliban in Pakistan, 6 May 2015, [url](#)

²⁰ USDoS, Country Report on Terrorism 2017 - Chapter 5 - Lashkar i Jhangvi (LJ), 19 September 2018, [url](#), p. 317

²¹ Stanford University, Mapping Militant Organizations. "Lashkar-e-Taiba.", last updated: June 2018, [url](#)

²² Jamestown Foundation (The), Lashkar-e-Jhangvi al-Alami: A Pakistani Partner for Islamic State, 27 January 2017, [url](#)

²³ Dawn, Army launches Operation Khyber-4 in Rajgal Valley, 16 July 2017, [url](#)

²⁴ Express Tribune (The), Fight against terrorism: Defining moment, 25 December 2014, [url](#)

²⁵ Secure Livelihoods Research Consortium, The role of local institutions in conflict affected Khyber Pakhtunkhwa Pakistan, September 2017, [url](#), p. 12

²⁶ UNHCR, UNHCR welcomes Pakistan cabinet's decision to extend stay of Afghan refugees, 28 June 2019, [url](#)

²⁷ BBC News, Manzoor Pashteen: The young tribesman rattling Pakistan's army, 23 April 2018, [url](#)

²⁸ Dawn, Pakistan Army launches 'Operation Radd-ul-Fasaad' across the country, 22 February 2017, [url](#)

²⁹ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 12

RSIS	S. Rajaratnam Uluslararası Çalışmalar Okulu
SATP	Güney Asya Terörizm Portalı
SDLA	Sindhudesh Özgürlük Ordusu
SMP	Sipah-e Mohammed Pakistan, Şii militan grup ³⁰ .
SSP	Sipah-e Sahaba Pakistan (Peygamber Müritleri Ordusu), Diyobendi İslâm cemaatine mensup eski bir siyasî parti ³¹ .
TBIJ	Araştırmacı Gazetecilik Bürosu
<i>Tehsil</i>	Pakistan'ın bazı bölgelerindeki idarî bir bölüm
TDP	Geçici olarak yerinden edilmiş kişiler
TTP	Tehrik-e Taliban Pakistan, (Pakistan Taliban Hareketi), Pakistan'daki en büyük militan grubu. 2007'de kurulan, Pakistan'daki Taliban gruplarının tamamını olmasa da büyük bir kısmını kapsayan şemsiye örgüt. TTP, Taliban'ın Afganistan'daki lideri olan Molla Ömer'e 2007'de bağlılık yemini etmişti. TTP'nin kuruluşunda temel amaç, Afganistan'da NATO/ISAF güçlerine eş zamanlı saldırılar düzenlemek için Pakistan Taliban'ının farklı gruplarını birleştirmektir. Grup ayrıca eski FATA'da operasyonlar yapan Pakistan askerî kuvvetlerine "savunma amaçlı cihat" saldırıları da düzenliyor ³² .
UAV	İnsansız Hava Aracı (drone)
UBA	Birleşik Beluç Ordusu
UNCAT	Birleşmiş Milletler İşkenceye Karşı Komite
USDoS	ABD Dış İşleri Bakanlığı
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri
UNOCHA	Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Ofisi
USIP	ABD Barış Enstitüsü
VBIED	El Yapımı Bomba Yüklü Araç
VoA	Amerika'nın Sesi
<i>Zekât</i>	Dinî yardım
<i>Zarb-e-Azb</i>	Pakistan ordusu tarafından 15 Haziran 2014'te gerçekleştirilen askerî operasyonun kod adı ³³ .

³⁰ Nelson M., EASO, EASO COI Meeting Report: Pakistan; 16-17 October 2017, Rome, February 2018, [url](#), pp. 31-32

³¹ Nelson, M., EASO, EASO COI Meeting Report: Pakistan; 16-17 October 2017, Rome, February 2018, [url](#), p. 30

³² Elahi, N., Terrorism in Pakistan: The Tehreek-e-Taliban Pakistan (TTP) and the Challenge to Security, March 2019, pp. 75-90

³³ Zulfqar, S., An Overview of Pakistan's Security Situation after Operation Zarb-e-Azb, October 2017, in: Islamabad Policy Research Institute, [url](#), pp. 117-118

Giriş

Bu rapor, [Teşekkür](#) bölümünde belirtildiği üzere Belçika Menşee Ülke Bilgileri (COI) Merkezi Cedoca'dan bir COI uzmanı tarafından hazırlanmıştır.

Rapor, uluslararası koruma statüsünü belirleme (mülteci statüsü ve ikincil koruma) ile ilgili olarak Pakistan'daki güvenlik durumu hakkında bilgi vermeyi amaçlamaktadır. İş tanımı [Ek 2](#)'de bulunabilir.

Metodoloji

Bu rapor Pakistan, Güvenlik Durumu ile ilgili EASO COI raporunun güncel halidir (son güncelleme: Ekim 2018)³⁴. Olayların açıklanmasına yönelik referans dönemi 15 Ağustos 2018'den 31 Temmuz 2019'a kadarki zaman dilimini kapsar. Yazarın EASO COI Rapor Metodolojisine bağlı kaldığından emin olmak için, [Teşekkür](#) bölümünde değerlendiriciler olarak listelenen ülkelerden ve kuruluşlardan COI uzmanları raporu gözden geçirmişlerdir. Bu kalite süreci, 13 Eylül 2019 tarihine kadar ilgili değerlendirmeler süresince alınan geri bildirimlere karşılık bazı ek bilgilerin dâhil edilmesine neden olmuştur. Değerlendiricilerin tüm yorumları dikkate alınmış ve yorumlarının çoğu bu raporun son taslağına dâhil edilmiştir.

Kaynaklar

Bu rapordaki bilgiler araştırmacının zaman çerçevesi ve kapsamı dâhilinde başvurulacak kamuoyunun erişimine açık basılı ve elektronik kaynaklar üzerinde masa başında yapılan araştırma sonucunda elde edilmiştir. Ayrıca, Pakistan konusunda uzman bir Cedoca araştırmacısı, aşağıdaki uzmanlarla görüşmeler de gerçekleştirmiştir:

- Esad Haşim, Skype görüşmesi, 28 Mayıs 2019. Esad Haşim, Pakistan hakkında yazan Pakistanlı bir gazetecidir.
- Davud Hattak, telefon görüşmesi, 6 Mayıs 2019. Davud Hattak, Prag'daki Özgür Avrupa Radyosu/Özgürlük Radyosu'nda (RFE/RF) Radio Mashaal programının Pakistanlı gazetecisi ve kıdemli editörüdür.
- Malik Siraj Akbar, Skype görüşmesi, 23 Mayıs 2019. Malik Siraj Akbar Washington'da yaşayan siyaset analisti ve Baluch gazetecidir.
- Muhammed Amir Rana, Skype görüşmesi, 17 Temmuz 2019. Muhammed Amir Rana, güvenlik ve politika analisti ve Pakistan Barış Çalışmaları Enstitüsü (PIPS) (<https://www.pakpips.com/>) direktörüdür.
- Sarah Bilal, Skype görüşmesi, 28 Mayıs 2019. Sarah Bilal Pakistan Adalet Projesi (<https://www.jpp.org.pk/>) icra direktörüdür.

Bu raporda, Araştırma ve Güvenlik Çalışmaları Merkezi (CRSS), Pakistan Çatışma ve Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü (PICSS), Pakistan Barış Çalışmaları Enstitüsü (PIPS) ve Güney Asya Terörizm Portalı (SATP) gibi farklı kurumların raporlarında veya internet sitelerinde belirtilen güvenlik olayları ve zayıf bilgileri temel alınmaktadır. Dört enstitü de çok sayıda kaynağa başvurmuştur. Her birinin metodolojilerine yönelik aşağıdaki açıklamalar her enstitünün kendi raporlarına veya internet sitelerine dayanmaktadır.

Pakistan Barış Çalışmaları Enstitüsü (PIPS), Pakistan güvenlik sorunlarında uzman olan direktörü Muhammad Amir Rana tarafından 2006'da Islamabad'da kuruldu³⁵. PIPS, Pakistan'da meydana gelen ilgili olayları farklı bölgelerde görev yapan muhabirler, gazeteler, dergiler, gazeteler ve haber yayını yapan televizyon kanalları gibi kaynaklardan günlük olarak izler. Bu bilgiler PIPS'nin yıllık ve aylık raporlarının temelini oluşturan PIPS çatışma/güvenlik veri tabanından ve arşivlerinden toplanmaktadır³⁶. PIPS, "saldırıları" beş kategoriye ayırmaktadır:

- (i) "militan saldırıları, milliyetçi isyancı saldırıları ve mezhep saldırıları da kapsayan terör saldırıları. Bu saldırılar farklı yöntemlerle gerçekleştirilebilir (intihar saldırıları, boynunu vurma ve eğitim kurumlarının, CD/video dükkanlarının yok edilmesi vs.)³⁷;

³⁴ EASO COI reports are available via EASO's website: [url](#)

³⁵ PIPS, PIPS Team, n.d., [url](#)

³⁶ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 9

³⁷ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), see Glossary

- (ii) etnopolitik şiddet olayları;
- (iii) sınır ötesi saldırılar;
- (iv) insansız hava aracı saldırıları ve
- (v) güvenlik güçleri tarafından militanlara karşı gerçekleştirilen operasyon amaçlı saldırılar³⁸.

PIPS “zayıatı” aşağıdaki gibi tanımlar: “zayıat hem ölü hem yaralı sayısını içerir”.³⁹

Araştırma ve Güvenlik Çalışmaları Merkezi (CRSS) ülke siyasetini ve güvenliğini analiz eden Pakistan menşeli bir araştırma enstitüsüdür. İcra Müdürü İmtiyaz Gül, CRSS’yi Aralık 2007’de kurmuştur⁴⁰. CRSS, Pakistan’daki güvenlik konusuyla ilgili yıllık bir rapor ile üç aylık raporlar yayımlar⁴¹. Mart 2019’da CRSS, 2013 ile 2018 yılları arasında Pakistan’daki şiddet hakkında “özel baskı güvenlik raporu” yayımladı⁴². CRSS tarafından tanımlandığı üzere şiddet terörizm, militan saldırıları, mezhep şiddeti, suç, linç etme, siyasî rekabet, hırsızlık, hedef gözeterek öldürme, güvenlik operasyonları ve insansız hava aracı saldırılarını içerir⁴³. CRSS, ulusal basılı ve elektronik medya gibi açık kaynakları kullanır⁴⁴.

Güney Asya Terörizm Portalı (SATP) Hindistan, Yeni Delhi’de 1997’de kurulan kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olan Çatışma Yönetimi Enstitüsü tarafından yönetilen bir internet sitesidir. SATP kurucusu K.P.S. Gill tarafından yönetilmektedir⁴⁵. İnternet sitelerindeki açıklamaya göre SATP, Güney Asya’daki iç güvenlik sorunlarının sürekli değerlendirilmesi ve çözüme kavuşturulması için çalışmaktadır⁴⁶. SATP, “Güney Asya’daki terörizm, düşük şiddetli savaş durumu ve etnik/toplumsal/mezhepçi mücadele hakkındaki tüm mevcut bilgilerin yer aldığı kapsamlı, arama yapılabilir ve sürekli güncellenen bir veri tabanı” kurmuştur⁴⁷.

Pakistan Çatışma ve Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü (PICSS) Islamabad’da yer alan bağımsız bir araştırma ve düşünce kuruluşudur⁴⁸. Bu enstitü Pakistan’a özgü devlet karşıtı şiddete ilişkin istatistiksel veri toplar⁴⁹. Çatışma İzleme Merkezi, PICSS’nin bir parçası olmuştur ve şu anda istatistik bölümü olarak faaliyet göstermektedir⁵⁰. PICSS yıllık güvenlik raporları yayımlar ve şiddet olaylarını temel olarak iki kategoriye ayırır: “şiddet içeren militan faaliyetleri ve güvenlik güçlerinin eylemleri”. Yıllık raporda mezhep şiddet, genel suçlar, etnik ve dil kaynaklı şiddetten bahsedilmez⁵¹. PICSS tarafından toplanan veriler; gazeteler, hükümet kaynakları ve kendi muhabirleri gibi açık kaynaklardan edinilir⁵². PICSS militan saldırılarını şu şekilde tanımlar: “a. Hükumete, halka veya özel hedeflere karşı militan saldırıları. Bu hedefler cana veya devletin gaz boru hatları, enerji iletim hatları gibi tesisatları olmak üzere mala yönelik olabilir. b. Farklı militan grupları arasındaki militan çatışmaları”⁵³.

Her kurum farklı bir metodoloji ve terminoloji kullandığından, güvenlik olayları ve zayıatlara ilişkin veriler dört kurum arasında farklılık gösterebilir. Örneğin, PIPS “terör saldırıları” olarak kaydederken PICSS bunu militan saldırıları olarak kaydeder. Bu nedenle [1.4.1 Sivil Ölümlemleriyle ilgili rakamlar](#) başlıklı bölüm, durumun kıyaslanması ve daha net şekilde anlaşılmasını sağlamak adına farklı kaynaklardan ayrı ayrı veriler sunar.

Bu rapor, 2018 yılındaki ve 1 Ocak-31 Temmuz 2019 arası dönemdeki güvenlik olayları ve zayıatlar hakkında bilgiler içermektedir. 1 Ocak 2019 ile 31 Temmuz 2019 arasındaki güvenlik olaylarına ilişkin veriler PIPS tarafından

³⁸ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), pp. 9-10

³⁹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 10

⁴⁰ Imtiaz Gul Official Website, Biography, n.d., [url](#)

⁴¹ For example: CRSS, Annual Security Report 2017, February 2018, [url](#); CRSS, Quarterly Security Report 2019 1st Quarter, 2019, 16 April 2019, [url](#)

⁴² CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#)

⁴³ CRSS, Annual Security Report 2017, February 2018, [url](#)

⁴⁴ CRSS, Annual Security Report 2017, February 2018, [url](#), pp. 6-7

⁴⁵ SATP, Institute for Conflict Management - An Introduction, n.d., [url](#)

⁴⁶ SATP, Institute for Conflict Management - An Introduction, n.d., [url](#)

⁴⁷ SATP, Institute for Conflict Management - An Introduction, n.d., [url](#)

⁴⁸ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), pp. 2-4

⁴⁹ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), pp. 2-4

⁵⁰ PICSS, About PICSS, n.d., [url](#)

⁵¹ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), pp. 2-4

⁵² PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), pp. 2-4

⁵³ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 4

verilmiştir⁵⁴. Bu rapor, 1 Ocak 2019 ile 31 Temmuz 2019 arasındaki zayıat rakamlarına ilişkin olarak CRSS'nin üç aylık raporlarını ve SATP internet sitesindeki verileri de kullanmaktadır.

Güvenlikle ilgili olayların coğrafik dağılımını değerlendirmek için (bkz. [2.1.1 Bölgesel şiddetteki eğilimler](#) başlıklı bölüm), Silahlı Çatışma Yerleri ve Olay Verileri Projesi'nin (ACLED) kontrol paneline referans yapılır. ACLED verileri, bu raporda olayların doğrulanması haricinde başka bir amaç doğrultusunda kullanılmamaktadır.

Bu rapor ayrıca Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişilerin (IDP) sayısını içermektedir. Bunun için, Birleşmiş Milletler İnsani İşler Koordinasyon Ofisi (UNOCHA) haritaları ve Ülkesinde Yerinden Edilenleri İzleme Merkezi (IDMC) tarafından toplanan bilgiler kullanılmıştır. Söz konusu IDP verileri, vilâyetlerde meydana gelen veya vilâyetlerden alınan IDP hareketlerine ilişkin anekdot bilgileri ile bu hareketlerin nedenleri hakkındaki bilgilerle desteklenmektedir. Bu bilgi büyük ölçüde medya kaynaklarından gelmektedir.

Her idarî bölümden gelen bölgesel açıklamada, idarî bölümlerdeki nüfus rakamlarını ifade etmek için bir hükümet kaynağı kullanılmaktadır⁵⁵. Bu kaynak Pakistan'daki en güncel nüfus rakamlarını ifade ettiği için kullanılmıştır. Bazı kaynaklar 2017 nüfus sayımı sonuçları hakkında şüphe uyandırmıştır⁵⁶.

Bazı kaynaklarda, bazı alanların "gidilmemesi gereken alanlar" olarak kabul edildiği ve bazı konuların Pakistan'da tabu olduğu belirtilmiştir⁵⁷. Pakistanlı gazeteci Esad Haşim 28 Mayıs 2019 tarihli bir Skype görüşmesinde ülkedeki basın özgürlüğünün 2014'ten itibaren düşüş eğiliminde olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle, bazı konular, güvenlik sorunları, insan hakları sorunları ve bazı alanlar tam olarak haber konusu olmamaktadır⁵⁸. Bu bağlamda, gazeteciler ve blog yazarları oto sansür uygulamaktadır⁵⁹. Geçmişte bağımsız gazeteciler tehdit edilmiş ve saldırıya uğramıştır. Son zamanlarda, haber ajansları da saldırıya uğramış, kapatılmış ve belli konuları içeren gazeteleri dağıtmaları veya o konularda yayın yapmaları yasaklanmıştır⁶⁰.

Bu raporun yapısı ve kullanımı

Bu rapor, uluslararası koruma ihtiyacını değerlendirmede yardımcı olabilecek unsurlar ve göstergeler hakkında bilgi vermektedir. [Birinci bölümde](#) Pakistan'daki güvenlik durumunun genel tanımı yapılmaktadır. [İkinci bölümde](#) her vilâyetin güvenlik durumu daha ayrıntılı şekilde açıklanmaktadır. Vilâyet hakkındaki genel tanım, o vilâyetteki aktif aktörler dâhil olmak üzere coğrafya ve nüfus hakkında bilgilerin yanı sıra çatışmanın arka planı hakkında bilgiler içermektedir. Güvenlik durumundaki güncel eğilimlerin açıklaması, nicel (sayılar) ve niteliksel bilgiler (eğilimlerin örnekleri ve açıklaması) vermektedir. Bir alt bölümde 15 Ağustos 2018 ile 31 Temmuz 2019 tarihleri arasındaki olayların mahiyetine, sıklığına, hedeflerine, konumlarına ve açıklamalarına odaklanılmaktadır. Bir diğer alt bölüm ise sivil zayıatlar hakkında bilgiler içermektedir. Son olarak, ayrı bir bölümde çatışma nedeniyle yerinden edilme durumları açıklanmaktadır.

Hem genel hem bölgesel açıklamalar, ilgili unsurlar ve göstergeler hakkındaki çeşitli kaynaklardan bilgi sağlamaktadır. Bu tür bir göstergeye ilişkin bilgiler asla kesin kabul edilmemelidir, sadece koruma ihtiyaçlarının değerlendirilmesinde bir gösterge olarak değerlendirilmeli ve bölgedeki diğer göstergeler ve bilgiler ile birlikte yorumlanmalıdır.

İdarî bölümler

Güvenlik durumunun tanımlanmasında şu idarî bölümler kullanılmaktadır:

- Dört vilâyet: Pencap, Hayber Pahtunhva (KP), Belucistan⁶¹ ve Sind;
- İslamabad Başkent Toprakları;

⁵⁴ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁵⁵ Pakistan, Pakistan Bureau of Statistics, Provisional Summary Results of 6th Population & Housing Census-2017, 25 August 2017, [url](#)

⁵⁶ Daily Pakistan, Mustafa Kamal challenges census 2017 results in SC, 25 April 2018, [url](#); Express Tribune (The), Census 2017: FATA lawmakers dispute census count, 26 August 2017, [url](#); Dawn, Opposition parties suspicious of census results, 27 August 2017, [url](#)

⁵⁷ Almeida, C., EASO, EASO COI Meeting Report: Pakistan; 16-17 October 2017; Rome, February 2018, [url](#), p. 16; HRW, World Report 2019 - Pakistan, 17 January 2019, [url](#)

⁵⁸ Hashim, A., Skype interview, 28 May 2019. Asad Hashim is a Pakistani journalist covering Pakistan.

⁵⁹ HRW, World Report 2019 - Pakistan, 17 January 2019, [url](#)

⁶⁰ Hashim, A., Skype interview, 28 May 2019

⁶¹ Balochistan refers to the Pakistani province of Baluchistan (see Map 1)

1. Pakistan'daki güvenlik durumunun genel açıklaması

1.1 Pakistan'daki yakın tarihli çatışmalara genel bakış

Pakistan'daki güvenlik durumu tüm ülkede değişiklik göstermenin yanı sıra politik şiddet, isyancı şiddeti, etnik çatışmalar ve mezhep şiddeti gibi faktörlerden de etkilenmektedir⁶⁷. Ayrıca yerel güvenlik durumunda komşu ülkeler Hindistan ve Afganistan ile yaşanan ve zaman zaman şiddete dönüşen anlaşmazlıklar da etkili olmaktadır⁶⁸.

1.1.1 Militan şiddetinin tarihi

Pakistan'daki militan şiddet temel olarak Belucistan'daki ayrılıkçı isyan ve Afganistan'daki Taliban rejiminin 2001 yılında devrilmesi sonucu ülkenin kuzey batısında oluşan dengesizlikten kaynaklanmaktadır. Afgan Talibanı, Afganistan'da Amerika Birleşik Devletleri (ABD) liderliğindeki uluslararası koalisyonun işgalinden kaçarak eski FATA'ya ve Kuzeybatı Sınır Vilâyeti'ne (NWFP, bugünkü Hayber Pahtunhva) yerleşti⁶⁹. Onların etkisi altında, benzer ideolojiye sahip birkaç Pakistanlı grup birlikte çalışmaya devam ederek silahlı gruplardan oluşan bir federasyon haline geldi. Bu da, bölgenin sözde "Talibanlaştırılması" sonucunu doğurdu. Taliban politikaları muhafazakâr İslâmî ilkelere katı bir şekilde uygulanmasını içeriyordu ve sivillere ve nihayetinde Pakistan makamlarına yönelik şiddetle sonuçlandı⁷⁰. Sonuç olarak, Pakistan ülkedeki bir grup İslâmîci gruba yönelik desteği geri çekmek zorunda kaldı⁷¹.

2007'den bu yana Pakistan güvenlik güçleri aşiret bölgelerinde Pakistan Talibanı'nın ve bağlı kuruluşlarının gücünü kırma amaçlı pek çok askerî operasyon gerçekleştirdi⁷². Özellikle 2009'dan itibaren, Pakistan Talibanı'na yönelik gerçekleştirilen operasyonlar Pakistan'ın kuzey batısında büyük çaplı yer değiştirmelere sebep olan güvensizliğin ana kaynaklarından biri halinde geldi⁷³.

Eski Başbakan Navaz Şerif'in Şubat 2014'te⁷⁴ Taliban ile barış anlaşmasına yönelik görüşme çabaları başarısız oldu⁷⁵. Çok geçmeden, militanlar 8 Haziran 2014'te Karaçi'de uluslararası bir havalimanına saldırdı⁷⁶. Pakistan hükümeti 15 Haziran 2014'te Kuzey Veziristan'daki militan kalesine karşı askerî saldırı başlattı⁷⁷. Bu askerî operasyona *Zarb-e Azb* kod adı verildi (bkz. [1.3.1. Güvenlik operasyonları ve silahlı çatışmalar](#))⁷⁸. Militanlar çeşitli saldırılarla cevap verdi. 2 Kasım 2014'te bir intihar bombası sembolik ve hassas bir bölge olan Lahor yakınlarındaki Wagah sınır kapısında 60 hayata son verdi⁷⁹. 16 Aralık 2014'te Peşaver'deki Askerî Devlet Okuluna yapılan saldırı, çoğu askerî personel çocuğu olmak üzere yaklaşık 150 kişinin hayatını kaybetmesine neden oldu⁸⁰.

25 Aralık 2014'te dönemin başbakanı Navaz Şerif, farklı siyasî partilere danıştıktan sonra isyancı tehdidiyle başa çıkmak için 20 maddelik kapsamlı bir eylem planı olan Ulusal Eylem Planı'nı (NAP) açıkladı. Plan, "terör zanlılarının" hızlı biçimde yargılanması için özel mahkemelerin kurulmasını kapsıyordu ve Aralık 2014 başında yürürlüğe konulduktan sonra ölüm cezasına ilişkin ilan edilen moratoryum iptal edildi. Ayrıca plan, 5.000 kişilik etkili terörle mücadele kuvvetinin tüm ülkede konuşlandırılmasını düzenliyordu. Plan kapsamında, ülkede hiçbir silahlı milisin faaliyet göstermesine izin verilmeyecek ve terör örgütlerinin finansmanları "boğulacaktı". Plan ayrıca nefret

⁶⁷ Droogan, J., The perennial problem of terrorism and political violence in Pakistan, 5 June 2018, [url](#)

⁶⁸ USIP, The Current Situation in Pakistan A USIP Fact Sheet, 1 April 2019, [url](#)

⁶⁹ DW, What is Pakistan's militancy issue all about?, 1 December 2017, [url](#)

⁷⁰ Rashid, A., Descent into Chaos, 2008, pp. 265-270; Al, As if hell fell on me, the human rights crisis in northwest Pakistan, 10 June 2010, [url](#), pp. 10-11

⁷¹ DW, What is Pakistan's militancy issue all about?, 1 December 2017, [url](#)

⁷² Al Jazeera, Pakistan military warns Pashtun rights group its 'time is up', 30 April 2019, [url](#)

⁷³ ECHO, Pakistan-Factsheet, last updated: 1 February 2019, [url](#)

⁷⁴ BBC News, Pakistan enters peace talks with Taliban, 6 February 2014, [url](#)

⁷⁵ Reuters, Peace Talks between Pakistan and Taliban collapse after killings, 17 February 2014, [url](#)

⁷⁶ Dawn, TTP claims attack on Karachi airport, 8 June 2014, [url](#)

⁷⁷ Dawn, Zarb-e-Azb operation: 120 suspected militants killed in N Waziristan, 16 June 2014, [url](#)

⁷⁸ Dawn, Zarb-e-Azb operation: 120 suspected militants killed in N Waziristan, 16 June 2014, [url](#); BBC News, Pakistan army North Waziristan offensive: thousands flee, 19 June 2014, [url](#); Reuters, Pakistan army in for long haul in offensive against Taliban, 17 June 2014, [url](#)

⁷⁹ Dawn, TTP splinter groups claim Wagah attack: 60 dead, 3 November 2014, [url](#)

⁸⁰ CNN, In Pakistan school attack, Taliban terrorists kill 145, mostly children, 17 December 2014, [url](#); New York Times (The), Taliban Besiege Pakistan School, Leaving 145 Dead, 16 December 2014, [url](#)

söylemiyle mücadele etmeyi de kapsıyordu. Pakistan ordusu aşiret bölgelerindeki asker operasyonların “sürdürüleceğini” doğruladı⁸¹.

2015 ve 2016’da *Zarb-ı Azb* askerî operasyonu devam etti⁸². Pakistan ordusu aşiret bölgelerinde çok sayıda militan grubu hedef alıyordu⁸³. Askerî operasyonların yanı sıra Pakistan ordusu Çin-Pakistan Ekonomi Koridoru (CPEC) için güvenlik desteği vermeye de çağrıldı⁸⁴. Şubat 2017’de ülkede üst düzey “terör saldırıları” meydana geldi. Pakistan hükümeti, bu saldırılara cevap olarak 22 Şubat 2017’de ülke genelinde *Radd-ul-Fasaad* kod adlı askerî operasyonu başlattı (bkz. [1.3.1. Güvenlik operasyonları ve silahlı çatışmalar](#))⁸⁵. 25 Temmuz 2018 seçimlerine yaklaşıırken, tüm ülke şiddetli saldırılarda ani bir artışa tanıklık etti⁸⁶. 13 Temmuz 2018’de bir intihar bombacısı Belucistan vilâyetinin Mastung ilçesinde Belucistan Awami Partisi’nin (BAP) bir mitingini hedef alarak 149 kişiyi katletti ve 189 kişiyi de yaraladı. Bu, Pakistan tarihindeki en şiddetli üçüncü saldırıydı⁸⁷.

Pakistan Barış Çalışmaları Enstitüsü (PIPS) güvenlik ve politika analisti ve direktörü Muhammed Amir Rana 17 Temmuz 2019 tarihli bir Skype görüşmesinde 2019’un ilk yarısındaki güvenlik durumunun 2018’dekinden “daha iyi” olduğunu belirtti. Ona göre durum, önceki yıllara göre çok daha “istikrarlı”⁸⁸. Güvenlik güçleri 2019’un ilk yarısında birçok terörle mücadele operasyonu gerçekleştirdi ve Tehrik-i Taliban Pakistan (TTP) ve Horasan Vilâyeti İslâm Devleti (ISKP) gibi farklı militan gruplardan bazı üst düzey komutanları yakaladı⁸⁹. Son yıllarda saldırıların azalmasına rağmen, militan gruplar güvenlik güçlerini ve sivilleri hedef almaya devam ediyor⁹⁰.

1.1.2 Etnik şiddet ve mezhep şiddeti

Maryam Azam ve Umbreen Javaid’e göre, militan gruplar kendi gündemleri için halk arasında destek bulmak amacıyla Pakistan’da dinî⁹¹ ve etnik söylemi kötüye kullanıyor⁹². Etnik militanlığa örnek olarak Karaçi (siyasî partilerin militan kanatlarıyla karışmış çok kültürlü ortam) ve Şii Hazara toplumunun özellikle hedef alındığı Belucistan (Ketta) verilebilir⁹³. 1980’lerin ortasından itibaren Sind’in kentsel kısımları da kendisini sıklıkla etnik şiddetin pençesinde buldu. Yaklaşık aynı zamanlarda kurulan Muttahida Kavmi Hareketi bu çatışmalarda merkezî bir rol oynadı⁹⁴. Militan gruplar yıllar boyunca devamlı Pakistan’daki dinî azınlıkları hedef almıştır. Şiiler, Hindular, Sünni gruplar, Hristiyanlar ve Ahmediye cemaatleri mezhep şiddetinin kurbanlarıydı⁹⁵. ABD Uluslararası Dinî Özgürlük Komisyonu’na (USCIRF) göre, Pakistan’daki dinî azınlıklar hukukî, kurumsal ve sosyal ayrımcılığa da maruz kalıyor⁹⁶. Çeşitli kaynaklar mezhep şiddetinin son iki yıldır düşmekte olduğunu belirtti⁹⁷.

Pakistan devletinin Pakistan’daki militanlıkla mücadele etme çabaları bir ölçüde başarılı olmuştur. Ancak iyileşen güvenlik durumuna rağmen, Pakistan hükümeti artan aşırıcılık ve dinî hoşgörüsüzlük tehdidiyle mücadele etmek için çok az şey yapmaktadır⁹⁸. Dine küfür hâlâ söz konusuydu ve Hafız Muhammed Said’in Jamaat-ud Dawa grubu dâhil birçok militan grubun adayları tarafından Temmuz 2018 genel seçimlerinde ön plana getirilmişti⁹⁹. Hükümet, Nisan 2019’da 30.000 *medresenin* kontrolü altına alınmasına yönelik bir reform planı açıkladı, ancak dinî okulların

⁸¹ Express Tribune (The), Fight against terrorism: Defining moment, 25 December 2014, [url](#)

⁸² Diplomat (The), Pakistan’s Counterterrorism Operation: Myth vs. Reality, 27 June 2016, [url](#)

⁸³ Nation (The), Operation Zarb-e-Azb: Two years of success, 6 September 2016, [url](#)

⁸⁴ Express Tribune (The), Pakistan Army leaving no stone unturned to protect Chinese investment, 8 February 2016, [url](#)

⁸⁵ Dawn, Pakistan Army launches ‘Operation Radd-ul-Fasaad’ across the country, 22 February 2017, [url](#)

⁸⁶ BBC News, Pakistan election: Who’s who and why it matters, 22 July 2018, [url](#)

⁸⁷ Al Jazeera, Pakistan: Death toll rises to 149 in Mastung attack, 15 July 2018, [url](#)

⁸⁸ Rana Amir, M., Skype interview, 17 July 2019. Mohammad Amir Rana is a security and political analyst and director of the Pak Institute for Peace Studies (PIPS) (<https://www.pakpips.com/>).

⁸⁹ Rana Amir, M., Skype interview, 17 July 2019

⁹⁰ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), pp. 17-32; Express Tribune (The), Captain among 10 soldiers martyred in two terrorist attacks, 27 July 2019, [url](#)

⁹¹ Azam, M. and Javaid, U., The sources of Militancy in Pakistan (July - December, 2017), [url](#), p. 195

⁹² Azam, M. and Javaid, U., The sources of Militancy in Pakistan (July - December, 2017), [url](#), pp. 193-194

⁹³ Azam, M. and Javaid, U., The sources of Militancy in Pakistan (July - December, 2017), [url](#), pp. 193-194

⁹⁴ Shamim, S. J. and Hameed I., Ethnic Conflict & Politics in Karachi – A Case Study, 18 February 2018, [url](#), p. 1

⁹⁵ CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#), pp. 56-60; BBC News, Why are Pakistan’s Christians targeted?, 30 October 2018, [url](#); VoA, Pakistan’s Ahmadi Muslims Fear Renewed Discrimination, 11 October 2018, [url](#)

⁹⁶ USCIRF, Annual report on religious freedom (covering 2018), April 2019, [url](#), pp. 72-79

⁹⁷ CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#), pp. 56-60; PIPS, Pakistan’s Sectarian Mire & The Way Forward, 22 March 2019, [url](#), p. 8

⁹⁸ Diplomat (The), Taking Stock of Pakistan’s Counterterrorism Efforts, 4 Years After the Army Public School Attack, 21 December 2018, [url](#); USIP, The Current Situation in Pakistan A USIP Fact Sheet, 1 April 2019, [url](#)

⁹⁹ BBC News, Pakistan election raises fears of ‘creeping coup’, 23 July 2018, [url](#); Guardian (The), Imran Khan criticised for defence of Pakistan blasphemy laws, 9 July 2018, [url](#)

şiddetli aşırıcılığı desteklediği ve militan şebekeleriyle bağlantılarını sürdürdüğüne dair suçlamalar da gündeme geldi¹⁰⁰.

1.1.3 Siyasî görünüm

25 Temmuz 2018 tarihinde Pakistan’da genel seçimler yapıldı. Farklı vilâyetlerde meydana gelen bir dizi şiddet olayı, iktidar partisinin üyelerine açılan ceza davaları ve başbakanın ordu müdahalesine dair suçlaması seçim dönemine gölge düşürdü¹⁰¹. İmran Han’ın Pakistan Tehrik-i İnsaf (PTI) partisi Ulusal Meclis’teki en fazla koltuğu kazandı¹⁰². 18 Ağustos 2018’de İmran Han, Pakistan’ın Başbakanı olarak yemin etti¹⁰³. 9 Eylül 2018’de Arif Ali, Pakistan’ın devlet başkanı olarak yemin etti¹⁰⁴.

Pakistan ordusu Pakistan’ın siyasetinde, özellikle de yerel güvenlik, dış politika ve ekonomik ilişkiler konularında öne çıkan bir oyuncudur¹⁰⁵. 2019’un ilk aylarında ülkedeki ekonomik sorunlar (artan vergiler ve yükselen enflasyon) hükümeti baskı altına soktu¹⁰⁶.

Pakistan, 2018’in başlarında ülkedeki Peştun azınlığın haklarını savunan bir sivil haklar hareketi olan Peştun Koruma (Tahafuz) Hareketi’nin (PTM) ortaya çıkışına tanıklık etti¹⁰⁷.

PTM’nin ana talepleri şunlardı: aşiret bölgelerindeki kara mayınlarının temizlenmesi; hedef gözeterek öldürmeler için, mahkeme dışı öldürmeler için, kayıp kişiler ve hükümet tarafından suçlama veya suç olmadan alıkonulan kişiler için hesap verebilirlik¹⁰⁸. Manzoor Pashteen PTM’ye önderlik ediyor; hareket de mitingler ve oturma eylemleri düzenliyor. Medya bu mitingleri çok az haberleştiriyor¹⁰⁹. PTM’nin diğer iki lideri olan Muhsin Davar ve Ali Vezir bağımsız adaylar olarak 2018 genel seçimlerine katıldılar ve her biri Ulusal Meclis’te koltuk kazandı¹¹⁰.

Pakistanlı bir gazeteci olan Davud Hattak’a göre ordu, çoğu güvenlik güçleriyle ilgili olduğundan PTM’nin söyleminden ve sloganlarından rahatsız oluyor¹¹¹. 2019’da The Diplomat’ta yayımlanan bir makaleye göre PTM ve lider kadrosu, 2018 boyunca PTM karşıtları tarafından “hainler, sadakatsizler ve devlet karşıtları” olarak yaftalanmıştı. Polis ve güvenlik kurumları, üyeleri ve aktivistleri tutukladı¹¹². Pakistan ordusu PTM’yi Hindistan’ın Araştırma ve Analiz Kanadı (Hindistan İstihbarat Servisi) ve Afgan istihbarat kurumu tarafından malî olarak desteklenmekle suçladı¹¹³. PTM’ye göre, 26 Mayıs 2019’da ordunun Kuzey Veziristan’daki bir kontrol noktasında üç protestocuyu öldürmesinden sonra Ali Vezir ile birlikte sekiz kişi tutuklandı¹¹⁴. Ancak ordu protestocuların ilk ateşi açmasından sonra karşılık verildiğini belirtti¹¹⁵. Birkaç gün sonra Muhsin Davar tutuklandı¹¹⁶. Pakistan gazetesi the News, 22 Temmuz 2019’da Davar ve Vezir’in gözaltında tutulduğunu bildirdi¹¹⁷.

Esad Haşim’e göre, PTM kendisini bir hareket olarak zor bir durumda bulmuştu, çünkü protesto ve oturma eylemleri gerçekleştirmenin ötesinde hareketin ne yöne doğru evrilmesi gerektiğine dair hiçbir fikirleri yoktu. Hareketin bu kadar büyümesini beklemiyorlardı. PTM’nin gelecekte ne olacağı hâlâ bir soru işareti olarak yerinde duruyor¹¹⁸.

¹⁰⁰ Reuters, Pakistan plans to bring 30,000 madrasas under government control, 29 April 2019, [url](#)

¹⁰¹ BBC News, Pakistan election: Who’s who and why it matters, 22 July 2018, [url](#)

¹⁰² RFE/RL, Pakistani Opposition Leader Khan Ahead In Early Results, Media Report, 27 July 2018, [url](#)

¹⁰³ Guardian (The), Imran Khan sworn in as prime minister of Pakistan, 18 August 2018, [url](#)

¹⁰⁴ Dawn, Arif Alvi sworn in as 13th President of Pakistan, 9 September 2018, [url](#)

¹⁰⁵ New York Times (The), Imran Khan’s ‘New Pakistan’ Is as Good as the Old, 17 July 2019, [url](#)

¹⁰⁶ DW, Pakistani PM Imran Khan draws ire over taxes, rising inflation, 14 July 2019, [url](#)

¹⁰⁷ BBC News, Manzoor Pashteen: The young tribesman rattling Pakistan’s army, 23 April 2018, [url](#)

¹⁰⁸ Al Jazeera, Pakistan military warns Pashtun rights group its ‘time is up’, 30 April 2019, [url](#)

¹⁰⁹ Diplomat (The), Pakistan’s Pashtun Rights Movement Suffers First Casualty, 5 February 2019, [url](#)

¹¹⁰ International News (The), Two PTM leaders make it to NA, 29 July 2018, [url](#)

¹¹¹ Khattak, D., telephone interview, 6 May 2019. Daud Khattak is a Pakistani journalist and Senior Editor of Radio Mashaal for Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RF) in Prague.

¹¹² Diplomat (The), Pakistan’s Pashtun Rights Movement Suffers First Casualty, 5 February 2019, [url](#)

¹¹³ DW Is Pakistan’s war-ravaged northwestern region turning against the military?, 7 May 2019, [url](#)

¹¹⁴ Al Jazeera, Pakistani legislator Dawar surrenders to authorities, 30 May 2019, [url](#)

¹¹⁵ Al Jazeera, Three killed by military gunfire at Pakistan rights protest, 26 May 2019, [url](#)

¹¹⁶ RFE/RL, Pakistan Arrests Second Pashtun Lawmaker Over ‘Attack’ On Troops, 30 May 2019, [url](#)

¹¹⁷ International News (The), Opposition decides to requisition House bodies’ sessions, 22 July 2019, [url](#)

¹¹⁸ Hashim, A., Skype interview, 28 May 2019

1.1.4 Uluslararası bağlam

Afganistan, Hindistan ve İran gibi komşu ülkelerdeki güvenlik durumu da Pakistan'daki güvenlik durumu için bir sınav oluşturuyor¹¹⁹. Çin'in Pakistan'da askerî ve ekonomik çıkarları bulunuyor¹²⁰. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri ile olan iki taraflı ilişki Pakistan'ın yerel güvenlik politikasını, bu durum da komşu ülkelerdeki güvenlik durumunun istikrarını etkiliyor¹²¹.

Pakistan'ın Afganistan ile olan ilişkisi 2018 yılında gergindi ve 2019'un ilk yarısında da gergin olmaya devam etti. Her iki ülke de birbirini teröristlere kucak açmakla suçluyordu¹²². 2017'de artan sınır gerginlikleri, militan hareketlerini engellemek için Pakistan'ın sınırı tel örgüyle çevirmesiyle sonuçlandı¹²³. Ağustos 2018'de İmran Han'ın Başbakan olarak göreve başlamasının ardından, iki ülke ilişkilerini iyileştirmek için çalışmalarına devam etti¹²⁴. Ancak Ocak 2019'da Afganistan Devlet Başkanı Eşref Gani, "savaş için anahtarların İslamabad, Ketta [ve] Rawalpindi'de olduğunu" söyleyerek Pakistan'ın militanlar ve sınır ötesi faaliyetleri için "güvenli bir bölge" olduğunu ileri sürdü¹²⁵. Haziran 2019'un sonunda Başkan Eşref Gani ikili iş birliğinin güçlendirilmesi ve Afganistan'da barış ortamını sağlamada Pakistan'ın rolü gibi farklı konuları görüşmek üzere Pakistan'ı ziyaret etti¹²⁶.

Pakistan ve Hindistan çalkantılı bir geçmişe sahip¹²⁷. İki ülke arasındaki ilişkiler, Jaish-e-Muhammed'in (JeM) Hindistan yönetimindeki Keşmir'de bulunan Pulwama'da gerçekleşen intihar saldırısında 40 Hint askerinin öldürülmesini üstlenmesinden sonra Şubat 2019'da gerildi¹²⁸. Hindistan, bu saldırıdan günler sonra Pakistan'ın KP vilâyetinde bulunan Balakot'taki sözde JeM kampına hava saldırıları düzenledi¹²⁹. Pakistan, Hindistan yönetimindeki Keşmir'de bulunan hedeflere hava saldırılarıyla cevap vererek Pakistan hava sahasında iki Hindistan savaş uçağını vurduğunu ve iki Hintli pilotunu esir aldığını iddia etti, ancak Hindistan yalnızca bir pilotun esir alındığını onayladı¹³⁰.

Başbakan İmran Han'ın Amerika Birleşik Devletleri, Çin ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin de aralarında bulunduğu ülkelerin diplomatik çabalarıyla ve bir barış ifadesi olarak Hintli pilotun serbest bırakılmasına karar vermesinden sonra gerilimler azaldı¹³¹. Pakistan, Hindistan ile olan askerî açmazdan beş ay sonra Temmuz 2019'da sivil uçuşlar için hava sahası kısıtlamalarını kaldırdı ve önemli bir transit hava koridorunu tekrar açtı¹³². Kontrol Hattı (LoC) boyunca şiddetli sınır ötesi topçu atışı Temmuz 2019 boyunca devam etti¹³³.

LoC'deki Hindistan ile Pakistan arasındaki gerilimler Ağustos 2019'un başında yoğunlaştı. Pakistan, 30 ve 31 Temmuz 2019'da birçok sivilin hayatını kaybettiği ve yaralandığı bombalamalarda Hindistan'ı yasa dışı parça tesirli bombalar kullanmakla suçladı. Hindistan bu suçlamayı reddetti¹³⁴. Hindistan, 5 Ağustos 2019'da Keşmir'in özel otonom statüsünü (Hindistan yönetimindeki Keşmir) bir cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle anayasasından çıkardı¹³⁵. Pakistan, Hindistan'ın İslamabad'daki yüksek komiserinin sınır dışı edileceğini ve Hindistan ile olan tüm ticaretin askıya alınacağını ifade ederek karşılık verdi¹³⁶.

İran ile Pakistan arasındaki ilişki bakımından ise, her iki ülke de birbirini düzenli olarak sınırda militanları saklamakla suçluyor¹³⁷. The Diplomat'taki bir makaleye göre Pakistan, İran sınırını tel örgüyle çevirmeyi planlıyor¹³⁸. Başbakan

¹¹⁹ Gandhara, Tensions With Neighbors Pose Challenges For Pakistani Foreign Policy, 9 May 2017, [url](#)

¹²⁰ Council on Foreign Relationships (Afridi, J., Bajoria, J.), China-Pakistan Relations, 6 July 2010, [url](#)

¹²¹ Khokhar, R., The United States and Pakistan Need Each Other for Stability and Peace in Afghanistan, 31 October 2018, in: East Asia Bulletin, number 445, [url](#)

¹²² Diplomat (The), Afghan-Pakistani Cross-Border Terrorism Cuts Both Ways, 9 April 2018, [url](#)

¹²³ Dawn, Pakistan holds 'keys to war', says Afghan president, 31 January 2019, [url](#)

¹²⁴ VoA, Pakistan, Afghanistan Vow to Improve Strained Ties, 27 June 2019, [url](#)

¹²⁵ Dawn, Pakistan holds 'keys to war', says Afghan president, 31 January 2019, [url](#)

¹²⁶ Al Jazeera, Afghan President Ashraf Ghani arrives in Pakistan for key talks, 27 June 2019, [url](#)

¹²⁷ DW, India and Pakistan's troubled history, 27 February 2019, [url](#)

¹²⁸ DW, India and Pakistan's troubled history, 27 February 2019, [url](#); BBC News, Kashmir attack: Tracing the path that led to Pulwama, 1 May 2019, [url](#)

¹²⁹ BBC News, Balakot: Indian air strikes target militants in Pakistan, 26 February 2019, [url](#)

¹³⁰ Al Jazeera, Pakistan shoots down two Indian fighter jets: Military, 27 February 2019, [url](#)

¹³¹ Daily Times, Five soldiers martyred in explosion near LoC, 4 July 2019, [url](#)

¹³² Al Jazeera, Pakistan reopens airspace months after India standoff, 16 July 2019, [url](#)

¹³³ Dawn, Soldier martyred, 4 civilians injured in 'unprovoked shelling' by Indian forces along LoC, 21 July 2019, [url](#)

¹³⁴ Reuters, India denies Pakistan's claims of illegal bombs amid renewed tensions over Kashmir, 3 August 2019, [url](#)

¹³⁵ DW, India abolishes Kashmir's autonomous status, 5 August 2019, [url](#)

¹³⁶ BBC News, Kashmir dispute: Pakistan downgrades ties with India, 7 August 2019, [url](#)

¹³⁷ TRT World (Stone, R.), Don't underestimate Pakistan's relationship with Iran, 29 April 2019, [url](#)

¹³⁸ Diplomat (The), Pakistan-Iran Relations Under Imran Khan, 30 April 2019, [url](#)

İmran Han, Nisan 2019'da Tahran'a iki günlük bir gezi düzenledi¹³⁹. Pakistan ve İran sınırda güvenliği sağlamak ve ikili güvenlik iş birliğini artırmak için ortak bir güvenlik gücü kurmayı kararlaştırdı¹⁴⁰.

Çin'in Pakistan'da askerî, ekonomik ve güvenlikle ilgili çıkarları bulunmaktadır¹⁴¹. Çin'in Gwadar'a (Belucistan) müdahalesinin ve Çin Pakistan Ekonomik Koridoru'nun (CPEC) Belucistan'daki durum üzerinde etkisi vardır. The Jamestown Vakfı'na göre, Beluç isyancı gruplar Çin'in, Beluç isyancıları ortadan kaldırmaya yönelik çabasında Pakistan hükümetini desteklediğine inanıyor¹⁴². Bu ayrıca Beluç isyancı gruplarca Pakistan devletinin karşılığında çok az vererek Belucistan'ın kaynaklarından faydalanmaya yönelik bir çabası olarak da algılanıyor¹⁴³. Sonuç olarak, Beluç isyancı gruplar 2018 boyunca ve 2019'un başında Çin'in çıkarlarına karşı bir dizi saldırı gerçekleştirdi (bkz. [2.2.3. Belucistan](#))¹⁴⁴.

Amerika Birleşik Devletleri, 2018 boyunca ve 2019'un ilk yarısında Pakistan'a ülkedeki militan gruplara ve terörizm finansmanına karşı kararlı adımlar atması yönünde baskı yapmaya devam etti¹⁴⁵. Başbakan İmran Han, 21 Temmuz 2019'da genelkurmay başkanı ve istihbarat servisi başkanı ile birlikte iki ulus arasındaki ikili ilişkileri geliştirmeye çalışmak amacıyla Washington'a bir ziyaret gerçekleştirdi¹⁴⁶. Al Jazeera tarafından alıntılanan bir analiste göre, iki ulus arasında iyi niyetli bir hava vardı. İmran Han, eşit bir ortak olarak görülmeleri için Pakistan'ın Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkilerini "sıfırdan başlatmanın" yollarını aradığını belirtti¹⁴⁷.

1.2 Çatışmadaki aktörler

1.2.1 Devlet kuvvetleri

Devletin hukuku ve düzeni güven altına alma becerisinin detaylı bir açıklaması için bkz. [1.5. Devletin hukuku ve düzeni güven altına alma becerisi](#). Devlet silahlı kuvvetlerinin farklı dalları aşağıda açıklanmıştır.

Pakistan Silahlı Kuvvetleri

The National Interest'te yayımlanan bir makaleye göre Pakistan Silahlı Kuvvetleri, Şubat 2019 itibarıyla yaklaşık 650.000'i aktif personel, 500.000'i yedek personel olmak üzere toplam 1,15 milyon personellik bir güce sahiptir¹⁴⁸. Operasyonel kontrolden Ulusal Komuta Makamı (NCA) sorumludur. Pakistan'ın nükleer ve konvansiyonel güçleri, karakteristik olarak Hindistan'dan gelecek olası bir tehdide karşı yönlendirilmiş ve yapılandırılmıştır. Bununla beraber, 2008'den bu yana ordunun önceliği, İslamcı gruplar başta olmak üzere isyancılara karşı operasyonlar olmuş ve bunun için kuvvetler Hindistan sınırından yeniden konuşlandırılmıştır ¹⁴⁹.

General Qamar Jawed Bajwa, Kasım 2016'dan beri ordunun başındadır¹⁵⁰. Görev süresi Kasım 2019'da sona erecek olmasına rağmen bu görevi bir kez daha üstlenmesi gerekip gerekmediğiyle ilgili birtakım tartışmalar da mevcuttu¹⁵¹. Ağustos 2019'da görev süresi üç yıllığına uzatıldı¹⁵².

Pakistan ordusu, dokuz kolordu kontrolü altında 26 muharip tümeninden oluşmaktadır. Bunların çoğu piyade tümenidir. Pakistan'ın 425 savaş uçağı ve yedi havadan erken ihbar ve kontrol uçağı vardır¹⁵³. Reuters'in bir makalesine göre deniz kuvvetleri; dokuz firkateyn, sekiz denizaltı, on yedi karakol ve kıyı gemisi ve sekiz savaşılabir uçaktan

¹³⁹ RFE/RL, Pakistani Prime Minister Begins First Official Visit To Iran, 21 April 2019, [url](#)

¹⁴⁰ DW, Iran, Pakistan agree to joint border 'reaction force', 22 April 2019, [url](#)

¹⁴¹ Council on Foreign Relationships (Afridi, J., Bajoria, J.), China-Pakistan Relations, 6 July 2010, [url](#)

¹⁴² Aamir, A., The Balochistan Insurgency and the Threat to Chinese Interests in Pakistan, 15 February 2019, in: China Brief, volume: 19, issue: 4, [url](#)

¹⁴³ International Crisis Group, China-Pakistan Economic Corridor: Opportunities and Risks, 29 June 2018, [url](#); Dawn, How Gwadar's CPEC development might leave its people behind, 28 June 2018, [url](#)

¹⁴⁴ Aamir, A., The Balochistan Insurgency and the Threat to Chinese Interests in Pakistan, 15 February 2019, [url](#)

¹⁴⁵ New York Times (The), Pakistan Brings Terrorism Financing Charges Against Hafiz Saeed, 4 July 2019, [url](#)

¹⁴⁶ Dawn, PM in Washington, 22 July 2019, [url](#)

¹⁴⁷ Al Jazeera, Q&A: Was Pakistan PM Imran Khan's visit to the US a success?, 25 July 2019, [url](#)

¹⁴⁸ National Interest (The), India vs. Pakistan: Who Wins in a War (And How Many Millions Could Die)?, 15 February 2019, [url](#)

¹⁴⁹ IISS, The Military Balance 2018, 14 February 2018, [url](#), p. 291

¹⁵⁰ New York Times (The), Pakistan Army 'Has Greatly Increased Its Clout' Under New Chief, 28 January 2018, [url](#)

¹⁵¹ Gandhara, Pakistanis Weigh Another Term For Powerful Army Chief, 17 July 2019, [url](#)

¹⁵² Dawn, Army chief Gen Bajwa's tenure extended for another 3 years, 19 August 2019, [url](#)

¹⁵³ Reuters, Factbox - Pakistan, India troop strength and weapons, 19 February 2019, [url](#); IISS, The Military Balance 2018, 14 February 2018, [url](#), p. 291

oluşur¹⁵⁴. Çeşitli kaynaklar Pakistan ordusunun Pakistan'daki en güçlü kurum olduğunu düşünüyor. Kaynaklar, ordunun "ulusal güvenliğe, dış politikaya ve siyasete ilişkin görüşlerine hatırı sayılır önem verildiğine" inanıyor¹⁵⁵. İmran Han, Haziran 2019'da General Bajwa'yı ekonomik konseyin üyeliğine atadı¹⁵⁶.

Servisler Arası İstihbarat (ISI)

ISI, Pakistan'daki birkaç istihbarat servisinden biridir. ISI ordu bölümleri arasında istihbaratı koordine etmek, yabancı ve yerli istihbarat toplamak ve gizli saldırı operasyonları yürütmekle görevlidir¹⁵⁷. Kasım 2018'de Korgeneral Asım Münir ISI'nın başkanı olarak Naveed Mukhtar'ın yerine geçti¹⁵⁸. Haziran 2019'da Pakistan gazetesi Dawn, Korgeneral Faiz Hameed'in ISI'nın yeni başkanı olarak Asım Münir'in yerine geçtiğini bildirdi¹⁵⁹.

Siyaset bilimcisi ve tarihçisi Hein Kiessling'e göre, ISI'nın bir grup aşırılıkçı İslâmcı grupla yakın ilişkileri olduğu söylentileri mevcuttur¹⁶⁰. ISI, 1990'lı yıllarda Hindistan üzerinde baskı oluşturmak için Lashkar-e Taiba (LeT) ve JeM gibi gruplarla yakın ilişkiler kurdu¹⁶¹. ABD, ISI'yı Afgan Talibanı, Hakkani şebekesi ve El Kaide ile dost Pakistanlı cihatçı gruplar gibi oluşumları desteklemekle suçluyor¹⁶². The Diplomat'ta Ekim 2018'de bildirildiği üzere, eski ISI şefi Emrullah Salah'ın ISI'nın Taliban'ı desteklediğini belirtmişti¹⁶³.

Sınır Müfrezesi (FC)

Sınır Müfrezesi (FC), resmî olarak İçişleri Bakanlığı altında yer alan yardımcı bir askerî güçtür¹⁶⁴. ABD Dış İşleri Bakanlığına (USDoS) göre, Sınır Müfrezesi barış zamanlarında İç İşleri Bakanlığına ve savaş zamanlarında da Pakistan ordusuna rapor vermektedir¹⁶⁵. Personel sayısı yaklaşık 70.000'dir¹⁶⁶. Biri KP'de ve diğeri Belucistan vilâyetinde konuşlanan iki ana alt tümeni vardır. FC, yerel kolluk kuvvetlerinin hukuk ve düzeni sağlamasına yardımcı olmakta, sınır kontrolüne destek vermekte ve örgütlü suçla mücadele etmektedir¹⁶⁷. Washington'da bulunan siyaset analisti ve Beluç gazeteci Malik Siraj Akbar'a göre FC, Belucistan'da bir "yabancı" gibi görülmektedir. Bu nedenle yerel halkın sevgisini ve güvenini kazanmak, ordunun siyasî rakiplerini gözden düşürmek için aynı zamanda birçok yumuşak gücü de devreye sokmaktadır. FC vilâyet hükümetinin "birçok kaynağını" kullanmaktadır ve ayrıca Belucistan vilâyetinin büyük siyasî güç merkezi rolünü oynamaya da başlamıştır¹⁶⁸.

Levi'ler ve Khassadar'lar

FATA'nın KP'ye katılmasının ardından, polis eski FATA'daki paramiliter güçlerle birlikte çalışmaya başladı. Eski FATA'da mevcut paramiliter güçler Sınır Müfrezesi, Sınır Polisi, Khassadar'lar(miras yoluyla geçen aşiret polisi) ve FATA Levi Teşkilatından oluşur ve bunlar vekil komiserlere (her bir aşiret teşkilatının atanan idarî amirleri) rapor verir¹⁶⁹. KP vilâyet hükümeti Nisan 2019'da eski FATA Levi'leri ile Khassadar kuvvetlerinin KP polis teşkilatında birleştirileceğini duyurdu¹⁷⁰. Bu raporun hazırlandığı dönem içerisinde başka bilgi bulunamadı.

Muhafızlar

Muhafızlar, İç İşleri Bakanlığı çatısı altında faaliyet gösteren paramiliter bir kuvvettir. İki ana alt grubu vardır: Merkezi Lahor'da bulunan Pencaplı Muhafızlar ve merkezi Karaçi'de bulunan Sind Muhafızlar. Muhafızlar, yerel

¹⁵⁴ Reuters, Factbox - Pakistan, India troop strength and weapons, 19 February 2019, [url](#); IISS, The Military Balance 2018, 14 February 2018, [url](#), p. 291

¹⁵⁵ RFE/RL, Reading The Pakistani Debate Over Military Chief's Doctrine, 3 April 2018, [url](#)

¹⁵⁶ New York Times (The), Imran Khan's 'New Pakistan' Is as Good as the Old, 17 July 2019, [url](#)

¹⁵⁷ Global Security, ISI Organization, 15 December 2016, [url](#)

¹⁵⁸ Al Jazeera, Pakistan appoints new head of powerful intelligence agency, 10 October 2018, [url](#)

¹⁵⁹ Dawn, Faiz made ISI chief in military shake-up, 17 June 2019, [url](#)

¹⁶⁰ Kiessling, H., Faith, Unity, Discipline The Inter-Service-Intelligence (ISI) of Pakistan, October 2016, pp. 1-11

¹⁶¹ Kiessling, H., Faith, Unity, Discipline The Inter-Service-Intelligence (ISI) of Pakistan, October 2016, pp. 1-11

¹⁶² Reuters, Mattis says will try to work with Pakistan 'one more time', 3 October 2017, [url](#); Al Jazeera, Pakistan appoints new head of powerful intelligence agency, 10 October 2018, [url](#)

¹⁶³ Diplomat (The), Why Pakistan Isn't Changing Its Taliban Policy, 25 October 2018, [url](#)

¹⁶⁴ IISS, The Military Balance 2018, 14 February 2018, [url](#), p. 294

¹⁶⁵ USDoS, Country Report on Human Rights Practices 2018 - Pakistan, 13 March 2019, [url](#), pp. 8-9

¹⁶⁶ IISS, The Military Balance 2018, 14 February 2018, [url](#), p. 294

¹⁶⁷ Jaffrelot, C., Pakistan at the Crossroads Domestic Dynamics and External Pressures, April 2016, pp. 140-141; USDoS, Country Report on Human Rights Practices 2018 - Pakistan, 13 March 2019, [url](#), pp. 8-9

¹⁶⁸ Akbar Siraj M., Skype interview, 23 May 2019. Washington based journalist and Baloch journalist.

¹⁶⁹ USDoS, Country Report on Human Rights Practices 2018 - Pakistan, 13 March 2019, [url](#), p. 9

¹⁷⁰ Nation (The), Khasadar, Levies forces merged into KP police, 9 April 2019, [url](#)

kuvvetlere sınır güvenliği ve kaçakçılıkla mücadele konularında yardım eder. Pakistan Hükümeti'nin Mart 2016 tarihli bir yayınına göre, toplam gücü Pencap'ta yaklaşık 23.515 personel ve Sind'de 27.778 personeldir¹⁷¹. Bu raporun hazırlandığı dönem içerisinde yakın tarihli rakamlar bulunamadı. Sind Hükümeti, Temmuz 2019'da Muhafızların Karaçi'deki konuşlanmasını ve yetkisini üç ay daha uzatarak Sind'deki Muhafızların "özel polislik yetkilerini" uzatmaya karar verdi¹⁷².

Pakistan polisi

Yurt içindeki ana güvenlik gücü olarak Pakistan polisi, ülkenin çoğu bölgesinden sorumludur. USDoS yerel polisin vilâyet hükümetlerinin yetkisi altında olduğunu bildirdi¹⁷³. Polislik faaliyeti vilâyete ilişkin bir konudur: Her federe birimin kendi polis teşkilatı vardır¹⁷⁴. USIP'e göre, Pakistan polisi yeteri kadar finanse edilmemektedir ve tesis ve ekipman olarak eksiklikleri vardır. Yükselen suçla mücadele etmek gibi zorlu bir görevle yüzleşmektedir¹⁷⁵. Polis "etkisiz, yolsuz, acımasız, profesyonel olmayan ve siyâşîleşmiş" olarak görülmektedir¹⁷⁶. Dawn, kapasite oluşturma ve finansman gibi yapısal reformlar yerine teşkilatın sayısal gücünü artırmaya odaklandığını bildirmiştir¹⁷⁷.

Hükümet yanlısı milisler

Aşiret milisleri (*Laşkar* adıyla) 2008 yılında aşiret kuşağında ortaya çıktı. 2008'de Pakistan ordusu "yerel kuvvetler gibi çalışacak" ve aşiret bölgelerinde Taliban'la olan savaşa yardım edecek aşiret milislerine güveniyordu¹⁷⁸. Dawn gazetesine göre 2016 yılında bunlara genellikle "Devlet Talibanı" deniyordu. Söz konusu milislerin Taliban olduğundan şüphelenilen kişilere ve ailelerine ait evlerin yıkımı, keyfi tutuklamalar ve yasa dışı cinayetlerin yanı sıra ayrımcılık yaptıkları ve cezai güç kullandıkları söyleniyordu. Dawn'a göre, Mayıs 2016'da KP vilâyet hükümeti bu milisleri finanse etmeye devam etmeme kararı verdi¹⁷⁹.

1.2.2 Silahlı Gruplar

Dawn gazetesinde yardımcı editör ve gazeteci Cyril Almeida, EASO tarafından Ekim 2017'de düzenlenen bir atölye çalışmasındaki sunumunda Pakistan'daki silahlı grupların genel hatlarıyla beş ana gruba ayrılabilirliğini belirtti:

- Pakistan karşıtı militanlar: devlete karşı silahlanmış ve Pakistan içinde saldırılar gerçekleştiren gruplar. Ana grup, Tehrik-i Taliban Pakistan'dır (TTP);
- Hindistan merkezli militanlar: ana örnekleri LeT ve JeM'dir;
- Afganistan merkezli militanlar: Çoğunlukla Afgan Talibanı ve Hakkani şebekesi gibi Pakistan topraklarında mukim Peştun militanlarıdır;
- Mezhepçi gruplar: Pencap Talibanı, Sipah-i Sahabe Pakistan (SSP) ve Laşkar-i Cangvi'dir (LeJ);
- Yabancı gruplar: El Kaide, Arap militanlar, Özbekler ve Çeçenler yabancı gruplara örnektir. Cyril Almeida'ya göre yabancı grupların üye sayısı nispeten azdır¹⁸⁰.

Ocak 2019 tarihli S. Rajaratnam Uluslararası Çalışmalar Okulu (RSIS) tarafından hazırlanan bir raporda belirtildiğine göre "Pakistan'ın terörist manzarasının önemli özelliklerinden bir tanesi, değişen bağlılıklar ve merkezsizleştirilmiş şebeke ve hücrelerin ortaya çıkışıyla durağan olmaması ve kısa sürede dönüşmesidir¹⁸¹". Bu rapor ayrıca militan grupların "değişen bir güvenlik ortamında sürekli dönüştüğünü ve canlandığını" belirtmiştir. "Birbirleriyle rekabet ettiklerinden ve terörle mücadele operasyonlarıyla karşılaştıklarından, operasyonel güçlerini güçlendirmeye" çalışıyorlar¹⁸².

¹⁷¹ National Commission for Government Reforms Prime Minister's office Government of Pakistan, A functional and legal classification of Corporations, autonomous bodies and attached departments under the federal government, March 2016, [url](#), p. 65

¹⁷² News (The), Sindh Home Department extends stay of Rangers in Karachi, 9 July 2019, [url](#)

¹⁷³ USDoS, Country Report on Human Rights Practices 2018 - Pakistan, 13 March 2019, [url](#), p. 8

¹⁷⁴ Daily Times, Police service-challenges and reforms, 6 October 2018, [url](#)

¹⁷⁵ USIP, A Counterterrorism Role for Pakistan's Police Stations, 18 August 2014, [url](#), pp. 3-4

¹⁷⁶ Dawn, Sisyphean task, 21 July 2019, [url](#); International News (The), Inefficiency, corruption smears police department, 12 March 2018, [url](#); International News (The), Inefficiency and corruption blotch police, 17 June 2019, [url](#)

¹⁷⁷ Dawn, Sisyphean task, 21 July 2019, [url](#)

¹⁷⁸ New York Times (The), Pakistan Uses Tribal Militias in Taliban War, 23 October 2008, [url](#); USDoS, Country Report on Human Rights Practices 2018 - Pakistan, 13 March 2019, [url](#), p. 8

¹⁷⁹ Dawn, Death by lashkar: The forgotten protectors of Adezai village, 9 May 2016, [url](#)

¹⁸⁰ Almeida, C., EASO, COI Meeting Report: Pakistan; 16-17 October 2017, Rome, February 2018, [url](#), pp. 22-23

¹⁸¹ RSIS, Annual Threat Assessment-South Asia, January 2019, [url](#), p. 52

¹⁸² RSIS, Annual Threat Assessment-South Asia, January 2019, [url](#), pp. 52-53

Pakistan'daki ana silahlı gruplar aşağıda ayrıntılı olarak tanımlanmaktadır.

Tehrik-i Taliban Pakistan (TTP)

TTP (Pakistan Talibanı olarak da adlandırılır) 2009 yılında ABD insansız hava aracı saldırısıyla öldürülen Beytullah Mehsud tarafından 2007 yılında kuruldu. Başlangıçta örgütün amaçları, şeriat yasalarının uygulanması ve koalisyon kuvvetlerinin Afganistan'dan çıkarılmasıydı¹⁸³. Grup, Ağustos 2008'de Pakistan Hükümeti tarafından yasaklandı¹⁸⁴. "Pakistan Talibanı" terimi çeşitli grupları tanımlamak için kullanılmaktadır¹⁸⁵. TTP 13 farklı Pakistan Talibanı'ndan oluşan bir şemsiye örgüttür (bu sayı tüm Pakistan Taliban fraksiyonlarının yaklaşık yarısıdır)¹⁸⁶.

B. Mehsud'un halefi olarak Molla Fazlullah'ın atanması, Pakistan makamlarıyla olası barış görüşmelerinin reddedilmesi olarak yorumlandı¹⁸⁷.

2011-2015 yıllarındaki askerî operasyonlar eski FATA'daki TTP kalelerini oradan kaldırdı ve 2014 yılında Kuzey Veziristan'daki askerî operasyonların gerginliği, ISKP'nin yükselişi ve Fazlullah'ın liderliğiyle ilgili grup içerisindeki gerilimler altında TTP farklı fraksiyonlara bölündü¹⁸⁸. TTP geniş ölçüde Pakistan'dan sürüldü ve şimdi Afganistan'da faaliyet gösteriyor¹⁸⁹.

TTP, Haziran 2018'de TTP lideri Molla Fazlullah'ın Afganistan'ın Kunar vilâyetinde ABD'nin insansız hava aracı saldırısında öldürüldüğünü doğruladı¹⁹⁰. TTP, yeni "emir" veya TTP lideri olarak Müftü Nur Veli Mehsud'u atadı. Long War Journal genel yayın yönetmeni ve analist Bill Roggio'ya göre, TTP liderliği böylece yönetim merkezi Kuzey ve Güney Veziristan olan Mehsud aşiretine geri dönmüş oldu¹⁹¹. Müftü Hazretullah yardımcı emir oldu¹⁹². TTP, Eylül 2018'de farklı fraksiyonlar arasında bütünlük sağlamak için iç prosedürler, taktikler ve çalışmaların çerçevesini çizmek amacıyla yeniden tanımlanmış davranış kuralları yayımladı¹⁹³. Pakistan'daki terörizm konusunda uzman olan Farhan Zahid, Nisan 2019'da Müftü Nur Veli Mehsud için zorlukların çeşitli TTP fraksiyonlarını tekrar biraya getirmek ve TTP'nin Pakistan'daki örgütsel alt yapısını yeniden tesis ederken fraksiyonlar üzerindeki otoritesini kurmak olduğunu belirtti¹⁹⁴. Farklı kaynaklar TTP'nin yeniden canlanacağını ve operasyonel olarak tekrar faal olacağını söyledi¹⁹⁵. 2018'in ilk yarısında ve özellikle genel seçim sürecinde, TTP Temmuz 2018'de gerçekleşen iki saldırıyı üstlendi. Kaynağa göre, bu TTP'nin operasyonel gücünü gösterdi¹⁹⁶. TTP'den ayrılan bir grup da barış komitelerinden birinde örgütlendikleri Güney Veziristan'da etkindir¹⁹⁷. PIPS'ye göre, TTP 2018'de 79 "terör saldırısına" dâhil olmuşken bu sayı 2017'de 70'ti¹⁹⁸. Bu saldırılar 2018'de eski FATA'da, KP'de ve Belucistan'da yoğunlaştı¹⁹⁹. Pakistan Çatışma ve Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü (PICSS), TTP'nin 2018'de 11 intihar saldırısı gerçekleştirdiğini bildirdi²⁰⁰.

Aurora Intel güvenlik analisti Jeffrey L. tarafından 2019'da hazırlanan ve bir DoD raporunu esas alan bir rapora göre, TTP'nin Afganistan'da yaklaşık 3.000 ile 5.000 arasında aktif militanı bulunuyor. Doğu Afganistan'da sınır boyunca sığınaklara sahip olmanın yanı sıra TTP'nin "Pakistan'da geriye uyuyan hücreleri ve sempatizanları kaldı"²⁰¹. Afganistan harekât üssüdür, ancak grup genel olarak Afganistan'da saldırı gerçekleştirmemektedir. TTP, Pakistan

¹⁸³ Stanford University, Mapping Militant Organizations. "TTP.", last updated: July 2018, [url](#)

¹⁸⁴ Stanford University, Mapping Militant Organizations. "TTP.", last updated: July 2018, [url](#)

¹⁸⁵ IPCS, Pakistan's Militant Groups in 2015, January 2015, [url](#), p. 4

¹⁸⁶ Jeffery, F., Documenting: Jihadist groups operating in Afghanistan, Aurora Intel, 2 June 2019, [url](#)

¹⁸⁷ Guardian (The), Pakistani Taliban select hardliner Mullah Fazlullah as new leader, 8 November 2013, [url](#)

¹⁸⁸ Jaffrelot, C., The Pakistan Paradox: Instability and Resilience, April 2015, p. 212; Jeffery, F., Documenting: Jihadist groups operating in Afghanistan, Aurora Intel, 2 June 2019, [url](#)

¹⁸⁹ USDoS, Country Report on Terrorism 2017, 19 September 2018, [url](#), pp. 336-337

¹⁹⁰ Dawn, TTP chief targeted in Afghan drone strike: US, 15 June 2018, [url](#); LWJ, Pakistani Taliban appoints new emir after confirming death of Mullah Fazlullah, 23 June 2018, [url](#)

¹⁹¹ LWJ, Pakistani Taliban appoints new emir after confirming death of Mullah Fazlullah, 23 June 2018, [url](#)

¹⁹² Jamestown Foundation (The), Pakistani Taliban: Mullah Fazlullah's Death Revives Mehsud Clan Fortunes, 13 July 2018, [url](#)

¹⁹³ Ur Rehman, Z., Pakistani Taliban: Between infighting, government crackdowns and Daesh, TRT World, 18 April 2019, [url](#); RSIS, Annual Threat Assessment-South Asia, January 2019, Counter Terrorist Trends and Analyses, [url](#), p. 53; Refslund Hamming, T., Jihadists' Code of Conduct in the Era of ISIS, The Middle East Institute, 29 April 2019, [url](#)

¹⁹⁴ Zahid, F., Profile of New TTP Chief Mufti Noor Wali Mehsud: Challenges and Implications, 15 April 2019, PIPS, [url](#)

¹⁹⁵ RSIS, Annual Threat Assessment-South Asia, January 2019, in: Counter Terrorist Trends and Analyses, [url](#), p. 53; Baloch, H., TTP's Ambush on Pakistan Army, The Beginning of a Resurgence?, ITCT, 28 September 2018, [url](#)

¹⁹⁶ RSIS, Annual Threat Assessment-South Asia, January 2019, in: Counter Terrorist Trends and Analyses, [url](#), p. 53

¹⁹⁷ Kanwal Sheikh, M., New conflict lines in Pakistan's tribal areas, 6 July 2018, [url](#)

¹⁹⁸ PIPS, Security Report 2017, 7 January 2018, [url](#), p. 83; PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 74

¹⁹⁹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 74

²⁰⁰ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 23

²⁰¹ Jeffery, F., Documenting: Jihadist groups operating in Afghanistan, Aurora Intel, 2 June 2019, [url](#)

hükümetiyle savaşıma odaklanmaktadır²⁰². TTP, 2019'un ilk yedi ayında Belucistan'ın Peştun bölgelerinde güvenlik yetkililerini, polis memurlarını ve güvenlik güçlerini hedef alan üç saldırı gerçekleştirdi²⁰³. TTP ve Hizbul Ahrar (HuA) 8 Mayıs 2019'da Lahor'daki bir ibadethanede polis personeline yönelik yapılan intihar saldırısını üstlendi²⁰⁴.

Cemaat-ül Ahrar (JuA)

JuA TTP'nin bir koludur, ancak belli bir ölçüye kadar otonom hareket eder²⁰⁵. JuA 2014 yazında TTP'den ayrıldı²⁰⁶. Grup, Mart 2015'te tekrar TTP'ye katıldı, ancak saldırılara ilişkin kendi beyanlarını yayımlıyordu²⁰⁷. The Diplomat, Mart 2017'de grubun Afganistan'da bulunan Nangarhar vilâyetindeki Lalpur'dan faaliyet gösterdiğini bildirdi²⁰⁸. ABD hükümeti, Afganistan'da yaklaşık 200 JuA militanı bulunduğunu tahmin ediyor²⁰⁹.

JuA yönetiminin El Kaide ve emiri Eyman el Zevahiri ile bağlantıları olduğu söyleniyordu²¹⁰. 2017 yılında, JuA'yı Mohmand Bölgesi'nden bir Taliban komutanı olan Ömer Halit el Horasani yönetiyordu. Grup sözcüsü, Ekim 2017'de ABD'nin Afganistan'da düzenlediği bir insansız hava aracı saldırısında Horasani'nin öldürüldüğünü belirtti²¹¹. Ancak, Horasani'nin sözde ölümünden sadece birkaç gün sonra bir açıklama yaptığı belirtildi. Amerika Birleşik Devletleri de ölümünü doğrulamadı²¹².

Ağustos 2016'da ABD Dış İşleri Bakanlığı JuA'yı global terör örgütleri listesine ekledi²¹³. Temmuz 2017'de Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi JuA'yı terörist grup ilan etti²¹⁴. Şubat 2017'de JuA 2017 stratejisini açıkladı ve eylem planına "Gazi Operasyonu" adını verdi²¹⁵. Grup içinde yaşanan rekabet sonrası eski sözcü Mukarram liderliğinde bir grup Kasım 2017'de "HuA" adında ayrı bir grup kurdu²¹⁶. Farklı kaynaklar o zamandan beri JuA'nın operasyonel güç ve insan kaynağı kaybettiğini belirtti²¹⁷. Grubun ana hedefleri; askerî personel ve kolluk personeli, hükümet binaları, politikacılar, azınlık grupları ve avukatları²¹⁸.

PIPS'nin belgelediğine göre, JuA 2018'de 15 terör saldırısına dâhil olmuşken bu sayı 2017'de 37'yd²¹⁹. 2018'de JuA tarafından gerçekleştirilen tüm bu saldırılar KP vilâyetinden bildirildi²²⁰. Buna karşılık, PICSS JuA'nın 2018'de hiçbir intihar saldırısını veya büyük saldırıyı üstlenmediğini bildirdi²²¹. 17 Temmuz 2019 tarihli bir Skype görüşmesinde Muhammed Amir Rana, JuA'nın 2019'da liderlik eksikliğinden dolayı Pakistan'dan tamamen ortadan kaybolduğunu bildirdi²²².

Hizbul Ahrar (HuA)

Hizbul Ahrar, JuA'dan kopan bir gruptur. Mukarram Khan, Kasım 2017'de HuA'nın kuruluşunu bir video mesajı ile duyurdu²²³. Mukarram Khan, aslen Mohmand Bölgesi'nden gelen bir komutandır. Bu grup Amerika Birleşik

²⁰² United States Department of Defense, Operation Freedom's Sentinel Lead Inspector General report to the United States Congress January 1, 2019-March 31, 2019, 5 August 2019, [url](#), p. 24

²⁰³ Ur Rehman, Z., Pakistani Taliban: Between infighting, government crackdowns and Daesh, TRT World, 18 April 2019, [url](#)

²⁰⁴ Al Jazeera, Pakistan: Blast near major Sufi shrine in Lahore kills 10, 8 May 2019, [url](#); Dawn, 'Facilitator' of Data Darbar suicide blast captured, 21 May 2019, [url](#)

²⁰⁵ LWJ, Mehsud faction rejoins the Movement of the Taliban in Pakistan, 4 February 2017, [url](#)

²⁰⁶ LWJ, Taliban splinter group Jamaat-ul-Ahrar forms in northwestern Pakistan, 26 August 2014, [url](#); Nation (The), Ex-TTP spokesman surrender a major breakthrough, 18 April 2017, [url](#)

²⁰⁷ Roggio, B. and Weiss, C., Pakistani Taliban faction showcases training camp, suicide attacks, 2 February 2017, [url](#)

²⁰⁸ Diplomat (The), Afghanistan, Pakistan, and the 'Good Taliban', 10 March 2017, [url](#)

²⁰⁹ Jeffery, F., Documenting: Jihadist groups operating in Afghanistan, Aurora Intel, 2 June 2019, [url](#)

²¹⁰ Roggio, B. and Weiss, C., Pakistani Taliban faction showcases training camp, suicide attacks, 2 February 2017, [url](#)

²¹¹ Express Tribune (The), Khorasani confirmed dead in US drone strike, 19 October 2017, [url](#)

²¹² LWJ, Leader of Jamaat-ul-Ahrar emerges after reports of his death, 22 October 2017, [url](#)

²¹³ USDoS, State Department Terrorist Designations of Jamaat-ul-Ahrar and Mohamed Abrini, 3 August 2016, [url](#)

²¹⁴ Dawn, Pakistan welcomes UNSC sanctions on Jamaatul Ahrar, 7 July 2017, [url](#)

²¹⁵ FRC, Strategic Code of Conduct for "Operation Ghazi", 16 February 2017, [url](#)

²¹⁶ Dawn, Taliban splinter group splits further, 13 November 2017, [url](#)

²¹⁷ RSIS, Annual Threat Assessment-South Asia, January 2019, in: Counter Terrorist Trends and Analyses, [url](#), p. 54; PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 74; PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), pp. 23-24

²¹⁸ Dawn, Pakistan welcomes UNSC sanctions on Jamaatul Ahrar, 7 July 2017, [url](#)

²¹⁹ PIPS, Security Report 2017, 7 January 2018, [url](#), p. 84; PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 74

²²⁰ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 74

²²¹ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 24

²²² Rana Amir, M., Skype interview, 17 July 2019

²²³ Dawn, Taliban splinter group splits further, 13 November 2017, [url](#)

Devletleri'ne ve müttefiklerine karşıdır²²⁴. Farhan Jeffery'nin Nisan 2018 tarihli Twitter iletisine göre, HuA sivillere zarar vermeyeceğine dair söz vererek Pakistan güvenlik güçlerine karşı "İbni Kasım veya Bin Aim Operasyonu"nu²²⁵ duyurdu²²⁶. Eylül 2018'de Terörle Mücadele Dairesi (CTD) HuA şebekesini etkisiz hale getirdiğini ileri sürdü²²⁷. Şubat 2019'da HuA Pakistan güvenlik güçlerine karşı "Shamzai Operasyonu" adlı yeni bir operasyon duyurdu²²⁸.

PIPS'ye göre, grubun altı "terör saldırısı" (büyük olan birkaçı) ile ilgisi bulundu. Grup, Belucistan ve Karaçi'de ikişer saldırı ve Pencap ve KP'de birer saldırı olmak üzere bu saldırıları üstlendi²²⁹. PICSS, HuA'nın 2018'de gerçekleşen üç intihar saldırısından sorumlu olduğunu bildirdi²³⁰.

Özbekistan İslâmî Hareketi (IMU)

IMU, ABD'nin Afganistan'ı işgali sırasında Taliban'ın yanında savaşırken aldığı ağır kayıplar sonrası 2001 yılı sonlarında yeniden toplandığı Pakistan'ın aşiret bölgesinde faaliyet göstermektedir. Toher Yuldashev liderliğindeki grup, Kuzey ve Güney Veziristan'daki üslerinden Pakistan güvenlik güçlerini hedef aldı. IMU 2007'den itibaren TTP ile ittifak kurdu ve onların yanında savaştı. Yuldashev 2009 yılında insansız hava aracı saldırısında öldürüldü. Pakistan'ın askerî operasyonları sonucu Kuzey Veziristan'a kaçmak zorunda kalan IMU, orada Hakkani şebekesiyle iş birliği yapmaya başladı. Osman Odil, 2010 yılında örgütün yeni lideri oldu. 2015 yılında, IMU'dan kopan radikal bir grup -İslâmî Cihad Birliği (IJU)- Pakistan'daki üssünden dışarıda terör saldırıları gerçekleştirmeye çalıştı²³¹. IMU militanları 8 Haziran 2014 tarihinde Karaçi Havaalanı'nda büyük bir saldırı gerçekleştirdi²³². Bunun ardından Pakistan ordusu, grubun kökünü kazımayı bir öncelik haline getirdi. Militanların çoğu Afganistan'a kaçtı²³³. Mart 2015 sonunda IMU'nun ISKP'e bağlılık yemini ettiği bildirildi²³⁴. Ancak IMU içerisindeki bazı unsurlar grubun ismiyle birlikte El Kaide, Afgan Talibanı ve TTP ile ittifakını sürdürdü. IMU'nun geri kalanı Afganistan'da Taliban ile birlikte saldırılarına devam ediyor²³⁵. USDoS, Eylül 2018'de IMU'nun üye sayısının 200-300 olduğunu tahmin ediyordu²³⁶. Rapor hazırlandığı sırada başvuru kaynaklarda, Pakistan'da IMU hakkında daha fazla bilgi bulunamamıştır.

El Kaide

ABD'nin Afganistan'ı işgal etmesinin ardından birçok El Kaide üyesi Pakistan'ın aşiret bölgelerine çekildi. 2008'e gelindiğinde Veziristan'da o kadar kök salmışlardı ki Amerikan istihbarat yetkililerine göre bu bölge El Kaide'nin "uluslararası operasyon merkezi" haline gelmişti²³⁷. Grup içinde ayrıca Araplar, Özbekler, Çeçenler ve Çinli Müslümanlar yer alıyordu²³⁸.

Eski FATA'da El Kaide; insan gücü, eğitim ve propaganda konularında destek veren birkaç militan grupla bir araya geldi. Ayrıca ABD'nin terörle mücadelesine destek verdiği için dinden döndüğünü düşündükleri Pakistan hükümetine de saldırdılar. El Kaide, Veziristan'da IJU ile imtiyazlı ilişkiler geliştirdi²³⁹. Farhan Zahid'e göre, El Kaide 2014'ten beri kayıp veriyor ve geriliyor. El Kaide, Ağustos 2017'de muhtemelen Cemaat-ül Ensar El Şeriat'ın yardımıyla Pakistan'da yeniden toparlanmayı denedi²⁴⁰. Eylül 2017'de Terörizmle Mücadele Merkezi'nin yayımladığı bir makaleye göre, Karaçi'de El Kaide varlığı büyüyordu²⁴¹. RSIS'ye göre, Ocak 2019 itibarıyla El Kaide Pakistan'da

²²⁴ Pakistan Today, Hizbul Ahrar takes birth as internal rifts tear Jamaatul Ahrar apart, 13 November 2017, [url](#)

²²⁵ ITCT, Hizbul Ahrar, n.d., [url](#)

²²⁶ FJ [Twitter], posted on: 24 April 2018, [url](#)

²²⁷ Dawn, CTD Punjab 'breaks' TTP, Hizbul Ahrar network, 18 September 2018, [url](#)

²²⁸ Jeffery, F., Documenting: Jihadist groups operating in Afghanistan, Aurora Intel, 2 June 2019, [url](#)

²²⁹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 74

²³⁰ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 24

²³¹ RFE/RL, What Next For The Islamic Movement Of Uzbekistan?, 23 August 2015, [url](#)

²³² BBC News, Karachi airport: Islamic Movement of Uzbekistan claims attack, 11 June 2014, [url](#)

²³³ RFE/RL, What Next For The Islamic Movement Of Uzbekistan?, 23 August 2015, [url](#)

²³⁴ Stanford University, Mapping Militant Organizations, Islamic Movement of Uzbekistan, last updated August 2018, [url](#)

²³⁵ Jeffery, F., Documenting: Jihadist groups operating in Afghanistan, Aurora Intel, 2 June 2019, [url](#)

²³⁶ USDoS, Country Report on Terrorism 2017 - Chapter 5 - Islamic Movement of Uzbekistan (IMU), 19 September 2018, [url](#), p. 302

²³⁷ Guardian (The), Waziristan: the hub of al-Qaida operations, 7 January 2008, [url](#); Rashid, A., Descent into Chaos, 2008, pp. 268-269

²³⁸ Reuters Alertnet, Analysis - The ties that kill: Pakistan militant groups uniting, 30 May 2010, [url](#)

²³⁹ CSIS, Religion and militancy in Pakistan and Afghanistan, 29 June 2012, [url](#), pp. 67-68

²⁴⁰ Zahid, F., The Return of Al-Qaeda to Pakistan, Middle East Institute, 24 August 2017, [url](#)

²⁴¹ Combating Terrorism Center, Al-Qa'ida in Pakistan: A Metric Problem?, September 2017, [url](#)

geniş ölçüde mevcut ve faal değil²⁴². Ancak PIPS'ye göre, Pakistanlı yetkililer El Kaide'yi, birçok militan örgütte dostları olduğundan potansiyel bir tehdit olarak görüyorlar²⁴³. USDoS Eylül 2018'de şunu belirtti:

"El Kaide (AQ) Afganistan ve Pakistan'da ciddi şekilde geriletilmiş olmasına rağmen AQ küresel yönetiminin yanı sıra Hint Alt Kıtasındaki El Kaide bölgesel ortağı (AQIS), geçmişte güvenli bölge olarak kullanılan bölgede uzak yerlerden faaliyet göstermeye devam etti. Afgan ve Pakistanlı güçler bölgedeki AQ varlığına karşı koymaya devam etti ve Pakistan'ın Federal Olarak Yönetilen Aşiret Bölgeleri'nde (FATA) gerçekleştirdiği askerî operasyonlar grubun faaliyet gösterme özgürlüğü daha da geriletti."²⁴⁴

PIPS'ye göre, El Kaide 2018 yılında Pakistan'da herhangi bir "terör saldırısı" gerçekleştirmedi²⁴⁵.

Cemaat-ül Ensar El Şeriat

Cemaat-ül Ensar El Şeriat, El Kaide'yi yeniden meydana çıkarmak ve çatısı altında silahlı faaliyetleri tekrar başlatmak için bir platform oluşturmaya çalışan İslâmcı terör örgütlerinden oluşan bir şemsiye örgüttür²⁴⁶. Bu örgüt, Pakistan'da Nisan 2017'de ortaya çıktı. Grubun liderinin Abdul Karim Saroush Siddiqui olduğu söylenmektedir ve militanlar medya ile ilgili kuvvetli teknik bilgiyle eğitilmektedir²⁴⁷. Dawn gazetesinin alıntılıdığı bir güvenlik yetkilisi bu grubun tam kurulma tarihinin hâlâ bilinmediğini ancak başlarda "grubun doğuşunun Suriye'de savaşan Pakistanlılara kadar izlenebileceğine" inanıldığını belirtti. Bu grubun başta Karaçi olmak üzere kentsel bölgelerde faaliyet gösterdiğine inanılıyor. Aynı makalede grubun Eylül 2017'deki tutuklama dalgasında temel olarak etkisiz hale getirildiği de belirtiliyor²⁴⁸.

PIPS, 2018 tarihli yıllık güvenlik raporunda bu gruba hiçbir saldırıyı ilişkilendirmiyor²⁴⁹. Raporun hazırlandığı sırada Pakistan'da Cemaat-ül Ensar El Şeriat hakkında daha fazla bilgi bulunamamıştır.

Pencap Talibani

Pencap Talibani şebekesi, TTP ile güçlü bağlar kurmuş, çoğunlukla mezhep ve öncesinde Keşmir isyanı odaklı, "Pencap kökenli yasaklı militan grupların üyelerinin serbest birleşimidir." Bu şebeke içindeki en önemli gruplar Laşkar-i Cangvi (LeJ), Sipah-i Sahabe Pakistan (SSP) ve JeM ile bunların ayrılıkçı gruplarıdır (bu gruplar hakkında ayrıntılı bilgi için, bu bölüm içindeki kendi kısımlarını inceleyiniz)²⁵⁰. TTP Pencap şubesi 2014 yılında Mevlâna Esmatullah Muaviye tarafından yönetiliyordu²⁵¹. Muaviye Eylül 2014'te önce militan faaliyetlerini Pakistan'dan Afganistan'a kaydırmayı denedi ve bundan birkaç gün sonra Pakistan'da silahlı mücadeleyi tamamen bırakacağını ve barışçıl yolları kullanacağını açıkladı²⁵². Nisan 2016'da Pencap Talibani'nin zayıflayıp dağıldığının düşünüldüğü rapor edildi²⁵³. Raporun hazırlandığı sırada Pakistan'da Pencap Talibani hakkında daha fazla bilgi bulunamamıştır.

Horasan İslâm Devleti (ISKP)

ISKP'nin (İŞİD, ISIS, ISIL, IS veya Daeş olarak da bilinir), Pakistan'da ilk kez 2015 yılı başında görüldüğü bildirilmektedir²⁵⁴. IS halifeliğinin küresel olarak genişlemesini tasarlıyordu ve Afganistan, Pakistan, İran ve Orta Asya cumhuriyetleri bölgesini Horasan Vilâyeti (ISKP - Horasan İslâm Devleti) olarak öngörüyordu²⁵⁵. İslâm Devleti, Mayıs 2019'da Belucistan Vilâyeti'nde gerçekleştirilen bazı saldırıları üstlendikten sonra Pakistan Vilâyeti'ni (Pakistan

²⁴² RSIS, Annual Threat Assessment-South Asia, January 2019, in: Counter Terrorist Trends and Analyses, [url](#), p. 55

²⁴³ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 77

²⁴⁴ USDoS, Country Report on Terrorism 2017 - Chapter 5 - Al-Qa'ida (AQ), 19 September 2018, [url](#), p. 165

²⁴⁵ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 77

²⁴⁶ Zahid, F., Jamaat ul Ansar al-Sharia: The New al-Qaeda Threat in Pakistan Publication, in: Terrorism Monitor Volume: 15 Issue: 18, 22 September 2017, [url](#); Zahid, F., The Return of Al-Qaeda to Pakistan, Middle East Institute, 24 August 2017, [url](#)

²⁴⁷ Dawn, The rise and 'fall' of Ansarul Sharia Pakistan, 9 September 2017, [url](#)

²⁴⁸ Dawn, The rise and 'fall' of Ansarul Sharia Pakistan, 9 September 2017, [url](#)

²⁴⁹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#)

²⁵⁰ Abbas, H., Defining the Punjabi Taliban Network, 15 April 2009, [url](#)

²⁵¹ Centre for International and Strategic Analysis, The Punjabi Taliban, February 2014, [url](#), pp. 28-31

²⁵² Dawn, Punjabi Taliban call off armed struggle in Pakistan, 13 September 2014, [url](#); Dawn, Punjabi Taliban give up 'armed struggle', 14 September 2014, [url](#)

²⁵³ International News (The), Who are Punjabi Taliban?, 24 April 2016, [url](#)

²⁵⁴ Henry Jackson Society (The), ISIS Khorasan: Presence and potential in the Afghanistan Pakistan- region, October 2017, [url](#), pp. 4-7; USIP, The Islamic State in Pakistan, 21 September 2016, [url](#)

²⁵⁵ Jamestown Foundation, Islamic State in Afghanistan Ready to Capitalize on Mullah Omar's Death, 3 September 2015, [url](#)

Vilâyeti İslâm Devleti, ISPP)²⁵⁶ duyurdu²⁵⁷. Bağımsız araştırmacı ve King's College London'da konuk profesör olan Antonio Giustozzi, Şubat 2016'da ISKP'nin Pakistan'da "savaşçılar ve destek unsurları" dâhil yaklaşık 2.000 ila 3.000 üyesi olduğunu belirtti²⁵⁸. Tehrik-i Hilafet Pakistan, TTP'nin Şahidullah Şahid Grubu, Jundullah ve IMU gibi farklı militan gruplar IS lideri El Bağdadi'ye bağlılık sözü verdi²⁵⁹.

Farhan Zahid, ISKP'nin benzer yerel militan gruplarıyla "taktiksel ittifaklar" kurarak etkisini artırmayı başardığını ifade etti. ISKP, Pakistan'da kent merkezlerindeki yerel iştirakleri aracılığıyla hâkimiyet kurdu²⁶⁰. Farklı kaynaklar, ISKP'nin 2016-2017 yıllarında Peşaver ve Karaçi gibi birçok büyük kentsel bölgede üye sağlama şebekeleri olduğunu bildirdi²⁶¹. Güvenlik konularıyla ilgili yazılar yazan Huzeyfe Beluç'un Mayıs 2019 tarihli bir raporunda, ISKP'nin komuta kademesinde eski TTP komutanlarının olduğu ve bu durumun da grubun Pakistan'da saldırı gerçekleştirmesini kolay hale getirdiği belirtilmektedir²⁶².

ISKP hem Afganistan'da hem de Pakistan'da mezhepçi saldırılara dâhil oldu. PIPS'ye göre, grubun "yeni ortaya çıkan mezhepçi bir fay hattının bulunduğu" Belucistan ve kuzey Sind'de göreceli olarak daha çok varlık ve faaliyet gösteriyor²⁶³. PICSS, ISKP'nin Pencap vilâyetinin bazı bölümlerinde operasyonel varlığının da olduğunu ekliyor²⁶⁴. 6 Mayıs 2019'da yapılan bir telefon görüşmesinde Davud Hattak ISKP'nin Afganistan'da sınır ötesinde "organizasyonel bir biçimde" var olduğunu ancak Pakistan'da durumun böyle olmadığını belirtti. Bazı şehirlerde ISKP destekçilerinin bağımsız örnekleri mevcuttur, ancak Pakistan güvenlik güçleri hızlı adım attı ve tutuklamalar yaptı. Davud Hattak; Pakistan'da, özellikle eğitimli sınıf arasında destekçilerinin olabileceğini, ancak organize olmadıklarını ve bir üsleri bulunmadığını açıkladı. Hattak, şehirlerde, birtakım gruplarla birlikte veya sosyal medyada bazı bağımsız destekçilerinin olduğunu belirtti²⁶⁵. Haziran 2019'da Pencap'ın CTD'si iki ISKP militanını öldürdü ve ISKP'nin vilâyetteki "büyük bir kolunu" ortadan kaldırdı²⁶⁶.

PIPS, ISKP'nin 2017'de altı ve 2018'de beş "terör saldırısından" sorumlu olduğunu belgeledi. 2018'de Belucistan'da dört saldırı ve KP'de bir saldırı meydana geldi²⁶⁷. ISKP, Temmuz 2018'de 130'dan fazla kişinin ölmesine ve 300 kişinin yaralanmasına neden olan Mastung seçim mitingi saldırısı dâhil olmak üzere Pakistan'daki en ölümcül saldırılardan bazılarını üstlendi^{268,269}. ISKP Mayıs 2019'da Belucistan'da gerçekleşen bir dizi ölümcül saldırıyı üstlenmeye devam etti²⁷⁰.

Hakkani Şebekesi

Hakkani şebekesi, kökleri 1970'lerdeki mücahit gruplarına dayanan isyancı bir ağdır. Hakkani şebekesini Afgan savaş örgütü lideri Celaledin Hakkani kurmuştur²⁷¹. Eylül 2018'de Celaledin Hakkani'nin 71 yaşında öldüğü bildirildi²⁷². Sirajuddin Hakkani, Temmuz 2015'te Afgan Talibanı'nın lider yardımcılarının biri oldu²⁷³. Grup liderleri tarih boyunca Pakistan'ın aşiret bölgelerinde yandaş buldu²⁷⁴. Eylül 2018 tarihli USDoS raporuna göre:

²⁵⁶ Throughout this report reference is made to ISKP

²⁵⁷ Jeffery, F., What Does Islamic State's Wilayat al-Hind & Wilayat Pakistan Mean?, ITCT, 20 May 2019, [url](#)

²⁵⁸ Giustozzi, A., The Islamic State in 'Khorasan': A Nuanced View, RUSSI commentary, 5 February 2016, [url](#)

²⁵⁹ Jamestown Foundation (The), 'Growing Evidence of Islamic State in Pakistan', 4 February 2016, [url](#); Diplomat (The), The Islamic State Threat Is Real in Pakistan, 18 February 2016, [url](#)

²⁶⁰ Zahid, F., 'IS Footprint in Pakistan: Nature of Presence, Method of Recruitment, and Future Outlook', in: Counter Terrorist Trends and Analyses, Volume 9, Issue 5, May 2017, [url](#)

²⁶¹ Jamestown Foundation (The), 'Growing Evidence of Islamic State in Pakistan', 4 February 2016, [url](#); IRIN, Islamic State ramps up recruitment in Pakistan, 11 January 2017, [url](#); Wall Street Journal (The), Pakistan Frets Over Potential Appeal of Islamic State, 23 February 2016, [url](#); VoA, Islamic State Takes Root, Grows Along Afghan-Pakistan Border, 1 March 2017, [url](#)

²⁶² Baloch, H., Peace Talks, ISKP and TTP--The Future in Question, ITCT, 6 May 2019, [url](#)

²⁶³ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 76

²⁶⁴ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 25

²⁶⁵ Khattak, D., telephone interview, 6 May 2019

²⁶⁶ VoA, Pakistan Says it Struck a Blow Against Islamic State-Khorasan, 21 June 2019, [url](#)

²⁶⁷ PIPS, Security Report 2017, 7 January 2018, [url](#), p. 85; PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), pp. 75-76

²⁶⁸ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 25

²⁶⁹ Baloch, H., Peace Talks, ISKP and TTP--The Future in Question, ITCT, 6 May 2019, [url](#)

²⁷⁰ Jeffery, F., What Does Islamic State's Wilayat al-Hind & Wilayat Pakistan Mean?, ITCT, 20 May 2019, [url](#); Express Tribune (The), Blast hits Hazara community's shoe market in Quetta, 6 August 2019, [url](#)

²⁷¹ USDoS, Country Report on Terrorism 2017 - Chapter 5 - Haqqani Network (HQN), 19 September 2018, [url](#), pp. 294-295

²⁷² AP News (Gannon, K.), Death of Afghan group's founder unlikely to weaken militants, 4 September 2018, [url](#)

²⁷³ Ruttig, T., The New Taleban Deputy Leaders: Is there an obvious successor to Akhtar Mansur?, 10 February 2016, [url](#)

²⁷⁴ VoA, What Is the Haqqani Network?, 1 June 2017, [url](#); Economic Times (The), US asks Pakistan to act against Haqqani network, other terror groups, 27 February 2018, [url](#)

“Hakkani şebekesi, Afganistan-Pakistan sınırında ve başta Loya Paktia (Paktia, Paktika ve Khost vilâyetlerinden oluşur, Logar ve Gazne’nin bazı kısımlarını kapsar) olmak üzere Güneydoğu Afganistan’ın çoğunda aktif olup tekrarlayan saldırılarla Kabil’i hedef almıştır”²⁷⁵.

2017’de Hakkani şebekesinin ayrıca Pakistan Servisler Arası İstihbarat (ISI) ile uzun süredir ilişki içinde olduğu ve bunun da Pakistan ile ABD arasında sürtüşmelere yol açtığı bildirildi²⁷⁶. Hakkani şebekesinin El Kaide ile bağları olduğuna da inanılıyordu²⁷⁷. Kasım 2014’te Amerika Birleşik Devletleri’nin bir generali, Pakistan’ın Kuzey Veziristan’da sürdürdüğü askerî operasyonların, Hakkani’nin askerî kabiliyetini “bozduğunu” açıkladı²⁷⁸. Hakkani şebekesi, bu askerî operasyonların yarattığı baskıyla 2014’te Kuzey Veziristan’dan Kurram’a geçti²⁷⁹. Raporun hazırlandığı sırada Hakkani şebekesi tarafından Pakistan’da gerçekleştirilen saldırılarla ilgili bilgi bulunamadı.

Sipah-i Sahabe Pakistan (SSP)

SSP, 1980’lerin başında Sünni vaiz Mevlâna Hak Navaz Cangvi tarafından Jhang, Pencap’ta kurulan eski bir Diyo-bendi siyasî partisidir²⁸⁰. Birincil amacı, Pakistan’daki Şii etkisiyle mücadele etmektir²⁸¹. Cangvi 1991’de suikasta uğramış ve yerine Mevlâna Azam Tarık geçmişti. Tarık 2003 yılında öldürüldü ve yerine Mevlâna Ali Şer Haydari geçti. Cihat örgütü JeM ve TTP ile yakın bağları olan örgütün Pencap Talibanı’nın bir parçası olduğu bildiriliyordu. SSP pek çok raporda şiddet eğilimli bir grup olarak tanımlanmaktadır. Yüzyılın başında Şii militanlarının ve sıradan Şii vatandaşlarının öldürülmesinden ve Şii camilerine yapılan saldırılardan sorumluydu. Grup şiddet olaylarına karıştığını reddetse de eski Cumhurbaşkanı Müşerref 2002 yılında örgütü yasakladı ve ABD 2005’te SSP’yi “terör örgütü” ilan etti²⁸². SSP’nin bir parçası kendini Ah-le Sunnat Wal Jama’at olarak isimlendirdi ve Mevlâna Muham-med Ahmed Ludhianvi önderliğinde bir siyasî parti haline geldi²⁸³.

Diğer üyeler, gözlemcilerin SSP’den bile daha radikal olduğunu söyledikleri Laşkar-i Cangvi’yi (LeJ) kurmak için SSP’den ayrıldı²⁸⁴. SSP’den ayrılan diğer radikal gruplar arasında Cangvi Kaplanları, El Hak Kaplanları, Tanzim-ül Hak, El Faruk ve El Badra Vakfı sayılabilir²⁸⁵. Çekirdek SSP destekçileri, Jhang’daki Sünni köylülerden ve şehir merkezindeki tüccar sınıflarından oluşuyordu. *Medreseler*, SSP’nin üye topladığı ana alanlardandı. SSP kadroları Afganistan’da *cihatçı* eğitim aldı. SSP, örgütlenmesini ve faaliyetlerini finanse etmek için destekçilerinden gelen *zekât* şeklindeki katkılara güveniyordu. Sünni iş adamları da katkıda bulunuyordu. Gözlemciler SSP’nin, İran’ın Pakistan’daki Şii nüfusu üzerindeki etkisini durdurmak isteyen Suudi bağışçılardan önemli miktarda finansal ve lojistik destek aldığına inanıyordu²⁸⁶. SSP’nin bir siyasî partisidir; ayrıca bir öğrenci kanadı, sigorta şirketi, Pencap’ın birçok ilçesinde ofisleri ve ulus genelinde bir şebekesi de olduğu bildiriliyor²⁸⁷.

Laşkar-i Cangvi (LeJ)

LeJ; Riaz Basra, Akram Lahori ve Malik İshak liderliğindeki militanların SSP’den ayrılarak 1996 yılında kurduğu Diyo-bendi bir militan grubudur. LeJ siyasî bir parti değildir, ancak tamamen paramiliter bir örgüttür. Bazıları, örgütün kurulmasına, 1994 yılında SSP liderlerini hedef alan Şii militan grubu Sipah-e-Mohammed Pakistan’ın (SMP) kurulmasının yol açtığını iddia etmektedir²⁸⁸. Eylül 2018’de USDOS, LeJ’in Şii topluluğuna saldırmak amacıyla SSP’nin militan kanadı olarak kurulduğunu ve yetkinlik kazandığında bağımsız hale geldiğini bildirdi²⁸⁹. USDOS, LeJ’in TTP ile “yakın bir şekilde” çalıştığını da bildirdi²⁹⁰. LeJ, 2000 ve 2001 yıllarında örgütü hem Afganistan ve Hindistan’da

²⁷⁵ USDoS, Country Report on Terrorism 2017 - Chapter 5 - Haqqani Network (HQN), 19 September 2018, [url](#), pp. 294-295

²⁷⁶ VoA, Haqqani Network Remains Primary Source of Pakistan-US Tensions, 29 November 2017, [url](#)

²⁷⁷ CSIS, Religion and militancy in Pakistan and Afghanistan, June 2012, [url](#), p. 63

²⁷⁸ Dawn, Operation Zarb-e-Azb disrupted Haqqani network; US general, 6 November 2014, [url](#)

²⁷⁹ LWJ, US drones target jihadist ‘hideouts’ in Pakistan’s tribal areas, 22 February 2016, [url](#)

²⁸⁰ Nelson, M., EASO, EASO COI Meeting Report: Pakistan; 16-17 October 2017, Rome, February 2018, [url](#), p. 30

²⁸¹ Nelson, M., EASO, EASO COI Meeting Report: Pakistan; 16-17 October 2017, Rome, February 2018, [url](#), p. 30

²⁸² Dawn, 2009: Southern Punjab extremism battle between haves and have-nots, 21 May 2011, [url](#); NOREF, Sectarian violence: Pakistan’s greatest security threat?, 9 August 2012, [url](#); Rashid, A., Descent into Chaos, 2008, pp. 227-228; Jamestown Foundation (The), ‘Sipah-e-Sahaba: Fomenting Sectarian Violence in Pakistan’, 5 May 2005, [url](#); Abbas, H., Defining the Punjabi Taliban Network, 15 April 2009, [url](#)

²⁸³ Nelson, M., EASO, EASO COI Meeting Report: Pakistan; 16-17 October 2017, Rome, February 2018, [url](#), p. 30

²⁸⁴ CSIS, Religion and militancy in Pakistan and Afghanistan, June 2012, [url](#), p. 39

²⁸⁵ CSIS, Religion and militancy in Pakistan and Afghanistan, June 2012, [url](#), p. 39

²⁸⁶ CSIS, Religion and militancy in Pakistan and Afghanistan, June 2012, [url](#), p. 39

²⁸⁷ Hussain, Z., Frontline Pakistan, The struggle with militant Islam, 2007, p. 92; SATP, Sipah-e-Sahaba Pakistan (SSP), n.d., [url](#)

²⁸⁸ BBC News, Profile: Lashkar-e-Jhangvi, 11 January 2013, [url](#); Stanford University, Mapping Militant Organizations. “Lashkar-e-Jhangvi.”, last updated: August 2018, [url](#)

²⁸⁹ Stanford University, Mapping Militant Organizations. “Lashkar-e-Jhangvi.”, last updated: August 2018, [url](#)

²⁹⁰ USDoS, Country Report on Terrorism 2017 - Chapter 5 - Lashkar i Jhangvi (LJ), 19 September 2018, [url](#), p. 317

vekil olarak hem de Şii militan gruplarına karşı kullanan ISI tarafından açıkça desteklendi²⁹¹. LeJ, Pakistan Hükümeti tarafından 2001 yılında yasaklandı ve 2003 yılında ABD terörist listesine alındı²⁹². Özellikle Şiilere ve Ketta'daki Hazara topluluğuna karşı olmak üzere örgütün yer altı şiddet faaliyetleri devam etti²⁹³.

LeJ tarafından gerçekleştirilen şiddet eylemlerinde çoğunlukla Şiiler hedef alınsa da örgüt Hristiyanlar, Ahmediler ve Sufi Müslümanlara karşı da radikal bir duruş benimsiyordu²⁹⁴. Malik İshak da dâhil olmak üzere LeJ liderlerinin önemli kısmı ²⁹⁵ ya 2015'te öldürüldü ya da Naeem Bukhari gibi 2017'de ele geçirildi²⁹⁶. 19 Ocak 2017'de LeJ komutanı Asif Chuto kolluk kuvvetleriyle girdiği çatışmada öldürüldü²⁹⁷. Mayıs 2018'de güvenlik güçleri LeJ'in Belucistan kolu komutanı Salman Badeni'yi öldürdü²⁹⁸. PIPS'ye göre, LeJ 2018 yılında operasyonel gücünü daha da kaybetti²⁹⁹.

PIPS'ye göre LeJ, Pakistan'da 2017'de on ve 2018'de yedi "terör saldırısının" sorumlusuydu³⁰⁰. Bu saldırıların altısı Belucistan'da ve biri de KP'de meydana geldi³⁰¹. Örgütün ana faaliyet alanları Pencap vilâyeti, eski FATA, Karaçi ve Belucistan vilâyetidir³⁰².

Laşkar-i Cangvi El Alami (LJA)

LeJ son on yılda Pakistan Devleti'nin askerî operasyonları sonucunda farklı gruplara ayrıldı³⁰³. Ortaya çıkan gruplardan biri, Kasım 2016'da Pakistan tarafından "terör örgütü" ilan edilen LeJ Al-Alami'dir (LJA)³⁰⁴³⁰⁵. LeJ ve LJA arasındaki temel fark, LeJ sadece azınlık grupları hedeflerken LJA'nın kanun uygulayıcı kurumlara ve devlet kurumlarına da saldırılar düzenlemesidir³⁰⁶. The Jamestown Foundation, Ocak 2017'de bu grubun liderleri Yusuf Mansur Horasani ve altı üyeli bir şura (konsey) tarafından yönetildiğini bildirdi³⁰⁷.

2018'de PIPS, LJA tarafından üstlenilen bir saldırıdan bahsetmedi³⁰⁸.

Laşkar-i İslâm (LI)

LI, Hayber aşiret bölgesinde aktif olan militan bir gruptur³⁰⁹. Afganistan Analist Ağ'ının 2016 tarihli bir makalesinde grubun büyüklüğünün "geçen üç yılda 500 kişiden az olmadığını" tahmin ediliyordu³¹⁰. Pakistan hükümeti, LI grubunu Haziran 2008'de yasakladı³¹¹. 2014'te yapılan Pakistan askerî operasyonlarının, grubun Hayber bölgesindeki operasyon kabiliyetine darbe vurduğu bildirildi. Bunun sonucunda grup üyeleri Afganistan'a geçti³¹². LI'nin Afganistan'da ISKP ile birlikte çalıştığı ve bu iki grubun "önemli müttefik" olduğu rapor edildi³¹³. 2015'te LI, TTP ile birleştiğini duyurdu³¹⁴. LI lideri Mangal Bagh'ın 2016 yazında Afganistan'da yapılan bir insansız hava saldırısı

²⁹¹ Reuters, Special Report: Pakistan's threat within - the Sunni-Shia divide, 24 October 2012, [url](#); National (The), Pakistan arrests 97 Al Qaeda and Lashkar-e-Jhangvi militants, 12 February 2016, [url](#); Guardian (The), Pakistan military intelligence under fire for failing to prevent Quetta bombing, 18 February 2013, [url](#)

²⁹² USDoS, Country Report on Terrorism 2017 - Chapter 5 - Lashkar i Jhangvi (LI), 19 September 2018, [url](#), p. 317

²⁹³ RFE/RL, Pakistan's Army Kills Commander Of Islamist Militant Group In Balochistan, 17 May 2018, [url](#)

²⁹⁴ LWJ, State designates leader of Lashkar-e-Jhanghvi as global terrorist, 6 February 2014, [url](#)

²⁹⁵ LWJ, Lashkar-e-Jhangvi emir killed in shootout with Pakistani police, 29 July 2015, [url](#)

²⁹⁶ Daily Times, LeJ leads international terrorist organisations in Pakistan, 10 March 2017, [url](#)

²⁹⁷ Express Tribune (The), Sheikhpura raid: LeJ chief Asif Chotu, three aides killed in gunfight, 19 January 2017, [url](#)

²⁹⁸ Nation (The), Security forces kill senior Lashkar-e-Jhangvi militant in Balochistan raid, 17 May 2018, [url](#)

²⁹⁹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 73

³⁰⁰ PIPS, Security Report 2017, 7 January 2018, [url](#), p. 87; PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 78

³⁰¹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 78

³⁰² PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 78; USDoS, Country Report on Terrorism 2017 - Chapter 5 - Lashkar i Jhangvi (LI), 19 September 2018, [url](#), p. 317

³⁰³ RFE/RL, Pakistani Extremists Carve A Sanctuary In Southern Afghanistan, 23 January 2017, [url](#)

³⁰⁴ Jamestown Foundation (The), 'Lashkar-e-Jhangvi al-Alami: A Pakistani Partner for Islamic State', 27 January 2017, [url](#)

³⁰⁵ Daily Times, From sectarian to anti-state outfit, journey of al-Alami, 2 April 2017, [url](#)

³⁰⁶ Jamestown Foundation (The), 'Lashkar-e-Jhangvi al-Alami: A Pakistani Partner for Islamic State', 27 January 2017, [url](#)

³⁰⁷ Jamestown Foundation (The), 'Lashkar-e-Jhangvi al-Alami: A Pakistani Partner for Islamic State', 27 January 2017, [url](#)

³⁰⁸ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 78

³⁰⁹ Stanford University, Mapping Militant Organizations. "Lashkar-e-Islam.", last updated: August 2019, [url](#)

³¹⁰ Afghanistan Analyst Network (Osman, B.), The Islamic State in 'Khorasan': How it began and where it stands now in Nangarhar, 27 July 2016, [url](#)

³¹¹ Dawn, Pakistan bans 25 militant organisations, 6 August 2009, [url](#); Express Tribune (The), List of banned organisations in Pakistan, 24 October 2012, [url](#)

³¹² PIPS, Security Report 2016, 10 January 2017, [url](#), p. 68

³¹³ RSIS, Annual Threat Assessment-South Asia, January 2019, in: Counter Terrorist Trends and Analyses, [url](#), p. 37; PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 75

³¹⁴ LWJ, 3 jihadist groups merge with Movement of the Taliban in Pakistan, 6 May 2015, [url](#)

sonucunda öldürüldüğü bildirildi³¹⁵. Bagh'ın ölümü Pakistan hükümeti veya uzmanlar tarafından doğrulanmadı. Şubat 2018'de bölge uzmanlarından biri Voice of America'ya (VoA) verdiği demeçte Mangal Bagh'ın Doğu Afganistan'da hâlâ hayatta ve aktif olduğunu belirtti³¹⁶.

PIPS'ye göre, LI 2018'de 10 terör saldırısına" dâhil olmuşken bu sayı 2017'de 21'di. Bu saldırıların tümü KP'de gerçekleştirildi³¹⁷. PIPS, LI'nin operasyonel kapasitesini kaybetmekte olduğunu bildirdi³¹⁸.

Sipah-i-Muhammed Pakistan (SMP)

Amacı Şii topluluğunu korumak olan SMP, SSP ve LeJ gibi düşman Sünni Diyobendi örgütlerini hedef alan bir Şii militan grubudur. SMP, ana akım bir Şii siyaset partisi olan Tehrik-Nifaz-e-Fiqh-e-Jafaria'nın (TNFJ) silahlı koludur³¹⁹. Kökenleri net olmamakla birlikte muhtemelen 1993 yılında Mevlâna Mureed Abbas Yazdani tarafından kuruldu. SMP, Ağustos 2001'de Pakistan'da yasaklandı³²⁰.

PIPS'ye göre, SMP 2018 yılında KP vilâyetinde bir "terör saldırısı" gerçekleştirdi³²¹.

Ceyş-i Muhammed (JeM)

JeM 2000'in sonlarına doğru Harekât-ül Mücahidin lideri Mesud Azhar tarafından kuruldu³²². USDOS Eylül 2018'de "grubun Hindistan vilâyeti Cemmü ve Keşmir'i Pakistan'a eklemeyi ve uluslararası güçleri Afganistan'dan çıkarmayı hedeflediğini" ve JeM'in ABD'ye karşı açıkça savaş ilan ettiğini" belirtti³²³. JeM ve Pakistan ordusu, ittifak kurmakla suçlandı³²⁴. Pakistanlı güvenlik analisti Azaz Syed'in Farhan Zahid tarafından 2019 tarihli bir makalesinde alıntılanan beyanına göre, JeM'in tahmini 40.000 militanlık kuvveti bulunuyor³²⁵. JeM'in Pakistan'da faaliyet gösteren TTP ve LeJ gibi birçok militan grupla ilişkileri mevcut. Yapısı hücre tabanlı olarak kategorize edilebilen örgüt Pakistan Pencap'ın güney bölgesinde faaliyet gösteriyordu³²⁶.

JeM ayrıca 2016'daki Pathankot saldırısından beri Hindistan Keşmir'inde de aktifti. Güvenlik analistlerine göre örgüt o günden bu yana Keşmir'deki varlığını ve faaliyetlerini durmadan artırdı³²⁷. JeM, 14 Şubat 2019'da Hindistan yönetimindeki Keşmir'de Pulwama'daki güvenlik personelini taşıyan bir araç konvoyuna saldırı gerçekleştirdi. Bu saldırıda 46 Merkezî Yedek Polis Kuvveti (CRPF) personeli öldürüldü ve 80 kişi de yaralandı³²⁸. Hindistan ile Pakistan arasındaki gerilimin tırmanmasına neden olan bu saldırıdan dolayı Hindistan, Pakistan'ı suçladı³²⁹. JeM lideri Mesud Azhar 1 Mayıs 2019'da Birleşmiş Milletler tarafından "küresel teröristler" listesinde bir numaraya yerleştirildi³³⁰.

Belucistan'daki ulusalcı hareketler

Washington'da bulunan siyaset analisti ve Beluç gazeteci Malik Siraj Akbar 23 Mayıs 2019 tarihli bir Skype görüşmesinde Belucistan'daki ulusalcı grupların 2019'da daha da yapılandığını ve organize olduğunu belirtti. Daha fazla kaynağa sahip oldukları görülüyor: üzerinde isim bulunan üniforma giyiyor ve mesajlarını İngilizce dilinde

³¹⁵ Nation (The), Mangal Bagh 'is dead', 25 July 2016, [url](#)

³¹⁶ VoA, IS, Lashkar-e-Islam Clash in Eastern Afghanistan, 11 February 2018, [url](#)

³¹⁷ PIPS, Security Report 2017, 7 January 2018, [url](#), p. 85; PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 75

³¹⁸ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 75

³¹⁹ Dawn, Pakistan bans 25 militant organisations, 6 August 2009, [url](#); Jamestown Foundation (The), 'Sipah-e-Sahaba: Fomenting Sectarian Violence in Pakistan', 5 May 2005, [url](#)

³²⁰ Express Tribune (The), List of banned organisations in Pakistan, 24 October 2012, [url](#)

³²¹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 76

³²² Zahid, F., Profile of Jaish-e-Muhammad and Leader Masood Azhar, April 2019, Counter Terrorist Trends and Analyses, [url](#), pp. 1-5

³²³ USDoS, Country Report on Terrorism 2017 - Chapter 5 – Jaish-e-Mohammed (JEM), 19 September 2018, [url](#), p. 309

³²⁴ Lowy Institute, Pakistan and Jaish-e-Mohammad: An unholy alliance, 7 July 2017, [url](#); Diplomat (The), Jaish-e-Mohammed: Under the Hood, 13 March 2019, [url](#)

³²⁵ Zahid, F., Profile of Jaish-e-Muhammad and Leader Masood Azhar, April 2019, in: Counter Terrorist Trends and Analyses, [url](#), p. 5

³²⁶ Zahid, F., Profile of Jaish-e-Muhammad and Leader Masood Azhar, April 2019, in: Counter Terrorist Trends and Analyses, [url](#), p. 5

³²⁷ Basit, A., Mahmood, S., Implications of Possible United States Withdrawal on the South

Asian Militant Landscape, April 2019, Counter Terrorist Trends and Analyses, [url](#), p. 21

³²⁸ BBC News, Pulwama attack: India will 'completely isolate' Pakistan, 15 February 2019, [url](#); Zahid, F., Profile of Jaish-e-Muhammad and Leader Masood Azhar, April 2019, in: Counter Terrorist Trends and Analyses, [url](#), p. 1

³²⁹ Zahid, F., Profile of Jaish-e-Muhammad and Leader Masood Azhar, April 2019, in: Counter Terrorist Trends and Analyses, [url](#), p. 1

³³⁰ Al Jazeera, UN puts Pakistan's armed group chief Masood Azhar on 'terror' list, 1 May 2019, [url](#)

kaydediyorlar. Akbar’a göre bu yalnızca yüksek derecede eğitilmiş olduklarını değil, aynı zamanda hareketleri için uluslararası dikkati çekmek ve destek toplamak istediklerini gösteriyor³³¹.

Saldırılarını ve stratejilerini değişik alanlara yönlendiriyorlar ve bu da onları daha az tahmin edilebilir hale getiriyor³³². Önceleri çalışma tarzları daha çok hedef gözeterek öldürme şeklindeydi. Artık her biri coğrafik bölge, hedef ve saldırının kendisi bakımından öncekinden farklı olmak üzere saldırılarını daha gelişigüzel biçimde gerçekleştiriyorlar³³³. Kendilerine uluslararası ilgiyi çekecek hedefler arıyorlar. Bu grupların silahlı hareketleri siyasî hareketlerine kıyasla daha sofistike durumdadır³³⁴.

En çok öne çıkan Beluç ulusalçı gruplar aşağıda açıklanmıştır.

Belucistan Özgürlük Ordusu (BLA)

BLA, silahlı bir Beluç ulusal hareketidir. Amacı, Pakistan ve İran yönetiminden bağımsız bir Belucistan’dır. Bombalı saldırılar gibi şiddet yöntemleri nedeniyle Nisan 2006’da Pakistan’da yasaklandı³³⁵. BLA, Birleşik Krallık’ta yaşayan Harbiyar Marri tarafından yönetilmektedir. Güvenlik analisti Abdül Basit, BLA’nın öne çıkan fiziksel gücü (2.000 ile 3.000 militan arası) nedeniyle Çin’in yatırımlarına yönelik en güçlü tehditlerden biri olduğunu ve grupların Afganistan dışında, İran ve Belucistan’ın dağlık bölgelerinde operasyon yapabilme kabiliyetlerinin olduğunu bildirdi³³⁶. ABD Dış İşleri Bakanlığı, Temmuz 2019’da BLA’yı “terör örgütü” olarak öngördü³³⁷.

PIPS, BLA’nın 2018 yılında Belucistan’da 25 “terör saldırısı” gerçekleştirdiğini ve bu rakamın 51 saldırı gerçekleştirdikleri 2017’ye kıyasla daha az olduğunu belirtti³³⁸. Kasım 2018’de üç BLA tetikçisi Sind vilâyetinde Karaçi’deki Çin konsoloslüğünü hedef alan bir saldırıda en az beş kişi öldürdü³³⁹. Bu, grubun havan saldırısı ve pusular gibi “normal” operasyon taktikleri yerine intihar saldırısı gerçekleştirdiği ikinci seferdi. RSIS’nin bir makalesine göre, bu durum diğer terörist gruplardan öğrenme ve dönüşüm geçirme istekliliğini gösteriyordu³⁴⁰. BLA 10 Mayıs 2019’da Belucistan’daki Harnai ilçesinde bulunan bir kömür madeninde gerçekleştirilen silahlı ve bombalı saldırıda en az beş kişiyi öldürdü³⁴¹. 12 Mayıs 2019’da BLA militanları Gwadar’daki Pearl Continental otele saldırarak en az beş kişiyi öldürdüler³⁴².

Beluç Özgürlük Cephesi (BLF)

BLF, Allah Nazar Beluç liderliğinde isyancı bir gruptur³⁴³. Belucistan’da faaliyet gösteren bu grup, esasen Makran kuşağında aktifti³⁴⁴. BLF, Eylül 2010’da yasaklandı³⁴⁵. BLF Ekim 2017’de yerel gazetecileri Pakistan ordusuyla iş birliği yapmakla suçlayarak yerel medyayı tehdit ve boykot etti³⁴⁶.

PIPS’ye göre BLF yönetimi komşu ülkelere taşındı ve bu da grubun operasyonel becerisini olumsuz etkiledi³⁴⁷. BLF 2018 yılında 22 “terör saldırısı” üstlenirken bu sayı 2017’de 39’dur³⁴⁸.

³³¹ Akbar Siraj M., Skype interview, 23 May 2019

³³² Akbar Siraj M., Skype interview, 23 May 2019

³³³ Akbar Siraj M., Skype interview, 23 May 2019

³³⁴ Akbar Siraj M., Skype interview, 23 May 2019

³³⁵ Dawn, Pakistan bans 25 militant organisations, 6 August 2009, [url](#); Express Tribune (The), List of banned organisations in Pakistan, 24 October 2012, [url](#)

³³⁶ South China Morning Post (Basit, A.), Attacks on Chinese nationals and interests in Pakistan are likely to continue. Here’s why, 27 November 2018, [url](#)

³³⁷ RFE/RL, U.S. Designates Pakistan’s Balochistan Liberation Army As Terrorist Group, 3 July 2019, [url](#)

³³⁸ PIPS, Security Report 2017, 7 January 2018, [url](#), p. 89; PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 78

³³⁹ Al Jazeera, Gunmen attack Chinese consulate in Karachi, 23 November 2018, [url](#)

³⁴⁰ RSIS, Annual Threat Assessment-South Asia, January 2019, in: Counter Terrorist Trends and Analyses, [url](#), p. 57

³⁴¹ Al Jazeera, Pakistan: Five dead as Baloch separatist gunmen attack coal mine, 10 May 2019, [url](#)

³⁴² Al Jazeera, Pakistan military says five killed in hotel attack in Gwadar, 12 May 2019, [url](#)

³⁴³ South China Morning Post (Basit, A.), Attacks on Chinese nationals and interests in Pakistan are likely to continue. Here’s why, 27 November 2018, [url](#)

³⁴⁴ Firstpost, Pakistan releases wife, children of Baloch Liberation Front chief Allah Nazar after detaining them for ‘illegal travelling’, 4 November 2017, [url](#); RFE/RL, Pakistan’s Balochistan Conflict Reverberates In Europe, 7 December 2017, [url](#)

³⁴⁵ Express Tribune (The), List of banned organisations in Pakistan, 24 October 2012, [url](#)

³⁴⁶ BBC News, Balochistan journalists caught ‘between the stick and the gun’, 26 November 2017, [url](#)

³⁴⁷ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 79

³⁴⁸ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 79

Beluç Cumhuriyet Ordusu (BRA)

Yasaklı BRA grubu ayrılıkçı Beluç Cumhuriyetçi Parti'nin (BRP) militan kanadı olup 2018 sonunda Brahmdaght Bugti tarafından yönetildiği bildirilmektedir³⁴⁹. En dikkat çeken BRA saldırısı, Ocak 2015'te Pakistan'ın elektrik şebekesine karşı düzenlendi ve saldırı sonucunda Pakistan'ın %80'i karanlığa gömüldü³⁵⁰.

BRA, 2018'de Belucistan'ın Dera Bugti, Nasirabad ve Kholu ilçeleri başta olmak üzere 12 saldırı gerçekleştirdi³⁵¹.

Birleşik Beluç Ordusu (UBA)

UBA, Belucistan'da bir ulusal isyancı grup ve BLA'nın ayrılıkçı bir grubudur³⁵². UBA, 2015 yılında Mehran Marri tarafından yönetiliyordu³⁵³. Balochistan Post, Şubat 2018'de BRA, UBA ve Laşkar-e-Belucistan'ın (LB) bağımsız Belucistan için birlikte çalışacağını bildirdi³⁵⁴.

Baloch Raji Ajoı Sangar (BRAS)

Beluç Halkı Kurtuluş Koalisyonu olarak da bilinen Baloch Raji Ajoı Sangar (BRAS); BLA, BLF ve yıllarca açıktan reddettikten sonra Beluç Cumhuriyetçi Muhafızların bir koalisyonudur³⁵⁵. Bu koalisyon faaliyetine Kasım 2018'de başladı³⁵⁶. Stratejik ve Çağdaş Araştırma Merkezi (CSCR) tarafından yayımlanan bir makaleye göre "ulusal gücün birleştirilmesi ve güçlendirilmesi Belucistan'daki Pakistan işgalinden kurtulmanın tek yoludur." Koalisyon; Pakistan ordusu, Çin'in Belucistan'daki yatırımları ve Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru (CPEC) tesislerine koordine saldırılar yöneltmeyi hedeflemektedir³⁵⁷. Pakistan Dış İşleri Bakanı'na göre, eğitim kampları ve lojistik kamplar Pakistan'la sınır komşusu olan İran bölgesindedir³⁵⁸.

BRAS, Kasım 2018'den 18 Nisan 2019'a kadar "en az üç terör saldırısını" üstlendi³⁵⁹. BRAS 18 Nisan 2019'da Belucistan'ın uzak Omara bölgesinde birkaç otobüse kurduğu pusunun ardından 14 otobüs yolcusunu öldürdü³⁶⁰.

1.3 Güncel güvenlik eğilimleri ve silahlı çatışmalar

Pakistan'da militan şiddeti ve devlet karşıtı şiddet hakkında düzenli bilgi toplayan kaynaklara göre, 2018'de genel güvenlik durumu önceki yıllara göre iyileşmiştir³⁶¹. 2018 yılında ve 2019'un ilk yedi ayındaki şiddet olaylarının niteliği çeşitlilik göstermekte olup sonraki bölümlerde detaylı şekilde anlatılmaktadır.

Pakistan Çatışma ve Güvenlik Çalışmaları Enstitüsü (PICSS)³⁶², 2018 yılında militanların devlet karşıtı şiddet olayları ve Pakistan hükümetinin isyancılara karşı operasyonlarıyla toplam 406 olay meydana geldiğini ve bu olaylarda 694 kişinin öldürüldüğünü belirtti (164 militan, 356 sivil ve 172 güvenlik görevlisi, 2 *razakar*, hükümet yanlısı aşiret milisi)³⁶³. 695'i sivil, 7'si militan ve 283'ü güvenli gücü personeli olmak üzere toplam 985 kişi yaralandı. Rakamlar 2017 ile kıyaslandığında olay sayısında %57 oranında düşüş olduğu görülüyor³⁶⁴.

³⁴⁹ South China Morning Post (Basit, A.), Attacks on Chinese nationals and interests in Pakistan are likely to continue. Here's why, 27 November 2018, [url](#)

³⁵⁰ Diplomat (The), Understanding Pakistan's Baloch Insurgency, 24 June 2015, [url](#)

³⁵¹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 79

³⁵² RFE/RL, Pakistan's Balochistan Conflict Reverberates In Europe, 7 December 2017, [url](#); Dawn, Situationer: Who's who of Baloch insurgency, 1 June 2015, [url](#)

³⁵³ Dawn, Situationer: Who's who of Baloch insurgency, 1 June 2015, [url](#)

³⁵⁴ Balochistan Post (The), Baloch pro-freedom groups to work unitedly, 25 February 2018, [url](#)

³⁵⁵ Gandhara, Balochistan's Separatist Insurgency On The Wane Despite Recent Attack, 18 April 2019, [url](#)

³⁵⁶ CSCR (Nabeel, F.), Identity as a Pretext of Terror: Brief Backgrounder of Baloch Raaji Aajoi Sangar, 18 April 2019, [url](#)

³⁵⁷ CSCR (Nabeel, F.), Identity as a Pretext of Terror: Brief Backgrounder of Baloch Raaji Aajoi Sangar, 18 April 2019, [url](#)

³⁵⁸ Reuters, Pakistan asks Iran to act on militants behind Baluchistan killings, 20 April 2019, [url](#)

³⁵⁹ CSCR (Nabeel, F.), Identity as a Pretext of Terror: Brief Backgrounder of Baloch Raaji Aajoi Sangar, 18 April 2019, [url](#)

³⁶⁰ Al Jazeera, Gunmen kill 14 bus passengers in Pakistan's Balochistan, 18 April 2019, [url](#)

³⁶¹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#); PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#)

³⁶² For a description of this source, see the introduction

³⁶³ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), pp. 14-15

³⁶⁴ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), pp. 14-15

PIPS³⁶⁵ 2018 yılında 869 ölüm ve 1516 yaralanmayla sonuçlanan 497 olay belgeledi³⁶⁶. PIPS verilerine göre, şiddet olaylarının yarısından fazlası (262) “terör saldırısı”³⁶⁷ olarak tanımlandı (bkz. Şekil 1). Şiddet olayları 2017 yılına kıyasla yaklaşık %30 düşüş gösterdi³⁶⁸.

2018 yılında PIPS tarafından kaydedilen şiddet olaylarının niteliği ve zayıat dökümü Şekil 1’de sunulmaktadır:

Şekil 1: 2018’deki genel şiddet olayları (PIPS)³⁶⁹

Şiddet olaylarının niteliği	Olay sayısı	Ölü sayısı	Yaralı sayısı
2018			
“Terör saldırıları”	262	595	1.030
Siyasî/seçimle ilgili şiddet	22	11	55
Güvenlik güçleri ile militanlar arasında çatışmalar ve çarpışmalar	22	43	16
Aşiretler arası çatışmalar/saldırıları	3	10	40
Sınır çatışmaları/saldırıları	131	111	290
Güvenlik güçlerince operasyonel saldırılar	31	77	36
İnsansız hava aracı saldırıları	3	5	1
Mezhep çatışmaları	1	1	0
Militanlar arası çatışmalar/saldırıları	1	3	12
Güvenlik güçleri ve suç çetelerinin çatışmaları	2	4	2
Toplumsal/inanç temelli şiddet	4	2	19
Militan-aşiret üyesi çatışmaları	1	0	0
Plan halinde/önlenmiş terör girişimleri	10	3	4
Çete şiddeti	2	2	10
Hedefli saldırılar (“teröristler” tarafından değil)	2	2	1
2018 Toplam	497	869	1.516
2017 Toplam	713	1.611	2.121

³⁶⁵ For a description of this source, see the introduction

³⁶⁶ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 20

³⁶⁷ Sectarian and political (etc.) ‘terrorist attacks’ are counted as ‘terrorist attacks’ and not included in the other categories; PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 12

³⁶⁸ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 20

³⁶⁹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 20

PIPS, 2019'un ilk yedi ayı için 276 genel şiddet olayı belgeledi (bkz. Şekil 2). Bunlar 403 ölü ve 702 yaralıya neden oldu³⁷⁰. PIPS verilerine göre (bkz. Şekil 2), şiddet olaylarının yarısından fazlası (155) "terör saldırısı"³⁷¹ olarak tanımlandı ve 253 kişinin ölümüne ve 539 kişinin yaralanmasına neden oldu³⁷².

2019'un ilk yedi ayında PIPS tarafından kaydedilen şiddet olaylarının niteliği ve zayıat dökümü Şekil 2'de sunulmaktadır:

Şekil 2: 1 Ocak 2019-31 Temmuz 2019 genel şiddet olayları (PIPS)³⁷³

Şiddet olaylarının niteliği (1 Ocak-31 Temmuz 2019)	Olay sayısı	Ölü sayısı	Yaralı sayısı
"Terör saldırıları"	155	253	539
Politik/etnik şiddet	5	5	2
Güvenlik güçleri ile militanlar arasında çatışmalar ve çarpışmalar	15	25	1
Sınır çatışmaları/saldırıları	66	45	134
Güvenlik güçlerince operasyonel saldırılar	23	64	12
Plan halinde/önlenmiş terör girişimleri	8	2	0
Cesetlere ulaşma	1	3	0
Hedefli saldırılar ("teröristler" tarafından değil)	2	2	0
Güvenlik güçlerine protestolar/güvenlik güçleriyle çatışmalar	1	1	14
1 Ocak-31 Temmuz 2019 Toplam	276	403	702

1.3.1 Güvenlik operasyonları ve silahlı çatışmalar

PIPS, 2018'de Pakistan'ın dört vilâyetinin tümünde güvenlik operasyonları ve silahlı çatışmalar bildirildiğini belirtti. Güvenlik güçleri 2018'de militanlara karşı 31 operasyon ve baskın yaparken bu sayı 2017'de 75'ti³⁷⁴. Bu operasyon darbelerinin çoğu Belucistan (15), Sind (1), Pencap (2) ve KP'de (13) düzenlendi³⁷⁵. PIPS'ye göre 68'i militan ve 9'u güvenlik gücü personeli olmak üzere 77 kişi öldürüldü (bu rakam 2017'de 296'ydı)³⁷⁶. Bu saldırı operasyonlarının yanı sıra 2018'de güvenlik güçleri militanlarla 22 silahlı çatışmaya girdi. Bu açıdan 2017'ye göre %68 düşüş yaşandı. Bu çatışmalar 2018 yılında 43 yaşamın (37 militan, 5 güvenlik gücü personeli ve bir sivil) sona ermesine neden oldu. Toplam 16 kişi yaralandı: 15 güvenlik gücü personeli ve bir militan³⁷⁷.

³⁷⁰ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

³⁷¹ Sectarian and political (etc.) 'terrorist attacks' are counted as 'terrorist attacks' and not included in the other categories; PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 12

³⁷² Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

³⁷³ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

³⁷⁴ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 23; pp. 83-84: PIPS, Security Report 2017, 7 January 2018, [url](#), p. 98

³⁷⁵ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 23; pp. 83-84

³⁷⁶ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 23; pp. 83-84

³⁷⁷ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 23; pp. 85-86

PIPS güvenlik güçlerinin militanlara karşı 2019'un ilk yedi ayında 23 operasyon gerçekleştirdiğini bildirdi. Bu saldırı operasyonlarının yanı sıra 2019'un ilk yedi ayında güvenlik güçleri militanlarla 15 silahlı çatışmaya girdi³⁷⁸.

Değişen sivil zayıt rakamları ve bu araştırma kurumlarının kullandığı farklı metodolojiler hakkında daha fazla bilgi edinmek için bkz. [Giriş](#) ve [1.4.1. Zayıt rakamları](#).

Zarb-ı-Azb Operasyonu

Zarb-ı-Azb Operasyonu, 15 Haziran 2014 tarihinde Pakistan silahlı kuvvetleri tarafından KP ve eski FATA'da başlatıldı. Operasyonun amacı, Kuzey Veziristan'daki militanları hedef almaktır³⁷⁹. *Zarb-ı-Azb* Operasyonu, güvenlik güçleri adına sivil nüfusu etkileyen yüksek derece şiddet pahasına, militan şiddeti seviyelerini azalttı³⁸⁰. Birkaç cep hücre ve uyuyan hücre dışında çoğu alan militanlardan temizlendi. Bu sayede Pakistan devleti bir nebze de olsa halk güvenini geri kazandı, ancak operasyon "şiddet içeren bir şekilde" yürütüldü. Operasyon ayrıca ülke içinde insanların yerlerinden edilmesine sebep oldu³⁸¹. Operasyonu eleştirenler, operasyonun TTP'yi yok etmediğini ve örgütün saldırılarına oradan devam etmek için Afganistan'a geçtiğini iddia ediyor. Ayrıca hoşgörüsüzlüğün ve radikalliğin arttığı da iddia ediliyor³⁸².

Redd-ül-Fesat Operasyonu

2017'nin başlarında ülkede bir dizi saldırı gerçekleştikten sonra, 22 Şubat 2017 tarihinde *Redd-ül-Fesat Operasyonu* başlatıldı. Bu operasyon tek bir bölgeyle sınırlı olmayıp Pakistan geneline yayılarak gerçekleştirilmişti³⁸³. Operasyon, terör tehdidinin ortadan kaldırılmasını ve *Zarb-ı-Azb* Operasyonu'nun kazanımlarını pekiştirmeyi amaçlıyordu. Amaçlarından biri de Pakistan sınırlarının güvenliğini sağlamaktır. Operasyona Pakistan hava kuvvetleri, Pakistan donanması, Pakistan polisi ve diğer sivil silahlı kuvvetler katıldı³⁸⁴. Muhafızlar'a Lahor'da ve Pencap vilâyetinin farklı yerlerinde faaliyet göstermeleri için "özel yetkiler" verildi³⁸⁵. Operasyonun stratejisi, İstihbarata Dayalı Operasyonların (IBO'lar) kullanılmasıdır. IBO'lar ülke genelindeki militan sığınaklarını bulup ortadan kaldırmak için birçok istihbarat ajansından gelen bilgileri kullanır. *Redd-ül-Fesat Operasyonu*, şiddetin seviyesini azalttı, ancak güvenlik güçlerine ve sivillere yönelik militan saldırılarını önlemede başarısız oldu³⁸⁶. Bu askerî operasyon, ülkedeki Afgan göçmenler ve Peştunlar gibi bazı grupların ayırım gözetmeksizin hedef alındığı yönünde eleştirilere neden oldu³⁸⁷. *Redd-ül-Fesat* operasyonunun birer parçası olarak militanlara yönelik operasyonlar 2018'de devam etti. Temmuz 2019'da operasyon devam ediyordu³⁸⁸.

Hayber-IV Operasyonu

Pakistan ordusu Rajgal Vadisi'ni militanlardan temizlemek için Temmuz 2017'de Hayber aşiret bölgesinde Hayber-IV Operasyonu'nu başlattı³⁸⁹. Güvenlik güçleri diğer militan grupları da hedef almasına ve Pakistan-Afganistan sınırındaki sınır güvenliğine odaklanmasına rağmen, Hayber-IV Operasyonu'nun ana amacı Hayber aşiret bölgesindeki İslâm Devleti tehdidini ortadan kaldırmaktır³⁹⁰. Pakistan ordusu 21 Ağustos 2017'de Hayber-IV Operasyonu'nun sona erdiğini duyurdu³⁹¹.

1.3.2 Militan gruplar tarafından gerçekleştirilen saldırılar

Militan gruplar 2018'de ve 2019'un ilk yarısında saldırılar düzenlemeye devam etti. Kullanılan taktikler arasında hedefe yönelik cinayetler, farklı tipte IED'ler, intihar saldırıları, adam kaçırma, el bombası, roket saldırıları, sabotaj

³⁷⁸ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

³⁷⁹ Zulfqar, S., An Overview of Pakistan's Security Situation after Operation Zarb-e-Azb, October 2017, in: Islamabad Policy Research Institute, [url](#), pp. 117-118

³⁸⁰ Diplomat (The), Pakistan's Counterterrorism Operation: Myth vs. Reality, 27 June 2016, [url](#); BBC News, Uncovering Pakistan's secret human rights abuses, 2 June 2019, [url](#)

³⁸¹ Dawn, Nearly 40pc IDPs have returned to North Waziristan, army chief told, 19 December 2015, [url](#)

³⁸² Diplomat (The), Pakistan's Counterterrorism Operation: Myth vs. Reality, 27 June 2016, [url](#)

³⁸³ Express Tribune (The), Army launches Operation Radd-ul-Fasaad against terrorists across the country, 22 February 2017, [url](#)

³⁸⁴ Dawn, Pakistan Army launches 'Operation Radd-ul-Fasaad' across the country, 22 February 2017, [url](#)

³⁸⁵ AI, Pakistan: Wave of violence shows a horrific disregard for human life, 23 February 2017, [url](#)

³⁸⁶ Critical Threats, Pakistan's Counter-Militant Offensive: Operation Raddul Fasaad, 25 August 2017, [url](#)

³⁸⁷ Express Tribune (The), Operation Radd-ul-Fasaad: 'Punjab police focus on Pakhtuns and Afghans', 4 March 2017, [url](#)

³⁸⁸ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 83; Nation (The), Forces ready to respond to any threat: COAS, 13 June 2019, [url](#)

³⁸⁹ Dawn, Army launches Operation Khyber-4 in Rajgal Valley, 16 July 2017, [url](#)

³⁹⁰ PIPS, Security Report 2017, 7 January 2018, [url](#), pp. 98-99

³⁹¹ Express Tribune (The), Rajgal cleansed of terrorists as military concludes Operation Khyber-IV, 21 August 2017, [url](#)

faaliyetleri ve havan saldırıları yer alıyordu³⁹². Bu saldırılarla ilgili rakamlar ve militanlar tarafından en sık kullanılan yöntemlerin açıklamaları aşağıda verilmektedir.

Sayılar

PIPS 2018 yıllık raporuna göre, 2018 yılında Pakistan’da militan, milliyetçi, isyancı ve şiddet yanlısı mezhep grupları tarafından 262 “terör saldırısı” gerçekleştirildi. Bu rakam 2017’ye göre %29’luk bir düşüş göstermiştir (370 “terör saldırısı”). PIPS, 2018 yılında bu saldırılarda 595 kişinin öldüğünü ve 1.030 kişinin yaralandığını belirtti. Bu saldırılarda yaralanan kişi sayısı ise 2017’ye kıyasla %27 oranında düştü³⁹³. 2018 yılında Pakistan’daki bu saldırılarda ölenler arasında 371 sivil, 173 güvenlik görevlisi ve 51 militan; yaralananlar arasında 724 sivil, 302 güvenlik görevlisi ve 4 militan yer aldı³⁹⁴.

PICSS’nin 2018 tarihli yıllık raporuna göre, 2018 yılında 229 militan saldırısı gerçekleşirken bu rakam 2017 yılında 420’ydi. PICSS, 2018 yılında bu saldırılarda 579 kişinin öldüğünü ve 960 kişinin yaralandığını belirtti³⁹⁵. PIPS tarafından sağlanan rakamlara göre, 2019’un ilk yedi ayında 155 “terör saldırısı” gerçekleşti. Bu saldırılarda 253 kişi öldü, 539 kişi yaralandı³⁹⁶. 2019 yılında Pakistan’daki bu saldırılarda ölenler arasında 117 sivil, 115 güvenlik görevlisi ve 21 militan; yaralananlar arasında 399 sivil, 138 güvenlik görevlisi ve 2 militan yer aldı³⁹⁷.

İntihar saldırıları

PICSS 2018 yıllık raporunda militanların gerçekleştirdiği 18 intihar saldırısında 267 kişinin öldüğü ve 460 kişinin yaralandığı belirtildi³⁹⁸. Tüm isyan taktikleri içinde en yüksek sayıda ölüme sebep olan saldırı şekli, intihar saldırıları oldu³⁹⁹. PICSS’ye göre, coğrafi olarak, diğer vilâyetlerle kıyaslandığında en fazla intihar saldırısı Belucistan’da gerçekleştirildi⁴⁰⁰. PIPS 2018 yılında 317 kişinin öldürüldüğü ve 482 kişinin yaralandığı 19 intihar saldırısı belgeleri. 2018 yılında bu intihar saldırılarının büyük çoğunluğu Belucistan’da meydana gelirken bunu KP takip etti. İntihar saldırıları genel olarak sivilleri hedef alıyordu⁴⁰¹. 1 Ocak 2019’dan 31 Temmuz 2019’a kadarki dönemde PIPS dört intihar saldırısı (Loralai, Dera Ismael Khan, Lahor ve Ketta’da) kaydetti. Bu dört saldırıda toplam 55 kişi öldü ve 122 kişi yaralandı⁴⁰².

Bomba patlamaları ve El Yapımı Bombalar (IED’ler)

PIPS, 2018 yılında militanların 118 saldırıda çeşitli tiplerde IED kullandıklarından bahsetti⁴⁰³. PICSS, 2018’de meydana gelen 87 IED saldırısında 118 kişinin öldüğünü ve 309 kişinin yaralandığını bildirdi. IED saldırıları 2017’ye kıyasla (138 IED saldırısı) %37 oranında azaldı⁴⁰⁴. IED patlaması sonucu en fazla kayıp Belucistan vilâyetinde ve ardından KP’de yaşandı⁴⁰⁵. Yeni Delhi’de bulunan Çatışma Yönetimi Enstitüsü’nden araştırmacı Tushar Ranjan Mohanty’ye göre IED’ler KP aşiret bölgelerinde “önemli derecede ciddi bir tehdit” teşkil ediyor⁴⁰⁶.

Hedef gözeterek öldürme

PICSS’ye göre 2018 yılında 55 hedef gözeterek öldürme gerçekleşti. Bu saldırılarda 81 kişi öldü, 29 kişi yaralandı⁴⁰⁷. PICSS, hedeflenen cinayetlerin çoğunun Belucistan vilâyetinde gerçekleştiğini, onu KP ve Sind vilâyetlerinin takip

³⁹² PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 18, p. 189; PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), pp. 19-22

³⁹³ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 17, p. 21

³⁹⁴ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 17

³⁹⁵ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), pp. 16-17

³⁹⁶ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

³⁹⁷ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

³⁹⁸ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 19

³⁹⁹ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 19

⁴⁰⁰ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), pp. 19-20

⁴⁰¹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 51

⁴⁰² Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁴⁰³ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 18

⁴⁰⁴ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 20; PICSS, Annual Security Assessment Report 2017, 6 January 2018, [url](#), p. 18

⁴⁰⁵ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 21

⁴⁰⁶ Mohanty Ranjan, T., Pakistan: IEDs: Continuous Haemorrhage, 22 July 2019, in: South Asia Intelligence Review, Volume 18, No. 4, [url](#)

⁴⁰⁷ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 22

ettiğini rapor etti⁴⁰⁸. PIPS'ye göre, Karaçi'deki suçluların, mezhepçi teröristlerin son zamanlarda en önemli taktikleri olarak hedef gözleterek öldürmeyi benimsedikleri görülüyor⁴⁰⁹.

2018 yılında militanlar devlet yetkililerinin yanı sıra siyasî görevlileri, görevdeki ve eski polis memurlarını, eski militanları, azınlıkları, farklı mezheplerin (hem Şii hem Sünni) dinî liderlerini ve özel şirketlerin çalışanlarını da hedef aldı⁴¹⁰. Ocak 2019'da Dawn, Sind vilâyetinde Karaçi'de meydana gelen hedef gözleterek öldürmede bir artış gözlemledi. Suç çeteleri bunların muhtemel failleriydi. Beş vakanın üçünde kurbanların siyasî ve dinî geçmişleri nedeniyle hedef alındığı açıkça görülüyor⁴¹¹. PIPS, 1 Ocak 2019'dan 31 Temmuz 2019'a kadar iki zayıatın gerçekleştiği iki hedefli saldırı belgeledi⁴¹².

Adam kaçıma

PICSS 2018 yılında militanlar tarafından sadece bir adam kaçıma kaydetti⁴¹³. Adam kaçıma Pakistan güvenlik kuruluşları tarafından, eylemlerini sorgulamaya ve ifşa etmeye çalışan kişileri susturmak için kullanılan bir yöntemdi. Düzenli olarak gazetecilerin veya aktivistlerin kaçırdığına dair raporlar vardı⁴¹⁴. Deutsche Welle Temmuz 2019'da Şii Müslümanların, ülkenin istihbarat ajansları tarafından gerçekleştirildiği bildirilen zorla kaçırılmalarını bildirdi. Bu olay Irak, İran veya Suriye'ye giden Şiiler bağlamında meydana gelmişti ancak bu kişilerin şiddet eylemlerinde yer aldığına dair herhangi bir kanıt yoktu⁴¹⁵.

1.3.3 Mezhep şiddeti

PIPS'ye göre 2018 yılında 12 mezhep şiddeti olayı meydana geldi. 2017'ye kıyasla, PIPS 20 mezhep şiddeti olayı kaydetti⁴¹⁶. 2018 yılında bu yana 12 olayda 51 kişi öldü ve 45 kişi yaralandı⁴¹⁷. 2018 yılındaki mezhepçi saldırıların ve çatışmaların çoğu (11) hedef gözleterek öldürme veya ateş etme iken bir saldırıda intihar bombası kullanıldı⁴¹⁸. Bu saldırıların altısı Belucistan'da, diğer altısı ise KP vilâyetinde veya eski FATA'da meydana geldi⁴¹⁹. 2018 yılında en çok ölüm gerçekleşen mezhepçi saldırı 23 Kasım 2018'de Orakzai aşiret bölgesinde gerçekleşti (35 kişi öldü ve 50'den fazla kişi yaralandı) ve ISKP tarafından üstlenildi⁴²⁰. Öldürülen kişilerin çoğu Şiiler oldu⁴²¹. Buna karşın, CRSS 2018 yılında 91'i ölüm ve 107'si yaralanma olan 198 mezhepçi zayıat belgeledi⁴²². CRSS'ye göre 2018 yılında ana failler LeJ, IS, SSP ve TTP gibi Sünni militan gruplardı. Şiddet olaylarının çoğunda hedef Şiiler oldu⁴²³. 1 Ocak 2019'dan 31 Temmuz 2019'a kadar PIPS 12 mezhep şiddeti olayı belgeledi. Bu olaylarda 36 kişi öldü, 65 kişi yaralandı. Failler LeJ, SeM ve ISKP fraksiyonları üyeleriydi⁴²⁴.

1.3.4 Siyasî şiddet

PIPS 2018 yılında siyasî ve seçimle ilgili 22 şiddet olayı gerçekleştiğini tespit etti. Ayrıca siyasî liderlere ve görevlilere karşı 24 "terör saldırısı" da belgeledi. Genel olarak 2018 yılında gerçekleşen bu 46 olayda 229 kişi öldü ve 449 kişi yaralandı⁴²⁵. PIPS 2017'ye (13 "terör saldırısı" ve 4 siyasî şiddet olayı) kıyasla 2018'de artış olduğunu tespit etti. PIPS bu artışın 2018'de yapılan genel seçimlerden kaynaklandığını belirtti⁴²⁶.

⁴⁰⁸ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 22

⁴⁰⁹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 30

⁴¹⁰ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 22

⁴¹¹ Dawn, Police see new underworld group behind recent targeted killings in Karachi, 31 January 2019, [url](#)

⁴¹² Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁴¹³ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 19

⁴¹⁴ Al Jazeera, Pakistani activist abduction sparks fear of crackdown on dissent, 6 June 2018, [url](#)

⁴¹⁵ DW, Why are Pakistani Shiites 'disappearing'?, 9 July 2019, [url](#)

⁴¹⁶ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 53

⁴¹⁷ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 53

⁴¹⁸ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 53

⁴¹⁹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 54

⁴²⁰ RFE/RL, IS Claims 'Suicide' Attack On Market In Pakistani Tribal District, 24 November 2018, [url](#)

⁴²¹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 54 RFE/RL, IS Claims 'Suicide' Attack On Market In Pakistani Tribal District, 24 November 2018, [url](#)

⁴²² The discrepancy in the numbers between PIPS and CRSS is due to a different approach and methodology of both sources. CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#), p. 5

⁴²³ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 53; CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#), p. 57

⁴²⁴ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁴²⁵ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 55

⁴²⁶ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 55

25 Temmuz 2018 genel seçim döneminde meydana gelen şiddet hakkında daha kapsamlı bir değerlendirme için lütfen Ekim 2018 tarihli [EASO Menşe Ülke Raporu Pakistan Güvenlik Durumu](#) adlı belgeye bakın⁴²⁷.

PIPS'ye göre 2019'un ilk yedi ayında beş siyasî/etnik şiddet olayı gerçekleşti ve bu olaylarda beş kişi öldü ve iki kişi yaralandı⁴²⁸.

1.3.5 Sınır saldırıları

PIPS 2018'de Afganistan, Hindistan ve İran sınırlarında dış kuvvetler, Pakistan kuvvetleri ve militanlar tarafından toplam 131 sınır ötesi saldırı yapıldığını belirtti. 2017'ye (171 sınır ötesi saldırı) kıyasla %23'lük bir düşüş oldu⁴²⁹. Bu saldırıların çoğu (109) Hindistan sınırında, 16'sı Pakistan-Afganistan sınırında ve 6'sı Pakistan-İran sınırında meydana geldi⁴³⁰. Ana hedefler güvenlik güçleri ve onların kontrol noktaları ile militanlar oldu⁴³¹. PIPS 2019'un ilk yedi ayında Afganistan, Hindistan ve İran sınırlarında sınır ötesi toplam 66 sınır ötesi saldırı gerçekleştirildiğinden bahsetti⁴³².

PIPS verilerine göre, 2018'de Afganistan sınırındaki 16 sınır ötesi saldırıda sınır bölgesinde bulunan çoğu militan 43 kişi öldü, 22 kişi yaralandı. Bu saldırıların çoğundan TTP sorumluydu⁴³³. 2017 sonunda, Pakistan ordusu sınıra tel örgü çekmeye ve sınır tahkimatı inşa etmeye başladı⁴³⁴. Sınırdaki güvenliği arttırmaya yönelik bu çabalar, pek çok sınır çatışmasını tetikledi⁴³⁵. 2019'un ilk yedi ayında Pakistan-Afganistan sınırında çatışmalar devam etti. PIPS, 2019'un ilk yedi ayında 10 saldırı olduğunu rapor etti. Bu saldırılarda üç kişi öldü ve yedi kişi yaralandı⁴³⁶. 1 Mayıs 2019'da Pakistan askerî yetkilileri Afganistan'dan gelen "60 ile 70 arasında teröristin" Pakistan-Afganistan sınırını tel örgüyle çeviren Pakistan askerlerine saldırı başlattığını iddia etti. Bu çatışmada üç Pakistan askeri ölümlü ve yedi asker yaralandı⁴³⁷.

PIPS'ye göre, LoC'deki durum ve Hindistan ile Pakistan kontrolü altındaki Keşmir bölgeleri arasındaki fiili sınır, 2018'de belirlenen sınır ötesi ihlallerin sayısı bakımından "göreceli olarak daha değişkendi." Pakistan-Hindistan sınırındaki 109 sınır ötesi saldırıda 64 kişi yaşamını yitirdi ve 264 kişi yaralandı⁴³⁸. Bu saldırıların çoğu (72) Ocak-Mayıs 2018 döneminde meydana geldi. PIPS, bu saldırılarda 2018'in ikinci yarısındaki düşüşün muhtemelen Pakistan ile Hindistan arasında Mayıs 2018'de gerçekleşen ateşkes anlaşmasından kaynaklandığını belirtti⁴³⁹. 2019'un ilk yedi ayında toplam 63 sınır ötesi saldırıda 42 kişi öldü ve 127 kişi yaralandı⁴⁴⁰.

2018'de İran sınır güvenlik kuvvetleri Belucistan'ın Chagai, Gwadar ve Panjgur bölgelerinde altı sınır ötesi saldırı gerçekleştirdi; bunların sonucunda dört kişi öldü, dört kişi yaralandı⁴⁴¹. On iki saldırı gerçekleşen 2017 ile kıyaslandığında bu, %50'lik bir düşüş anlamına geliyordu⁴⁴². PIPS 2019'un ilk yedi ayında yalnızca bir sınır ötesi saldırı belgeledi. Herhangi bir zayıflık bildirilmedi⁴⁴³. Nisan 2019'da İran ve Pakistan ortak sınır güvenlik gücü kurulacağını duyurdu⁴⁴⁴. Bu ortaklık İran-Pakistan sınırı boyunca 2019'un ilk aylarında meydana gelen artışa bir cevap vermek için yapılıyor⁴⁴⁵.

⁴²⁷ EASO, COI Report: Pakistan Security Situation, October 2018, [url](#), p. 39

⁴²⁸ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁴²⁹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 62

⁴³⁰ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 62

⁴³¹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 62

⁴³² Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁴³³ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 62

⁴³⁴ RFE/RL, Afghanistan Returns Captured, Dead Pakistani Soldiers After Cross-Border Clash, 16 April 2018, [url](#); Los Angeles Times, This border barrier got built — and it's upended lives in Pakistan and Afghanistan, 26 May 2019, [url](#)

⁴³⁵ RFE/RL, Afghanistan Returns Captured, Dead Pakistani Soldiers After Cross-Border Clash, 16 April 2018, [url](#)

⁴³⁶ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁴³⁷ VoA, Pakistan says Cross-Afghan Border "Terrorist" Raid Kills 3 Troops, 1 May 2019, [url](#)

⁴³⁸ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 62

⁴³⁹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), pp. 64-65

⁴⁴⁰ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁴⁴¹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 67

⁴⁴² PIPS, Security Report 2017, 7 January 2018, [url](#), p. 78

⁴⁴³ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁴⁴⁴ Al Jazeera, Pakistan and Iran to form rapid reaction force along border area, 22 April 2019, [url](#)

⁴⁴⁵ DW, Iran, Pakistan agree to joint border 'reaction force', 22 April 2019, [url](#)

1.3.6 İnsansız hava aracı saldırıları

Amerika, Pakistan'daki ilk insansız hava aracı saldırısını 2004'te Veziristan bölgesinde gerçekleştirdi. 2004 ile 2014 arasındaki insansız hava aracı saldırılarının sayısı ve zayıat başvuru kaynağına göre değişmektedir⁴⁴⁶. Pakistan'daki Amerikan insansız hava aracı saldırılarının çoğu, Amerikan ordusunun El Kaide, Taliban ve diğer militan grupların sığındığına inandığı eski FATA'da gerçekleşti⁴⁴⁷. Pakistan'daki insansız hava aracı saldırıları Obama yönetimindeki dokuz aylık duraklamadan sonra Trump yönetimi altında devam etti⁴⁴⁸. Pakistan'daki insansız hava aracı saldırıları ile intihar saldırıları arasındaki ilişkiyi inceleyen Action on Armed Violence (AOAV) tarafından Mart 2019'da yayımlanan bir çalışma Pakistan'da Ocak 2011 ile Ocak 2019 arasında doğrulanmış 199 insansız hava aracı saldırısı meydana geldiğini belirtti. Bu çalışmada ABD tarafından Pakistan'da gerçekleştirilen insansız hava aracı saldırılarının, "terör saldırıları"ni tetikleyebileceği belirtildi⁴⁴⁹ (her ikisi de yüksek sayıda sivilin zarar görmesine neden olmaktadır).

Araştırmacı Gazetecilik Bürosu (TBIJ) insansız hava aracı saldırıları hakkında kendi verilerini bir araya getirdi. TBIJ, 2018'de beş saldırı kaydetti. Bu ABD insansız hava aracı saldırıları 4 ila 9 kişinin hayatını kaybetmesine neden oldu. Bu beş insansız hava aracı saldırılarının dördünde ölenler militandı. TBIJ, bir insansız hava aracı saldırısında sivilin yaralanmış olma ihtimali bulunduğunu belirtti⁴⁵⁰. Son insansız hava aracı saldırısı 4 Temmuz 2018'de meydana geldi. Bu saldırıda bir ABD insansız hava aracı Kuzey Veziristan yakınında bir TTP komutanını öldürdü⁴⁵¹. Başvurulan kaynaklarda 2019'un ilk yedi ayında bildirilen hiçbir insansız hava aracı saldırısı bulunmamaktaydı⁴⁵².

2015 Eylül ayında Pakistan ordusu ilk kez Pakistan yapımı "Burraq İnsansız Hava Aracı" adı verilen bir insansız hava aracı ile eski FATA'daki Şeval Vadisi'ndeki teröristlere saldırı⁴⁵³. Raporun hazırlandığı sırada daha fazla bilgi bulunamamıştır.

1.4 Şiddetin sivil nüfus üzerindeki etkisi

1.4.1 2018 yılı zayıat rakamları

PIPS, 2018'de 869 kişinin ölümüne ve 1.516 kişinin yaralanmasına yol açan 497 şiddet vakası bildirdi ("terör saldırıları" sonucu ölüm ve yaralanmalar dâhil)⁴⁵⁴. PIPS'ye göre 2018 yılında 456 sivil, 191 militan ve 222 güvenlik personeli (Polis/FC/Ordu/Levi/Muhafız/Paramiliter) öldürüldü⁴⁵⁵. Pakistan'da genel şiddet olayları sonucu ölen kişi sayısı %46 oranında azalarak 2017'de 1.611'den 2018'de 869'a düştü. Genel şiddet olayları sonucu yaralanan kişi sayısı ise %31 oranında azalarak 2017'de 2.212'den 2018'de 1.516'ya düştü⁴⁵⁶. Aşağı yönlü bir eğilim de militan ölümleri sayısında kaydedildi: 2017'de 683 militan hayatını kaybederken 2018'de %72'lik bir düşüşle bu sayı 191 oldu. Bu şiddet olaylarında öldürülen sivil sayısı da (456) 2017'ye kıyasla %31 oranında düşüş gösterdi⁴⁵⁷. 2018 yılında güvenlik güçleri personeli arasındaki ölüm sayısı (222) bir önceki yılın ölüm sayısından (271) %18 daha azdı⁴⁵⁸. PIPS verileri ayrıca 2018 yılında "terör saldırılarının" (262), tüm şiddet olaylarının yaklaşık %52'sine tekabül ettiğini göstermektedir. 2018'de bu saldırılarda ölen kişi sayısı 2017'ye kıyasla %27 oranında azaldı. 2018'de bu saldırılarda yaralanan kişi sayısı ise 2017'ye kıyasla %41 oranında azaldı⁴⁵⁹.

⁴⁴⁶ Watson Institute for International Studies, Costs of War: War-related Death, Injury, and Displacement in Afghanistan and Pakistan 2001-2014, 22 May 2015, [url](#), p. 11

⁴⁴⁷ Express Tribune (The), Explore the data: Drone strikes in Pakistan, 9 February 2018, [url](#); Dawn, Thousands killed in drone strikes, terror attacks since 2004, 9 November 2018, [url](#)

⁴⁴⁸ New America, Drone strikes: Pakistan, n.d., [url](#)

⁴⁴⁹ Action on Armed Violence (AOAV), Drone strikes and suicide attacks in Pakistan: an analysis, 29 March 2019, [url](#)

⁴⁵⁰ TBIJ, Pakistan: reported US strikes 2018, n.d., [url](#)

⁴⁵¹ Dawn, Taliban commander killed in suspected US drone strike near Pak-Afghan border, 5 July 2018, [url](#)

⁴⁵² TBIJ, Pakistan: reported US strikes 2018, n.d., [url](#); New America, Drone strikes: Pakistan, n.d., [url](#)

⁴⁵³ Express Tribune (The), Why Pakistan's first drone strike should worry Obama, 1 October 2015, [url](#)

⁴⁵⁴ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), pp. 19-20

⁴⁵⁵ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 24

⁴⁵⁶ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 20

⁴⁵⁷ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 24

⁴⁵⁸ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 24

⁴⁵⁹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 22

SATP, 2018’de yaşanan “terörist şiddeti” sonucu 697 kişinin öldüğünü bildirdi (359 sivil, 163 güvenlik gücü personeli, 161 terörist/isyancı, 14 belirlenemedi). 2017’ye kıyasla (1.269 ölü) bu rakam, öldürülen terörist/isyancı sayısında azalma görülmesi nedeniyle oldukça düşüktü (2017’de 533)⁴⁶⁰.

CRSS tarafından sağlanan veriler 2018’de gerçekleşen şiddet nedeniyle 1.133 kişinin öldüğünü ve 1.202 kişinin yaralandığını gösteriyor⁴⁶¹. Bu sayı 598 sivil, 291 militanı ve 244 güvenlik memurunu içeriyordu⁴⁶². CRSS’ye göre şiddet nedeni zayıf sayılarında 2017’ye kıyasla %45’lik bir düşüş oldu⁴⁶³. CRSS 2018 yılında “terör saldırılarından” 754 kişinin öldüğünü kaydetti⁴⁶⁴.

CRSS ölenlerin siyasî veya dinî mensubiyetleriyle ilgili veri toplayan tek enstitüdür. Ayrıca basında veya polio (çocuk felci) aşısı ekiplerinde çalışan kurbanları da özel olarak kaydettiler. Buna göre, sivil zayıf içinde teşhis edilebilen kişilerin siyasî/dinî partilerle bağlantıları olduğu ya da medya personeli ve sağlık profesyoneli oldukları belirlendi⁴⁶⁵. CRSS’ye göre 2018’de terör saldırılarında öldürülen güvenlik personeli sayısında 2017’ye kıyasla hafif bir düşüş olduğu gözlemlendi⁴⁶⁶. CRSS’ye göre “güvenlik personeli” şunlardan oluşur: “Polis, Pakistan ordusu, FC personeli, Pakistan Hava Kuvvetleri, Levi, Khassadar ve diğerleri”⁴⁶⁷.

PICSS, 2018’de isyancılara karşı devlet tarafından yapılan operasyonlar esnasında militanlar tarafından gerçekleştirilen 406 şiddet vakası bildirdi. Toplamda 694 kişi öldürüldü: 164 militan, 356 sivil, 174 güvenlik güçleri personeli⁴⁶⁸. PICSS, 985 kişinin yaralandığını bildirdi: 695 sivil, 7 militan ve 283 güvenlik güçleri personeli. Ölümlerde 2017’ye kıyasla %50’den fazla oranda düşüş varken bu oran yaralanan kişilerde yaklaşık %50’ydi⁴⁶⁹.

Şekil 3’te 2017 ve 2018’de öldürülen kişi sayısını [Giriş](#) bölümünde açıklanan tanımlara göre dört kaynak arasında karşılaştırılmaktadır.

⁴⁶⁰ SATP, Fatalities in Terrorist Violence in Pakistan 2000-2019, last updated: 5 August 2019, [url](#)

⁴⁶¹ CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#), p. 12

⁴⁶² CRSS, Monthly data fatalities 2018, email, 28 June 2019

⁴⁶³ CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#), p. 7

⁴⁶⁴ CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#), p. 15

⁴⁶⁵ CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#), pp. 24-30

⁴⁶⁶ CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#), p. 31

⁴⁶⁷ CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#), p. 32

⁴⁶⁸ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 14

⁴⁶⁹ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), pp. 14-15

Şekil 3: 2017 ve 2018’de ölü sayıları kıyaslaması (PIPS, SATP, CRSS, PICSS)⁴⁷⁰

2017, kaynağa göre	Toplam ölü sayısı	Öldürülen siviller	Öldürülen militanlar	Öldürülen güvenlik güçleri
PIPS⁴⁷¹	1.611	657	683	271
SATP⁴⁷²	1.260	540	592	280
CRSS⁴⁷³	2.057	959	786	312
PICSS⁴⁷⁴	1.395	585	561	249
2018, kaynağa göre	Toplam ölü sayısı	Öldürülen siviller	Öldürülen militanlar	Öldürülen güvenlik güçleri
PIPS⁴⁷⁵	869	456	191	222
SATP⁴⁷⁶	697	359	161	163
CRSS⁴⁷⁷	1.133	598	291	244
PICSS⁴⁷⁸	694	356	164	174

2018’deki zayıflığın dağılımı⁴⁷⁹

CRSS’nin topladığı veriler, temmuz ayı dışında 2018 genelinde ölü sayısında bir istikrar olduğunu göstermektedir (bkz. Şekil 4). En çok ölüm Ocak, Mayıs ve Temmuz 2018’de meydana gelmiştir. En az ölü sayısı Aralık 2018’de kaydedildi⁴⁸⁰.

Aynı eğilim, rakamlarda biraz farklılık olsa da SATP tarafından kaydedilen aylık verilerde de görülmektedir. SATP; Ocak 2018’de 57 ölüm, Temmuz 2018’de 237 ölüm ve Kasım 2018’de 56 ölüm kaydetti⁴⁸¹. SATP’ye göre en az ölüm Ağustos (15 ölüm) ve Aralık 2018’de (16 ölüm) meydana geldi⁴⁸².

PICSS verilerine göre en yüksek ölü sayısı 2018 yılının Temmuz ayında görüldü. PICSS, Eylül ve Kasım 2018’de ölüm sayısında bir artış kaydetti⁴⁸³.

⁴⁷⁰ PIPS, Security Report 2017, 7 January 2018, [url](#), pp. 20, 24; CRSS, Annual Security Report 2017, February 2018, [url](#), p. 8; PICSS, Annual Security Assessment Report 2017, 6 January 2018, [url](#), p. 11; SATP, Fatalities in Terrorist Violence in Pakistan 2000-2019, last updated: 5 August 2019, [url](#); PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 24; SATP, Fatalities in Terrorist Violence in Pakistan 2000-2019, last updated: 5 August 2019, [url](#); CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#), p. 12; CRSS, Monthly data fatalities 2018, email, 28 June 2019; PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), pp. 14-15

⁴⁷¹ PIPS, Security Report 2017, 7 January 2018, [url](#), p. 20, p. 24

⁴⁷² SATP, Fatalities in Terrorist Violence in Pakistan 2000-2019, last updated: 5 August 2019, [url](#)

⁴⁷³ CRSS, Annual Security Report 2017, February 2018, [url](#), p. 8

⁴⁷⁴ PICSS, Annual Security Assessment Report 2017, 6 January 2018, [url](#), p. 11

⁴⁷⁵ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 24

⁴⁷⁶ SATP, Fatalities in Terrorist Violence in Pakistan 2000-2019, last updated: 5 August 2019, [url](#)

⁴⁷⁷ CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#), p. 12; CRSS, Monthly data fatalities 2018, email, 28 June 2019

⁴⁷⁸ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), pp. 14-15

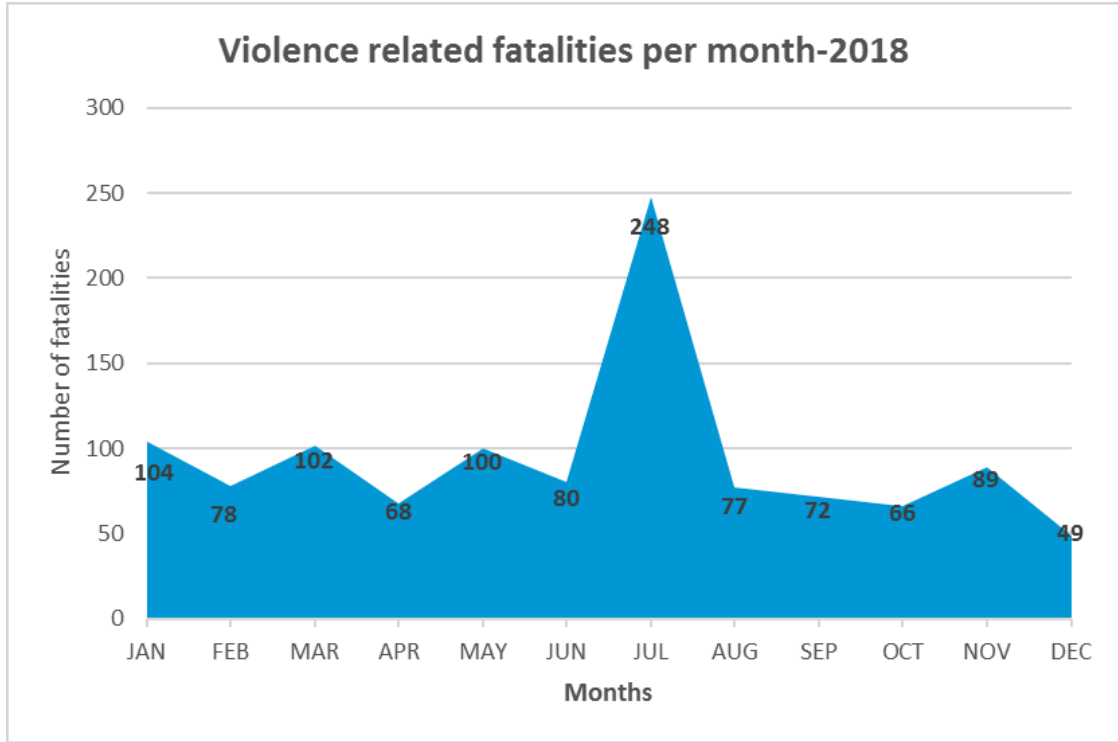
⁴⁷⁹ In this section the data compiled by CRSS, PICSS and SATP are compared, as they all have collected data throughout 2018 for each month. The monthly CRSS data of the fatalities for 2018 were provided by email to Cedoca on 28 June 2019. CRSS, email, 28 June 2019

⁴⁸⁰ CRSS, email, 28 June 2019

⁴⁸¹ SATP, Fatalities in Terrorist Violence in Pakistan 2000-2019, last updated: 5 August 2019, [url](#)

⁴⁸² SATP, Fatalities in Terrorist Violence in Pakistan 2000-2019, last updated: 5 August 2019, [url](#)

⁴⁸³ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 15

Şekil 4: 2018 yılındaki aylık Şiddet Nedenli Ölümler © Cedoca (CRSS verilerine dayanmaktadır)⁴⁸⁴

1.4.2 1 Ocak-31 Temmuz 2019 arasında sivil zayiatı

PIPS, 2019'un ilk yedi ayında 1.105 zayiat (403 ölü ve 702 yaralı) yol açan 276 şiddet vakası kaydetti ("terör saldırıları" sonucu ölenler dâhil)⁴⁸⁵.

SATP, 2019'un ilk yedi ayında 267 ölüm (108 sivil, 100 güvenlik güçleri personeli, 61 terörist/isyancı) kaydetti⁴⁸⁶. Öldürülen sivil sayısında görülen azalma nedeniyle, 2018'nin ilk yedi ayına kıyasla (522 ölüm) bu rakam oldukça düşüktür⁴⁸⁷.

CRSS verilerine göre, 2019 analiz raporunun birinci ve ikinci çeyreklerinde zayiat sayısı 921'e ulaştı (457 ölü, 464 yaralı)⁴⁸⁸.

1 Ocak-31 Temmuz 2019 arasında zayıatın dağılımı

SATP tarafından kaydedilen aylık veriler 2019'un ilk yedi ayında gerçekleşen ölümlerin çoğunun Mayıs 2019'da (58 ölüm) kaydedildiğini ve bunu da Nisan 2019 (55 ölüm) ile Temmuz 2019'un (45 ölüm) takip ettiğini gösteriyor⁴⁸⁹.

CRSS'ye göre 2019'un ikinci çeyreğinde 2019'un birinci çeyreğindekiyle neredeyse aynı ölüm rakamları kaydedildi⁴⁹⁰. Yaralanan sayısı 2019'un birinci çeyreğinden daha büyüktü⁴⁹¹. 2019'un ikinci çeyreğinde eski FATA'da ve Belucistan'da 2019'un birinci çeyreğine kıyasla daha fazla ölüm sayısı vardı (bkz. Şekil 5)⁴⁹².

⁴⁸⁴ CRSS, email, 28 June 2019

⁴⁸⁵ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁴⁸⁶ SATP, Monthly Fatalities -2019, last updated: 5 August 2019, [url](#)

⁴⁸⁷ SATP, Monthly Fatalities -2018, last updated: 5 August 2019, [url](#)

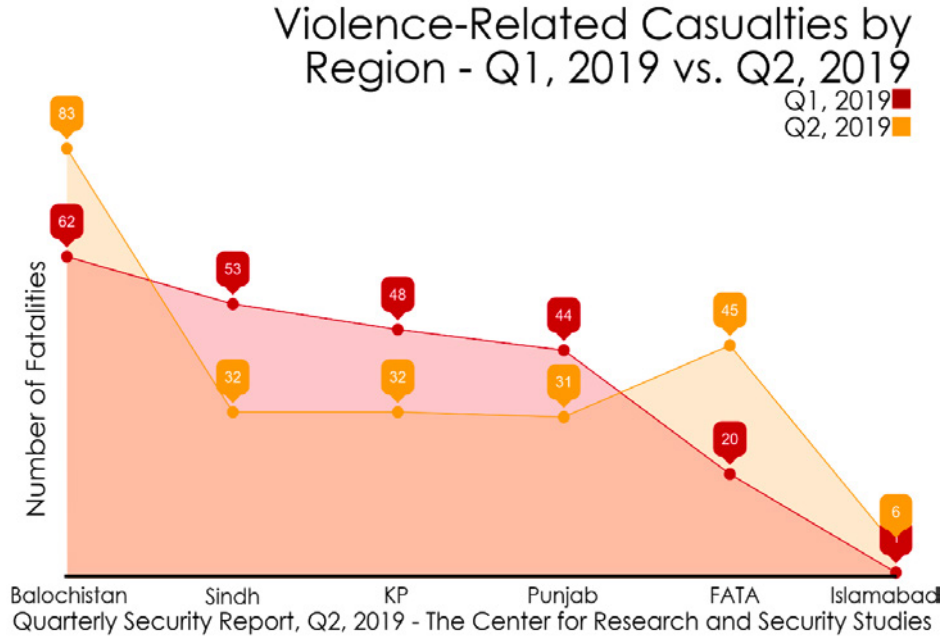
⁴⁸⁸ CRSS, Quarterly Security Report 2019 1st Quarter, 2019, 16 April 2019, [url](#); CRSS, Quarterly Security Report 2019 2nd Quarter, 2019, 17 July 2019, [url](#)

⁴⁸⁹ SATP, Monthly Fatalities -2019, last updated: 5 August 2019, [url](#)

⁴⁹⁰ CRSS, Quarterly Security Report 2019 1st Quarter, 2019, 16 April 2019, [url](#); CRSS, Quarterly Security Report 2019 2nd Quarter, 2019, 17 July 2019, [url](#)

⁴⁹¹ CRSS, Quarterly Security Report 2019 1st Quarter, 2019, 16 April 2019, [url](#); CRSS, Quarterly Security Report 2019 2nd Quarter, 2019, 17 July 2019, [url](#)

⁴⁹² CRSS, Quarterly Security Report 2019 1st Quarter, 2019, 16 April 2019, [url](#); CRSS, Quarterly Security Report 2019 2nd Quarter, 2019, 17 July 2019, [url](#)

Şekil 5: Bölgelere göre şiddet nedenli zayıat-2019 1. Çeyrek ve 2019 2. Çeyrek © CRSS⁴⁹³

1.4.3 Çocuklar

Şubat 2019'da Çocukları Kurtarın Vakfı çok sayıda çocuğun çatışmadan etkilenen bölgelerde yaşamasından dolayı Pakistan'ı "mutlak surette" sorumlu olan ülkelerden biri olarak listeledi⁴⁹⁴.

BM Genel Sekreterliğinin çocuklar ve silahlı çatışmalarla ilgili Haziran 2019 tarihli raporuna (Ocak-Aralık 2018 dönemini kapsamaktadır) göre silahlı gruplar tarafından intihar saldırılarında çocukların kullanıldığı iddiası dâhil Pakistan'da çocukların eleman olarak alındığı ve kullanıldığına dair sürekli raporlar mevcuttu⁴⁹⁵. Rapor 63 çocuktan yedisinin öldüğü ve 56'sının sakat kaldığı 36 olaydan bahsediyor. Bu olaylardan 20'si silahlı gruplara izafe edildi. Rapor edilen olayların onu oyuncak olarak gizlenen IED'lerin kullanımını içeriyordu ve genel olarak KP aşiret bölgelerinde 19 çocuğun sakat kalmasıyla sonuçlandı⁴⁹⁶. Inter Press Service (IPS) Nisan 2018'de IED ve mayın kalıntılarının özellikle Belucistan ve KP'de olmak üzere birçok alanda çocukları tehlikeye soktuğunu bildirdi⁴⁹⁷. Kasım 2018'de Swat'da bir havan mermisinin patlaması sonucu üç çocuk öldü ve iki çocuk yaralandı⁴⁹⁸. 31 Temmuz 2019'da Kuzey Veziristan'da gerçekleşen bir mayın patlaması sonucu dört çocuk kritik derecede yaralandı⁴⁹⁹.

HRW 2017 ve 2018'de militan saldırılarının eğitim üzerinde yıkıcı bir etkisi olduğunu bildirdi⁵⁰⁰. İnsan Hakları İzleme Örgütü (Human Rights Watch-HRW) İslâmcı militan şiddetinin "özellikle kız çocuklar olmak üzere yüz binlerce çocuğun eğitiminin" aksamasına neden olduğunu bildirdi⁵⁰¹. İnsan Hakları İzleme Örgütü'ne göre, Pakistan hükümeti eğitim kurumlarına yönelik saldırıları "durdurmak veya hafifletmek" konusunda başarısız oluyor. Kasım 2018'de İnsan Hakları İzleme Örgütü temel olarak devlet okulları eksikliği ve güvensizlik nedeniyle birçok kız çocuğunun eğitime erişiminin olmadığını belirtti⁵⁰².

⁴⁹³ CRSS, Quarterly Security Report 2019 2nd Quarter, 2019, 17 July 2019, [url](#)

⁴⁹⁴ Save the Children, Stop the war on children: protecting children in 21st century conflict, 14 February 2019, [url](#), p. 17

⁴⁹⁵ UN Secretary-General, Report of the Secretary-General on children and armed conflict, 20 June 2019, [url](#), p. 33

⁴⁹⁶ UN Secretary-General, Report of the Secretary-General on children and armed conflict, 20 June 2019, [url](#), p. 33

⁴⁹⁷ IPS, Displaced Pashtuns Return to Find Homes "Teeming" with Landmines, 26 April 2018, [url](#); Samaa TV, Three children killed, two injured after mortar shell explodes in Swat, 21 November 2018, [url](#); Samaa TV, Who puts bombs in toys, ask parents in Khyber Pakhtunkhwa?, 20 October 2018, [url](#)

⁴⁹⁸ Samaa TV, Three children killed, two injured after mortar shell explodes in Swat, 21 November 2018, [url](#)

⁴⁹⁹ Dawn, Four children hurt in landmine blast, 1 August 2019, [url](#)

⁵⁰⁰ HRW, Dreams Turned into Nightmares: Attacks on Students, Teachers, and Schools in Pakistan, 27 March 2017, [url](#); HRW, Pakistan: Surge in Militant Attacks on Schools, 3 August 2018, [url](#); HRW, Rise in Militant Attacks on Schools in Pakistan, 14 May 2018, [url](#); HRW, Pakistan: Surge in Militant Attacks on Schools, 3 August 2018, [url](#)

⁵⁰¹ HRW, Pakistan: Surge in Militant Attacks on Schools, 3 August 2018, [url](#)

⁵⁰² HRW, Rise in Militant Attacks on Schools in Pakistan, 14 May 2018, [url](#); HRW, Pakistan: Surge in Militant Attacks on Schools, 3 August 2018, [url](#); HRW, "Shall I Feed My Daughter, or Educate Her?" Barriers to Girls' Education in Pakistan, 12 November 2018, [url](#)

İnsan Hakları İzleme Örgütü militan saldırılarının eğitim üzerinde yıkıcı bir etkisi olduğunu bildirdi. İslâmcı militan şiddeti “özellikle kız çocuklar olmak üzere yüz binlerce çocuğun eğitiminin” aksamasına neden olmuştu. Hükümet okulları bunun gibi saldırılardan korumakta ve faileri yargılamakta başarısız oldu⁵⁰³. Birçok kız çocuğunun güvensizlik nedeniyle eğitime erişimi yoktu⁵⁰⁴. PIPS 2018 yılı boyunca ülkede eğitim kurumlarını hedefleyen ve üç sivilin ölümüne neden olan altı “terör saldırısı” bildirdi. Bu saldırılardan ikisi Hayber Pahtunhva vilâyetinde, biri Belucistan’da, üçü de Gilgit-Baltistan’da meydana geldi⁵⁰⁵. 3 Ağustos 2018’de Gilgit-Baltistan’ın Diamer ilçesinde kimliği bilinmeyen militanlar tarafından en az 12 okul yakıldı. Herhangi bir zayıat bildirilmedi⁵⁰⁶.

1.4.4 Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişiler ve mülteciler

•İlkesinde Yerinden Edilmiş Kişiler (IDP)

2008’den bu yana Pakistan’da yaklaşık 5,3 milyon kişi isyan, isyan karşıtı ve ilgili diğer şiddet olayları nedeniyle yerlerinden oldu. 30 Eylül 2017 itibarıyla 5,05 milyon kişi geri döndü⁵⁰⁷. Ülke içinde yerinden etmelerin çoğunu eski FATA’dan KP’ye doğru yerinden etmeler oluşturuyor. Aralık 2018 itibarıyla 96.384 kişi KP’de IDP olarak kaydedildi. UNHCR’ye göre 1 Ocak 2018’den beri 83.454 kişi Suçlu Aşiretler Kanunu’na göre suçlu sınıflandırılması kaldırılmış bölgelere döndü⁵⁰⁸.

Uluslararası Yerinden Etme İzleme Merkezi (IDMC) 31 Aralık 2018 tarihi itibarıyla Pakistan’da toplam 119.000 IDP olduğunu belirtti. Yaklaşık 98.000 IDP Kuzey Veziristan ve Hayber aşiret bölgesinde yerinden edildi. Eski FATA’da ve KP’de başta silahlı çatışmalar ve askerî operasyonlar nedeniyle yerinden olurlarken 2004’ten itibaren IDMC, önce Afganistan’ın Host vilâyetine yerinden edilmiş ancak Pakistan’a dönmüş kamplarda kalan yaklaşık 17.000 IDP bildirdi. IDMC ayrıca 2018 yılında 1.800 yeni yerinden etmeden de bahsediyor⁵⁰⁹.

Bu raporun ikinci bölümünde iç göçler daha ayrıntılı olarak ve coğrafi bölümlenmeyle açıklanmıştır (bkz. [2. Bölgelere göre güvenlik durumu](#)).

Afgan mülteciler

Pakistan, Şubat 2019 itibarıyla yaklaşık 1,4 milyon kayıtlı Afgan mülteciye ev sahipliği yapıyordu⁵¹⁰ ve Türkiye’den sonra dünyanın en fazla mülteci barındıran ikinci ülkesi olmaya devam etti⁵¹¹. Bu mültecilerin çoğunluğu KP vilâyeti (%58) ve Belucistan’da (%23) yaşıyordu. Ayrıca Afgan mültecilerin %32’si Pakistan genelindeki 54 mülteci kentinde yaşarken %68’i mülteci kentlerinin dışında yaşıyordu⁵¹². Pakistan yaklaşık bir milyon belgesi olmayan Afgan mülteciye ev sahipliği yapıyordu⁵¹³.

Kayıt Belgesi kartı (KB) kayıtlı Afgan mülteciler için Ulusal Veri Tabanı ve Kayıt Kurumu (UVTKK) tarafından düzenlenir ve bu kişilere geçici yasal oturum ve serbest dolaşım hakkı verir. Haziran 2019’un sonunda KB kartlarının geçerliliği Pakistan Hükümeti tarafından 30 Haziran 2020’ye kadar uzatıldı⁵¹⁴.

Pakistan Hükümeti, Ağustos 2017 ile Şubat 2018 arasında Afganistan Hükümeti ile iş birliği ve Uluslararası Göç Örgütü (IOM) ile UNHCR’nin desteği ile belgesi olmayan Afganların kimliğini tespit etmek için ülke genelinde bir uygulama gerçekleştirdi. 880.000 önceden belgesi olmayan Afgan uyruklu kişinin bu uygulama esnasında kimliği tespit edildi ve bunların 380.000’i şimdiden Afgan Vatandaş Kartlarını (ACC) aldı⁵¹⁵. Belgelendirme uygulamasının amacı belgesi olmayan Afganlara, Pakistan’da kalmalarını sınırlı bir süre için yasal hale getirecek ve resmîleştirecek

⁵⁰³ HRW, Dreams Turned into Nightmares: Attacks on Students, Teachers, and Schools in Pakistan, 27 March 2017, [url](#); HRW, Rise in Militant Attacks on Schools in Pakistan, 14 May 2018, [url](#); HRW, Pakistan: Surge in Militant Attacks on Schools, 3 August 2018, [url](#)

⁵⁰⁴ HRW, “Shall I Feed My Daughter, or Educate Her?” Barriers to Girls’ Education in Pakistan, 12 November 2018, [url](#)

⁵⁰⁵ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 178

⁵⁰⁶ RFE/RL, At Least 12 Schools Burned Down In Northern Pakistan, 3 August 2018, [url](#)

⁵⁰⁷ UNOCHA, Pakistan: Displacements and returns in KP and FATA 2008 - 2017 (as of 30 September 2017), 25 October 2017, [url](#)

⁵⁰⁸ UNHCR, ‘IDP Returns Fact Sheet’, 31 December 2018, [url](#), p. 5

⁵⁰⁹ IDMC, Pakistan Figure Analysis – Displacement Related to Conflict and Violence (GRID 2019), 2019, [url](#), p. 1

⁵¹⁰ UNHCR, Registered Afghan Refugees in Pakistan, 4 February 2019, [url](#)

⁵¹¹ UNHCR, Solutions Strategy for Afghan Refugees 2018-2019, October 2018, [url](#), p. 6

⁵¹² UNHCR, Pakistan: Afghan Refugee Update, 31 January 2019, [url](#), p. 1

⁵¹³ VoA, Pakistan Allowing Afghan Refugees to Open Local Bank Accounts, 25 February 2019, [url](#)

⁵¹⁴ UNHCR, UNHCR welcomes Pakistan cabinet’s decision to extend stay of Afghan refugees, 28 June 2019, [url](#)

⁵¹⁵ UNHCR, Solutions Strategy for Afghan Refugees 2018-2019, October 2018, [url](#), p. 13

kimlik belgesi sağlamaktı⁵¹⁶. Haziran 2019'un sonunda ACC kartları Pakistan Hükümeti tarafından 31 Ekim 2019'a kadar uzatıldı⁵¹⁷.

2018 boyunca UNHCR'nin yardımıyla Pakistan'dan Afganistan'a 13.584 gönüllü dönüş gerçekleşti. Pakistan'daki Afgan mülteciler için iyileştirilmiş korunma ortamı ve Afganistan'daki kötüleşen güvenlik nedeniyle Pakistan'dan geri dönüş eğilimi 2018 yılında önemli derecede azaldı⁵¹⁸. 5 Ağustos 2019 itibarıyla UNHCR 1 Ocak 2019 ile 2 Ağustos 2019 tarihleri arasında 3.238 kayıtlı Afgan'ın Afganistan'a döndüğünü bildirdi⁵¹⁹. IOM ise 1 Ocak 2019 ile 3 Ağustos 2019 arasında 13.622 belgesi olmayan Afgan mültecinin dönüş yaptığını bildirdi⁵²⁰.

1.5 Devletin hukuku ve düzeni güven altına alma becerisi

Dünya Adalet Projesi tarafından gerçekleştirilen 2019 Hukukun Üstünlüğü Endeksi'nde Pakistan genel hukukun üstünlüğü puanları üzerinden dünyada 126 ülke arasında 117'nci sıraya yerleştirildi. Bu endeks, ülke başına ortalama 300'den fazla uzmana ve halka gönderilen bir dizi ankete dayanmaktadır. Pakistan pek çok kategoride çok düşük puan aldı: "yaşama ve güvenlik hakkı", "kanunlarca belirlenen esaslara uyulması", "resmî görevi suiistimale karşı yaptırımlar", "etkili soruşturmalar" ve ceza adaleti sistemine "hükümetin uygunsuz şekilde müdahalede bulunmaması"⁵²¹.

Muhammed Amir Rana 2018 yılında Pakistan'ın kapsamlı bir anayasal çerçevesi ve buna eşlik eden yasal usullerin olduğunu, ancak pratikte hukukun üstünlüğünün "basmakalıp iç güvenlik ve kolluk faaliyeti kavramları" ile sınırlandırıldığını belirtti⁵²². Pakistan anayasası gereği siyasî otorite; yasama, yürütme ve yargı arasında dağıtılmıştır. Freedom House'un 2018 yılını kapsayan bir raporuna göre askerîyenin ulusal güvenlik, dış siyaset ve ekonomi politikası üzerinde büyük bir etkisi bulunmaktadır⁵²³. Freedom House ayrıca yolsuzluk, hesap verebilirlik ve şeffaflık eksikliğinin hükümetin her düzeyinde, siyasette ve orduda yaygın bir sorun olduğunu ifade etti⁵²⁴. Sarah Bilal'in Mayıs 2019 tarihli bir röportajda belirttiğine göre, azınlıklar ve kadınlar Pakistan'da korumadan mahrum bırakılıyordu, ancak bu aynı zamanda mağdurun sosyoekonomik geçmişiyle de ilgiliydi⁵²⁵. Bilal ayrıca devletin özel olarak belli bir azınlığı zulmetmek için seçmemesine rağmen kendisini polise karşı koruyacak sosyoekonomik gücü olmayan herhangi bir kişinin sistemin gereklerine bağımlı olduğunu da ekledi. Mezhep şiddetinden korunma bakımından, azınlık topluluklar doğası gereği daha savunmasızdır ve bu kişiler kendilerine devlet tarafından sağlanacak daha yüksek derece korumaya ihtiyaç duymaktadır, ancak röportajın yapıldığı zamanda bu mevcut değildi⁵²⁶.

1.5.1 Güvenlik güçleri

Genel

Pakistan'daki güvenlik güçleri Pakistan Silahlı Kuvvetleri, polis, Pakistan Muhafızları, Levi, Sınır Müfrezesi, Khas-sadar'lar ve diğer birimlerden oluşur. Bu güçler hakkında açıklamalar için, bkz. [1.2.1. Devletin silahlı kuvvetleri](#).

Muhammed Amir Rana'ya göre Pakistan Hükümeti güvenlik güçlerine paralel olarak terörizm ve diğer güvenlik tehditleriyle savaşması için paramiliter güçler kullanıyordu. Pakistan'daki her vilâyetin böyle bir paralel güvenlik gücü vardı⁵²⁷. Askerî ve paramiliter güçler de kolluk gücü rolünü almıştı. Muhammed Amir Rana ayrıca bu gibi "geçici ve duruma bağlı düzenlemelerin" sivil kolluk yapılarına yönelik reform yapma ve bunları güçlendirmeye ilişkin devletin siyasî irade eksikliğine katkıda bulunduğunu da belirtti⁵²⁸. "Mevcut ancak zayıf kolluk gücü yapılarına

⁵¹⁶ IOM, UN Migration Agency Supports Pakistan's Documented of Undocumented Afghans, 24 May 2018, [url](#)

⁵¹⁷ IOM, Return of Undocumented Afghans - Weekly Situation Report (28 July-3 August 2019), 3 August 2019, [url](#)

⁵¹⁸ UNHCR, Afghanistan, Voluntary Repatriation Update, January 2019, [url](#), p. 2

⁵¹⁹ UNHCR, Pakistan: Voluntary Repatriation Weekly Update, As of 2nd August 2019, 5 August 2019, [url](#)

⁵²⁰ IOM, Return of Undocumented Afghans - Weekly Situation Report (28 July-3 August 2019), 3 August 2019, [url](#)

⁵²¹ World Justice Project, Rule of Law Index 2019, 28 February 2019, [url](#), pp. 6, 119, 160

⁵²² Amir Rana, M., The rule of law: concept and practices in Pakistan, 26 September 2018, PIPS, [url](#), p. 1

⁵²³ Freedom House, Freedom in the World 2019-Pakistan, 4 February 2019, [url](#)

⁵²⁴ Freedom House, Freedom in the World 2019-Pakistan, 4 February 2019, [url](#)

⁵²⁵ Belal, S., Skype interview, 28 May 2019. Sarah Belal is the executive Director of Justice Project Pakistan (<https://www.jpp.org.pk/>).

⁵²⁶ Belal, S., Skype interview, 28 May 2019

⁵²⁷ Amir Rana, M., The rule of law: concept and practices in Pakistan, 26 September 2018, PIPS, [url](#), p. 2

⁵²⁸ Amir Rana, M., The rule of law: concept and practices in Pakistan, 26 September 2018, PIPS, [url](#), pp. 1-2

paralel olan”, kolluk gücünün yanı sıra güvenliği de kontrol altına alan birimlere bir örnek Karaçi’deki Muhafızlar iken bir diğer örnek de Belucistan ve aşiret bölgelerindeki FC’ydi⁵²⁹.

PIPS tarafından 2018 yılında gerçekleştiği bildirilen 136 “terör saldırısı” veya toplam “terör saldırılarının” (262) %52’si Pakistan’ın genelinde güvenlik güçlerini ve kolluk kurumlarını hedef aldı⁵³⁰. PIPS’ye göre 2018 yılında genel şiddet eylemlerinde 222 güvenlik gücü personeli öldürüldü ve 382 personel de yaralandı⁵³¹. PIPS tarafından belirtildiğine göre, 2019’un ilk yedi ayında gerçekleşen 77 “terör saldırısında” 153 güvenlik gücü personeli öldürüldü ve 267 personel yaralandı⁵³².

Kapasite

Mart 2019’da Foreign Policy tarafından yayımlanan bir makaleye göre, Pakistan’ın yıllık bütçesinin %20’si resmî olarak askerîyeye gidiyordu ve “gerçek harcamalar ise bundan daha fazlaydı”⁵³³. Haziran 2019’da genelkurmay başkanı, gelecek sene savunma bütçesinden yapılacak gönüllü bir kesintinin, ordunun “karşılık verme potansiyeli” üzerine herhangi bir etkiye neden olmayacağını beyan etti⁵³⁴. Kolluk kurumlarının, özellikle polis kapasitesinin geliştirilmesi uzun yıllar devam eden bir sorundu⁵³⁵. Pakistan polisinin yetersiz kaynağı ve ekipmanı vardı⁵³⁶. Polis teşkilatıyla ilgili reform çalışmaları vardı, ancak 2018 ortaları itibarıyla etkili polis teşkilatı reformları hâlâ yapılabilmemiş değildi⁵³⁷. Eski FATA’da FC, Levi ve Khassadar’lar gibi paramiliter güçlerin eğitim ve kapasite oluşturma eksiklikleri vardı⁵³⁸. Khassadar ve Levi’lerin KP polis teşkilatı bünyesinde birleştirilmesinden sonra her iki gücün personeli Mayıs 2019’da aşiret bölgelerinde sorumluluklarını etkili bir şekilde yerine getirmek için eğitim görmeye başladı⁵³⁹.

Eylül 2018’de Muhammed Amir Rana güvenlik güçlerinin etkililiğini şu şekilde açıkladı:

“Askerîye ve sivil kolluk kurumları arasındaki etkileşim ve koordinasyon da iyi olmadı. Bu durum da ülkedeki hukuk üstünlüğü ve kolluk faaliyeti ile ilgili bazı derin yapısal sorunları ortaya çıkarıyor. Aslında paramiliter güçler sivil kanun ve düzen işlerini gasp ediyor ve kurumsal ve ahlaki otoritesini güçlendiriyor. Öte yandan, sivil kolluk kurumları o kadar zayıfladı ki paramiliterlerin oynadığı baskın rol nedeniyle hareket edemedikleri belli durumlarda konumlarını netleştiremiyorlar”⁵⁴⁰.

USIP Nisan 2019’da Pakistan polisinin “halkla güvensizlik ve kötü davranma şeklinde kategorize edilen bir ilişki” ile mücadele etmekte olduğunu bildirdi. Sonuç olarak, “etkili polis faaliyeti” engelleniyordu⁵⁴¹. Sarah Bilal’e göre polis ile vatandaşlar arasında “devasa bir bağlantısızlık” vardı. Polis bağımsızlığı ve hesap verebilirliği olmadan faaliyet gösteriyordu. Politikacıların, bürokratların ve gücü olanların heveslerine göre faaliyet gösteriyorlardı⁵⁴². Freedom House, Şubat 2019’da polisin suç duyurularını ön yargılı veya keyfî ele aldıkları yönünde suçlandığını belirtti. Polis ve kovuşturma hizmeti terörizm vakalarını kovuşturmada kronik şekilde başarısız olmakla eleştiriliyordu⁵⁴³.

Sağlamlık

Kaynaklar Pakistan’da polis gücünde yolsuzluğun olduğunu belirtti⁵⁴⁴. Newslane Magazine’e göre, Pakistan polisinin iç ve dış hesap verebilirliğinin olmadığı, en yüksek seviyede yolsuzluğun olduğu ve politikacılar tarafından etkilendiği yönünde şöhreti vardı⁵⁴⁵.

⁵²⁹ Amir Rana, M., The rule of law: concept and practices in Pakistan, 26 September 2018, PIPS, [url](#), pp. 1-2

⁵³⁰ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 17

⁵³¹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 24

⁵³² Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁵³³ Foreign Policy, Poor Nation, Rich Army, 21 March 2019, [url](#)

⁵³⁴ Dawn, Austerity measures: ‘We are one through thick and thin,’ says army chief, 5 June 2019, [url](#)

⁵³⁵ Amir Rana, M., The rule of law: concept and practices in Pakistan, 26 September 2018, PIPS, [url](#), p. 4

⁵³⁶ Amir Rana, M., The rule of law: concept and practices in Pakistan, 26 September 2018, PIPS, [url](#), p. 4

⁵³⁷ Sarfraz, Z., Revisiting Police Reforms in Pakistan: A Critical Analysis, 2018, in: Journal of the Punjab University Historical Society Volume No. 31, Issue No. 1, January - June 2018, [url](#)

⁵³⁸ Dawn, Policing Fata, 5 April 2018, [url](#)

⁵³⁹ TNN, KP police start training Khasadar, levies personnel, 16 May 2019, [url](#)

⁵⁴⁰ Amir Rana, M., The rule of law: concept and practices in Pakistan, 26 September 2018, PIPS, [url](#), p. 4

⁵⁴¹ USIP, The Current Situation in Pakistan A USIP Fact Sheet, 1 April 2019, [url](#)

⁵⁴² Belal, S., Skype interview, 28 May 2019

⁵⁴³ Freedom House, Freedom in the World 2019 - Pakistan, 4 February 2019, [url](#)

⁵⁴⁴ Belal, S., Skype interview, 28 May 2019; International News (The), Inefficiency and corruption blotch police, 17 June 2019, [url](#)

⁵⁴⁵ Newslane Magazine (Sumbul, D.), Seeds of Police Reform, 20 May 2019, [url](#)

Pakistan ordusu ekonominin birçok sahasına dâhildi. Bunun yanında, Pakistan Ordusu yerel politikalar üzerinde baskın bir rol oynuyordu⁵⁴⁶. Sivil hükümet ile ordu yönetimi arasındaki denge karmaşıktı. Ordu 2018 seçimlerine müdahale etmekle suçlanıyordu⁵⁴⁷. Şubat 2019'da Pakistan Temyiz Mahkemesi askeriyeyi 2017'deki dine küfür protestolarındaki rolünden ve yetkisini aşmasından dolayı eleştirdi⁵⁴⁸. The Diplomat Haziran 2019'da orduda İslâm Devleti ve LeJ gibi cihatçı grupların sempatisanları bulunduğunu belirtti⁵⁴⁹.

Yetkinin kötüye kullanılması, kötü muamele, aşırı güç kullanımı, kaybolmalar ve yargısız infazlar

Güvenlik güçlerinin tutuklama kararı olmadan tutuklama ve hâkim karşısına çıkarmadan uzun süre gözaltı yapma ve insanları gizli yerlerde gözaltında tutma gibi faaliyetlerde bulunduğu bildirilmektedir⁵⁵⁰. PTM hareketi orduyu, Peştun aktivistlerle ordu arasındaki şiddetin bir sonucu olarak en az üç kişinin öldüğü 26 Mayıs 2019'daki protesto esnasında aşırı güç kullanmakla suçladı⁵⁵¹.

Pakistan kolluk kurumları tarafından yasa dışı ve yargısız infaz gerçekleştirildiği de Amnesty International tarafından bildirildi⁵⁵². Pakistan İnsan Hakları Komisyonu (HRCP) Ocak 2018'den Aralık 2018'e kadar 183 kişinin ölmesine neden olan 124 polis müdahalesi gerçekleştiğini bildirdi⁵⁵³. Ocak 2019'da polis, yanlarında bir "terörist" bulunduğunu iddia eden bir istihbarat üzerine harekete geçerek Sahiwal yakınlarında bir aileyi arabalarında vurdu⁵⁵⁴. Sarah Bilal'e göre yargısız infazlar genellikle siyasetin belli bir alandaki belirtisiydi. Sıkıyönetim ve baskıcı rejimler zamanında "kitlesel ölçüde" yargısız infazlar uygulanıyordu ve demokratik hükümetler yönetiminde bile benzer yöntemler görülüyordu⁵⁵⁵.

BBC News Mayıs 2018'de Şiiilerin, Sünni cihatçıların, etnik ulusalcı aktivistlerin ve Pakistan ordu teşkilatını eleştiren laiklerin kaybolduklarını ve yasa dışı olarak gözaltına alındıklarını bildirdi⁵⁵⁶. Bununla birlikte, Deutsche Welle Temmuz 2019'da Şii kuruluşlar ve aktivistlerin belirttiğine göre ülkenin istihbarat ajansları tarafından gerçekleştirildiği açık olan Şii kaybolmalarını haberleştirdi⁵⁵⁷. 2011 yılıyla Mayıs 2019 sonu arasında Zorla Kaybolmaları Sorgulama Komisyonu (CIED; emekli bir hâkimin yönettiği zorla kaybolmaları sorgulama resmî komisyonu) 6.051 kişiyi kayıp olarak kaydetti. Mayıs 2019'un sonunda Komisyon'da 2.258 dosya hâlâ derdestti⁵⁵⁸. Freedom House'a göre "komisyonun kaybolmaları gerçekleştiren kurumlara karşı etkili bir yaptırım tasarladığına dair herhangi bir işaret" yoktu⁵⁵⁹.

Kaynaklara göre, itiraf almak için veya soruşturmalar esnasında gözaltında işkence ve kötü muamele ciddi bir sorun olmaya devam ediyordu⁵⁶⁰. Sarah Bilal tarafından bildirildiğine göre polis tarafından kullanılan temel soruşturma yöntemi hesap verebilirlik olmadan göz altındakilere işkence yapmak ve taciz etmektir⁵⁶¹. BBC, 2 Haziran 2019'da Pakistan'ın geçmişte militanlarla olan uzun savaşına eğilen bir rapor yayımladı. Rapor, teröre yönelik 11 Eylül sonrası savaşın bir parçası olarak Pakistan'ın militanlarla olan uzun savaşı boyunca "on binlerce kişinin" öldürüldüğünü ve bunların birçoğunun Veziristan'da askerler (ve isyancılar) tarafından işkence gördüğünü ve öldürüldüğünü belirtti⁵⁶². Pakistan; BM İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele ve Cezanın Önlenmesi Sözleşmesi'ni (UNCAT) imzalayan devletlerden biri olmasına rağmen Pakistan henüz gözaltında işkenceyi suç haline getiren bir düzenlemeyi kanunlaştırmadı⁵⁶³.

⁵⁴⁶ Foreign Policy, Poor Nation, Rich Army, 21 March 2019, [url](#)

⁵⁴⁷ New York Times (The), Military's Influence Casts a Shadow Over Pakistan's Election, [url](#); BBC Reality Check, The political influence of Pakistan's powerful army [online video], 18 August 2018, [url](#)

⁵⁴⁸ Gandhara, Pakistan's Top Court Tells Army To Stay Out Of Politics, Media, 6 February 2019, [url](#)

⁵⁴⁹ Diplomat (The), Islamic State Comes for South Asia, 18 June 2019, [url](#)

⁵⁵⁰ International News (The), Inefficiency and corruption blotch police, 17 June 2019, [url](#); New York Times (The), In Pakistan, Detainees Are Vanishing in Covert Jails, 26 July 2015, [url](#)

⁵⁵¹ HRW, Pakistan: Investigate North Waziristan Deaths Uphold Rights of Region's Pashtun Population, 30 May 2019, [url](#)

⁵⁵² AI, Sahiwal shootings: The rot goes as deep as the roots, 31 January 2019, [url](#)

⁵⁵³ HRCP, State of Human Rights in 2018, April 2019, [url](#), p. 71

⁵⁵⁴ BBC News, Sahiwal shooting: How a Pakistani boy exposed police for killing his family, 23 January 2019, [url](#)

⁵⁵⁵ Belal, S., Skype interview, 28 May 2019

⁵⁵⁶ BBC News, The story of Pakistan's 'disappeared' Shias, 31 May 2018, [url](#)

⁵⁵⁷ DW, Why are Pakistani Shiites 'disappearing'?, 9 July 2019, [url](#)

⁵⁵⁸ GEO TV (Omar, R.), A review of Pakistan's commission on missing persons, 27 May 2019, [url](#)

⁵⁵⁹ Freedom House, Freedom in the World 2019 - Pakistan, 4 February 2019, [url](#)

⁵⁶⁰ Belal, S., Skype interview, 28 May 2019; BBC News, Uncovering Pakistan's secret human rights abuses, 2 June 2019, [url](#); Dawn, View from the courtroom: No legislation yet to criminalise custodial torture accessed, 1 July 2019, [url](#)

⁵⁶¹ Belal, S., Skype interview, 28 May 2019

⁵⁶² BBC News, Uncovering Pakistan's secret human rights abuses, 2 June 2019, [url](#)

⁵⁶³ Dawn, View from the courtroom: No legislation yet to criminalise custodial torture accessed, 1 July 2019, [url](#)

1.5.2 Yargı ve hukuk sistemi

Yargının yapısı

Anayasa uyarınca kurulan resmî mahkeme sistemi; Temyiz Mahkemesi, dört vilâyet ve İslamabad için Yüksek Mahkeme, her ilçe için ceza mahkemeleri ile Federal Şariat Mahkemesi'nden oluşmaktadır⁵⁶⁴.

Kapasite

Kollukta on altı yıldan fazla çalışma deneyimi olan polis memuru Seyid Cüneyd Erşad 2017 yılında Pakistan'daki yargının personel eksikliği olduğunu belirtti. Erşad'a göre davalarda ciddi bir yığılma da söz konusuydu⁵⁶⁵. Express Tribune'da yazılan bir yorum makalesine göre, Ocak 2019 itibarıyla 40.000 dosya Temyiz Mahkemesinde, yaklaşık 300.000 dosya yüksek mahkemelerde, yaklaşık iki milyon dosya ise dört vilâyetin ve federal başkentin ilk derece mahkemesinde derdestti⁵⁶⁶. Yargının dosyalarla ilgilenme kapasitesindeki yetersizlik aynı zamanda gözetiminde çok fazla sayıda insan olması, belgesiz gözetimler, yavaş hukukî işlem süresi, kefalet hükümlerinin kullanılmaması ve bilgi paylaşımı eksikliğinden kaynaklanıyordu⁵⁶⁷.

Bazı kırsal bölgelerdeki Pakistanlılar, Pakistan hukuk ve ceza mahkemelerinden kaçınarak bunun yerine özel konularla ilgili uyuşmazlıkları aşiret içinde çözmeye güveniyorlardı. Bu durum geniş ölçüde adalete erişim eksikliği, yargıya güven eksikliği veya nüfusun bir kısmı için sosyal durum ve ekonomik kaynak eksikliğinden kaynaklanıyor⁵⁶⁸.

Sağlamlık

Pakistan yargısı yolsuzluğa, rüşvete, siyasî müdahalelere ve siyasî grupların ve ordunun baskısına elverişlidir⁵⁶⁹. Atamalar ve mahkeme kararları siyasî etkiden ve iltimastan etkilenmektedir⁵⁷⁰. Pakistan yargısı sınırlı bağımsızlığa sahip, ayrıca zayıf ve bağlı bir mahiyette tarafsız olarak tarif edilmektedir⁵⁷¹. Yargı mensupları ve avukatlar özellikle örgütlü suçlar, yolsuzluk veya dine küfür ile ilgili davalar için "ciddi baskı", göz korkutma ve şiddet ile yüzleşiyorlardı⁵⁷².

1.5.3 Terörle Mücadele Kanunları ve askerî mahkemeler

Terörle Mücadele Kanunları

Hükümet 24 Şubat 2014'te beş yıllık bir ulusal güvenlik politikası açıkladı. Eski FATA ve Belucistan'daki duruma fazla değinmeyen bu politika, esasen kentsel alanların güvenliğini sağlamaya odaklandı. *Medrese* reformları, militanların rehabilitasyonu ve radikallikten arınma için tüm paydaşlarla diyalog kurulmasından bahsetti⁵⁷³. Güvenlik politikasının öncelikli hedeflerinden biri, teröristleri tecrit etmektir. Ulusal Terörle Mücadele Mercii (NACTA), terörle mücadeleden politik ve operasyonel müdahalelere kadar çeşitli görevleri yerine getirmesi amacıyla kuruldu. Şubat 2014'te Hükümetin Taliban'la barış görüşmeleri devam ediyordu. Kuzey Veziristan'daki askerî operasyon başladığında güvenlik politikası yetersiz kaldı ve militanların saldırıları ülkeyi mağdur etti⁵⁷⁴.

Aralık 2014'te Peşaver Ordusu Devlet Okulu'na yapılan militan saldırı, eski Başbakan Navaz Şerif'in saldırıdan bir gün sonra siyasî uzlaşma sağlamak için tüm partilerin yer aldığı bir konferans toplaması için katalizör görevi gördü⁵⁷⁵. Bu sayede aynı ay içinde, Pakistan'da terörizmi ortadan kaldırmak için tüm siyasî partilerle görüşülerek

⁵⁶⁴ Courting the Law, Criminal Justice System In Pakistan: A Critical Analysis, 15 February 2017, [url](#); Government of Pakistan, The Constitution of the Islamic Republic of Pakistan, 13 February 2019, [url](#)

⁵⁶⁵ Courting the Law, Criminal Justice System In Pakistan: A Critical Analysis, 15 February 2017, [url](#)

⁵⁶⁶ Express Tribune (The), Judicial reforms for a competitive Pakistan, 16 January 2019, [url](#)

⁵⁶⁷ UN Human Rights Committee, Concluding observations on the initial report of Pakistan, 23 August 2017, [url](#), par. 31; Express Tribune (The), Judicial reforms for a competitive Pakistan, 16 January 2019, [url](#)

⁵⁶⁸ NPR, Tribal Council Orders 'Revenge Rape' In Pakistan, 27 June 2017, [url](#)

⁵⁶⁹ RFE/RL, Pakistani Lawyers Protest Gov't Case Against Top Judge, 3 June 2019, [url](#)

⁵⁷⁰ Pakistan Today, Political influence, favouritism behind elevation of high court judges, suggest lawyers, 29 April 2019, [url](#)

⁵⁷¹ Nation (The), Pakistan's flawed justice system, 19 June 2018, [url](#); Daily Times, Reforming the judicial system, 8 March 2019, [url](#); Daily Times, Modern justice system and Pakistan, 21 February 2019, [url](#); Dawn, Crisis of the judiciary, 17 July 2019, [url](#)

⁵⁷² International News (The), Recent incidents targeting Pakistani, global judges and family members, 16 April 2019, [url](#)

⁵⁷³ PIPS, Pakistan Security Report 2014, 2015, [url](#), pp. 42-43

⁵⁷⁴ PIPS, Pakistan Security Report 2014, 2015, [url](#), pp. 42-43

⁵⁷⁵ Express Tribune (The), Fight against terrorism: Defining moment, 25 December 2014, [url](#)

bir Ulusal Eylem Planı (NAP) oluşturuldu⁵⁷⁶. Daha sonra Aralık 2014'te, Navaz Şerif derhal göreve başlamak üzere terörle mücadele federal kuvveti oluşturulduğunu duyurdu⁵⁷⁷. Siyasî kurum ve güvenlik kurumu, davalara bağımsız yargının bakmasını sağlamak yerine terörle ilgili suçların yargılanması için geçici askerî mahkemeler kurdu⁵⁷⁸. NACTA'da Ulusal Koordinatör olarak görev yapan İhsan Gani'ye göre NAP'nin uygulanması beklendiği kadar etkili olmadı⁵⁷⁹. PIPS uygulamanın yalnızca bazı bölgelerde hedeflerine ulaştığını değerlendirdi. Kasım 2018'de Pakistan Hükümeti NAP'nin "yeni bir versiyonunun" oluşturulacağını ve güvenliğe yönelik iç tehditleri etkili bir şekilde engellemek için NACTA'nın yeniden yapılandırılacağını duyurdu⁵⁸⁰.

Askerî mahkemeler

Ocak 2015'te 21. Anayasa Değişikliği Tasarısı ve 2015 Pakistan Ordusunda Değişiklik Yasası imzalandı. Bu değişikliklerle iki yıllık süre için askerî mahkemelere terörle ilgili suçlarda sivilleri mahkûm etme hakkı tanındı⁵⁸¹. Yargıtay, Ağustos 2015'te meclisin önerdiği kanun tasarısını onayladı⁵⁸². Yasal hüküm sona erdikten sonra 7 Ocak 2017'de askerî mahkemeler dağıtıldı. Mart 2017'de Meclis, Senato ve Cumhurbaşkanı iki yıllık bir süre için askerî mahkemelere haklarını iade edecek kanunu çıkardı⁵⁸³. 30 Mart 2019'da askerî mahkemelerin terörle ilgili suçlar için siviller üzerindeki yargı yetkisi sona erdi⁵⁸⁴. Hükümet askerî mahkemelerin yargı yetkisini tekrar uzatacak bir anayasa değişikliği için muhalefet partilerinin desteğini almakta başarısız oldu⁵⁸⁵. Bu konu üzerinde yeni bir yasa ile ilgili herhangi bir bilgi bulunamadı. Uluslararası Hukukçular Komisyonu (ICJ) tarafından düzenlenen Ocak 2019 tarihli rapora göre askerî mahkemeler Ocak 2015'ten beri 641 kişiyi terörle ilgili suçlardan mahkûm etti; bunlardan 345'i ölüm cezası, 296'sı ise hapis cezası aldı. En az 56 kişi asılırken yalnızca beş kişi beraat etti⁵⁸⁶. Kaynaklar askerî mahkemelerin kurulmasını geçmişte eleştirdi ve bu mahkemelerin orduyu rahatsız eden siyasî muhaliflere veya gruplara karşı kullanılabilecek bir mekanizma olabileceği konusunda uyarıda bulundu⁵⁸⁷.

1.5.4 Alıkoyma ve ölüm cezası

Alıkoyma

Sarah Bilal'e göre Mayıs 2019'da cezaevi sistemine yönelik reformlar kamusal alanda konuşuldu. Ülkede cezaevi reformu yapma ve cezaevi kurallarını iyileştirme yönünde bir ihtiyaç olduğuna dair yaygın bir kabul vardı. Cezaevlerindeki aşırı kalabalık Pakistan'da bir sorun teşkil etmektedir. Ayrıca cezaevlerindeki insanların çoğu yargılanmakta olan tutuklulardır⁵⁸⁸. Federal Ombudsman tarafından verilen 2018 bilgilerine dayanan Nisan 2019 yayınında HRCP, Pakistan'ın, onaylanmış 63.532 tutuklu ve hükümlü kapasitesine karşın 78.160 kişilik bir nüfusu olduğunu bildirdi⁵⁸⁹. Uluslararası Kızılhaç Komitesi tarafından verilen istatistiklere göre Pakistan'ın 2018 yılındaki toplam cezaevi nüfusu tutuklu yargılananlar ve nezaretteki kişiler dâhil 83.718'di⁵⁹⁰.

Birçok kaynak güvenlik, aşırı kalabalık ve sağlık ile hijyen koşullarının cezaevlerinde bir sorun olmaya devam ettiğini bildirdi⁵⁹¹. İşkence polis nezareti, sorgulama ve cezaevlerinde yaygın bir uygulama olmaya devam ediyordu⁵⁹².

⁵⁷⁶ Express Tribune (The), Fight against terrorism: Defining moment, 25 December 2014, [url](#); CRSS, The NAP Tracker The Third Year Audit of the National Action Plan, June 2018, [url](#)

⁵⁷⁷ Dawn, Nawaz constitutes special committee to implement national Action Plan, 26 December 2014, [url](#)

⁵⁷⁸ Dawn, Military Courts part of National Action Plan: PM Nawaz, 30 December 2014, [url](#); Economist (The), The man with the plan: Pakistan after the school massacre, 24 January 2015, [url](#)

⁵⁷⁹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), pp. 91-98

⁵⁸⁰ Dawn, Interior ministry to unveil a new version of National Action Plan, 28 November 2018, [url](#)

⁵⁸¹ International Crisis Group, Revisiting Counter-terrorism Strategies in Pakistan: Opportunities and Pitfalls n°271, 22 July 2015, [url](#), pp. 1-3

⁵⁸² DW, Pakistan's military courts - a solution or a problem?, 7 August 2015, [url](#)

⁵⁸³ BBC, Pakistan to reinstate secret military courts despite criticism, 22 March 2017, [url](#); Dawn, Military courts resume in Pakistan, 31 March 2017, [url](#)

⁵⁸⁴ ICJ, Military Injustice in Pakistan-Briefing Paper, January 2019, [url](#); Dawn, Military courts cease to function today, 31 March 2019, [url](#)

⁵⁸⁵ Dawn, Military courts cease to function today, 31 March 2019, [url](#)

⁵⁸⁶ ICJ, Military Injustice in Pakistan-Briefing Paper, January 2019, [url](#), p. 5

⁵⁸⁷ Dawn, Govt, opposition discussing military courts' extension, 14 March 2019, [url](#); HRCP, Military courts are anti-democratic, 12 January 2019, [url](#)

⁵⁸⁸ Belal, S., Skype interview, 28 May 2019

⁵⁸⁹ HRCP, State of Human Rights in 2018, April 2019, [url](#), p. 82

⁵⁹⁰ World Prison Brief, World Prison Brief data, Pakistan, last updated: 2018, [url](#)

⁵⁹¹ HRCP, State of Human Rights in 2018, April 2019, [url](#), pp. 82-85; National Counter Terrorism Agency, Cursor of Development and Education Pakistan, International Committee of the Red Cross, May 2018, Addressing Overcrowding in Prisons by Reducing Pre-Conviction Detention in Pakistan, [url](#)

⁵⁹² Dawn, Speakers call for legislation on torture, 27 June 2019, [url](#)

Ölüm cezası

Peşavar'daki okul saldırısından sonra Aralık 2014'te Pakistanlı yetkililer 2008'den beri uygulanmakta olan ölüm cezasına kısmi erteleme getirdi. 10 Mart 2015'te Pakistan Hükümeti tüm ölüm cezalarının infaz edilmeye başlanacağını beyan etti⁵⁹³.

Merkezi Pakistan'da bulunan ve kâr amacı gütmeyen insan hakları hukuk şirketi Pakistan Adalet Projesi'ne göre, Pakistan dünyadaki en büyük bildirilen ölüm hücresi nüfusuna sahipti. 2018 yılında, Pakistan'ın resmî ölüm hücre nüfusu 4.688'di⁵⁹⁴. Ortalama ölüm hücresi tutuklusu veya hükümlüsü, dosya Temyiz Mahkemesine varana kadar hücrede idam tehdidi altında on yıl kalıyordu⁵⁹⁵.

Amnesty International'ın ölüm cezaları ve idamlarla ilgili (2018 yılını ele alan) 2019 tarihli raporuna göre, Pakistan idam uygulayan ve infaz eden Asya Pasifik ülkeleri arasında ilk üç ülke arasındaydı⁵⁹⁶.

Pakistan Adalet Projesi tarafından toplanan verilere göre Pakistan Aralık 2014'ten Temmuz 2019'a kadar 512 tutuklu ve hükümlüyü infaz etti⁵⁹⁷. Amnesty International 2018'de ülkede "en az" 14 idam kaydetti. Bu, Amnesty International'ın "en az" 60 idam kaydettiği 2017'ye kıyasla düşük bir sayı oldu⁵⁹⁸.

⁵⁹³ Diplomat (The), Pakistan and the Death Penalty, 21 April 2016, [url](#); Economist (The), The man with the plan: Pakistan after the school massacre, 24 January 2015, [url](#); Justice Project Pakistan, Counting Executions, 6 July 2017, [url](#), p. 1

⁵⁹⁴ Justice Project Pakistan, Death row population in Pakistan, n.d., [url](#)

⁵⁹⁵ AI, Death penalty in 2018: Facts and figures, 10 April 2019, [url](#), p. 19

⁵⁹⁶ Foundation for Fundamental Rights (The) and Reprieve, The Pakistan Capital Punishment Study A Study of the Capital Jurisprudence of the Supreme Court of Pakistan, April 2019, [url](#), p. 2

⁵⁹⁷ Justice Project Pakistan, Death Penalty Database (Executions), n.d., [url](#)

⁵⁹⁸ AI, Death penalty in 2018: Facts and figures, 10 April 2019, [url](#), p. 9

2. Bölgelere göre güvenlik durumu

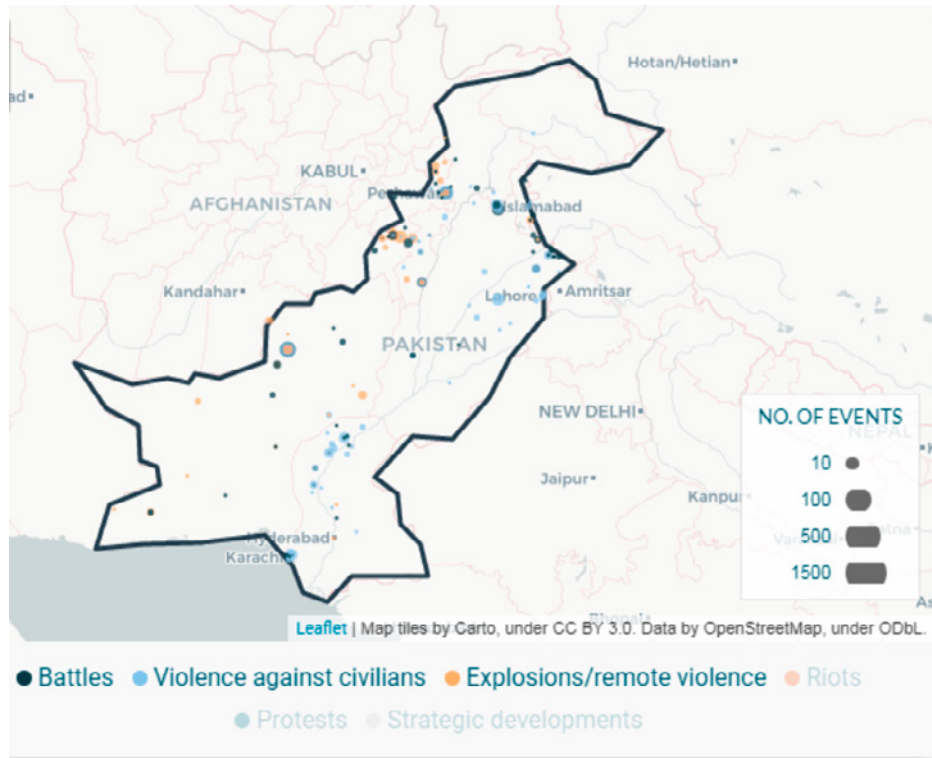
2.1 Şiddete coğrafik bir genel bakış 2018 – 31 Temmuz 2019

2.1.1 Bölgesel şiddet eğilimleri

Silahlı Çatışma Yerleri ve Olay Verileri Projesi (ACLED)⁵⁹⁹, şiddet olaylarının coğrafi dağılımının değerlendirilmesi için kamuya açık bir kontrol paneli sağlıyor⁶⁰⁰. Bu bölümdeki haritalar, Pakistan'daki güvenlikle ilgili olaylar hakkında veriler içeren ACLED veri setine⁶⁰¹ dayanmaktadır. [Map 2](#) ve [Map 3](#) 2018 ve 2019'un ilk yedi ayı için olay türüne göre Pakistan'daki şiddetin genel bir görünüşünü göstermektedir: çarpışmalar, uzaktan şiddet ve sivillere karşı şiddet.

Harita 2: Pakistan'da çarpışmalar, sivillere karşı şiddet ve patlamalar/uzaktan şiddet, 2018

©ACLED⁶⁰²

Harita 2'ye göre 2018'de Pencap, KP ve Sind vilâyetlerinde 2017'ye kıyasla genel olarak daha az silahlı ve organize şiddet olayı meydana geldi. Belucistan'da nispeten daha fazla sayıda çarpışma, uzaktan şiddet ve sivillere yönelik şiddet olayları görülmüş, eski FATA'da ise çarpışmalar, uzaktan şiddet ve sivillere yönelik şiddet olayları belgelenmiştir (bkz. [Map 2](#))⁶⁰³.

⁵⁹⁹ The figures of ACLED were not used in other sections because this source uses a different methodology to describe 'violence' that is more different than the other sources- for an explanation on the methodology of ACLED see: ACLED, ACLED Codebook, 10 April 2019, [url](#)

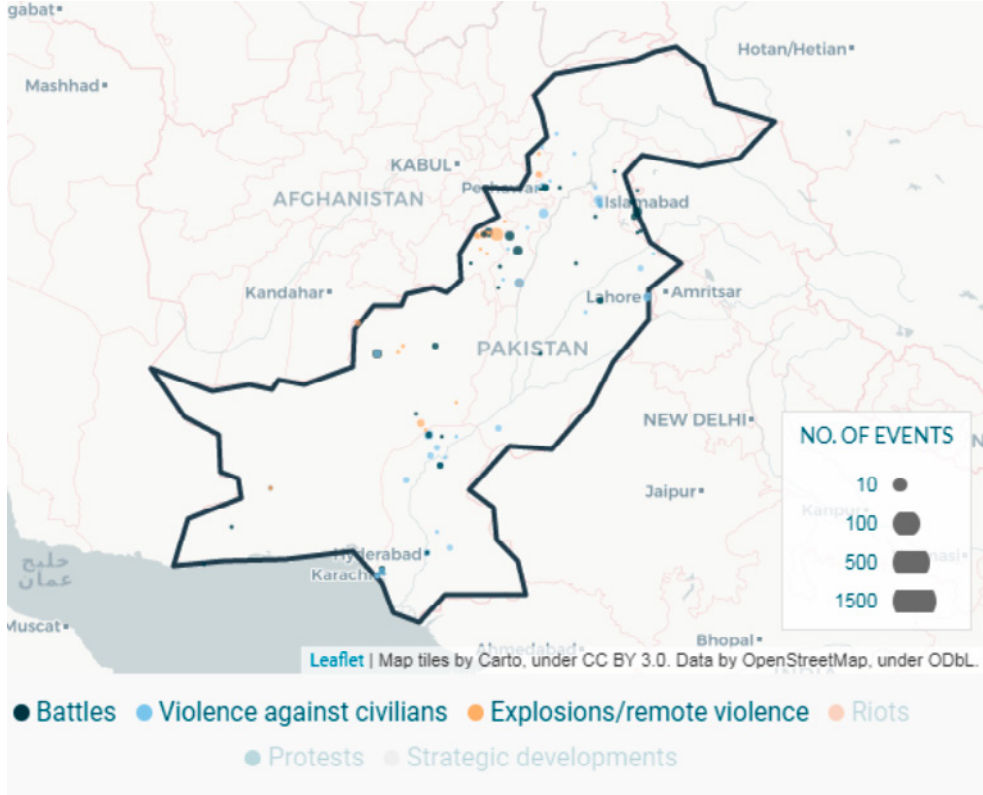
⁶⁰⁰ Battles, violence against civilians and explosions/remote violence; protests and strategic developments were not included.

⁶⁰¹ ACLED, South & Southeast Asia dataset-Pakistan, last updated: 27 July 2019, [url](#)

⁶⁰² ACLED, Dashboard, last accessed 1 August 2019, [url](#) (applied filters: timeframe 1 January 2018-31 December 2018- event types: battles, violence against civilians and explosions/remote violence)

⁶⁰³ ACLED, Dashboard, last accessed 1 August 2019, [url](#) (applied filters: 1. timeframes 1 January 2018-31 December 2018 vs. 1 January 2017-31 December 2017; 2. event types: battles, violence against civilians and explosions/remote violence; 2. Different provinces)

Harita 3: Pakistan’da çarpışmalar, sivillere karşı şiddet ve patlamalar/uzaktan şiddet, 2019’un ilk yedi ayı ©ACLED⁶⁰⁴

[Map 3](#) 2019’un ilk yedi ayında meydana gelen şiddet olaylarının türlerini göstermektedir. Belucistan vilâyetinde çarpışmalar, patlamalar/uzaktan şiddet ve sivillere yönelik şiddet gibi olaylar meydana gelmiştir. Pencap vilâyetinde ACLED tarafından hiçbir uzaktan şiddet patlaması kaydedilmedi. ACLED 2018 yılında KP vilâyetinde patlamalar/uzaktan şiddet, çarpışmalar ve sivillere karşı şiddet kaydetti. ACLED Sind’de sivillere karşı şiddet ve çarpışmalar kaydetti⁶⁰⁵.

2.1.2 Şiddet nedenli ölümlerin bölgelere göre karşılaştırılması

2018’deki şiddet nedenli ölümlerin bölgelere göre karşılaştırılması

Bu bölümde [girişte](#) açıklanan dört kaynağa göre bölgesel ölü ve saldırı sayıları verilmektedir. Güvenlik durumuyla ilgili dört ana kaynaktan farklı parametreler ve tanımlamalar kullanıldığından rakamları karşılaştırmalı bir tabloda sunmak mümkün değildir.

PIPS, 2018 yıllık raporunda sadece “terör saldırıları” için bölgesel detaylar vermiş olup bu tür saldırılar tüm şiddet olaylarının yaklaşık %53’ünü oluşturmuştur. PIPS terör saldırısı sayılarına odaklanmıştır (ve her vilâyette bunların neden olduğu ölümlere odaklanmış ve 2017’ye kıyasla 2018’deki yüzdesel değişiklikleri görmüştür, bkz. Şekil 6). PIPS, 2017’ye kıyasla “terör saldırılarının” azaldığını gözlemlemiştir (toplam %29). Ölüm ve yaralanma sayısı da azalmıştır. Belucistan ve KP (eski FATA dâhil) 2018 yılında bu saldırılardan en çok etkilenen bölgelerdi (bkz. Şekil 6)⁶⁰⁶.

⁶⁰⁴ ACLED, Dashboard, last accessed 1 August 2019, [url](#) (applied filters: timeframe 1 January 2019-July 2019- event types: battles, violence against civilians and explosions/remote violence)

⁶⁰⁵ ACLED, Dashboard, last accessed 1 August 2019, [url](#) (applied filters: timeframe 1 January 2019-July 2019- event types: battles, violence against civilians and explosions/remote violence)

⁶⁰⁶ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 21

Şekil 6: Bölgelere göre “terör saldırıları” - 2018 ve 2017 (PIPS)⁶⁰⁷

Bölge	Terör olayı sayısı 2018	değişim %	Ölü sayısı	değişim %	Yaralı sayısı	değişim %
Belucistan	115	%30 ↘	354	%23 ↗	589	%10 ↗
Karaçi	9	%62 ↘	18	%28 ↘	16	=
KP (eski FATA dâhil)	125	%19 ↘	196	%43 ↘	376	%46 ↘
Pencap	4	%71 ↘	20	%67 ↘	39	%80 ↘
Sind (Karaçi hariç)	3	%57 ↘	1	%99 ↘	5	%98 ↘
Gilgit-Baltistan	5	%Yok	5	%Yok	3	%Yok
AJ	1	%67 ↘	1	Değişiklik yok	2	%80 ↘
Toplam	262	%29 ↘	595	%27 ↘	1.030	%41 ↘

SATP sivil, güvenlik kuvveti ve terörist/militan bölümlerini yaparak 2018’de her vilâyetteki ölü sayılarını vermiştir. SATP’a göre 2018’de toplam ölü sayısı 697’dir⁶⁰⁸. Belucistan 388 ölü sayısı ile en çok etkilenen bölge oldu⁶⁰⁹. 2018’de KP ve eski FATA, 167⁶¹⁰ ve 50 ölü sayısı ile ikinci ve üçüncü sırada yer aldı⁶¹¹.

CRSS 2018 yılında ölü sayısının en yüksek olduğu yerlerin Belucistan ve arından eski FATA ve KP olduğunu belirledi⁶¹². Genel olarak, ölü sayısındaki azalma büyük ölçüde eski FATA, Sind ve Pencap’taki şiddet kaynaklı ölümlerdeki keskin düşüşe bağlanabilir⁶¹³.

Şekil 7, CRSS’nin 2018 yılındaki Pakistan’da meydana gelen şiddet nedenli zayıyata dair karşılaştırmalı bölgesel analizini sunmaktadır⁶¹⁴.

⁶⁰⁷ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), pp. 19 and 22

⁶⁰⁸ SATP, Data Sheet-Pakistan-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, [url](#)

⁶⁰⁹ SATP, Data Sheet-Balochistan-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, [url](#)

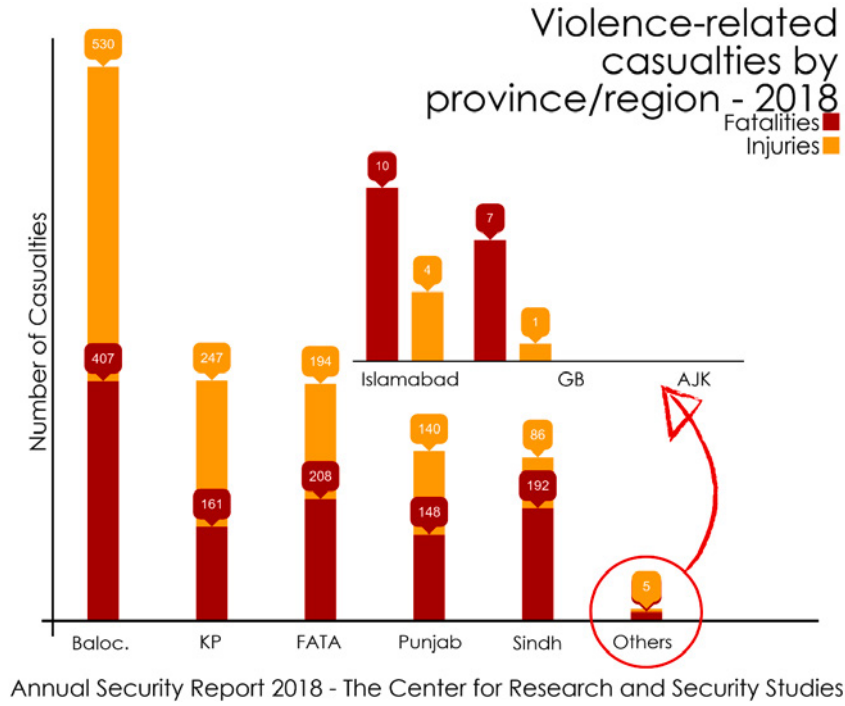
⁶¹⁰ SATP, Data Sheet-Khyber Pakhtunkhwa-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, [url](#)

⁶¹¹ For 2018 SATP counted the numbers for former FATA and KP separate, for 2019 SATP counted the numbers together; SATP, Data Sheet-FATA-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, [url](#)

⁶¹² CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#), p. 12

⁶¹³ CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#), p. 6

⁶¹⁴ CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#), p. 12

Şekil 7: Karşılaştırmalı Bölgesel Analiz 2018, © CRSS⁶¹⁵

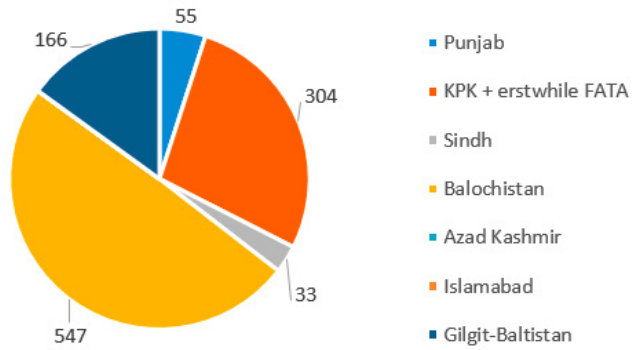
PICSS yalnızca genel olaylar için veri vermektedir. 2018 yılında 406 genel olay gözlemlendi. 694 kişi öldü, 985 kişi yaralandı. PICSS genel olaylardan (terör ve diğer şiddet olayları) kaynaklanan en çok ölümü Belucistan'da kaydederken bunun eski FATA ve KP vilâyeti takip etti⁶¹⁶.

Şiddet nedenli ölümlerin bölgelere göre karşılaştırılması 1 Ocak – 31 Temmuz 2019

PIPS tarafından 2019'un ilk yedi ayında gerçekleşen 276 genel şiddet olayında 1.105 zayıat kaydedildi. PIPS'den alınan veriler 2019'un ilk yarısında gerçekleşen en çok zayıat Belucistan'da (547 zayıat), ardından KP'de (304 zayıat) ve Azad Keşmir'de (166 zayıat) gerçekleşti (bkz. Şekil 8)⁶¹⁷.

Şekil 8: Genel olaylarda meydana gelen zayıatların karşılaştırmalı bölgesel analizi 01/01/2019-31/07/2019 (PIPS)⁶¹⁸ © Cedoca

Comparative regional analysis of the casualties of overall incidents 01/01/2019-31/07-2019

⁶¹⁵ CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#), p. 12

⁶¹⁶ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 15

⁶¹⁷ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁶¹⁸ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

SATP Belucistan’da gerçekleşen terör şiddetinin neden olduğu en çok ölü sayısını 1 Ocak 2019 ile 31 Temmuz 2019 arasında kaydetti (148 ölü)⁶¹⁹. KP 67 ölü ile ikinci sırayı aldı⁶²⁰. SATP, 2019’un ilk yedi ayında Pakistan geneli için toplam 267 ölü kaydetti⁶²¹.

CRSS tarafından hazırlanan birinci ve ikinci üç aylık raporlara göre, 2019’un ilk yarısında en yüksek zayıat Belucistan (400) ve ardından Pencap (218) ve eski FATA’da (142) görüldü⁶²².

2.2 Coğrafi alt bölümlere göre güvenlik eğilimleri

Bu bölümlerde güvenlik eğilimleri coğrafi alt bölümlere ayrılarak daha ayrıntılı şekilde açıklanmaktadır. Her vilâyete ait bölümde vilâyet hakkındaki genel tanım, vilâyetteki aktif aktörler dâhil olmak üzere coğrafya ve nüfus hakkında bilgilerin yanı sıra çatışma hakkında genel bilgileri kapsamaktadır. Alt bölümler, 15 Ağustos 2018 ile 31 Temmuz 2019 arasındaki zaman diliminde şiddet olaylarının doğası, sıklığı, hedefleri, konumları ve mağdurları dâhil güvenlik durumundaki güncel eğilimleri açıklamaktadır. İnsanların yerlerinden edilmesine ayrı bir kısım ayrılmıştır. Alt bölümlerde çeşitli olaylar anlatılmaktadır. Bunlar, eksiksiz bir olay listesi olarak değil, güvenlik durumundaki eğilimlerin resmedilmesi olarak yorumlanmalıdır.

2.2.1 Pencap

Vilâyet hakkında genel bilgiler

Pencap vilâyeti (bkz. [Harita 1](#)) Pakistan’ın doğusunda yer alır. Kuzeydoğuda Hindistan’ın Cemma ve Keşmir vilâyeti, doğuda Hindistan’ın Pencap ve Racastan vilâyetleri, güneyde Sind vilâyeti, batıda Belucistan ve KP vilâyetleri, kuzeyde İslamabad Federal Başkent bölgesi ve Azad Keşmir ile komşudur⁶²³. Pencap üç bölgeye bölünebilir: Orta, Kuzey ve Güney Pencap. Askerî merkezler Kuzey Pencap’ta bulunur ve kuvvetlerinin çoğunu vilâyette tutar. Pencap’ın güney bölgeleri ülkenin en yoksul bölgeleri arasındadır⁶²⁴. Pencap’ın vilâyet başkenti Lahor’dur. Lahor, Karaçi’den (Sind vilâyeti) sonra Pakistan’ın ikinci en büyük şehridir⁶²⁵. Pencap vilâyeti, Pakistan’ın “siyasî ve ekonomik faaliyetlerinin kalbi” olarak görülmektedir⁶²⁶. Güçlü kalkınma kapasitesine ve iyi altyapıya sahip bir vilâyettir⁶²⁷. Pakistan İstatistik Kurumu tarafından 2017’de yayımlanan son nüfus sayımı verilerine göre vilâyetin nüfusu yaklaşık 110 milyondur⁶²⁸.

Pencap’ta şiddet ve aktörler hakkında genel bilgi

Uluslararası Kriz Grubu 2016’da Güney Pencap’ın militan şebekelerin ve aşırılıkçıların Pencap vilâyetinde bulunduğu yer olarak görüldüğünü belirtti⁶²⁹. Laşkar-ı Taiba (LeT) ve JeM gibi Hindistan karşıtı grupların merkezleri ve dinî tesisleri Güney Pencap’ta bulunuyordu⁶³⁰. Mart 2019’da Hindistan yönetimindeki Keşmir’de gerçekleşen Pulwama saldırısına yanıt olarak, Pakistanlı yetkililer Pencap vilâyetinde tutuklamalar yaptı ve bu saldırılar yönünden militanlarla bağlantısı olan varlıklara el koydu⁶³¹. Muhammed Amir Rana bu gelişmeler hakkında 17 Temmuz 2019 tarihli bir Skype görüşmesinde şunu ifade etti:

⁶¹⁹ SATP, Data Sheet-Balochistan-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, [url](#)

⁶²⁰ These numbers include Khyber Pakhtunkhwa and former FATA; SATP, Data Sheet-Khyber Pakhtunkhwa-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, [url](#)

⁶²¹ SATP, Monthly Fatalities -2019, last updated: 5 August 2019, [url](#)

⁶²² CRSS, Quarterly Security Report 2019 1st Quarter, 2019, 16 April 2019, [url](#); CRSS, Quarterly Security Report 2019 2nd Quarter, 2019, 17 July 2019, [url](#)

⁶²³ Diplomat (The), How Land Reform Can Help Reduce Terrorism in Pakistan, 21 June 2018, [url](#); UNOCHA, Pakistan-Overview map [map], 3 December 2018, [url](#)

⁶²⁴ The McGill International Review, South Punjab – Neglected and Politicized, 4 April 2019, [url](#)

⁶²⁵ Dawn, 20pc of Pakistanis live in 10 cities, census reveals, 29 August 2017, [url](#)

⁶²⁶ South Asian Voices, What the case of Punjab says about Pakistan’s counterterrorism policy, 29 June 2018, [url](#)

⁶²⁷ The McGill International Review, South Punjab – Neglected and Politicized, 4 April 2019, [url](#)

⁶²⁸ Pakistan, Pakistan Bureau of Statistics, Provisional Summary Results of 6th Population & Housing Census-2017, 25 August 2017, [url](#)

⁶²⁹ International Crisis Group, Pakistan’s Jihadist Heartland: Southern Punjab, 30 May 2016, [url](#)

⁶³⁰ Jamestown Foundation (The), Pakistan’s Jamaat-ud-Dawa Positions Itself for Politics, 12 October 2017, [url](#)

Reuters, Explainer: Jaish-e-Mohammad, the Pakistan-based militants, at heart of tension with India, 15 February 2019, [url](#); Guardian (The), Pakistan launches major crackdown on extremist groups, 8 March 2019, [url](#)

⁶³¹ Guardian (The), Pakistan launches major crackdown on extremist groups, 8 March 2019, [url](#); AP News (Gannon, K.), Popular support for militants complicates Pakistan crackdown, 8 March 2019, [url](#)

“JeM üyeleri arasında büyümekte olan bir hayal kırıklığı olması tehlikeli bir gelişme. JeM’in bu hayal kırıklığına uğramış üyelerinden bazıları artık militan İslâm Devleti grubuna ve El Kaide’ye katılabilir veya kendi küçük terör hücrelerini oluşturabilirler. JeM kadrosu daha kritik, çünkü militanlarından yüzlercesinin TTP, El Kaide ve mezhepçi terör örgütleriyle çalışma geçmişleri bulunuyor.”⁶³²

The Nation gazetesi Nisan 2018’de TTP, El Kaide ve ISKP’nin vilâyete “ciddi bir tehdit” oluşturduğunu belirtti⁶³³. PIPS’ye göre ISKP militanlarının tutuklanması grubun 2018’de Pencap vilâyetindeki varlığını kanıtlıyordu⁶³⁴.

Pencap Terörle Mücadele Dairesi (CTD) 2018 boyunca Pencap vilâyetindeki militanlara karşı operasyonlarına devam etti⁶³⁵. Medya ajansları Pencap CTD tarafından yapılan TTP, HuA, LeJ ve ISKP’nin şüpheli militanlarının tutuklanmaları veya öldürülmeleriyle ilgili haberler yaptı⁶³⁶.

Güncel güvenlik eğilimleri hakkında bilgiler

PIPS, 2018 yılında dört “terör saldırısı” tespit etmişken bu sayı 2017 yılında 14’tü. İki saldırı TTP tarafından, biri HuA tarafından ve biri de bilinmeyen militanlar tarafından gerçekleştirildi. Bu saldırılar Lahor, Attock, Rahim Yar Khan ve Rawalpindi’de meydana geldi⁶³⁷. PICSS ayrıca 2017 yılına kıyasla 2018 yılında militan saldırılarında bir azalma da gözlemledi (2017’de 15 militan saldırıdan 2018’de beş saldırıya)⁶³⁸.

Pencap vilâyetindeki militan saldırıları 2018’in ikinci yarısında meydana geldi⁶³⁹. HuA, Aralık 2018’de Rawalpindi’deki bir askerî denetleme noktasına ateş etme olayını üstlendi⁶⁴⁰. PIPS tarafından 2018 yılında bahsedilen diğer şiddet türleri intihar saldırıları, siyasî/seçimle ilgili şiddet olayları, toplumsal şiddet ve mafya şiddeti⁶⁴¹.

PIPS, 1 Ocak ile 31 Temmuz 2019 arasında Pencap’ta üç “terör saldırısı” tespit etti⁶⁴². HuA, 8 Mayıs 2019’da vilâyet başkenti Lahor’daki bir Sufi mabedi yakınlarında en az dokuz ölü bildirilen bir intihar saldırısı gerçekleştirdi. Polis memurları birinci hedefti⁶⁴³. Temmuz 2019’un sonunda militanların polis karakollarını ve hassas kurumları hedef almalarının muhtemel olduğunun bildirilmesi üzerine Rawalpindi’deki güvenlik tedbirleri artırıldı⁶⁴⁴.

Şiddetin sivil nüfus üzerindeki etkisi

CRSS 2018 yılında Pencap’ta 288 zayıat (148 ölü ve 140 yaralı) kaydetti ki bu sayı 2017’ye kıyasla önemli bir düşüş demektir (738 zayıat)⁶⁴⁵. Farklı kaynaklara göre en yüksek ölü sayısı militanlar ve sivillerde görülürken onları güvenlik kuvvetleri ve diğerleri takip etti⁶⁴⁶. SATP 2018 yılında toplam 36 ölü kaydetti (12 sivil, 6 güvenlik gücü personeli, 14 militan ve 4 belirsiz)⁶⁴⁷.

CRSS, 2019 yılı birinci ve ikinci çeyreklerini ele aldığı analiz raporunda zayıat sayısını 136 olarak belirtti (75 ölü, 61 yaralı). 2019’un ikinci çeyreğinde, vilâyetteki ölü sayısı 2019’un ilk çeyreğine göre %31 azaldı (44’ten 31 ölüye). Yaralı sayısı 2019’un ikinci çeyreğinde arttı⁶⁴⁸.

SATP 1 Ocak ile 31 Temmuz 2019 arasında 24 ölü tespit etti. SATP gözlemlerine göre ölenler arasında 10 sivil, 7 güvenlik gücü personeli ve 7 militan yer aldı⁶⁴⁹.

⁶³² Rana Amir, M., Skype interview, 17 July 2019

⁶³³ Nation (The), Qaeda, TTP, Daesh posing serious threat to Punjab: CTD head, 5 April 2018, [url](#)

⁶³⁴ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 112

⁶³⁵ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 43; ACLED, Regional Overview-29 January 2019, 29 January 2019, [url](#)

⁶³⁶ Dawn, CTD Punjab ‘breaks’ TTP, Hizbul Ahrar network, 18 September 2018, [url](#); Dunya News, CTD arrests three terrorists of banned outfit from Sialkot, DG Khan, 27 May 2019, [url](#); VoA, Pakistan Says it Struck a Blow Against Islamic State-Khorasan, 21 June 2019, [url](#)

⁶³⁷ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 49

⁶³⁸ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 43

⁶³⁹ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 43

⁶⁴⁰ Dawn, Police official shot dead at checkpoint in Rawalpindi, 3 December 2018, [url](#); PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 49

⁶⁴¹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 52, p. 58, p. 60

⁶⁴² Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁶⁴³ BBC News, Pakistan Data Darbar: Bomber kills nine outside Sufi shrine in Lahore, 8 May 2019, [url](#)

⁶⁴⁴ Express Tribune (The), High alert issued for Rawalpindi, 29 July 2019, [url](#)

⁶⁴⁵ CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#), p. 12; CRSS, Annual Security Report 2017, February 2018, [url](#), p. 9

⁶⁴⁶ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 49; PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 16

⁶⁴⁷ SATP, Data Sheet-Punjab-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, [url](#)

⁶⁴⁸ CRSS, Quarterly Security Report 2019 1st Quarter, 2019, 16 April 2019, [url](#); CRSS, Quarterly Security Report 2019 2nd Quarter, 2019, 17 July 2019, [url](#)

⁶⁴⁹ SATP, Data Sheet-Punjab-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, [url](#)

Yerinden etme

IDMC “2018’deki yeni yerinden etmelerin” çoğunluğunun Lahor’da dinler arası şiddetten kaynaklandığını bildirdi, ancak yerinden etmelerin sayısını belirtmedi⁶⁵⁰. Başvurulan kaynaklarda Pencap’taki bölgelerde çatışma nedeniyle yerlerinden edilenler olduğuna daha fazla bilgiye rastlanmadı. UNOCHA, 2018’de veya 2019’un ilk yedi ayında Pencap’ta çatışma nedeniyle yerinden edilenlere dair bir bilgi rapor etmedi⁶⁵¹.

2.2.2 Hayber Pahtunhva (eski FATA dâhil)

Vilâyet hakkında genel bilgiler

Hayber Pahtunhva (bkz. [Harita 1](#)) Pakistan’ın kuzeyinde yer almakta olup batıda Pakistan ve Afganistan sınırı, doğu ve kuzeydoğuda Azad Keşmir ve Gilgit-Baltistan ve güneydoğuda Pencap vilâyetiyle komşudur⁶⁵². Vilâyetin başkenti ve en büyük şehri Peşaver’dir⁶⁵³. Vilâyet doğal kaynaklarıyla tanınır⁶⁵⁴. Nüfusun çoğunluğu Peştü dili konuşurken bunu yerel dil Hindko ve Urduca takip eder⁶⁵⁵. Vilâyetin nüfusu (eski FATA dâhil) 35,5 milyondur⁶⁵⁶.

FATA 31 Mayıs 2018’de KP ile birleşene kadar yedi aşiret bölgesi (ilçe) ve altı sınır bölgesinden oluşan kuzeybatı Pakistan’da yarı otonom bir aşiret bölgesiydi⁶⁵⁷. Eski FATA bölgesi Hayber Pahtunhva aşiret bölgeleri olarak adlandırılır. Eski FATA’daki aşiret bölgeleri ve sınır bölgeleri KP’nin ilçeleri ve alt bölümleri olarak yeniden düzenlendi⁶⁵⁸.

Pakistan’daki güvenlik durumuna etkilerinden dolayı aşağıda KP aşiret bölgeleri hakkında ayrıca detaylı bilgi verilmiştir.

Hayber Pahtunhva’daki (eski FATA dâhil) çatışma ve aktörler hakkında genel bilgi

2009’da Pakistan ordusu KP’de TTP’ye karşı bir dizi askerî operasyon düzenledi. Bu saldırıya insan hakları ihlalleri ve rastgele tutuklamalar damga vurdu⁶⁵⁹. *Zarb-ı Azb* ve *Redd-ül-Fesat* gibi KP’de (eski FATA dâhil) ordu tarafından isyancılara karşı gerçekleştirilen operasyonlar vilâyette yüksek seviyede güvenlik oluşturulmasına uzun vadede katkıda bulundu⁶⁶⁰. Pakistan devleti Malakand bölgesinde denetim uygulamaktadır. 2019 yılında da Swat vadisine barış ortamı tekrar tesis edilmiştir⁶⁶¹. Davud Hattak’ın 6 Mayıs 2019’da bir telefon görüşmesinde belirttiğine göre KP’nin bazı bölümleri saldırılara karşı hâlâ savunmasız durumdadır. Mardan ve Dera Ismail Khan gibi şehirler aşiret bölgeleri tarafından çevrilmiştir ve bunların Afganistan ile sınırları vardır⁶⁶². Bu nedenle, Davud Hattak’a göre, bu bölgeler güvenlik bakımından savunmasızdır⁶⁶³.

Mayıs 2018’in sonunda FATA KP ile birleşti. Yeni birleşen aşiret bölgeleri KP vilâyet kanunlarıyla yönetilmektedir. Uluslararası Kriz Grubu’nun Ağustos 2018’deki bir raporuna göre, eski FATA’da yıllarca süren askerî operasyonlar TTP’nin aşiret kuşağının büyük bir kısmı üzerindeki hâkimiyetini kırarken aynı zamanda milyonlarca bölge sakininin yerinden edilmesine, evlerin yıkılmasına ve geçim yollarının bozulmasına neden oldu. Uluslararası Kriz Grubu’na göre bu bölgelerdeki güvenlik “iyileştirildi ancak kırılgan olmaya devam ediyor”⁶⁶⁴. TTP’nin şebekeleri gerek Afga-

⁶⁵⁰ IDMC, Pakistan Figure Analysis – Displacement Related to Conflict and Violence (GRID 2019), 2019, [url](#), p. 1

⁶⁵¹ Websites consulted: <http://www.unocha.org/pakistan>;

<https://www.humanitarianresponse.info/en/operations/pakistan>; <http://reliefweb.int/country/pak>

⁶⁵² Government of Pakistan, Provincial Disaster Management Authority, Government of Khyber Pakhtunkhwa: Monsoon Contingency Plan 2019, 6 July 2019, [url](#), pp. 4-7

⁶⁵³ Alhasan Systems, Pakistan Development Perspective - City district Peshawar, Khyber Pakhtunkhwa, 31 December 2015, [url](#), p. 17

⁶⁵⁴ International News (The), KP has abundant natural resources, 25 June 2017, [url](#)

⁶⁵⁵ Daily Sabah, Pakistan: A land of many languages, 9 March 2018, [url](#)

⁶⁵⁶ Government of Pakistan, Provincial Disaster Management Authority, Government of Khyber Pakhtunkhwa: Monsoon Contingency Plan 2019, 6 July 2019, [url](#), p. 7

⁶⁵⁷ Asia Foundation (The), Dismantling Pakistan’s Tribal Areas, 24 October 2018, [url](#)

⁶⁵⁸ Express Tribune (The), Tribal areas re-designated as districts, sub-divisions, 12 June 2018, [url](#); Express Tribune (The), Notification issued for composition of new administrative divisions in Mohmand, Khyber, 20 July 2018, [url](#)

⁶⁵⁹ Dawn, Swat: an unquiet calm, 21 September 2014, [url](#)

⁶⁶⁰ Almeida, C., EASO, EASO COI Meeting Report: Pakistan, 16-17 October 2017; Rome, February 2018, [url](#), p. 21, p. 46

⁶⁶¹ Anadolu Agency, Swat city center: From bloody square to business hub, 23 May 2019, [url](#)

⁶⁶² Khattak, D., telephone conversation, 6 May 2019

⁶⁶³ Khattak, D., telephone conversation, 6 May 2019

⁶⁶⁴ International Crisis Group, Shaping a New Peace in Pakistan’s Tribal Areas, 20 August 2018, [url](#), p. 2

nistan'da gerek KP'nin Tank, Dera İsmail Khan, Kuzey ve Güney Veziristan gibi ilçelerinde hâlâ aktiftir⁶⁶⁵. Hükümet vilâyetin aşiret bölgelerinde vilâyet seçimleri olacağını ilan etti. Vilâyet seçimlerin 2 Temmuz 2019'da yapılacağı öngörülmüştü, ancak güvenlik nedenleriyle 20 Temmuz 2019'a ertelendi⁶⁶⁶. 20 Temmuz 2019'da vilâyet seçimleri bölgeye polis memurlarının ve askerlerin konuşlandırılması dâhil olmak üzere artırılmış güvenlik tedbirleri arasında yapıldı⁶⁶⁷. Seçim süreci herhangi bir büyük güvenlik olayı olmadan barış içinde geçti⁶⁶⁸.

Güncel güvenlik eğilimleri hakkında bilgiler

PIPS, 2018'de bu vilâyetinde toplam 183 şiddet olayı⁶⁶⁹ belgeledi. Bu sayıya "terör saldırıları", güvenlik güçlerinin militanlara karşı düzenledikleri operasyonlar, güvenlik/kolluk kuvvetleri ile militanlar arasındaki silahlı çatışmalar, militanlar arası çatışmalar ve sınır ötesi saldırılar ve insansız hava aracı saldırıları da dâhildir⁶⁷⁰. PIPS, 2018 yılında 125 "terör saldırısı"⁶⁷¹ kaydetti⁶⁷².

PIPS, 2018'de militanların intihar bombalaması, ateşli silahlar, IED, el bombası ve roket gibi taktikler kullandığını gözlemledi⁶⁷³. Sivillere, devlet yetkililerine ve kurumlarına, aşiret büyüklerine ve polis memurlarına saldıran militan saldırıları eğilimi 2018 boyunca devam etti⁶⁷⁴. PICSS'ye göre vilâyetindeki güvenlik durumu 2018'deki seçim dönemi boyunca militan saldırılarının artmasından sonra 2018'in ikinci yarısında iyileşti⁶⁷⁵. 2018'de 10 veya daha fazla "terör saldırısının" meydana geldiği KP ilçeleri arasında Kuzey Veziristan (33 saldırı), Dera İsmail Khan (18 saldırı), Peşaver (12 saldırı), Hayber ve Bannu (her biri için 11 saldırı), Bajaur ve Güney Veziristan (her biri için 10 saldırı) mevcuttur⁶⁷⁶.

PIPS 1 Ocak 2019 ile 31 Temmuz 2019 arasında vilâyetinde 78 "terör saldırısı"⁶⁷⁷ gözlemledi⁶⁷⁸. 2019'un ilk yedi ayında en çok "terör saldırısının" meydana geldiği KP ilçeleri şunlardır: Kuzey Veziristan (37 saldırı), Dera İsmail Khan (9 saldırı), Bajaur (5 saldırı) ve Güney Veziristan (4 saldırı)⁶⁷⁹.

21 Temmuz 2019'da üçü sivil, altısı polis memuru ve biri militan olmak üzere on kişi Dera İsmail Khan'da peş peşe meydana gelen iki saldırıda öldü. TTP saldırıyı üstlendi⁶⁸⁰. Dera İsmail Khan'da geçmişte birçok güvenlik operasyonu gerçekleştirildi ancak bölge hâlâ "aşırılıkçıların çoğalması ve gelişmesi için verimli bir zemin" olmaya devam ediyor⁶⁸¹.

Şiddetin sivil nüfus üzerindeki etkisi

PIPS'ye göre 2018 yılında vilâyetinde gerçekleşen çeşitli türde 183 şiddet olayında 297 kişi öldü (129 sivil, 94 güvenlik personeli ve 74 militan) ve 504 kişi yaralandı⁶⁸². CRSS 2018 yılında KP vilâyetinde 810 zayıat (369 ölü, 441 yaralı)⁶⁸³ belgeledi⁶⁸⁴.

⁶⁶⁵ International Crisis Group, Shaping a New Peace in Pakistan's Tribal Areas, 20 August 2018, [url](#), p. 3; New York Times (The), Pakistan's Tribal Areas Are Still Waiting for Justice as Army Tightens Grip, 11 June 2019, [url](#)

⁶⁶⁶ Dawn, KP govt seeks delay in tribal district elections for provincial assembly, 9 June 2019, [url](#)

⁶⁶⁷ RFE/RL, Pakistan's Restive Tribal Region Holds First Local Elections, 20 July 2019, [url](#)

⁶⁶⁸ Dawn, Win for ex-Fata, 23 July 2019, [url](#)

⁶⁶⁹ This number includes former FATA agencies; PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 36

⁶⁷⁰ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 36

⁶⁷¹ This number includes former FATA agencies; PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 35

⁶⁷² PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 35

⁶⁷³ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 35

⁶⁷⁴ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), pp. 35-39

⁶⁷⁵ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 40

⁶⁷⁶ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 35

⁶⁷⁷ This number includes former FATA agencies; PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 35

⁶⁷⁸ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁶⁷⁹ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁶⁸⁰ Dawn, 6 policemen martyred in gun, bomb attack in DI Khan, 21 July 2019, [url](#)

⁶⁸¹ Mohanty Ranjan, T., Pakistan: Dera Ismail Khan: Tenuous Control, 29 July 2019, in: South Asia Intelligence Review, Volume 18, No. 5, [url](#)

⁶⁸² These numbers includes former FATA agencies; PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 36

⁶⁸³ These numbers includes former FATA agencies; CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#), p. 12

⁶⁸⁴ CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#), p. 12

CRSS tarafından hazırlanan 2019'un birinci ve ikinci çeyrek analiz raporundaki verilere göre, vilâyet için kaydedilen zayıat sayısı 264 (145 ölü, 119 yaralı) oldu⁶⁸⁵. Eski FATA'daki zayıat 2019'un ikinci yarısında arttı. 2019'un birinci çeyreğinde CRSS 20 ölü, ikinci çeyreğinde ise 45 ölü tespit etti. CRSS'nin KP açısından belirttiklerinin karşısında ise 2019'un ikinci çeyreğinde zayıat sayıları 48 ölüden 32 ölüye düştü⁶⁸⁶.

SATP tarafından, 2019'un ilk yedi ayında 72 ölü tespit edildi. SATP 14 sivil ölümü, 40 güvenlik görevlisi ölümü ve 14 militan ölümü kaydetti⁶⁸⁷.

Yerinden etme

Mayıs 2018'de UNOCHA, KP'de bazı bölgelerin IDP barındırma bölgesi olduğunu tespit etti⁶⁸⁸. 1 Mart 2018 ile 31 Temmuz 2018 dönemi boyunca 207 aile Kuzey Veziristan aşiret bölgesi ile Hayber aşiret bölgesine döndü. Ağustos 2018 itibarıyla IDP dönüşleri "resmî olarak açık" olmasa da az sayıda aile dönmeyi tercih etti. UNOCHA'ya göre Ağustos 2018 itibarıyla 29.452 aile yerinden edilmiş olarak kaldı ve devlet 2018'de henüz geri dönüş ilan etmedi⁶⁸⁹.

PICSS 2018 tarihli raporunda "operasyon sonrası, [eski] FATA bölgesindeki geçici olarak yerinden edilmiş kişilerin (TDP'ler) rehabilitasyonu son aşamasında olmakla birlikte 19 Aralık 2018 itibarıyla 322.915 aile evlerine dönerken 16.136 aile henüz dönmedi. Bu 16.136 aileden 15.017'si Kuzey Veziristan'a, 1.119'u ise Hayber aşiret bölgesine aittir⁶⁹⁰." Raporun hazırlandığı sırada KP vilâyetindeki yer değiştirmeler hakkında daha fazla bilgi bulunamamıştır.

Hayber Pahtunhva aşiret bölgeleri

Güvenlik durumunun daha iyi anlaşılabilmesi için önce KP aşiret bölgeleri hakkında genel bilgiler verilecek, ardından daha detaylı açıklamalar yapılacaktır.

Genel

PICSS'ye göre 2018'de aşiret bölgelerindeki güvenlik durumu 2017'ye kıyasla iyileşmiştir. 2018 yılında, 2017'ye kıyasla militan saldırısı sayısı azaldı (2018'de 66 militan saldırısı), ancak zayıat sayısı arttı (2018'de 109 ölü, 151 yaralı)⁶⁹¹. FRC 2018 yılına ait yıllık raporunda 2017'ye kıyasla 2018'de "terör olaylarında" %17 ve terörle mücadele olaylarında %20 oranında azalma olduğunu belirtti. FRC 2018 yılında toplam 264 şiddet olayı (127 terör ve 137 terörle mücadele olayı) tespit etti⁶⁹².

Şekil 9 (aşağıdadır) 2017 ve 2018'de aşiret bölgelerindeki şiddetin niteliği hakkında genel bilgi vererek olayların niteliğinin ordunun arama operasyonlarından militan ve insansız hava araçları tarafından yapılan sivillere ve güvenlik gücü personeline yapılan saldırılara farklılaştığını göstermektedir. 2018 yılında sivillere ve güvenlik güçlerine yönelik saldırı sayısı 2017'ye kıyasla azaldı⁶⁹³.

⁶⁸⁵ These numbers include Khyber Pakhtunkhwa and former FATA: CRSS, Quarterly Security Report 2019 1st Quarter, 2019, 16 April 2019, [url](#); CRSS, Quarterly Security Report 2019 2nd Quarter, 2019, 17 July 2019, [url](#)

⁶⁸⁶ CRSS, Quarterly Security Report 2019 1st Quarter, 2019, 16 April 2019, [url](#); CRSS, Quarterly Security Report 2019 2nd Quarter, 2019, 17 July 2019, [url](#)

⁶⁸⁷ These numbers include Khyber Pakhtunkhwa and former FATA; SATP, Data Sheet-Khyber Pakhtunkhwa-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, [url](#)

⁶⁸⁸ UNOCHA, Pakistan: KP and FATA - Areas of Displacement, Hosting and Returns as of 31 May 2018, 13 June 2018, [url](#)

⁶⁸⁹ UNOCHA, Pakistan: KP Tribal Districts Returns Update (from 01 March to 31 July 2018) - Humanitarian Snapshot, 21 August 2018, [url](#)

⁶⁹⁰ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 37

⁶⁹¹ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 34

⁶⁹² FRC, Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, [url](#), p. 1

⁶⁹³ FRC, Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, [url](#), p. 1

Şekil 9: 2017 ve 2018’de FATA’daki şiddet olaylarının niteliği (FRC)⁶⁹⁴

2017 ve 2018’de aşiret bölgelerindeki şiddet olaylarının niteliği	Olay sayısı 2017	Olay sayısı 2018
Sivillere yönelik saldırılar	71	58
Güvenlik güçlerine yönelik saldırılar	73	63
Barış güçlerine yönelik saldırılar	7	5
Militan gruplar arasındaki çatışmalar	2	1
Arama operasyonları	136	136
Hava saldırıları	12	0
İnsansız hava aracı saldırıları	7	1
Sokağa çıkma yasağı	17	-
Toplam	325	264

Şekil 10 (aşağıdadır) 2017 ve 2018’de aşiret bölgelerindeki zayıatların niteliğiyle ilgili genel bilgi vermektedir. 2018 yılında FRC 2017’ye kıyasla genel zayıatlardaki %70’lik önemli düşüşe dikkat çekerek tüm KP aşiret bölgelerinde toplam 366 zayıat (152 ölü ve 214 yaralı) kaydetti. Şekil 10’a göre, 2018 yılı boyunca siviller en çok etkilenen hedef olmaya devam etti⁶⁹⁵.

Şekil 10: 2017 ve 2018’de aşiret bölgelerindeki zayıatın niteliği (FRC)⁶⁹⁶

Aşiret bölgelerindeki zayıatın niteliği 2017 ve 2018	Zayıat sayıları 2017		Zayıat sayıları 2018	
	Ölü yaralı		Ölü yaralı	
Militan	268	22	28	2
Sivil	197	563	75	117
Güvenlik güçleri	63	65	44	92
Barış güçleri/Aman Laşkar	11	18	5	3
Toplam	539	668	152	214

Militanların kullandığı yöntemler arasında şunlar yer alıyor: IED, intihar saldırıları, sınır ötesi saldırılar, militan gruplar arasındaki çatışmalar ve militanların güvenlik görevlilerine pusu kurması (ayrıca bkz. Şekil 11). IED kullanımı 2017’de olduğu gibi 2018 yılında da militanlar tarafından en çok kullanılan taktik oldu. Bunlar tüm aşiret

⁶⁹⁴ FRC, FATA Annual Security Report, 13 January 2018, [url](#), p. 1; FRC, Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, [url](#), p. 1

⁶⁹⁵ FRC, Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, [url](#), p. 2

⁶⁹⁶ FRC, FATA Annual Security Report, 13 January 2018, [url](#), p. 4; Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, [url](#), p. 2

bölgelerinde gözlemlenmektedir. 2018’de Pakistan güvenlik güçleri hava saldırıları, kara operasyonları ve arama operasyonları ile karşılık verdi⁶⁹⁷.

Şekil 11: 2017 ve 2018’de aşiret bölgelerindeki militan taktikleri (FRC)⁶⁹⁸

Aşiret bölgelerindeki militan taktikleri 2017 ve 2018	Olay sayısı 2017	Olay sayısı 2018
IED	87	70
Hedef gözeterek öldürme	20	20
İntihar saldırıları	5	1
Sınır ötesi saldırılar	13	24
Pusu	25	10

Aşağıda 2018 ve 2019’un ilk yarısında KP’nin aşiret bölgelerindeki son güvenlik eğilimleriyle ilgili genel bilgi verilmektedir.

Bajaur aşiret bölgesi

Bajaur KP vilâyetinin kuzeyinde bulunur ve Afganistan’ın doğu Kunar Vilâyeti ile kuzeybatıdan ve Mohmand aşiret bölgesi ile batıdan sınır paylaşır⁶⁹⁹. Bajaur kabile bölesinin nüfusu 1.093.684’tür⁷⁰⁰. Bajaur’da bölge mahkemeleri ilk kez Haziran 2019’un sonunda birleşen aşiret bölgelerinde kuruldu⁷⁰¹.

FRC, 2018’de Bajaur’da gerçekleşen 21 şiddet olayı belgeledi. Bu, 2017’ye (52 şiddet eylemi) kıyasla olay sayısında %61 düşüş anlamına geliyor. FRC’ye göre 2018’de 38 zayıat tespit edildi (24 ölü ve 14 yaralı)⁷⁰². PIPS 2018’de Bajaur’da 8 kişinin öldüğü ve 7 kişinin yaralandığı 10 “terör saldırısı” gerçekleştiğini kaydetti⁷⁰³. FRC Bajaur’da genel olarak TTP’nin militan saldırılar yaptığını belirtti. Militanlar, bölgenin Mamond ve Nawagaitahsilindeki (idarî bir bölüm) güvenlik güçlerini, sivilleri ve aşiret büyüklerini hedef almak için genel olarak IED’leri kullanıyordu⁷⁰⁴.

1 Ocak 2019 ile 31 Temmuz 2019 arasında PIPS Bajaur aşiret bölgesinde beş “terör saldırısı” kaydetti. Üç kişi öldürüldü ve sekiz kişi yaralandı⁷⁰⁵. Nisan 2019’da bir asker Bajaur’un Ghaki bölgesinde gerçekleşen bir IED patlamasında yaralandı⁷⁰⁶. 5 Mayıs 2019’da kimliği belirlenemeyen militanlar Bajaur’da bir polio (çocuk felci) aşı görevlisini öldürdü⁷⁰⁷. 18 Haziran 2019’da gerçekleşen bir yol kenarı patlaması Awami Ulusal Partisi’nin (ANP) üst düzey bir siyasî lideri diğer iki kişiyle birlikte yaralandı⁷⁰⁸.

⁶⁹⁷ FRC, Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, [url](#), p. 15

⁶⁹⁸ FRC, FATA Annual Security Report, 13 January 2018, [url](#), p. 28; FRC, Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, [url](#), p. 15

⁶⁹⁹ CRSS, FATA Tribes: Finally Out of Colonial Clutches? Past, Present and Future, 12 July 2018, [url](#), p. 22

⁷⁰⁰ CRSS, FATA Tribes: Finally Out of Colonial Clutches? Past, Present and Future, 12 July 2018, [url](#), p. 22

⁷⁰¹ TNN, District court starts functioning in Bajaur, 29 June 2019, [url](#)

⁷⁰² FRC, Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, [url](#), p. 4

⁷⁰³ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 35

⁷⁰⁴ FRC, Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, [url](#), pp. 5-6

⁷⁰⁵ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁷⁰⁶ TNN, Army man martyred in check post firing, soldier injured while defusing IED in Bajaur, 29 April 2019, [url](#)

⁷⁰⁷ Express Tribune (The), Polio official shot dead in Bajaur district, 5 May 2019, [url](#)

⁷⁰⁸ TNN, Senior ANP leader injured in Bajaur bomb blast, 18 June 2019, [url](#)

Hayber aşiret bölgesi

Hayber batıda Afganistan, güneyde Orakzai aşiret bölgesi, güneybatıda Kurram aşiret bölgesi ve doğuda Peşavar ile komşudur. Bölge, üç alt idarî birime ayrılmıştır: Bara, Jamrud ve Landi Kotal⁷⁰⁹. Hayber aşiret bölgesinin nüfusu 986.973'tür⁷¹⁰.

Son yıllarda, Pakistan ordusu Hayber'de dört askerî operasyon gerçekleştirdi⁷¹¹. Son askerî operasyon Temmuz 2017'de yapıldı. Pakistan ordusu Temmuz 2017'de Hayber Bölgesi'ndeki Rajgal Vadisi'nde Hayber-IV adlı yeni bir askerî operasyon başlattığını duyurdu. Bu saldırıda militanların saklanma yerleri ve eğitim kampları yok edildi⁷¹².

FRC 2018 yılında Hayber aşiret bölgesinde 17 şiddet olayı meydana geldiğini belirtti. Bu sayı, FRC tarafından 115 şiddet olayının bildirildiği 2017 yılına kıyasla %85'lik önemli bir düşüşü göstermektedir⁷¹³. FRC'ye göre 2018 yılında 24 zayıat kaydedildi (11 ölü ve 13 yaralı)⁷¹⁴. PIPS 2018 yılında Hayber'de 7 kişinin öldüğü ve 20 kişinin yaralandığı 11 "terör saldırısı" kaydetti⁷¹⁵. Aralık 2018'de Hayber aşiret bölgesinin aşiret liderleri silah aramak için güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen baskınlardan dolayı şikâyet ettiler⁷¹⁶.

PIPS 1 Ocak ile 31 Temmuz 2019 arasında Hayber aşiret bölgesinde iki "terör saldırısı" kaydetti. İki zayıat tespit edildi (bir ölü ve bir yaralı)⁷¹⁷.

Kurram aşiret bölgesi

Kurram sınırı büyük ölçüde Afganistan'la komşudur (Nangarhar ve Paktia ilçeleri). Bu bölgenin doğu sınırında Orakzai ile Hayber ve güney sınırında Kuzey Veziristan yer alır. Bölge, üç idarî birime ayrılmıştır: Aşağı Kurram, Yukarı Kurram ve İç Kurram. Kurram Bölgesi'nin ana başkenti Paraçınar'dır. Kurram'da önemli bir Şii nüfus vardır. Kurram Bölgesi'nde geçmişten beri Sünni ve Şii toplulukları arasında mezhep şiddeti olayları yaşanmaktadır⁷¹⁸. Kurram aşiret bölgesinin nüfusu 619.553'tür⁷¹⁹.

FRC tarafından 2018 yılında gerçekleşen şiddet olaylarında 2017'ye kıyasla "önemli" bir düşüş gözlemlendi. FRC, 2017'deki 52 olaya kıyasla 2018 yılında toplam üç şiddet olayı kaydetti⁷²⁰. 2018'de zayıat sayılarında da aynı düşüş eğilimi görüldü. FRC 2017'deki 664 zayıata (197 ölü, 467 yaralı) kıyasla 2018'de 21 zayıat (8 ölü, 13 yaralı) kaydetti⁷²¹. PIPS 2018 yılında Kurram'da yedi kişinin ölümüne ve bir kişinin yaralanmasına neden olan bir "terör saldırısı" kaydetti⁷²². Yukarı Kurram'da bir IED'nin patlayarak sekiz kişilik bir ailenin aracına vurduğu Ocak 2018'de bildirilen saldırıyla aynı olay olup olmadığı bilinmemektedir⁷²³.

PIPS 1 Ocak ile 31 Temmuz 2019 arasında Kurram aşiret bölgesinde "terör saldırısı" kaydetmedi⁷²⁴. 12 Haziran 2019'da iki Sınır Müfrezesi (FC) ve polis personeli Kurram'ın Marghan Ali Sherzai bölgesinde militanlarla girilen çatışmadan yaralandı⁷²⁵.

⁷⁰⁹ CRSS, FATA Tribes: Finally Out of Colonial Clutches? Past, Present and Future, 12 July 2018, [url](#), pp. 14-15

⁷¹⁰ CRSS, FATA Tribes: Finally Out of Colonial Clutches? Past, Present and Future, 12 July 2018, [url](#), p. 14

⁷¹¹ PIPS, Security Report 2017, 7 January 2018, [url](#), p. 122

⁷¹² Dawn, Operation Khyber-IV: army clears terrorist strongholds in Rajgal valley, 23 July 2017, [url](#)

⁷¹³ FRC, Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, [url](#), p. 8

⁷¹⁴ FRC, Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, [url](#), p. 8

⁷¹⁵ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 35

⁷¹⁶ Gandhara, In Khyber Pass, Pashtun Tribes Protest Raids, 20 December 2018, [url](#)

⁷¹⁷ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁷¹⁸ CRSS, FATA Tribes: Finally Out of Colonial Clutches? Past, Present and Future, 12 July 2018, [url](#), pp. 16-17

⁷¹⁹ CRSS, FATA Tribes: Finally Out of Colonial Clutches? Past, Present and Future, 12 July 2018, [url](#), p. 16

⁷²⁰ FRC, Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, [url](#), p. 9

⁷²¹ FRC, Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, [url](#), p. 9

⁷²² PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 35

⁷²³ Nation (The), Eight family members killed in Kurram Agency IED blast, 30 January 2018, [url](#)

⁷²⁴ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁷²⁵ TNN, 2 security personnel injured in Kurram clash, 12 June 2019, [url](#)

Mohmand aşiret bölgesi

Mohmand, kuzeyde Bajaur ve güneyde Hayber ile komşudur. Doğusunda Malakand ve Charsadda ilçeleri, güneydoğusunda ise Peşaver Bölgesi yer alır⁷²⁶. Mohmand aşiret bölgesinin nüfusu 466.984'tür⁷²⁷.

FRC 2018'de yedi kişinin ölümüne ve dört kişinin yaralanmasına neden olan yedi şiddet olayı kaydetti. 2017'ye kıyasla bu bölgedeki durum 2018 yılında iyileşme gösterdi⁷²⁸. PIPS'ye göre 2018'de Mohmand aşiret bölgesinde beş kişinin ölümüne ve beş kişinin yaralanmasına neden olan yedi "terör saldırısı" meydana geldi⁷²⁹. FRC ve PIPS'ye göre militanlar bu bölgede güvenlik güçlerini ve kolluk kurumlarını hedef aldı⁷³⁰. Militanlar pusu ve IED saldırıları gibi taktikler kullanıyordu⁷³¹. PIPS ayrıca 2018 yılında sivillere yönelik iki saldırı ve Afganistan'dan iki sınır ötesi saldırı belgeleri⁷³².

PIPS, 1 Ocak 2019 ile 31 Temmuz 2019 tarihleri arasında Mohmand aşiret bölgesinde bir kişinin öldüğü iki "terör saldırısı" tespit etti⁷³³. 2019 yılında Mohmand'da birden fazla IED saldırısı meydana geldi. Ocak 2019'da bir yer mayınının patlaması sonucu bir polis memuru öldü, bir diğeri de yaralandı⁷³⁴. Hükümet yanlısı "barış milisi"nin (Aman Komitesi) eski bir üyesi, 30 Nisan 2019'da gerçekleşen bir IED patlamasında öldürüldü⁷³⁵.

Orakzai aşiret bölgesi

Orakzai kuzeyde Hayber aşiret bölgesi, doğuda Kohat, güneyde Kohat ve Hangu ilçeleri, batıda ise Kurram aşiret bölgesiyle komşudur. İdarî açıdan Yukarı ve Aşağı Orakzai olarak ayrılmıştır⁷³⁶. Nüfusu 245.356'dır⁷³⁷.

FRC tarafından 2017'de gerçekleşen on üç şiddet olayına kıyasla 2018 yılında üç şiddet olayı kaydedildi. FRC 2018 yılında 75 zayıat bildirdi (37 ölü, 38 yaralı)⁷³⁸. PIPS'ye göre, 2018'de Orakzai aşiret bölgesinde gerçekleşen üç "terör saldırısında" 36 kişi öldü ve 44 kişi yaralandı. Orakzai'de en fazla zayıat 23 Kasım 2018'de meydana gelen "yüksek profilli saldırı"dan kaynaklandı⁷³⁹. Bir intihar patlaması Kalaya'da yoğun bir pazarı hedef aldı⁷⁴⁰. ISKP saldırıyı üstlendi ve intihar bombacısının Şii halkı hedef aldığını belirtti⁷⁴¹. Bu olaydan sonra hükümet, esnaflar güvenlik kamerası takana kadar Orakzai'deki tüm pazar ve marketleri kapattı⁷⁴².

PIPS 1 Ocak ile 31 Temmuz 2019 arasında Orakzai aşiret bölgesinde "terör saldırısı" kaydetmedi.⁷⁴³

Kuzey Veziristan aşiret bölgesi

Kuzey Veziristan kuzeyde Kurram aşiret bölgesi ve Hangu, doğuda Karak ve Bannu bölgeleri, güneyde Güney Veziristan aşiret bölgesi ve batıda Afganistan ile komşudur⁷⁴⁴. Kuzey Veziristan'ın nüfusu 543.254'tür⁷⁴⁵.

⁷²⁶ CRSS, FATA Tribes: Finally Out of Colonial Clutches? Past, Present and Future, 12 July 2018, [url](#), p. 22

⁷²⁷ CRSS, FATA Tribes: Finally Out of Colonial Clutches? Past, Present and Future, 12 July 2018, [url](#), p. 22

⁷²⁸ FRC, Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, [url](#), p. 7

⁷²⁹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 35

⁷³⁰ FRC, Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, [url](#), p. 7; PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 37

⁷³¹ FRC, Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, [url](#), p. 7

⁷³² PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 38, p. 62

⁷³³ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁷³⁴ TNN, One soldier martyred, another injured in Mohmand blast, 23 January 2019, [url](#)

⁷³⁵ TNN, Former Aman Committee member shot dead in Mohmand, 30 April 2019, [url](#)

⁷³⁶ CRSS, FATA Tribes: Finally Out of Colonial Clutches? Past, Present and Future, 12 July 2018, [url](#), pp. 22-23

⁷³⁷ CRSS, FATA Tribes: Finally Out of Colonial Clutches? Past, Present and Future, 12 July 2018, [url](#), p. 23

⁷³⁸ FRC, Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, [url](#), pp. 10-11

⁷³⁹ FRC, Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, [url](#), pp. 10-11

⁷⁴⁰ Al Jazeera, Pakistan: Deadly blast hits market in Orakzai district, 23 November 2018, [url](#)

⁷⁴¹ Reuters, Islamic state claims responsibility for Pakistan market suicide bombing, 24 November 2018, [url](#)

⁷⁴² TNN, All bazaars in Orakzai closed after shopkeepers' failure to install security cameras, 19 December 2018, [url](#)

⁷⁴³ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁷⁴⁴ CRSS, FATA Tribes: Finally Out of Colonial Clutches? Past, Present and Future, 12 July 2018, [url](#), p. 20

⁷⁴⁵ CRSS, FATA Tribes: Finally Out of Colonial Clutches? Past, Present and Future, 12 July 2018, [url](#), p. 20

Kuzey Veziristan, 2014'ten önce, El Kaide ve Hakkani şebekesinin ana üssü olarak kabul ediliyordu⁷⁴⁶. Haziran 2014'te Kuzey Veziristan'da *Zarb-ı Azb* Operasyonu başlatıldı⁷⁴⁷. Pakistan ordusuna göre bölge militanlardan temizlendi⁷⁴⁸. Esad Haşim 28 Mayıs 2019'da bir Skype görüşmesinde TTP ve suç çetelerinin bir karışımının mevcut olduğunu belirtti. Yerel milislerin gücü artıyor ve Kuzey Veziristan'ın belli bölgelerinde kontrol sağlıyorlar. Mayıs 2019'daki röportajdan önceki son üç veya dört ayda analistler özellikle Kuzey Veziristan'da büyük ölçekte olay gerçekleştiğini gördü. Güvenlik güçlerini hedef alma, hedef gözleterek öldürmede sivilleri hedef alma, haraç kesme, adam kaçırmaya gibi olaylar Mayıs 2019'daki röportajdan önceki son iki ay içerisinde zirveye çıktı⁷⁴⁹. Miranşah'ta Temmuz 2019'da TTP tarafından hazırlanan bir el ilanı vatandaşları halka açık yerlerde müzik çalmamaları, kadınlara hareket özgürlüğü verilmemesi veya çocukların polio (çocuk felci) hastalığına karşı aşı olmamaları, aksi halde "sonuçlarına katlanacakları" yönünde uyarıyordu⁷⁵⁰.

FRC 2018'de Kuzey Veziristan'daki güvenlik durumunu "çalkantılı" olarak açıklamaktadır. FRC 2018'de gerçekleşen şiddet olaylarında ve zayıfta 2017'ye kıyasla bir artış not etti⁷⁵¹. FRC 2017 yılında gerçekleşen 27 şiddet olayına kıyasla 2018'de 57 şiddet olayı kaydetti. FRC 2017'deki 72 zayıfta (48 ölü, 24 yaralı) kıyasla 2018'de 152 zayıf (55 ölü, 97 yaralı) kaydetti⁷⁵². PIPS'ye göre, 2018'de Kuzey Veziristan'da gerçekleşen 33 "terör saldırısında" 44 kişi öldü ve 98 kişi yaralandı⁷⁵³. Militanlar tarafından Kuzey Veziristan'da kullanılan ana taktik hedef gözleterek öldürmedir. FRC'ye göre 2018'de bu militan saldırılarının ana hedefleri güvenlik gücü personeli ve sivillerdir⁷⁵⁴.

2019'un ilk yarısında güvenlik gücü personeline yönelik saldırılar devam etti. Haziran 2019'un başında güvenlik gücü personeli Kuzey Veziristan'ın Datta Khel bölgesinde gerçekleşen birçok saldırıya hedef oldu⁷⁵⁵. Militanlar IED ve uzaktan kontrol edilen bombalar kullandı. Pakistan gazetesi Daily Times'ta 9 Haziran 2019 tarihinde yayımlanan bir makaleye göre on güvenlik gücü personeli öldürüldü ve diğer 35 kişi yaralandı⁷⁵⁶. 26 Mayıs 2019'da Pakistan güvenlik güçleri ile PTM protestocuları arasında gerçekleşen çatışmada üç kişi öldü ve en az 10 kişi yaralandı⁷⁵⁷.

Bu olayların ardından ve "yersiz durumlara" engel olmak için 144. madde⁷⁵⁸ otuz günlüğüne yürürlüğe konuldu⁷⁵⁹. Vilâyet seçimlerine giderken 8 Temmuz 2019'da 144'üncü madde kaldırıldı⁷⁶⁰. 27 Temmuz 2019'da altı asker, devriyelerinin Kuzey Veziristan'ın Şeval *tahsilinde* saldırıya uğraması sonucu öldürüldü⁷⁶¹. Pakistanlı bir gazeteci olan Ebubekir Siddık Nisan 2019 tarihli bir makalede bir aşiret liderinden alıntı yaptı:

"Aşiret lideri geçtiğimiz yıllarda Kuzey Veziristan'da görüldüğü kadarıyla bir suikast harekâtında öldürülen 40 kişiden çoğunun yetkililere teslim olmuş veya eski yoldaşların yakalanması için askerîyeye yardım etmiş eski Taliban üyeleri veya sempatanları olduğunu söyledi."⁷⁶²

PIPS 2019'un ilk yedi ayında Kuzey Veziristan aşiret bölgesinde 37 "terör saldırısı" kaydetti. PIPS toplamda 104 zayıf (33 ölü ve 71 yaralı) tespit etti. PIPS'ye göre Kuzey Veziristan'da "2019'un ilk yedi ayında en fazla terör saldırısı KP vilâyetinde kaydedildi"⁷⁶³.

⁷⁴⁶ BBC News, North Waziristan: What happened after militants lost the battle?, 8 March 2017, [url](#)

⁷⁴⁷ BBC News, North Waziristan: What happened after militants lost the battle?, 8 March 2017, [url](#)

⁷⁴⁸ Nation (The), Operation Zarb-e-Azb: Two years of success, 6 September 2016, [url](#); Dawn, After Army's clean-up of North Waziristan, locals want civilian govt to get in action, 18 May 2017, [url](#)

⁷⁴⁹ Hashim, A., Skype interview, 28 May 2019

⁷⁵⁰ Dawn, TTP warns against playing music, women going out alone in Miran Shah, 1 August 2019, [url](#)

⁷⁵¹ FRC, Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, [url](#), p. 11

⁷⁵² FRC, Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, [url](#), p. 12

⁷⁵³ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 35

⁷⁵⁴ FRC, Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, [url](#), pp. 15-16

⁷⁵⁵ Daily Times, Terrorism strikes again, 9 June 2019, [url](#)

⁷⁵⁶ Daily Times, Terrorism strikes again, 9 June 2019, [url](#)

⁷⁵⁷ RFE/RL, Deadly Violence Mars Protest In Northwestern Pakistan, 26 May 2019, [url](#)

⁷⁵⁸ Section 144 of the Code of Criminal Procedure empowers district administrations to issue orders in public interest that may place a ban on an activity for a specific period of time. Government of Pakistan, Code of Criminal Procedure [Pakistan], Act No. V, 1 July 1898, [url](#)

⁷⁵⁹ Dawn, Section 144 imposed in North Waziristan due to 'current law and order situation', 10 June 2019, [url](#)

⁷⁶⁰ TNN, Section 144 lifted in North Waziristan ahead of elections, 8 July 2019, [url](#)

⁷⁶¹ Express Tribune (The), Captain among 10 soldiers martyred in two terrorist attacks, 27 July 2019, [url](#)

⁷⁶² Gandhara, Do Assassinations In Waziristan Mark The Taliban's Return?, 26 April 2019, [url](#)

⁷⁶³ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

Güney Veziristan aşiret bölgesi

Güney Veziristan kuzeyde Kuzey Veziristan, kuzeydoğuda Bannu ve Lakki Marwat ilçeleri, doğuda Tank ilçesi ve Dera İsmail Khan ilçesinin birleştiği aşiret bölgesi, güneyde Belucistan'ın Zhob İlçesi ve Dera İsmail Khan ilçesi ve batıda Afganistan ile komşudur⁷⁶⁴. Güney Veziristan Bölgesi'nin nüfusu 543.356'dır⁷⁶⁵.

RFE/RL Temmuz 2018'de "Veziristan'da yenilenen Taliban etkisinin" belirgin olduğunu rapor etti. Halk, hükümet destekli milisler olarak faaliyet gösteren bu silahlı gruba *Aman* (Barış) Komitesi adını veriyor⁷⁶⁶. Pakistan'daki militan hareketleri konusunda uzman olan Mona Kanwal Sheikh, Güney Veziristan'da Taliban varlığı hakkında şunları söyledi:

"Bununla beraber, Pakistan Talibanı'nın 'bir parçası' Güney Veziristan'da hâlâ aktif. Bölgedeki barış komitelelerinden birinde organize olan grup, ordunun hedef almadığı 'iyi Taliban' olarak da adlandırılıyor. Artık büyük TTP şemsiyesi altında değil ve kendilerine Güney Veziristan'da bir bölgeyi kontrol etme hakkı tanındı."⁷⁶⁷

Kanwal Sheikh'e göre, Güney Veziristan'daki Wana'da bulunan "Taliban", "kendilerine ait polis ve kamu ahlaki birlikleri ve adalet sistemleri" ile dört komutan altında örgütlenmiş durumda. Ayrıca yerli iş adamlarından vergi topluyorlar⁷⁶⁸. Nisan 2019'da Wana'daki Taliban Güney Veziristan'ı terk etmesi yönünde el ilanlarıyla polisi uyardı⁷⁶⁹. Kuzey Veziristan'da 26 Mayıs 2019'da PTM ile ordu arasında gerçekleşen çatışma nedeniyle Mayıs 2019'un sonunda Güney Veziristan'da 144'üncü madde bir aylığına yürürlüğe girdi⁷⁷⁰.

FRC, Güney Veziristan'daki durumun "huzursuz" olmaya devam ettiğini ancak 2018'de saldırıların sıklığının azaldığını belirtti⁷⁷¹. FRC, 2017'ye (30 şiddet olayı) kıyasla %50'lik bir azalma anlamına gelecek şekilde 2018'de 16 şiddet olayı kaydetti⁷⁷². FRC 2018 yılında 45 zayıat bildirdi (32 ölü, 13 yaralı). Bu sayı FRC'nin 47 zayıat (34 ölü, 13 yaralı) kaydettiği 2017 yılına kıyasla hafif bir azalmaydı⁷⁷³. PIPS'ye göre, 2018'de Kuzey Veziristan aşiret bölgesinde gerçekleşen 10 "terör saldırısında" 9 kişi öldü ve 17 kişi yaralandı⁷⁷⁴.

PIPS 1 Ocak ile 31 Temmuz 2019 arasında Güney Veziristan aşiret bölgesinde dört "terör saldırısı" kaydetti. Beş kişi öldürüldü ve yedi kişi yaralandı⁷⁷⁵. Şubat 2019'da güvenlik güçleri Güney Veziristan'ın Gul Kach bölgesinde bir güvenlik operasyonu gerçekleştirdi. Üç TTP militanı öldürüldü⁷⁷⁶. Temmuz 2019'da gerçekleşen üç farklı olayda ikisi güvenlik personeli olmak üzere üç kişi yaralandı⁷⁷⁷.

2.2.3 Belucistan

Vilâyet hakkında genel bilgiler

Belucistan (bkz. [Harita 1](#)) Pakistan'ın batısında yer alır. Batıda İran, kuzeybatıda Afganistan, kuzeydoğuda KP vilâyeti, doğuda Pencap vilâyeti, güneydoğuda Sind vilâyeti ve güneyde Arap Denizi ile komşudur⁷⁷⁸. Belucistan, Pakistan'ın ekonomik açıdan en az kalkınmış vilâyetidir⁷⁷⁹. Vilâyet gaz, kömür ve diğer mineraller gibi doğal kaynaklar açısından zengindir⁷⁸⁰. Belucistan vilâyeti deprem, sel ve kuraklık gibi çevresel tehlikelere eğilimlidir⁷⁸¹. CPEC

⁷⁶⁴ CRSS, FATA Tribes: Finally Out of Colonial Clutches? Past, Present and Future, 12 July 2018, [url](#), p. 17

⁷⁶⁵ CRSS, FATA Tribes: Finally Out of Colonial Clutches? Past, Present and Future, 12 July 2018, [url](#), p. 17

⁷⁶⁶ RFE/RL, Locals Blame 'Surrendered Taliban' For Waziristan Murder, 24 July 2018, [url](#)

⁷⁶⁷ Kanwal Sheikh, M., New conflict lines in Pakistan's tribal areas, 6 July 2018, [url](#)

⁷⁶⁸ Kanwal Sheikh, M., New conflict lines in Pakistan's tribal areas, 6 July 2018, [url](#)

⁷⁶⁹ Dawn, Pamphlet warns police to leave S. Waziristan in three days, 23 April 2019, [url](#)

⁷⁷⁰ Dawn, Section 144 imposed in South Waziristan for 'public safety', 28 May 2019, [url](#)

⁷⁷¹ FRC, Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, [url](#), p. 13

⁷⁷² FRC, Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, [url](#), p. 13

⁷⁷³ FRC, Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, [url](#), p. 13

⁷⁷⁴ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 35

⁷⁷⁵ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁷⁷⁶ TNN, Three terrorists killed in South Waziristan operation, 5 February 2019, [url](#)

⁷⁷⁷ TNN, Two soldiers among three injured in South Waziristan incidents, 20 July 2019, [url](#)

⁷⁷⁸ Diplomat (The), A Brief History of Balochistan, 12 February 2016, [url](#)

⁷⁷⁹ Government of Pakistan, Provincial Disaster Management Authority Balochistan, Balochistan Drought Needs Assessment (BDNA) Report February 2019, 28 February 2019, [url](#), p. 5

⁷⁸⁰ UNDP Pakistan, Balochistan: Challenges & Opportunities, 17 April 2019, [url](#), p. 2, p. 14

⁷⁸¹ Government of Pakistan, Provincial Disaster Management Authority Balochistan, Balochistan Drought Needs Assessment (BDNA) Report February 2019, 28 February 2019, [url](#), p. 5

projesi nedeniyle bu vilâyet, Pakistan hükümeti için stratejik öneme sahiptir⁷⁸². CPEC projesi, Belucistan'ın Gwadar Limanı'ndan Çin'in Xinjiang bölgesine uzanan 3.000 km'lik kara yolu, demir yolu ve boru hattını kapsamaktadır⁷⁸³.

Halkın çoğunluğu Beluç olup ikinci en büyük grup kuzey bölgelerinde hâkim olan Peştunlardır⁷⁸⁴. Vilâyetin başkenti Ketta aynı zamanda Pakistan'daki Hazar topluluğuna ev sahipliği yapmaktadır⁷⁸⁵. Belucistan, Pakistan'ın en büyük vilâyeti olmasına karşın en düşük nüfusa sahiptir⁷⁸⁶. Pakistan İstatistik Kurumu tarafından yayımlanan son nüfus sayımı verilerine göre vilâyetin nüfusu yaklaşık 12,3 milyondur⁷⁸⁷.

Belucistan'daki çatışma ve aktörler hakkında genel bilgi

Belucistan vilâyeti mezhep şiddeti, İslâmcı militan saldırıları ve ayrılıkçı isyan gibi birçok sorunla mücadele etmektedir⁷⁸⁸. Bu çatışmalar, Çin, Hindistan ve İran gibi pek çok yabancı devletin vilâyetinde ekonomik veya siyasî çıkar gözetmesiyle daha da karmaşık hale gelmektedir⁷⁸⁹.

Ayrılıkçı isyan on yıllardır Belucistan'da devam etmektedir. Farklı milliyetçi gruplar vilâyetteki doğal minerallerin işletilmesinden kaynaklanan imtiyaz ücretlerinin adaletsiz dağıtımından şikâyet ettiler⁷⁹⁰. Çatışma 2005 yılında yoğunlaştı ve 2006 yılında, Milliyetçi Lider ve Aşiret Şefi Nawab Akbar Bugti'nin ölümü ile yükseldi. Pakistan hükümeti bir askerî operasyonla karşılık verdi. Belucistan'daki askerî karargah inşası ve Çin tarafından Gwadar limanının geliştirilmesi de çatışmalar için bir neden haline geldi⁷⁹¹. 2006'dan sonra resmî hedeflere ve Pencaplı yerleşimcilere yönelik bir dizi saldırı isyan esnasında zirveye çıktı⁷⁹².

Bağımsız gözlemciler ve Beluç milliyetçiler Nisan 2019'da Gandhara'ya verdikleri bir röportajda milliyetçi karşıtı milislere dayanan Pakistan güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen yoğun baskının, zorla kaybolmaların ve diğer sert taktiklerin özellikle Makran bölgesinde isyanı zayıflattığını belirtti⁷⁹³. Belucistan'ın Makran bölgesinden gazeteci Kiyya Beluç'a göre saldırıların çoğu vilâyetin uzak bölgelerinde meydana gelmektedir⁷⁹⁴. Yine de Beluç silahlı gruplar son iki yılda bölgedeki Çin yatırımlarına bir dizi şiddetli saldırı gerçekleştirebildiler. Bu büyük ölçüde geleneksel liderlikte değişimin ve operasyonlarının küçük kasabalardan vilâyet dışındaki şehirlere doğru kentleşmesinin neden olduğu Beluç silahlı grupların bir dönüşümünden kaynaklanmaktadır⁷⁹⁵. Belucistan'daki isyanı sürekli körükleyen bir sorun da zorla kaybolmalar ve yargısız infazlardır⁷⁹⁶.

Vilâyetinde farklı İslâmcı militan gruplar faal durumdadır. Belucistan ISKP için güvenli bir sığınak olmaya devam etmektedir. Militan gruplar 2018 ve 2019'un ilk aylarında gerçekleşen birden fazla saldırıyı üstlendi⁷⁹⁷. Belucistan'ın Afganistan sınırına yakın bölgelerinde TTP'nin yeniden canlanması söz konusudur⁷⁹⁸. Güvenlik kaynakları TTP'nin sığınak ve güvenli bölge oluşturduğu Zhob ilçesinin, grubun yeni faaliyet merkezi haline geldiğine inanıyor⁷⁹⁹. PIPS'ye göre HuA, LeJ gibi gruplar ile kimliği belirlenemeyen militanlar vilâyetinde aktif durumdadır⁸⁰⁰.

Bu grupların yanı sıra Afgan Talibanı'nın da Belucistan vilâyetinde varlığı söz konusu. Ketta Şura vilâyetin başkentinde bulunmaktadır ve Malik Siraj Akbar'a göre Ketta Şura Pakistan ordusunun desteğini almaktadır. Malik

⁷⁸² UNDP Pakistan, Balochistan: Challenges & Opportunities, 17 April 2019, url, p. 2

⁷⁸³ Nation (The), Gwadar: Economic prosperity of Pakistan, 6 July 2019, url

⁷⁸⁴ Diplomat (The), Fear and Loathing in Balochistan, 25 April 2019, url

⁷⁸⁵ Reuters, 'Under siege': Fear and defiance mark life for Pakistan's minority Hazaras, 5 July 2019, url

⁷⁸⁶ Government of Pakistan, Provincial Disaster Management Authority Balochistan, Balochistan Drought Needs Assessment (BDNA) Report February 2019, 28 February 2019, url, p. 5

⁷⁸⁷ Pakistan, Pakistan Bureau of Statistics, Provisional Summary Results of 6th Population & Housing Census-2017, 25 August 2017, url

⁷⁸⁸ Reuters, Pakistan asks Iran to act on militants behind Baluchistan killings, 20 April 2019, url

⁷⁸⁹ Reuters, Pakistan asks Iran to act on militants behind Baluchistan killings, 20 April 2019, url; Diplomat (The), Trouble at the Pakistan-Iran Border, 30 October 2018, url

⁷⁹⁰ DW, China consulate attack: Why Pakistan's Baloch separatists are against Beijing, 23 November 2018, url

⁷⁹¹ Aamir, A., The Balochistan Insurgency and the Threat to Chinese Interests in Pakistan, 15 February 2019, in: China Brief, volume: 19, issue: 4, url

⁷⁹² Gandhara, Balochistan's Separatist Insurgency On The Wane Despite Recent Attack, 18 April 2019, url

⁷⁹³ Gandhara, Balochistan's Separatist Insurgency On The Wane Despite Recent Attack, 18 April 2019, url

⁷⁹⁴ Gandhara, Balochistan's Separatist Insurgency On The Wane Despite Recent Attack, 18 April 2019, url

⁷⁹⁵ Prism, Eight months in, how is Balochistan faring?, 5 April 2019, url

⁷⁹⁶ AI, Pakistan: Enduring Enforced Disappearances, 27 March 2019, url

⁷⁹⁷ International News (The), TTP expands footprint in Balochistan as Quetta Safe City project remains in limbo, 10 April 2019, url

⁷⁹⁸ TRT World, Pakistani Taliban: Between infighting, government crackdowns and Daesh, 18 April 2019, url

⁷⁹⁹ International News (The), TTP expands footprint in Balochistan as Quetta Safe City project remains in limbo, 10 April 2019, url; TRT World, Pakistani Taliban: Between infighting, government crackdowns and Daesh, 18 April 2019, url

⁸⁰⁰ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, url, pp. 41-46

Siraj Akbar'a göre askerîye tutuklanmayacakları ve Amerika Birleşik Devletleri ile görüşme halinde Ketta Şura'yı kullanabilecekleri konusunda garanti veriyor⁸⁰¹. Mezhep şiddeti Belucistan'da hâlâ mevcuttur. Başta Ketta'daki Hazara halkının mensupları olmak üzere yerel Şii topluluğu mensupları şiddetli saldırı, hedef gözeterek öldürme ve intihar saldırısı olaylarının kurbanı oldu⁸⁰². Ayrıca Hristiyan ve Hindu toplulukların mensupları hedef alındı⁸⁰³.

Son yıllarda Belucistan'daki çatışmaya katkıda bulunan bir diğer faktör de Pakistan'ın Çin'le iş birliği yaparak Gwadar Limanı'nı inşa etme çabasıdır⁸⁰⁴. İsyancı Beluç grupları, CPEC projesini kınamıştır. Proje, devletin karşılığında çok az şey vererek Belucistan'ın kaynaklarını sömürme çabası olarak yorumlanmaktadır. Pakistan, CPEC projesini korumak için bölgedeki güvenlik görevlisi sayısını artırdı⁸⁰⁵.

Malik Siraj Akbar birçok güvenlik gücünün Belucistan'da iç içe geçtiğini ve kurumsal bir bozulma olduğunu belirtti. Belucistan'da şehir merkezlerinden polis, vilâyetin dış bölgelerinden ise Leviler sorumludur. Bu iki güç arasında hiçbir iş birliği yoktur. Saldırıları meydana geldiğinde vilâyet hükümeti Sınır Müfrezelerine güveniyor. Malik Siraj Akbar'a göre sorun herhangi bir takip yapılmaması olup bu da hukuk ve düzende bozulmaya yol açıyor⁸⁰⁶.

Güncel güvenlik eğilimleri hakkında bilgiler

PIPS, 2018'de bu vilâyette çeşitli türlerde toplam 149 şiddet olayı belgeledi: 115 "terör saldırısı", güvenlik güçlerinin militanlara karşı gerçekleştirdiği 15 saldırı, güvenlik kuvveleri ile militanlar arasında 8 silahlı çatışma ve karşılama ve 7 sınır ötesi saldırı⁸⁰⁷. Terör saldırısı sayısı 2017'ye kıyasla %30 düştü (2017'de 165 "terör saldırısı")⁸⁰⁸. PIPS terör saldırılarını dinden ilham alan gruplar tarafından gerçekleştirilen saldırılar (41 saldırı) ile Beluç isyancı gruplar (74 saldırı) şeklinde ayırıyor⁸⁰⁹. PICSS, 2018'de militanların intihar bombalaması, ateşli silahlar, IED, el bombası ve roket kullandığını gözlemledi. Ayrıca hedef gözeterek öldürme ve kaçırma olayları görüldü⁸¹⁰.

Vilâyette 2018'de gerçekleşen büyük güvenlik olaylarına örnek olarak 25 Temmuz 2018 genel seçim dönemi ile Seçim Günü gerçekleşen saldırılar verilebilir⁸¹¹. 11 Ağustos 2018 tarihinde BLA intihar bombacısı Dalbandin'de Çinli mühendislerin olduğu bir otobüsü hedef aldı ve beş kişinin yaralanmasına neden oldu⁸¹². Qila Abdullah İlçesi'nde bulunan Chaman bölgesindeki bir camide 21 Kasım 2018'de gerçekleşen patlamada dokuz kişi yaralandı⁸¹³.

PIPS, 1 Ocak 2019 ile 31 Temmuz 2019 tarihleri arasında toplam 61 "terör saldırısı" kaydetti. PIPS toplam 496 zayıat (144 ölü ve 352 yaralı) tespit etti⁸¹⁴.

The Diplomat Nisan 2019'da Belucistan'daki durumun daha da kötüye gittiğini belirtti. Belucistan'ın kuzey kuşağında güvenlik güçlerine yönelik düzensiz saldırılar meydana geliyordu. The Diplomat'a göre yasaklanmış dinî birliklerin yeniden grup haline gelip ve ivme kazandığına dair raporlar mevcut⁸¹⁵. 2019'un ilk yarısında Beluç milliyetçi isyancı gruplar birçok saldırı gerçekleştirdi. 16 Şubat 2019'da silahlı adamlar Loralai'de iki Sınır Müfrezesini öldürdü⁸¹⁶. 17 Şubat 2019'da dört Sınır Müfrezesi güvenlik personeli Panjgur ilçesinin Gardab bölgesinde öldürüldü⁸¹⁷. BRAS 18 Nisan 2019'da Karaçi ile Gwadar arasında seyreden otobüslere yapılan saldırıyı üstlendi⁸¹⁸. 11 Mayıs 2019'da BLA militanları Gwadar'da bulunan Pearl Continental otele saldırı gerçekleştirdi⁸¹⁹.

⁸⁰¹ Akbar Siraj M., Skype interview, 23 May 2019

⁸⁰² Diplomat (The), Hazaras Gripped by Religious Extremism in Balochistan, 16 April 2019, [url](#)

⁸⁰³ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 42

⁸⁰⁴ Dawn, The geoeconomics of CPEC, 7 April 2019, [url](#)

⁸⁰⁵ International Crisis Group, China-Pakistan Economic Corridor: Opportunities and Risks, 29 June 2018, [url](#); Dawn, How Gwadar's CPEC development might leave its people behind, 28 June 2018, [url](#)

⁸⁰⁶ Akbar Siraj M., Skype interview, 23 May 2019

⁸⁰⁷ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), pp.40-41

⁸⁰⁸ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 40; PIPS, Security Report 2017, 7 January 2018, [url](#), p. 47

⁸⁰⁹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), pp.42-46

⁸¹⁰ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), pp. 30-31

⁸¹¹ Express Tribune (The), Seven martyred in blast near Balochistan Assembly, 9 January 2018, [url](#); Al Jazeera, Quetta: Death toll jumps to 31 in election day blast, 25 July 2018, [url](#)

⁸¹² Dawn, Three Chinese engineers among five injured in Dalbandin suicide attack, 12 August 2018, [url](#)

⁸¹³ Dawn, 9 injured in IED blast at mosque in Balochistan's Chaman, 21 November 2018, [url](#)

⁸¹⁴ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁸¹⁵ Diplomat (The), Fear and Loathing in Balochistan, 25 April 2019, [url](#)

⁸¹⁶ Express Tribune (The), Four more FC troops martyred near Panjgur, 18 February 2019, [url](#)

⁸¹⁷ Express Tribune (The), Four more FC troops martyred near Panjgur, 18 February 2019, [url](#)

⁸¹⁸ Al Jazeera, Gunmen kill 14 bus passengers in Pakistan's Balochistan, 18 April 2019, [url](#)

⁸¹⁹ Guardian (The), Pakistan: Gunmen target luxury hotel in China-funded port city, 11 May 2019, [url](#)

Ayrıca İslâmcı militan gruplar 2019'un ilk yarısında birkaç büyük saldırı gerçekleştirdi. 29 Ocak 2019 tarihinde tetikçilerin ve intihar bombacılarının Lorelai'deki Genel Müfettiş Yardımcısı ofisine yaptığı saldırıda sekizi polis memuru ve biri sivil olmak üzere dokuz kişi öldü ve 22 kişi yaralandı. TTP saldırıyı üstlendi⁸²⁰. LeJ ve ISKP 12 Nisan 2019'da Ketta'daki bir markete yapılan ve en az 20 kişinin öldüğü intihar saldırısını üstlendi. Her iki grup da hedefin Hazara toplumu olduğunu ileri sürdü⁸²¹. 24 Mayıs 2019'da Ketta'daki bir camide gerçekleşen bomba patlamasında en az üç kişi öldü ve 19 kişi yaralandı⁸²². 30 Temmuz 2019'da Ketta'da bir polis devriyesini hedef aldığı anlaşılan bir bomba patladı; beş kişi öldü ve 32 kişi yaralandı⁸²³.

Şiddetin sivil nüfus üzerindeki etkisi

PIPS 2018'de gerçekleşen 149 olayda 420 kişinin öldüğünü ve 624 kişinin yaralandığını bildirdi⁸²⁴. 2018'de hem PICSS hem de PIPS 2017'ye kıyasla saldırılarda azalma olmakla birlikte zayıat sayılarında artış gözlemledi. Bu 2018'deki saldırıların daha ölümcül olduğunu gösteriyor⁸²⁵. CRSS'nin 2018 yılında Belucistan vilâyetinde kaydettiği 937 zayıat (407 ölü ve 530 yaralı) 2017'ye kıyasla (834 zayıat) daha yüksek bir sayıydı⁸²⁶. SATP, 2018 yılında toplam 388 kişinin öldüğünü kayıt altına aldı (234 sivil, 80 güvenlik personeli, 65 terörist ve 9 belirsiz)⁸²⁷. PICSS ve SATP'ye göre Belucistan'da güvenlik olaylarında en çok zayıatın meydana geldiği alan sivillerdi⁸²⁸.

PIPS 2018 yılında başkent Ketta'da şiddetin çok sayıda can aldığını belgeledi. Şiddet nedeniyle çok fazla zayıata uğrayan diğer ilçeler Kech, Qilla Abdullah ve Mastung'du⁸²⁹. 2019'un ilk yedi ayında PIPS en çok zayıata sahip olan ilçelerin şunlar olduğunu gözlemledi: Ketta, Lorelai, Nasirabad ve Qilla Abdullah⁸³⁰.

Birçok kaynak Hazara toplumunun mezhepçi militan gruplarca gerçekleştirilen saldırılara karşı savunmasız olduğunu belirtti. Şiddet nedeniyle Hazara Kenti'ne ve Marriabad'a sıkışıp kalıyorlar ve eğitim fırsatlarından mahrum bırakılıyorlar⁸³¹. 12 Nisan 2019 tarihli saldırıdan sonra Hazara toplumu tarafından protestolar başladı⁸³².

CRSS'nin 2019 yılı için birinci ve ikinci çeyrek analiz raporundaki verilere göre, 400 zayıat kaydedildi (145 ölü, 255 yaralı). 2019'un ikinci çeyreğinde, vilâyetteki ölü sayısı 2019'un ilk çeyreğine göre artış gösterdi⁸³³. SATP tarafından 2019'un ilk yedi ayı için 148 ölü kaydedildi (çoğu güvenlik gücü görevlisi (48) ve sivil (70))⁸³⁴.

Yerinden etme

IDMC 2019 tarihli bir raporda askerî operasyonların gerçekleştiği 2005 ve 2006'da Belucistan'da önemli sayıda kişinin hâlâ yerinden edilmiş durumda olmasının muhtemel olduğunu bildirdi. IDMC'ye göre söz konusu IDP'lerle ilgili veriler eksik olmakla birlikte geri dönüşlerini finanse edecek ekonomik destek için başvurularla IDP'lerin durumunun farkına varıldı⁸³⁵.

İlgili Komiser yardımcıları tarafından sağlanan verilerden alıntı yapan Belucistan Ulusal Partisi (BNP) lideri Serdar Ahtar Mengal'e göre "hukuksuzluk", insanları Kech, Panjgur ve Bolan ilçelerinden "daha güvenli yerlere" doğru yerlerinden etti⁸³⁶. Dawn gazetesi, Temmuz 2018'de "Beluç halkından binlerce kişinin hedef gözeterek öldürme veya siyasî çalışanların ortadan kaybolması nedeniyle ülke içinde yerlerinden edildiğini" bildirdi⁸³⁷. Malik Siraj Akbar'a göre "hukuksuzluk" eğitilmiş kişileri yabancı ülkelere doğru yerinden etmekle birlikte bu kişilerin ülke içinde de

⁸²⁰ Express Tribune (The), Nine martyred in gun-and-suicide attack on DIG office in Lorelai, 29 January 2019, [url](#)

⁸²¹ Al Jazeera, Pakistan: Deadly explosion rips through Quetta market, 13 April 2019, [url](#)

⁸²² Dawn, 3 killed, 19 wounded in blast inside Quetta mosque ahead of Friday prayers: DIG, 24 May 2019, [url](#)

⁸²³ Express Tribune (The), Five dead as bomb rips through police van in Quetta, 30 July 2019, [url](#)

⁸²⁴ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 41

⁸²⁵ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 40; PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 30

⁸²⁶ CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#), p. 12; CRSS, Annual Security Report 2017, February 2018, [url](#), p. 9

⁸²⁷ SATP, Data Sheet-Balochistan-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, [url](#)

⁸²⁸ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 30; SATP, Data Sheet-Balochistan-Yearly Fatalities, last updated: 5 July 2019, [url](#)

⁸²⁹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 41

⁸³⁰ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁸³¹ Diplomat (The), Fear and Loathing in Balochistan, 25 April 2019, [url](#); Al, Pakistan: Hazara community must be protected, 12 April 2019, [url](#)

⁸³² RFE/RL, 'Down With Terrorism': Pakistan's Minority Hazara Protest For Third Day After Attack, 14 April 2019, [url](#)

⁸³³ CRSS, Quarterly Security Report 2019 1st Quarter, 2019, 16 April 2019, [url](#); CRSS, Quarterly Security Report 2019 2nd Quarter, 2019, 17 July 2019, [url](#)

⁸³⁴ SATP, Data Sheet-Balochistan-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, [url](#)

⁸³⁵ IDMC, Pakistan Figure Analysis – Displacement Related to Conflict and Violence (GRID 2019), 2019, [url](#), p. 1

⁸³⁶ Express Tribune (The), Displacement In Balochistan: Mengal renews plea for census delay, 19 February 2017, [url](#)

⁸³⁷ Dawn, BNP-Mengal vows to ensure people's rights in CPEC, 2 July 2018, [url](#)

yer değişikliği yapmalarına neden oldu. Sık aralıklarla saldırıların olduğu zamanlarda insanlar Dera Bughti, Kholu ve Awaran'dan Sind'de bulunan Karaçi'ye gittiler. Vilâyet hükümetinin yeniden yerleştirme politikası olmasına rağmen bu yalnızca kısa süreli çözümler sunmaktadır⁸³⁸.

Mart 2019'da 8.000 ile 10.000 arasında kişi kuraklık koşullarının neden olduğu seller tarafından yerinden edildi. Vilâyet hükümeti Qilla Abdullah ilçesinde olağanüstü hâl ilan etti⁸³⁹.

Raporun hazırlandığı sırada başvuru kaynaklarda, Belucistan vilâyetinde yerinden etme hakkında daha fazla bilgi bulunamamıştır.

2.2.4 Sind

Vilâyet hakkında genel bilgiler

Sind vilâyeti (bkz. [Harita 1](#)) Pakistan'ın güneydoğusunda yer alır. Kuzeyde ve batıda Belucistan vilâyeti, kuzeydoğuda Pencap vilâyeti ve güneyde Arap Denizi ile komşudur⁸⁴⁰. Vilâyet başkenti Karaçi yaklaşık 15-20 milyon arasındaki nüfusuyla Pakistan'ın en büyük şehridir⁸⁴¹. Vilâyet altı idarî bölüme ve altı karargah bölümüne ayrılmıştır⁸⁴². Karaçi belirgin mezhepçi, etnik ve siyasî şiddetin yaşandığı Sind'in bir parçasıdır. Ancak şehirdeki güvenlik durumu son yıllarda kademeli olarak iyileşti⁸⁴³. Karaçi ekonomik potansiyeli nedeniyle Pakistan'ın tüm ana etnik köken ve dil gruplarından göç almaktadır⁸⁴⁴. Nüfus içinde Muhacir ve Peştun, Pencap, Sind ve Beluç halkları yer alır⁸⁴⁵. Pakistan İstatistik Kurumu tarafından yayımlanan 2017'nin son nüfus sayımı verilerine göre Sind'in nüfusu yaklaşık 47,9 milyondur⁸⁴⁶.

Sind'deki çatışma ve aktörler hakkında genel bilgi

5 Eylül 2013'ten beri Sind'de bilhassa başkent Karaçi'ye yoğunlaşan bir güvenlik operasyonu yürütülmektedir. PIPS'ye göre, bu operasyonun amacı kentte şiddet olaylarına karışan dört şiddet grubu kategorisiyle mücadele etmektir: Pakistanlı Taliban, mezhepçi silahlı gruplar, etnopolitik partilerin silahlı kanatları ve suç çeteleri⁸⁴⁷. 2013-2018 döneminde Muhafızlar 14.327 güvenlik operasyonu gerçekleştirdi. Muhafızlar tarafından gerçekleştirilen bu operasyonlar, Sind'de şiddeti azaltmaya yardımcı oldu⁸⁴⁸. Muhafızlar'a sadece etnopolitik değil aynı zamanda mezhep şiddeti ve gasp gibi çeşitli şiddet türleriyle mücadele amacıyla "özel yetkiler" verildi⁸⁴⁹. Temmuz 2019'da bu "özel yetkiler" 90 gün daha uzatıldı⁸⁵⁰. Yargısız infaz ve işkence gibi insan hakları ihlalleri ve Muhafızlar'ın Karaçi'nin siyasî işlerinde ve yolsuzlukta artan şekilde rol oynamasıyla ilgili endişeler de mevcuttur⁸⁵¹.

2018'in son iki ayında Karaçi "terör saldırısı" patlamasına tanık oldu. Karaçi'de bulunan kıdemli gazeteci Zia Ur Rehman'a göre, kolluk kuvveti yetkilileri Belucistan ve Sind'den ayrılıkçı grupların şehirdeki saldırıları artırmak için ittifak yaptıklarına inanıyor⁸⁵². 2019'un ilk yarısında Sind'deki birçok güvenlik ajansı yabancı ülke konsolosluklarına, Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru (CPEC) için çalışan yabancı mühendislere, güvenlik güçlerine, havaalanları, siyasî ve dinî liderler ve azınlıkların ibadet yerleri gibi hassas bölgelere yönelik saldırılarla ilgili uyarıda bulundu. Sind polisine göre TTP, ISKP ve AQIS tarafından birçok saldırı planlandı⁸⁵³. Son yıllarda özellikle TTP ve LeJ olmak üzere birçok militan grubun Hafeez Brohi tarafından yönetilen yerel militan grubunu destekleyerek ve kullanarak

⁸³⁸ Akbar Siraj M., Skype interview, 23 May 2019

⁸³⁹ US Agency for International Development, Pakistan - Complex Emergency Fact Sheet #1, Fiscal Year (FY) 2019, 28 June 2019, [url](#), p. 1

⁸⁴⁰ Fazli, S., EASO, EASO COI Meeting Report: Pakistan; 16-17 October 2017, Rome, February 2018, [url](#), pp. 87-88

⁸⁴¹ Guardian (The), 'Inspired by Central Park': the new city for a million outside Karachi, 8 July 2019, [url](#)

⁸⁴² Express Tribune (The), Sindh's six divisions see fractional change in population, 28 August 2017, [url](#)

⁸⁴³ International News (The), Karachi's improving law and order situation, facts and figures, 9 July 2019, [url](#)

⁸⁴⁴ Newsline Magazine, The Invisible Half, November 2019, [url](#); Fazli, S., EASO, EASO COI Meeting Report: Pakistan; 16-17 October 2017, Rome, February 2018, [url](#), p. 88

⁸⁴⁵ Fazli, S., EASO, EASO COI Meeting Report: Pakistan; 16-17 October 2017, Rome, February 2018, [url](#), p. 88; Diplomat (The), Karachi's Migrants and Militants, 14 November 2017, [url](#)

⁸⁴⁶ Pakistan, Pakistan Bureau of Statistics, Provisional Summary Results of 6th Population & Housing Census-2017, 25 August 2017, [url](#)

⁸⁴⁷ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), pp. 125-126

⁸⁴⁸ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), pp. 125-126

⁸⁴⁹ Fazli, S., EASO, EASO COI Meeting Report: Pakistan; 16-17 October 2017; Rome, February 2018, [url](#), p. 93

⁸⁵⁰ News (The), Sindh Home Department extends stay of Rangers in Karachi, 9 July 2019, [url](#)

⁸⁵¹ Fazli, S., EASO, EASO COI Meeting Report: Pakistan; 16-17 October 2017; Rome, February 2018, [url](#), p. 89

⁸⁵² PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), pp. 126-127

⁸⁵³ Express Tribune (The), Police foil 105 terrorist attacks, 7 July 2019, [url](#)

aktif olduğu Sind kırsalı “militan faaliyetlerin yeni yatağı” olarak göze çarpıyor⁸⁵⁴. PIPS’ye göre 2018’de vilâyetteki çoğu saldırı TTP, HuA ve Sindli milliyetçi grup Sindhudesh Kurtuluş Ordusu (SDLA) fraksiyonları ve BLA tarafından gerçekleştirildi⁸⁵⁵.

Vilâyette ve özellikle Karaçi’de militanlığın yanı sıra siyasî, etnik ve çete ilişkili birçok şiddet olayı yaşandı⁸⁵⁶. Ana etnik grupların siyasî partileri olan Muttahida Qaumi Hareketi (MQM, Muhacir), Awami Ulusal Partisi (ANP, Peştun) ve Pakistan Halk Partisi (PPP, Sind) arasında iktidar mücadelesi devam ediyor⁸⁵⁷. Bu siyasî şiddetin yanı sıra Karaçi hâlâ ağır silahlı suç çetelerinin de üssü konumunda⁸⁵⁸.

Güncel güvenlik eğilimleri hakkında bilgiler

PIPS 2018’de vilâyet genelinde 12 “terör saldırısı” kaydetti; bu saldırıların 9’u Karaçi’de ve 3’ü Sind’de gerçekleşti. 31 “terör saldırısı” (24 saldırı Karaçi’de ve 7 saldırı Sind’de) gerçekleşen 2017 yılına kıyasla yarıdan fazla düşüş yaşanmıştı⁸⁵⁹. Saldırıları arasında hem mezhepçi hem milliyetçi olanlar vardı⁸⁶⁰. PICSS 2018 yılında beş hedef gözeterek öldürme olayı, dört IED temelli saldırı, iki patlayıcı saldırısı, üç fiziksel saldırı ve bir intihar saldırısı olmak üzere 15 militan saldırısı gözlemledi⁸⁶¹.

Daha önce belirtildiği gibi 2018’in son çeyreğinde vilâyetteki saldırılarda bir artış meydana geldi⁸⁶². 23 Kasım 2018’de BLA militanları Karaçi’deki Çin konsoloslukuna saldırdı. İki polis memuru öldü⁸⁶³. Kasım 2018’de TTP’den ayrılan bir grup olan HuA Karaçi’deki iki saldırıyı üstlendi⁸⁶⁴.

Şubat 2019’da International News önceki aylarda Karaçi’de gerçekleşen bir “mezhepçi cinayetler dalgası” hakkında haber yaptı⁸⁶⁵. 2019’un ilk iki ayında şehrin çeşitli yerlerinde genel olarak mezhepçi temelde dört cinayet olayı meydana geldi. Polise göre, cinayetlerin ardında hapisten tahliye edilen militanlar veya uykudaki hücrelerin militanları vardı⁸⁶⁶.

1 Ocak 2019’dan 31 Temmuz 2019’a kadar PIPS Sind vilâyetine 13 “terör saldırısı” gözlemledi. PIPS toplam 19 zayıat (17 ölü ve 2 yaralı) kaydetti⁸⁶⁷.

Şiddetin sivil nüfus üzerindeki etkisi

CRSS’nin 2018 yılında Sind vilâyetine kaydettiği 278 zayıat (192 ölü ve 86 yaralı) 2017’ye kıyasla (834 zayıat) ciddi bir düşüş niteliğindeydi⁸⁶⁸. SATP, 2018 yılında toplam 48 kişinin öldüğünü kayıt altına aldı (12 sivil, 7 güvenlik gücü personeli ve 29 “terörist/isyancı/aşırılıkçı”)⁸⁶⁹.

CRSS, 2019 yılı birinci ve ikinci çeyreklerini ele aldığı analiz raporunda zayıat sayısını 111 olarak belirtti (85 ölü, 26 yaralı). 2019’un ikinci çeyreğinde vilâyetteki zayıat sayısı (43) 2019’un ilk çeyreğine göre (67) düşüş gösterdi⁸⁷⁰.

SATP 2019’un ilk yedi ayında 22 ölü kaydetti. SATP gözlemlerine göre ölenler arasında 12 sivil, 5 güvenlik gücü personeli 5 “terörist/isyancı/aşırılıkçı” yer aldı⁸⁷¹.

⁸⁵⁴ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), pp. 129-130

⁸⁵⁵ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 19, p. 46

⁸⁵⁶ International News (The), Ethnic divisions termed threat to Karachi’s peace, 30 June 2019, [url](#)

⁸⁵⁷ Dawn, ‘Hitmen’ allegedly involved in attacks on MQM-P, PSP arrested: Sindh Rangers, 25 February 2019, [url](#)

⁸⁵⁸ Dawn, Karachi crime’s changing face, 27 November 2018, [url](#)

⁸⁵⁹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 46

⁸⁶⁰ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 46

⁸⁶¹ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 44

⁸⁶² PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), pp. 126-127

⁸⁶³ Al Jazeera, Gunmen attack Chinese consulate in Karachi, 23 November 2018, [url](#)

⁸⁶⁴ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 46

⁸⁶⁵ International News (The), Is sectarian violence returning to Karachi?, 10 February 2019, [url](#); International News (The), Who is behind the new wave of sectarian killings in Karachi?, 13 February 2019, [url](#)

⁸⁶⁶ International News (The), Who is behind the new wave of sectarian killings in Karachi?, 13 February 2019, [url](#)

⁸⁶⁷ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁸⁶⁸ CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#), p. 12; CRSS, Annual Security Report 2017, February 2018, [url](#), p. 9

⁸⁶⁹ SATP, Data Sheet-Sindh-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, [url](#)

⁸⁷⁰ CRSS, Quarterly Security Report 2019 1st Quarter, 2019, 16 April 2019, [url](#); CRSS, Quarterly Security Report 2019 2nd Quarter, 2019, 17 July 2019, [url](#)

⁸⁷¹ SATP, Data Sheet-Sindh-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, [url](#)

Yerinden etme

UNOCHA, 2018’de veya 2019’un ilk yedi ayında Sind’de çatışma nedeniyle yerinden edilenlere dair bir bilgi rapor etmedi⁸⁷².

2.2.5 İslamabad Başkent Toprakları

Bölge hakkında genel bilgiler

İslamabad Başkent Toprakları (bkz. [Harita 1](#)) Pakistan’ın kuzeyinde KP ile Pencap vilâyetleri arasında yer almaktadır. Pakistan’ın başkenti İslamabad bu bölgededir. İslamabad Başkent Toprakları’nın idarî statüsü çok açık değildir. İslamabad Başkent Toprakları bölgesinin sınırları çizilmemiş ve bitişik bölgelerden ayrılmamıştır⁸⁷³. İslamabad nüfusu Pencap, Peştun, Sind ve Urduca konuşan farklı etnik gruplardan oluşmaktadır. İslamabad, ülkenin diğer bölgelerine kıyasla nispeten daha az oranda dinî azınlığa sahipken, burada yaşayanların %10’u gayrimüslimdir⁸⁷⁴.

Pakistan İstatistik Kurumu tarafından yayımlanan son nüfus sayımı verilerine göre İslamabad Başkent Toprakları’nın nüfusu 2 milyondur⁸⁷⁵. Nüfusun yarısı kentsel bölgelerde yaşamaktadır⁸⁷⁶.

İslamabad Başkent Toprakları’ndaki çatışma ve aktörler hakkında genel bilgi

Denizaşırı Güvenlik Danışma Konseyi (OSAC) tarafından 21 Mayıs 2018’de yayımlanan rapora göre, İslamabad’daki güvenlik düzeyi diğer bölgelerden daha yüksektir. Resmî kurumların, yabancı misyonların ve idarî yetkililerin yaygın olması nedeniyle başkent çekici bir hedef olmaya devam etmektedir⁸⁷⁷. 2019’un başında Hindistan ile olan gerilimlerden sonra güvenlik güçleri başkentte “yüksek alarm” durumuna geçirildi⁸⁷⁸.

Güncel güvenlik eğilimleri hakkında bilgiler

PIPS 2018’de İslamabad Başkent Toprakları’nda tek bir terör saldırısına rastlamadı. Buna karşın PIPS 2017 yılında üç “terör saldırısı” kaydetti⁸⁷⁹.

PIPS 2019’un ilk yedi ayında İslamabad Başkent Toprakları’nda herhangi bir terör saldırısı tespit etmedi⁸⁸⁰. 16 Haziran 2019’da kimliği belirsiz kişiler İslamabad’da gazeteci Muhammed Bilal Khan’ı öldürdü⁸⁸¹. Cinayetin nedeni ve gazetecilik mesleğiyle ilgili olup olmadığı belirlenemedi⁸⁸².

Şiddetin sivil nüfus üzerindeki etkisi

CRSS yıllık güvenlik raporu 2018’de İslamabad Başkent Toprakları’nda şiddet nedeniyle 14 zayıat (10 ölü, 4 yaralı) bildirdi⁸⁸³. Bu, CRSS’nin 123 zayıat (16 ölü, 107 yaralı) kaydettiği 2017 yılına kıyasla önemli bir azalmadır⁸⁸⁴.

CRSS’nin 2019 birinci ve ikinci çeyrek analiz raporundaki verilere göre 10 zayıat (7 ölü, 3 yaralı) kaydedildi⁸⁸⁵. SATP Ocak-Temmuz 2019 arasında bu bölgede şiddetten kaynaklanan bir sivil ölümü gözlemledi⁸⁸⁶.

⁸⁷² Websites consulted: <http://www.unocha.org/pakistan>;

<https://www.humanitarianresponse.info/en/operations/pakistan>; <http://reliefweb.int/country/pak>

⁸⁷³ International News (The), Islamabad: the deprived capital, 30 June 2019, [url](#)

⁸⁷⁴ Friday Times (The), Battleground Islamabad, 22 June 2018, [url](#)

⁸⁷⁵ Pakistan, Pakistan Bureau of Statistics, Provisional Summary Results of 6th Population & Housing Census-2017, 25 August 2017, [url](#)

⁸⁷⁶ International News (The), Islamabad: the deprived capital, 30 June 2019, [url](#)

⁸⁷⁷ OSAC, Pakistan 2019 Crime & Safety Report: Islamabad, 7 March 2019, [url](#)

⁸⁷⁸ Business Recorder, Security put on high alert in Islamabad, 28 February 2019, [url](#)

⁸⁷⁹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#); PIPS, Security Report 2017, 7 January 2018, [url](#), p. 58

⁸⁸⁰ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁸⁸¹ Dawn, Blogger killed in Islamabad’s G-9/4 area, police register FIR, 17 June 2019, [url](#)

⁸⁸² Committee to Protect Journalists, Pakistani journalist Muhammad Bilal Khan stabbed to death in Islamabad, 19 June 2019, [url](#)

⁸⁸³ CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#), p. 12

⁸⁸⁴ CRSS, Annual Security Report 2017, February 2018, [url](#), p. 9

⁸⁸⁵ CRSS, Quarterly Security Report 2019 1st Quarter, 2019, 16 April 2019, [url](#); CRSS, Quarterly Security Report 2019 2nd Quarter, 2019, 17 July 2019, [url](#)

⁸⁸⁶ SATP, Data Sheet-Islamabad Capital Territory-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, [url](#)

Yerinden etme

UNOCHA, 2018’de veya 2019’un ilk yedi ayında İslamabad’da çatışma nedeniyle yerinden edilenlere dair bir bilgi rapor etmedi⁸⁸⁷.

2.2.6 Azad Keşmir ve Gilgit-Baltistan

Bölge hakkında genel bilgiler

Pakistan’ın kontrolündeki Keşmir bölgesi, Azad Cemma ve Keşmir (genellikle Azad Keşmir veya AK olarak anılır) ve daha önce Kuzey Toprakları olarak anılan Gilgit-Baltistan’dan (GB) (bkz. [Harita 1](#)) oluşmaktadır⁸⁸⁸. Her iki bölge de kısmen özerk yönetime sahiptir⁸⁸⁹. Ancak Pakistan hükümetinin çok geniş kapsamlı etkisi vardır⁸⁹⁰. AK nüfusu yaklaşık 3-4,5 milyondur⁸⁹¹. AK’de çoğunluk Müslümandır⁸⁹². GB’nin yaklaşık 1,5 milyon nüfusu vardır⁸⁹³. GB’nin üç idarî bölümü mevcuttur: Chilas, Gilgit ve Baltistan. Bunlar da on ilçeye bölünmüştür⁸⁹⁴. GB’nin nüfusu çoğunlukla Şiidir⁸⁹⁵.

Azad Keşmir ve Gilgit-Baltistan’daki çatışma ve aktörler hakkında genel bilgi

Keşmir bölgesi Hindistan, Pakistan ve Çin arasında bölünen ancak tümü üzerinde Pakistan ve Hindistan tarafından hak iddia edilen ihtilaflı bir bölgedir. Pakistan-Hindistan ilişkileri geçmişten beri gergin olmuştur⁸⁹⁶. Hindistan, Pakistan’ı JeM, LeT ve Hizb-ul-Mucahidin (HM) gibi militan grupları⁸⁹⁷ desteklemek ve bunların operasyonel üslerini Azad Keşmir bölgesinde bulundurmakla suçluyor⁸⁹⁸. Hindistan yönetimindeki Keşmir bölgesinde bulunan militan gruplar bölgenin statüsüyle ilgili mutsuzluklarıyla bağlantı kurarak Pakistan’ın bir parçası olmaya veya bağımsız olmaya yönelik görevlerinde şiddeti kullanacak gençleri örgüte kazandırıyor⁸⁹⁹. Şubat 2019’da gerçekleşen Pulwama saldırısından bir ay sonra Pakistan yasaklı örgütlerle bağlantılı olduğunu iddia ettiği gruplar üzerinde “bir baskı” kurmaya başladı⁹⁰⁰.

Jamestown Vakfı’na göre Gilgit-Baltistan’da Ağustos 2018’de meydana gelen saldırı dalgası bölgenin militan saldırılarına karşı savunmasız olduğunu gösterdi. Makale ayrıca TTP’nin Gilgit-Baltistan bölgesinde yeniden ortaya çıktığını da ileri sürdü. Ağustos 2018’deki saldırı dalgası grubun çeşitli saldırılar gerçekleştirme kabiliyetini ve istekliliğini göstermenin yanı sıra gruba insanları kazandırma olasılığını da gösterdi⁹⁰¹.

Güncel güvenlik eğilimleri hakkında bilgiler

PIPS’ye göre Azad Keşmir’de 2017 yılında üç “terör saldırısı”, 2018 yılında ise bir “terör saldırısı” meydana geldi⁹⁰². 2018’de herhangi bir saldırı olmadığını bildiren PICSS, Azad Keşmir’deki güvenlik durumunu “istikrarlı” olarak

⁸⁸⁷ Websites consulted: <http://www.unocha.org/pakistan>;

<https://www.humanitarianresponse.info/en/operations/pakistan>; <http://reliefweb.int/country/pak>

⁸⁸⁸ OHCHR, Update of the Situation of Human Rights in Indian-Administered Kashmir and Pakistan-Administered Kashmir from May 2018 to April 2019, 8 July 2019, [url](#), p. 34; Reuters, Kashmiris oppose Pakistan’s Northern Areas package, 31 August 2019, [url](#)

⁸⁸⁹ Freedom House, Freedom in the World 2019 - Pakistani Kashmir, 4 February 2019, [url](#)

⁸⁹⁰ OHCHR, Update of the Situation of Human Rights in Indian-Administered Kashmir and Pakistan-Administered Kashmir from May 2018 to April 2019, 8 July 2019, [url](#), p. 34

⁸⁹¹ Reuters, Explainer: Scenic Kashmir at the heart of India-Pakistani animosity, 15 February 2019, [url](#); Nation (The), Census 2017: AJK population rises to over 4m, 27 August 2017, [url](#)

⁸⁹² Reuters, Explainer: Scenic Kashmir at the heart of India-Pakistani animosity, 15 February 2019, [url](#)

⁸⁹³ Nation (The), The importance of Gilgit Baltistan, 14 November 2018, [url](#)

⁸⁹⁴ Nation (The), The importance of Gilgit Baltistan, 14 November 2018, [url](#)

⁸⁹⁵ Binodkumar Singh, S., Pakistan: Gilgit Baltistan: Deception, 13 August 2018, in: South Asia Intelligence Review, volume 17, number 7, [url](#)

⁸⁹⁶ RFE/RL, India Blames Pakistan, Demands Action After Kashmir Attack, 15 February 2019, [url](#); DW, Kashmir: The world’s most dangerous conflict, 7 August 2019, [url](#)

⁸⁹⁷ RFE/RL, India Blames Pakistan, Demands Action After Kashmir Attack, 15 February 2019, [url](#)

⁸⁹⁸ Al Jazeera, Explainer: Who are Kashmir’s armed groups?, 3 March 2019, [url](#)

⁸⁹⁹ Diplomat (The), Kashmir’s Teenage Militants, 27 December 2018, [url](#)

⁹⁰⁰ Al Jazeera, India-Pakistan tensions: All the latest updates, 10 March 2019, [url](#)

⁹⁰¹ Zahid, F., Recent Wave of Terrorism in Pakistan’s Gilgit-Baltistan Region, 2 November 2018, in Terrorism Monitor, Volume 16, Issue 21, [url](#)

⁹⁰² PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 51; PIPS, Security Report 2017, 7 January 2018, [url](#), p. 58

tanımladı⁹⁰³. Bununla beraber, PYP'ye göre 2018'de LoC'dki durum değişken kaldı. PIPS, Hindistan sınırından 109 sınır ötesi saldırı gerçekleştiğini bildirdi⁹⁰⁴.

PIPS 2019'un ilk yedi ayında Azad Keşmir'de herhangi bir "terör saldırısı" tespit etmedi⁹⁰⁵. PIPS aynı dönemde Pakistan-Hindistan sınırında 63 olay kaydetti⁹⁰⁶. 14 Şubat 2019 tarihinde Pulwama'da 42 askerin öldüğü Hindistan paramiliter konvoyuna yönelik JeM tarafından üstlenilen bir intihar saldırısının ardından Pakistan ile Hindistan arasındaki gerilim arttı. Pakistan gazetesi Dawn 30 Temmuz 2019'da Azad Keşmir tarafındaki LoC boyunca Hindistan birliklerinin yetkililerin "halı bombardımanı" olarak adlandırdığı yöntemle başvurduğunu bildirdi⁹⁰⁷. İki sivil ve en az 19 kişi Neelum vadisinin üst ve alt kuşağında yaralandı⁹⁰⁸. Hindistan ve Pakistan'daki BM Askerî Gözlem Grubu Ağustos 2019'un başında LoC'de askerî faaliyette artış gözlemledi ve bildirdi⁹⁰⁹. 5 Ağustos 2019'da Hindistan bir başkanlık kararnamesiyle Hindistan tarafından işgal edilen Keşmir'in özel özerkliğini kaldırdı⁹¹⁰. Pakistan, Hindistan yönetimindeki Keşmir ile ilgili Hindistan tarafından atılan "yasa dışı adımlara karşı çıkmak için tüm olası seçenekleri uygulayacaklarını" bildirerek karşılık verdi⁹¹¹.

PICSS'ye göre 2018'de Gilgit-Baltistan'da dört militan saldırı bildirildi⁹¹². PIPS bölgede beş "terör saldırısı" ve güvenilir güçleri ile militanlar arasında iki çarpışma kaydetti⁹¹³. Tüm bu saldırılar Ağustos 2018'de meydana geldi ve Diامر ilçesinde en az on iki okulun yakıldığı 3 Ağustos 2018'de başladı⁹¹⁴. Polis, bu kundakçılık saldırılarına karşılık olarak failleri bulmak için Diامر'in çeşitli bölümlerinde baskınlar gerçekleştirmeye başladı⁹¹⁵.

PIPS, Gilgit-Baltistan'da 2019'un ilk yedi ayında herhangi bir "terör saldırısı" kaydetmedi⁹¹⁶.

Şiddetin sivil nüfus üzerindeki etkisi

CRSS'ye göre, 2018'de Azad Keşmir'de zayıat yaşanmadı⁹¹⁷. PIPS, 2018'de gerçekleşen bir "terör saldırısı" sonucu bir kişinin öldüğünü ve iki kişinin yaralandığını belirtti⁹¹⁸. Pakistan'da 2018 yılında Hindistan'la sınır ötesi saldırılarda 64 kişi öldü, 264 kişi yaralandı⁹¹⁹. Sınır ötesi saldırıların çoğu LoC boyunca Bhimber, Kotli ve Poonch'ta ve ayrıca Sialkot'ta meydana geldi⁹²⁰. Sınır ötesi bombardımanlar, LoC yakınında yaşayan sivilleri etkiledi. Bu bölgelerde hâlâ herhangi bir sivil yönetim bulunmuyor⁹²¹. Pakistan yönetimindeki Keşmir lideri Mesut Khan'a göre Hindistan'dan gelen kışkırtıcı beyanlara karşı insanlarda öfke hâkim⁹²². 8 Temmuz 2019 tarihli Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (OHCHR) raporu Gilgit-Baltistan'ın yanı sıra Azad'da yaşayan insanların özellikle ifade ve düşünce özgürlüğü olmak üzere temel insan haklarından mahrum olduğunu belirtti⁹²³. OHCHR'ye göre 2018 ve 2019 yıllarındaki ateşkes ihlalleri sivillerin ölümü, özel mülkün yıkılması ve insanların yerinden olmasına yol açtı⁹²⁴.

⁹⁰³ PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 47

⁹⁰⁴ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 62

⁹⁰⁵ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁹⁰⁶ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁹⁰⁷ Heavy shelling with mortar guns and rocket launchers; Dawn, 2 killed, at least 19 injured due to 'carpet bombing' by Indian troops along LoC, 30 July 2019, [url](#)

⁹⁰⁸ Dawn, 2 killed, at least 19 injured due to 'carpet bombing' by Indian troops along LoC, 30 July 2019, [url](#)

⁹⁰⁹ GEO News TV, UN appeals to India, Pakistan to exercise restraint as tensions mount in Kashmir, 5 August 2019, [url](#)

⁹¹⁰ Dawn, India revokes occupied Kashmir's special autonomy through rushed presidential decree, 5 August 2019, [url](#)

⁹¹¹ Dawn, Pakistan says it will exercise all possible options to counter 'illegal steps' taken by India in IoK, 5 August 2019, [url](#)

⁹¹² PICSS, Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, [url](#), p. 47

⁹¹³ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 50

⁹¹⁴ Dawn, 12 schools burnt down overnight in Gilgit-Baltistan's Diامر district, 3 August 2018, [url](#); RFE/RL, At Least 12 Schools Burned Down In Northern Pakistan, [url](#)

⁹¹⁵ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), pp. 50-51

⁹¹⁶ Rana Amir, M., email, 2 August 2019 - data (01/01/2019-31/07/2019) courtesy of PIPS

⁹¹⁷ CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#), p. 12

⁹¹⁸ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 51

⁹¹⁹ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 62

⁹²⁰ PIPS, Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, [url](#), p. 64

⁹²¹ Dawn, This Kashmir Day, who will stand up for Azad Kashmiris?, 5 February 2018, [url](#)

⁹²² Al Jazeera, 'India playing with fire': Pakistan-administered Kashmir leader, 26 February 2019, [url](#)

⁹²³ OHCHR, Update of the Situation of Human Rights in Indian-Administered Kashmir and Pakistan-Administered Kashmir from May 2018 to April 2019, 8 July 2019, [url](#), pp. 34-43

⁹²⁴ OHCHR, Update of the Situation of Human Rights in Indian-Administered Kashmir and Pakistan-Administered Kashmir from May 2018 to April 2019, 8 July 2019, [url](#), p. 41

CRSS tarafından hazırlanan 2019 birinci ve ikinci çeyrek analizi raporuna göre, AK bölgesinde zayıt yaşanmadı⁹²⁵. SATP'ye göre 2019'un ilk yedi ayında AK'de meydana gelen terör şiddeti sonucu güvenlik gücü personeli arasında beş kişinin öldüğü kaydedildi⁹²⁶. LoC'nin bombalanması 2019'un ilk yedi ayında 24 sivilin ölümüne ve 133 sivilin yaralanmasına neden oldu. Ayrıca on bir ordu mensubu da öldü⁹²⁷. Dawn en fazla kurbanın Kotli ilçesi, Haveli ilçesi, Bhimber ilçesi, Jhelum Vadisi ilçesi, Neelum Vadisi ve Poonch'ta verildiğini bildirdi⁹²⁸.

CRSS 2018 yılında Gilgit-Baltistan'daki şiddetin neden olduğu sekiz zayıt kaydetti⁹²⁹. 2019'un birinci ve ikinci çeyreğinde CRSS herhangi bir zayıt tespit etmedi⁹³⁰. Benzer şekilde SATP 2019 yılının ilk yedi ayında GB'de isyancı şiddeti kaynaklı sivil ölümler de bildirmedi⁹³¹.

Yerinden etme

IDMC Pakistan kontrolü altındaki Cemma ve Keşmir'de sık gerçekleşen sınır ötesi bombalamaların ve diğer askerî faaliyetlerin, sayılar nadiren bildirilse de yer değiştirmelere neden olmasının olası olduğunu bildirdi⁹³². Başvurulan kaynaklarda rapor dönemine ait IDP'lerle ilgili daha fazla bilgiye rastlanmadı⁹³³.

⁹²⁵ CRSS, Quarterly Security Report 2019 1st Quarter, 2019, 16 April 2019, [url](#); CRSS, Quarterly Security Report 2019 2nd Quarter, 2019, 17 July 2019, [url](#)

⁹²⁶ SATP, Data Sheet-Azad Kashmir-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, [url](#)

⁹²⁷ Dawn, 2 killed, at least 19 injured due to 'carpet bombing' by Indian troops along LoC, 30 July 2019, [url](#)

⁹²⁸ Dawn, 2 killed, at least 19 injured due to 'carpet bombing' by Indian troops along LoC, 30 July 2019, [url](#)

⁹²⁹ CRSS, CRSS Annual Security Report Special Edition 2013 – 2018, March 2019, [url](#), p. 12

⁹³⁰ CRSS, Quarterly Security Report 2019 1st Quarter, 2019, 16 April 2019, [url](#); CRSS, Quarterly Security Report 2019 2nd Quarter, 2019, 17 July 2019, [url](#)

⁹³¹ SATP, Data Sheet-Gilgit-Baltistan-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, [url](#)

⁹³² IDMC, Pakistan Figure Analysis – Displacement Related to Conflict and Violence (GRID 2019), 2019, [url](#), p. 1

⁹³³ Websites consulted: <http://www.unocha.org/pakistan>;

Ek I: Kaynakça

Sözlü kaynaklar, isim vermek istemeyen kaynaklar dâhil

Akbar Siraj, M., Skype görüşmesi, 23 Mayıs 2019. Malik Siraj Akbar Washington'da bulunan siyaset analisti ve Beluç gazetecidir.

Bilal, S., Skype görüşmesi, 28 Mayıs 2019. Sarah Bilal, Pakistan Adalet Projesi (<https://www.jpp.org.pk/>) İcra Direktörüdür.

CRSS (Araştırma ve Güvenlik Çalışmaları Merkezi), e-posta, 28 Haziran 2019.

Haşim, A., Skype görüşmesi, 28 Mayıs 2019. Esad Haşim, Pakistan hakkında yazan Pakistanlı bir gazetecidir.

Khattak, D., telefon görüşmesi, 6 Mayıs 2019. Davud Hattak, Prag'daki Özgür Avrupa Radyosu/Özgürlük Radyosu'nda (RFE/RF) Radio Mashaal programının Pakistanlı gazetecisi ve kıdemli editörüdür.

Rana Amir, M., e-posta, 2 Ağustos 2019. Muhammed Amir Rana, güvenlik ve politika analisti ve Pakistan Barış Çalışmaları Enstitüsü (PIPS) (<https://www.pakpips.com/>) direktörüdür.

Rana Amir, M., Skype görüşmesi, 17 Temmuz 2019. Muhammed Amir Rana, güvenlik ve politika analisti ve Pakistan Barış Çalışmaları Enstitüsü (PIPS) (<https://www.pakpips.com/>) direktörüdür.

Herkese Açık Kaynaklar

Aamir, A., The Balochistan Insurgency and the Threat to Chinese Interests in Pakistan, 15 February 2019, in: China Brief, volume: 19, issue: 4, <https://jamestown.org/program/the-balochistan-insurgency-and-the-threat-to-chinese-interests-in-pakistan/>, accessed 13 July 2019

Abbas, H., Defining the Punjabi Taliban Network, 15 April 2009, <https://ctc.usma.edu/defining-the-punjabi-taliban-network/>, accessed 9 July 2019

ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), ACLED Codebook, 10 April 2019, https://www.acleddata.com/wpcontent/uploads/dlm_uploads/2017/10/ACLED_Codebook_2019FINAL_pbl.pdf, accessed 1 August 2019

ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), Dashboard, last accessed: 1 August 2019, <https://www.acleddata.com/dashboard/#586> (applied filters: timeframe 1 January 2018-31 December 2018- event types: battles, violence against civilians and explosions/remote violence), accessed 1 August 2019

ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), Dashboard, last accessed 1 August 2019, <https://www.acleddata.com/dashboard/#586> (applied filters: timeframe 1 January 2019-July 2019- event types: battles, violence against civilians and explosions/remote violence), accessed 1 August 2019

ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), Regional Overview-29 January 2019, 29 January 2019, <https://www.acleddata.com/2019/01/29/regional-overview-asia-29-january-2019/>, accessed 5 July 2019

ACLED (Armed Conflict Location & Event Data Project), South & Southeast Asia dataset-Pakistan, last updated: 27 July 2019, <https://www.acleddata.com/curated-data-files/>, accessed 1 August 2019

Afghanistan Analyst Network (Osman, B.), The Islamic State in 'Khorasan': How it began and where it stands now in Nangarhar, 27 July 2016, <https://www.afghanistan-analysts.org/the-islamic-state-in-khorasan-how-it-began-and-where-it-stands-now-in-nangarhar/>, accessed 18 October 2019

AI (Amnesty International), As if hell fell on me, the human rights crisis in northwest Pakistan, 10 June 2010, <https://www.amnesty.org/download/Documents/36000/asa330042010en.pdf>, accessed 23 July 2019

AI (Amnesty International), Death penalty in 2018: Facts and figures, 10 April 2019, <https://www.amnesty.org/download/Documents/ACT5098702019ENGLISH.PDF>, accessed 3 July 2019

AI (Amnesty International), Pakistan: Enduring Enforced Disappearances, 27 March 2019, <https://www.amnesty.org/en/latest/research/2019/03/pakistan-enduring-enforced-disappearances/>, accessed 15 July 2019

AI (Amnesty International), Pakistan: Hazara community must be protected, 12 April 2019, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2019/04/pakistan-hazara-community-must-be-protected/>, accessed 12 July 2019

AI (Amnesty International), Pakistan: Wave of violence shows a horrific disregard for human life, 23 February 2017, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2017/02/pakistan-wave-of-violence-shows-a-horrific-disregard-for-human-life/>, accessed 18 July 2019

AI (Amnesty International), Sahiwal shootings: The rot goes as deep as the roots, 31 January 2019, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2019/01/sahiwal-shootings-the-rot-goes-as-deep-as-the-roots/>, accessed 2 July 2019

Al Jazeera, Afghan President Ashraf Ghani arrives in Pakistan for key talks, 27 June 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/06/afghan-president-ashraf-ghani-arrives-pakistan-key-talks-190627065940393.html>, accessed 22 July 2019

Al Jazeera, Explainer: Who are Kashmir's armed groups?, 3 March 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/03/explainer-kashmir-armed-groups-190303082652440.html>, accessed 2 August 2019

Al Jazeera, Gunmen attack Chinese consulate in Karachi, 23 November 2018, <https://www.aljazeera.com/news/2018/11/shots-heard-china-consulate-pakistan-karachi-181123051817209.html>, accessed 9 July 2019

Al Jazeera, Gunmen kill 14 bus passengers in Pakistan's Balochistan, 18 April 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/04/gunmen-kill-bus-passengers-pakistan-balochistan-official-190418045138814.html>, accessed 23 June 2019

Al Jazeera, India-Pakistan tensions: All the latest updates, 10 March 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/02/india-pakistan-tensions-latest-updates-190227063414443.html>, accessed 10 July 2019

Al Jazeera, 'India playing with fire': Pakistan-administered Kashmir leader, 26 February 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/02/playing-fire-pakistan-administered-kashmir-leader-190226122309281.html>, accessed 11 July 2019

Al Jazeera, Pakistan and Iran to form rapid reaction force along border area, 22 April 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/04/pakistan-iran-form-rapid-reaction-force-border-area-190422122458501.html>, accessed 27 June 2019

Al Jazeera, Pakistan appoints new head of powerful intelligence agency, 10 October 2018, <https://www.aljazeera.com/news/2018/10/pakistan-appoints-head-powerful-intelligence-agency-181010081753041.html>, accessed 21 June 2019

Al Jazeera, Pakistan military says five killed in hotel attack in Gwadar, 12 May 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/05/pakistan-military-5-killed-hotel-attack-gwadar-190512143216520.html>, accessed 13 June 2019

Al Jazeera, Pakistan military warns Pashtun rights group its 'time is up', 30 April 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/04/pakistan-military-warns-pashtun-rights-group-time-190430085756182.html>, accessed 22 July 2019

Al Jazeera, Pakistan reopens airspace months after India standoff, 16 July 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/07/pakistan-reopens-airspace-months-india-standoff-190716062219180.html>, accessed 22 July 2019

Al Jazeera, Pakistan shoots down two Indian fighter jets: Military, 27 February 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/02/pakistan-shoots-indian-fighter-jets-military-190227055937142.html>, accessed 22 July 2019

Al Jazeera, Pakistan: Blast near major Sufi shrine in Lahore kills 10, 8 May 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/05/pakistan-explosion-major-sufi-shrine-lahore-190508042357670.html>, accessed 14 June 2019

Al Jazeera, Pakistan: Deadly blast hits market in Orakzai district, 23 November 2018, <https://www.aljazeera.com/news/2018/11/pakistan-deadly-blast-hits-market-orakzai-district-181123072104727.html>, accessed 17 July 2019

Al Jazeera, Pakistan: Deadly explosion rips through Quetta market, 13 April 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/04/deadly-blast-hits-market-pakistan-quetta-190412045209786.html>, accessed 12 July 2019

Al Jazeera, Pakistan: Death toll rises to 149 in Mastung attack, 15 July 2018, <https://www.aljazeera.com/news/2018/07/pakistan-death-toll-rises-149-mastung-attack-180715161307663.html>, accessed 2 August 2019

Al Jazeera, Pakistan: Five dead as Baloch separatist gunmen attack coal mine, 10 May 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/05/pakistan-dead-baloch-separatist-gunmen-attack-coal-190510073131883.html>, accessed 28 July 2019

Al Jazeera, Pakistani activist abduction sparks fear of crackdown on dissent, 6 June 2018, <https://www.aljazeera.com/news/2018/06/pakistani-activist-abduction-sparks-fear-crackdown-dissent-180606122635686.html>, accessed 1 August 2019

Al Jazeera, Pakistani legislator Dawar surrenders to authorities, 30 May 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/05/pakistani-legislator-dawar-surrenders-authorities-190530133447185.html>, accessed 23 July 2019

Al Jazeera, Q&A: Was Pakistan PM Imran Khan's visit to the US a success?, 25 July 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/07/qa-pakistan-pm-imran-khans-visit-success-190725061729064.html>, accessed 29 July 2019

Al Jazeera, Quetta: Death toll jumps to 31 in election day blast, 25 July 2018, <https://www.aljazeera.com/news/2018/07/pakistan-elections-2018-deadly-blast-hits-quetta-city-180725063749657.html>, accessed 27 July 2019

Al Jazeera, Three killed by military gunfire at Pakistan rights protest, 26 May 2019, <https://www.aljazeera.com/news/2019/05/killed-military-gunfire-pakistan-rights-protest-190526120937740.html>, accessed 22 July 2019

Al Jazeera, UN puts Pakistani armed group chief Masood Azhar on 'terror' list, <https://www.aljazeera.com/news/2019/05/puts-pakistani-armed-group-chief-masood-azhar-terror-list-190501152953396.html>, accessed 14 June 2019

Alhasan Systems, Pakistan Development Perspective - City district Peshawar, Khyber Pakhtunkhwa, 31 December 2015, <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Pakistan%20Development%20Perspective%20%28PDP%29%20Peshawar.pdf>, accessed 9 July 2019

Almeida, C., EASO COI Meeting Report: Pakistan; 16-17 October 2017, Rome, February 2018, https://coi.easo.europa.eu/administration/easo/PLib/EASO_Pakistan_Meeting_Report_October_2017.pdf, accessed 1 July 2019

Amir Rana, M., The rule of law: concept and practices in Pakistan, 26 September 2018, PIPS (Pak Institute for Peace Studies), <https://www.pakpips.com/article/3010>, accessed 1 July 2019

Anadolu Agency, Swat city center: From bloody square to business hub, 23 May 2019, <https://www.aa.com.tr/en/asia-pacific/swat-city-center-from-bloody-square-to-business-hub/1485037>, accessed 29 July 2019

AOAV (Action on Armed Violence), Drone strikes and suicide attacks in Pakistan: an analysis, 29 March 2019, <https://aoav.org.uk/wp-content/uploads/2019/03/Drone-strikes-and-Suicide-bombings-in-Pakistan-examined-1.pdf>, accessed 27 June 2019

AP News (Gannon, K.), Popular support for militants complicates Pakistan crackdown, 8 March 2019, <https://www.apnews.com/969fa738ad9940a4953c0e03c43033bf>, accessed 5 July 2019

AP News (Gannon, K.), Death of Afghan group's founder unlikely to weaken militants, 4 September 2018, <https://www.apnews.com/be6aab352110497696ddc9a01f3bf693>, accessed 29 July 2019

Asia Foundation (The), Dismantling Pakistan's Tribal Areas, 24 October 2018, <https://asiafoundation.org/2018/10/24/dismantling-pakistans-tribal-areas/>, accessed 15 July 2019

Azam, M., Javaid, U., The sources of Militancy in Pakistan, in: Journal of the Research Society of Pakistan, Volume No. 54, Issue No. 2 (July - December, 2017), http://pu.edu.pk/images/journal/history/PDF-FILES/13-Paper_54_2_17.pdf, accessed 24 July 2019.

Baloch, H., Peace Talks, ISKP and TTP--The Future in Question, 6 May 2019, ITCT (Islamic Theology of Counter Terrorism), <https://www.itct.org.uk/wp-content/uploads/2019/05/Peace-Talks-ISKP-and-TTP.pdf>, accessed 10 June 2019

Baloch, H., TTP's Ambush on Pakistan Army, The Beginning of a Resurgence?, 28 September 2018, ITCT (Islamic Theology of Counter Terrorism), https://www.itct.org.uk/archives/itct_article/tpps-ambush-on-pakistan-army-the-beginning-of-a-resurgence, accessed 12 June 2019

Balochistan Post (The), Baloch pro-freedom groups to work unitedly, 25 February 2018, <https://web.archive.org/web/20180307060805/http://thebalochistanpost.com:80/2018/02/baloch-pro-freedom-groups-work-unitedly/>, accessed 10 August 2019

Basit, A., Mahmood, S., Implications of Possible United States Withdrawal on the South Asian Militant Landscape, April 2019, in: Counter Terrorist Trends and Analyses, <https://www.rsis.edu.sg/wp-content/uploads/2019/04/CTTA-April-2019.pdf>, accessed 1 July 2019

BBC News, Balakot: Indian air strikes target militants in Pakistan, 26 February 2019, <https://www.bbc.com/news/world-asia-47366718>, accessed 22 July 2019

BBC News, Balochistan journalists caught 'between the stick and the gun', 26 November 2017, <https://www.bbc.com/news/world-asia-42086695>, accessed 20 July 2019

BBC News, Karachi airport: Islamic Movement of Uzbekistan claims attack, 11 June 2014, <https://www.bbc.com/news/world-asia-27790892>, accessed 21 July 2019

BBC News, Kashmir attack: Tracing the path that led to Pulwama, 1 May 2019, <https://www.bbc.com/news/world-asia-india-47302467>, accessed 22 July 2019

BBC News, Kashmir dispute: Pakistan downgrades ties with India, 7 August 2019, https://www.bbc.com/news/world-asia-49267912?intlink_from_url=https://www.bbc.com/news/topics/cx1m7zg0wwzt/kashmir&link_location=live-reporting-story, accessed 8 August 2019

BBC News, Profile: Lashkar-e-Jhangvi, 11 January 2013, <https://www.bbc.com/news/world-asia-20982987>, accessed 18 October 2019

BBC News, Manzoor Pashteen: The young tribesman rattling Pakistan's army, 23 April 2018, <https://www.bbc.co.uk/news/world-asia-43827660>, accessed 24 July 2019

BBC News, Obituary: Hakimullah Mehsud, 1 November 2013, <https://www.bbc.com/news/world-asia-24464506>, accessed 6 July 2019

BBC News, Pakistan army North Waziristan offensive: thousands flee, 19 June 2014, <https://www.bbc.com/news/world-asia-27928255>, accessed 23 July 2019

BBC News, Pakistan Data Darbar: Bomber kills nine outside Sufi shrine in Lahore, 8 May 2019, <https://www.bbc.com/news/world-asia-48197260>, accessed 9 July 2019

BBC News, Pakistan election raises fears of 'creeping coup', 23 July 2018, <https://www.bbc.com/news/world-asia-44924389>, accessed 24 July 2019

BBC News, Pakistan election: Who's who and why it matters, 22 July 2018, <https://www.bbc.com/news/world-asia-44806381>, accessed 23 July 2019

BBC News, Pakistan enters peace talks with Taliban, 6 February 2014, <https://www.bbc.com/news/world-asia-26065385>, accessed 23 July 2019

BBC News, Pakistan Hazara minority protests after bombing in Quetta, 13 April 2019, <https://www.bbc.com/news/world-asia-47921535>, accessed 2 August 2019

BBC News, Pakistan to reinstate secret military courts despite criticism, 22 March 2017, <https://www.bbc.com/news/world-asia-39348773>, accessed 10 June 2019

BBC News, Pulwama attack: India will 'completely isolate' Pakistan, 15 February 2019, <https://www.bbc.com/news/world-asia-india-47249133>, accessed 24 June 2019

BBC News, Sahiwal shooting: How a Pakistani boy exposed police for killing his family, 23 January 2019, <https://www.bbc.com/news/world-asia-46961523>, accessed 2 July 2019

BBC News, The story of Pakistan's 'disappeared' Shias, 31 May 2018, <https://www.bbc.com/news/world-asia-44280552>, accessed 3 July 2019

BBC News, Uncovering Pakistan's secret human rights abuses, 2 June 2019, <https://www.bbc.co.uk/news/world-asia-48139648>, accessed 2 July 2019

BBC News, Why are Pakistan's Christians targeted?, 30 October 2018, <https://www.bbc.com/news/world-asia-35910331>, accessed 24 July 2019

BBC Reality Check, The political influence of Pakistan's powerful army [online video], 18 August 2018, <https://www.bbc.com/news/av/world-asia-45225923/the-political-influence-of-pakistan-s-powerful-army>, accessed 2 July 2019

Binodkumar Singh, S., Pakistan: Gilgit Baltistan: Deception, 13 August 2018, in: South Asia Intelligence Review, volume 17, number 7, <https://www.satp.org/south-asia-intelligence-review-Volume-17-No-7>, accessed 11 July 2019

Business Recorder, Security put on high alert in Islamabad, 28 February 2019, <https://fp.brecorder.com/2019/02/20190228450592/>, accessed 9 July 2019

Centre for International and Strategic Analysis, The Punjabi Taliban, February 2014, http://strategiskanalyse.no/Publikasjoner%202014/2014-02-20_SISA12_The%20Punjabi%20Taliban_MZ.pdf, accessed 9 July 2019

Chaudhry, S. A., Civil Militia in FATA & Its Impact on Society, 9 October 2015, <http://www.hsadvocates.com/wp-content/uploads/2015/10/6-Civil-Militia-Its-Impact-on-Society.pdf>, accessed 27 June 2019

CNN, In Pakistan school attack, Taliban terrorists kill 145, mostly children, 17 December 2014, <https://edition.cnn.com/2014/12/16/world/asia/pakistan-peshawar-school-attack/index.html>, accessed 23 July 2019

Combating Terrorism Center, Al-Qa'ida in Pakistan: A Metric Problem?, September 2017, <https://ctc.usma.edu/al-qaida-in-pakistan-a-metric-problem/>, accessed 13 July 2019

Committee to Protect Journalists, Pakistani journalist Muhammad Bilal Khan stabbed to death in Islamabad, 19 June 2019, <https://cpj.org/2019/06/pakistani-journalist-muhammad-bilal-khan-stabbed-t.php>, accessed 9 July 2019

Counter Extremism Project, Pakistan, n.d., <https://www.counterextremism.com/countries/pakistan>, accessed 11 July 2019

Courting the Law, Criminal Justice System In Pakistan: A Critical Analysis, 15 February 2017, <http://courtingthelaw.com/2017/02/15/commentary/criminal-justice-system-in-pakistan-a-critical-analysis/>, accessed 3 July 2019

Critical Threats, Pakistan's Counter-Militant Offensive: Operation Raddul Fasaad, 25 August 2017,

CRSS (Center for Research & Security Studies), Annual Security Report 2017, February 2018, <http://crss.pk/wp-content/uploads/2018/03/CRSS-Annual-Security-Report-2017-7.pdf>, accessed 4 June 2019

CRSS (Center for Research & Security Studies), FATA Tribes: Finally Out of Colonial Clutches? Past, Present and Future, 12 July 2018, <http://crss.pk/wp-content/uploads/2018/07/FATA-Tribes-Finally-Out-of-Colonial-Clutches.pdf>, accessed 16 July 2019

CRSS (Center for Research & Security Studies), Quarterly Security Report 2019 1st Quarter, 2019, 16 April 2019, <https://crss.pk/story/first-quarter-of-2019-witnesses-overall-12-increase-in-violence-related-fatalities-as-compared-to-year-2018-reports-crss-in-its-quarterly-security-report/>, accessed 12 June 2019

CRSS (Center for Research & Security Studies), Quarterly Security Report 2019 2nd Quarter, 2019, 17 July 2019, <https://crss.pk/story/quarterly-security-report-2019/>, accessed 26 July 2019

CRSS (Center for Research & Security Studies), The NAP Tracker The Third Year Audit of the National Action Plan, June 2018, <http://crss.pk/wp-content/uploads/2016/05/Nap-Tracker-Year-Three-.pdf>, accessed 5 July 2019

CSCR (Centre for Strategic and Contemporary Research) (Nabeel, F.), Identity as a Pretext of Terror: Brief Backgrounder of Baloch Raaji Aajoi Sangar, 18 April 2019, <https://cscr.pk/explore/publications/articles/identity-as-a-pretext-of-terror-brief-backgrounder-of-baloch-raaji-aajoi-sangar/#>, accessed 20 June 2019

CSIS (Center for Strategic and International Studies), Religion and militancy in Pakistan and Afghanistan, 29 June 2012, https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fspublic/legacy_files/files/publication/120628_Mufti_Religion-Militancy_Web.pdf, accessed 5 June 2019

Daily Pakistan, Mustafa Kamal challenges census 2017 results in SC, 25 April 2018, <https://en.dailypakistan.com.pk/pakistan/mustafa-kamal-challenges-census-2017-results-in-sc/>, accessed 2 August 2019

Daily Sabah, Pakistan: A land of many languages, 9 March 2018, <https://www.dailysabah.com/travel/2018/03/10/pakistan-a-land-of-many-languages> accessed 9 July 2019

Daily Times, Five soldiers martyred in explosion near LoC, 4 July 2019, <https://dailytimes.com.pk/423541/five-soldiers-martyred-in-explosion-near-loc/>, accessed 22 July 2019

Daily Times, From sectarian to anti-state outfit, journey of al-Alami, 2 April 2017, <https://dailytimes.com.pk/19694/from-sectarian-to-anti-state-outfit-journey-of-al-alam/>, accessed 23 July 2019

Daily Times, LeJ leads international terrorist organisations in Pakistan, 10 March 2017, <https://dailytimes.com.pk/24074/lej-leads-international-terrorist-organisations-in-pakistan/>, accessed 8 July 2019

Daily Times, Modern justice system and Pakistan, 21 February 2019, <https://dailytimes.com.pk/356867/modern-justice-system-and-pakistan/>, accessed 17 October 2019

Daily Times, Police service-challenges and reforms, 6 October 2018, <https://dailytimes.com.pk/306595/police-service-challenges-and-reforms/>, accessed 28 July 2019

Daily Times, Reforming the judicial system, 8 March 2019, <https://dailytimes.com.pk/362536/reforming-the-judicial-system/>, accessed 17 October 2019

Daily Times, Terrorism strikes again, 9 June 2019, <https://dailytimes.com.pk/409073/terrorism-strikes-again/>, accessed 17 July 2019

Dawn, 'Facilitator' of Data Darbar suicide blast captured, 21 May 2019, <https://www.dawn.com/news/1483551>, accessed 15 June 2019

Dawn, 12 schools burnt down overnight in Gilgit-Baltistan's Diamer district, 3 August 2018, <https://www.dawn.com/news/1424685>, accessed 6 August 2019

Dawn, 2 killed, at least 19 injured due to 'carpet bombing' by Indian troops along LoC, 30 July 2019, <https://www.dawn.com/news/1497092>, accessed 31 July 2019

Dawn, 2009: Southern Punjab extremism battle between haves and have-nots, 21 May 2011, <https://www.dawn.com/news/630651>, accessed 21 July 2019

Dawn, 20pc of Pakistanis live in 10 cities, census reveals, 29 August 2017, <https://www.dawn.com/news/1354653>, accessed 5 July 2019

Dawn, 3 killed, 19 wounded in blast inside Quetta mosque ahead of Friday prayers: DIG, 24 May 2019, <https://www.dawn.com/news/1484328>, accessed 12 July 2019

Dawn, 6 policemen martyred in gun, bomb attack in DI Khan, 21 July 2019, <https://www.dawn.com/news/1495356>, accessed 29 July 2019

Dawn, 9 injured in IED blast at mosque in Balochistan's Chaman, 21 November 2018, <https://www.dawn.com/news/1446987>, accessed 12 July 2019

Dawn, Arif Alvi sworn in as 13th President of Pakistan, 9 September 2018, <https://www.dawn.com/news/1431893>, accessed 22 July 2019

Dawn, Army chief Gen Bajwa's tenure extended for another 3 years, 19 August 2019, <https://www.dawn.com/news/1500427>, accessed 13 September 2019

Dawn, Army launches Operation Khyber-4 in Rajgal Valley, 16 July 2017, <https://www.dawn.com/news/1345690/army-launches-operation-khyber-4-in-rajgal-valley>, accessed 31 July 2019

Dawn, Austerity measures: 'We are one through thick and thin,' says army chief, 5 June 2019, <https://www.dawn.com/news/1486670>, accessed 1 July 2019

Dawn, Blogger killed in Islamabad's G-9/4 area, police register FIR, 17 June 2019, <https://www.dawn.com/news/1488706>, accessed 9 July 2019

Dawn, BNP-Mengal vows to ensure people's rights in CPEC, 2 July 2018, <https://www.dawn.com/news/1417366>, accessed 11 July 2019

Dawn, Crisis of the judiciary, 17 July 2019, <https://www.dawn.com/news/1494559>, accessed 17 October 2019

Dawn, CTD Punjab 'breaks' TTP, Hizbul Ahrar network, 18 September 2018, <https://www.dawn.com/news/1433538/ctd-punjab-breaks-ttp-hizbul-ahrar-network>, accessed 5 July 2019

Dawn, CTD Punjab 'breaks' TTP, Hizbul Ahrar network, 18 September 2018, https://www.dawn.com/news/1433538?fbclid=IwAR33p_Jmd9AjQKZ-F9glPuaxVbaAqeMqsvUs-GOglCkME2DNB8mVxbCLbM, accessed 14 June 2019

Dawn, Death by lashkar: The forgotten protectors of Adezai village, 9 May 2016, <https://www.dawn.com/news/1253290>, accessed 10 July 2019

Dawn, Faiz made ISI chief in military shake-up, 17 June 2019, <https://www.dawn.com/news/1488673/faiz-made-isi-chief-in-military-shake-up>, accessed 17 June 2019

Dawn, Four children hurt in landmine blast, 1 August 2019, <https://www.dawn.com/news/1497370/four-children-hurt-in-landmine-blast>, accessed 1 August 2019

Dawn, Govt, opposition discussing military courts' extension, 14 March 2019, <https://www.dawn.com/news/1469538>, accessed 3 July 2019

Dawn, 'Hitmen' allegedly involved in attacks on MQM-P, PSP arrested: Sindh Rangers, 25 February 2019, <https://www.dawn.com/news/1465975>, accessed 9 July 2019

Dawn, How Gwadar's CPEC development might leave its people behind, 28 June 2018, <https://www.dawn.com/news/1416647>, accessed 11 July 2019

Dawn, India revokes occupied Kashmir's special autonomy through rushed presidential decree, 5 August 2019, <https://www.dawn.com/news/1498227/india-revokes-occupied-kashmirs-special-autonomy-through-rushed-presidential-decree>, accessed 5 August 2019

Dawn, Interior ministry to unveil a new version of National Action Plan, 28 November 2018, <https://www.dawn.com/news/1448119>, accessed 4 July 2019

Dawn, Karachi crime's changing face, 27 November 2018, <https://www.dawn.com/news/1447410>, accessed 9 July 2019

Dawn, KP govt seeks delay in tribal district elections for provincial assembly, 9 June 2019, <https://www.dawn.com/news/1487095>, accessed 16 July 2019

Dawn, Military courts cease to function today, 31 March 2019, <https://www.dawn.com/news/1472947>, accessed 3 July 2019

Dawn, Military Courts part of National Action Plan: PM Nawaz, 30 December 2014, <https://www.dawn.com/news/1154046>, accessed 20 July 2019

Dawn, Military courts resume in Pakistan, 31 March 2017, <https://www.dawn.com/news/1323974>, accessed 30 July 2019

Dawn, Nawaz constitutes special committee to implement national Action Plan, 26 December 2014, <https://www.dawn.com/news/1153290>, accessed 23 July 2019

Dawn, Operation Khyber-IV: army clears terrorist strongholds in Rajgal valley, 23 July 2017, <https://www.dawn.com/news/1347158>, accessed 18 July 2019

Dawn, Operation Zarb-e-Azb disrupted Haqqani network; US general, 6 November 2014, <https://www.dawn.com/news/1142664>, accessed 21 July 2019

Dawn, Opposition parties suspicious of census results, 27 August 2017, <https://www.dawn.com/news/1354150>, accessed 2 August 2019

Dawn, Pakistan Army launches 'Operation Radd-ul-Fasaad' across the country, 22 February 2017, <https://www.dawn.com/news/1316332>, accessed 30 July 2019

Dawn, Pakistan bans 25 militant organisations, 6 August 2009, <https://www.dawn.com/news/482453/pakistan-bans-25-militant-organisations>, accessed 23 July 2019

Dawn, Pakistan holds 'keys to war', says Afghan president, 31 January 2019, <https://www.dawn.com/news/1460926>, accessed 22 July 2019

Dawn, Pakistan says it will exercise all possible options to counter 'illegal steps' taken by India in IoK, 5 August 2019, <https://www.dawn.com/news/1498236/pakistan-says-it-will-exercise-all-possible-options-to-counter-illegal-steps-taken-by-india-in-iok>, accessed 5 August 2019

Dawn, Pakistan welcomes UNSC sanctions on Jamaatul Ahrar, 7 July 2017, <https://www.dawn.com/news/1343810>, accessed 9 July 2019

Dawn, Pamphlet warns police to leave S. Waziristan in three days, 23 April 2019, <https://www.dawn.com/news/1477791>, accessed 17 July 2019

Dawn, PM in Washington, 22 July 2019, <https://www.dawn.com/news/1495506/pm-in-washington>, accessed 22 July 2019

Dawn, Police official shot dead at checkpoint in Rawalpindi, 3 December 2018, <https://www.dawn.com/news/1449076>, accessed 5 July 2019

Dawn, Police see new underworld group behind recent targeted killings in Karachi, 31 January 2019, <https://www.dawn.com/news/1460806>, accessed 1 August 2019

Dawn, Policing Fata, 5 April 2018, <https://www.dawn.com/news/1399692>, accessed 2 July 2019

Dawn, Punjabi Taliban call off armed struggle in Pakistan, 13 September 2014, <https://www.dawn.com/news/1131738>, accessed 5 July 2019

Dawn, Punjabi Taliban give up 'armed struggle', 14 September 2014, <https://www.dawn.com/news/1131866>, accessed 9 July 2019

Dawn, Religion, nationalism and insurgency in Balochistan, 14 July 2019, <https://www.dawn.com/news/1493929>, accessed 22 July 2019

Dawn, Section 144 imposed in North Waziristan due to 'current law and order situation', 10 June 2019, <https://www.dawn.com/news/1487295>, accessed 17 July 2019

Dawn, Section 144 imposed in South Waziristan for 'public safety', 28 May 2019, <https://www.dawn.com/news/1485086>, accessed 17 July 2019

Dawn, Sisyphean task, 21 July 2019, <https://www.dawn.com/news/1495306>, accessed 4 August 2019

Dawn, Situationer: Who's who of Baloch insurgency, 1 June 2015, <https://www.dawn.com/news/1185401>, accessed 15 June 2019

Dawn, Soldier martyred, 4 civilians injured in 'unprovoked shelling' by Indian forces along LoC, 21 July 2019, <https://www.dawn.com/news/1495233>, accessed 22 July 2019

Dawn, Speakers call for legislation on torture, 27 June 2019, <https://www.dawn.com/news/1490610/speakers-call-for-legislation-on-torture>, accessed 3 July 2019

Dawn, Swat: an unquiet calm, 21 September 2014, <https://www.dawn.com/news/1133198>, accessed 29 July 2019

Dawn, Taliban commander killed in suspected US drone strike near Pak-Afghan border, 5 July 2018, <https://www.dawn.com/news/1417939/taliban-commander-killed-in-suspected-us-drone-strike-near-pak-afghan-border>, accessed 6 July 2019

Dawn, Taliban splinter group splits further, 13 November 2017, <https://www.dawn.com/news/1370121>, accessed 9 July 2019

Dawn, The geoeconomics of CPEC, 7 April 2019, <https://www.dawn.com/news/1474452/the-geoeconomics-of-c-pec>, accessed 15 July 2019

Dawn, The rise and 'fall' of Ansarul Sharia Pakistan, 9 September 2017, <https://www.dawn.com/news/1356467>, accessed 14 July 2019

Dawn, This Kashmir Day, who will stand up for Azad Kashmiris?, 5 February 2018, <https://www.dawn.com/news/1387465>, accessed 9 July 2019

Dawn, Thousands killed in drone strikes, terror attacks since 2004, 9 November 2018, <https://www.dawn.com/news/1444488/thousands-killed-in-drone-strikes-terror-attacks-since-2004>, accessed 27 June 2019

Dawn, Three Chinese engineers among five injured in Dalbandin suicide attack, 12 August 2018, <https://www.dawn.com/news/1426550>, accessed 30 July 2019

Dawn, TTP chief targeted in Afghan drone strike: US, 15 June 2018, <https://www.dawn.com/news/1414329/ttp-chief-targeted-in-afghan-drone-strike-us>, accessed 6 July 2019

Dawn, TTP claims attack on Karachi airport, 8 June 2014, <https://www.dawn.com/news/1111397>, accessed 23 July 2019

Dawn, TTP splinter groups claim Wagah attack: 60 dead, 3 November 2014, <https://www.dawn.com/news/1142006>, accessed 23 July 2019

Dawn, TTP warns against playing music, women going out alone in Miramshah, 1 August 2019, <https://www.dawn.com/news/1497395/ttp-warns-against-playing-music-women-going-out-alone-in-miramshah>, accessed 1 August 2019

Dawn, View from the courtroom: No legislation yet to criminalise custodial torture accessed, 1 July 2019, <https://www.dawn.com/news/1491358>, 2 July 2019

Dawn, Win for ex-Fata, 23 July 2019, <https://www.dawn.com/news/1495672>, accessed 29 July 2019

Dawn, Zarb-e-Azb operation: 120 suspected militants killed in N Waziristan, 16 June 2014, <https://www.dawn.com/news/1112909>, accessed 23 July 2019

Deutsche Welle, China consulate attack: Why Pakistan's Baloch separatists are against Beijing, 23 November 2018, <https://www.dw.com/en/china-consulate-attack-why-pakistans-baloch-separatists-are-against-beijing/a-46424112>, accessed 13 July 2019

Deutsche Welle, India abolishes Kashmir's autonomous status, 5 August 2019, <https://www.dw.com/en/india-abolishes-kashmirs-autonomous-status/a-49892487>, accessed 6 August 2019

Deutsche Welle, India and Pakistan's troubled history, 27 February 2019, <https://www.dw.com/en/india-and-pakistans-troubled-history/a-47710698>, accessed 22 July 2019

Deutsche Welle, Iran, Pakistan agree to joint border 'reaction force', 22 April 2019, <https://www.dw.com/en/iran-pakistan-agree-to-joint-border-reaction-force/a-48434184>, accessed 22 July 2019

Deutsche Welle, Kashmir: The world's most dangerous conflict, 7 August 2019, <https://www.dw.com/en/kashmir-the-worlds-most-dangerous-conflict/a-49924773>, accessed 8 August 2019

Deutsche Welle, Is Pakistan's war-ravaged northwestern region turning against the military?, 7 May 2019, <https://www.dw.com/en/is-pakistans-war-ravaged-northwestern-region-turning-against-the-military/a-48639272-0>, accessed 22 July 2019

Deutsche Welle, Pakistan's military courts - a solution or a problem?, 7 August 2015, <https://www.dw.com/en/pakistans-military-courts-a-solution-or-a-problem/a-18633959>, accessed 30 July 2019

Deutsche Welle, Pakistani PM Imran Khan draws ire over taxes, rising inflation, 14 July 2019, <https://www.dw.com/en/pakistani-pm-imran-khan-draws-ire-over-taxes-rising-inflation/a-49585589-0>, accessed 22 July 2019

Deutsche Welle, Why are Pakistani Shiites 'disappearing'?, 9 July 2019, <https://www.dw.com/en/why-are-pakistani-shiites-disappearing/a-49524026-0>, accessed 15 July 2019

Diplomat (The), A Brief History of Balochistan, 12 February 2016, <https://thediplomat.com/2016/02/a-brief-history-of-balochistan/>, accessed 10 July 2019

Diplomat (The), Afghanistan, Pakistan, and the 'Good Taliban', 10 March 2017, <https://thediplomat.com/2017/03/afghanistan-pakistan-and-the-good-taliban/>, accessed 28 June 2019

Diplomat (The), Fear and Loathing in Balochistan, 25 April 2019, <https://thediplomat.com/2019/04/fear-and-loathing-in-balochistan>, accessed 12 July 2019

Diplomat (The), Hazaras Gripped by Religious Extremism in Balochistan, 16 April 2019, <https://thediplomat.com/2019/04/hazaras-gripped-by-religious-extremism-in-balochistan/>, accessed 15 July 2019

Diplomat (The), How Land Reform Can Help Reduce Terrorism in Pakistan, 21 June 2018, <https://thediplomat.com/2018/06/how-land-reform-can-help-reduce-terrorism-in-pakistan/>, accessed 5 July 2019

Diplomat (The), Islamic State Comes for South Asia, 18 June 2019, <https://thediplomat.com/2019/06/islamic-state-comes-for-south-asia/>, accessed 4 July 2019

Diplomat (The), Jaish-e-Mohammed: Under the Hood, 13 March 2019, <https://thediplomat.com/2019/03/jaish-e-mohammed-under-the-hood/>, accessed 12 June 2019

Diplomat (The), Karachi's Migrants and Militants, 14 November 2017, <https://thediplomat.com/2017/11/karachi-migrants-and-militants/>, accessed 11 July 2019

Diplomat (The), Kashmir's Teenage Militants, 27 December 2018, <https://thedi diplomat.com/2018/12/kashmirs-teenage-militants/>, accessed 10 July 2019

Diplomat (The), Pakistan and the Death Penalty, 21 April 2016, <https://thedi diplomat.com/2016/04/pakistan-and-the-death-penalty/>, accessed 30 July 2019

Diplomat (The), Pakistan's Counterterrorism Operation: Myth vs. Reality, 27 June 2016, <https://thedi diplomat.com/2016/06/pakistans-counterterrorism-operation-myth-vs-reality/>, accessed 6 July 2019

Diplomat (The), Pakistan's Pashtun Rights Movement Suffers First Casualty, 5 February 2019, <https://thedi diplomat.com/2019/02/pakistans-pashtun-rights-movement-suffers-first-casualty/>, accessed 2 August 2019

Diplomat (The), Pakistan-Iran Relations Under Imran Khan, 30 April 2019, <https://thedi diplomat.com/2019/04/pakistan-iran-relations-under-imran-khan/>, accessed 4 August 2019

Diplomat (The), Taking Stock of Pakistan's Counterterrorism Efforts, 4 Years After the Army Public School Attack, 21 December 2018, <https://thedi diplomat.com/2018/12/taking-stock-of-pakistans-counterterrorism-efforts-4-years-after-the-army-public-school-attack/>, accessed 23 July 2019

Diplomat (The), The Islamic State Threat Is Real in Pakistan, 18 February 2016, <https://thedi diplomat.com/2016/02/the-islamic-state-threat-is-real-in-pakistan/>, accessed 9 July 2019

Diplomat (The), Trouble at the Pakistan-Iran Border, 30 October 2018, <https://thedi diplomat.com/2018/10/trouble-at-the-pakistan-iran-border/>, accessed 15 July 2019

Diplomat (The), Understanding Pakistan's Baloch Insurgency, 24 June 2015, <https://thedi diplomat.com/2015/06/cracking-pakistans-baloch-insurgency/>, accessed 15 June 2019

Diplomat (The), Why Pakistan Isn't Changing Its Taliban Policy, 25 October 2018, <https://thedi diplomat.com/2018/10/why-pakistan-isnt-changing-its-taliban-policy/>, accessed 16 June 2019

Droogan, J., The perennial problem of terrorism and political violence in Pakistan, in: Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism, 13:2, 5 June 2018, subscription available at: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/18335330.2018.1473631>, pp. 202-215, accessed 23 July 2019

Dunya News, CTD arrests three terrorists of banned outfit from Sialkot, DG Khan, 27 May 2019, <https://dunya-news.tv/en/Pakistan/493367-CTD-arrests-three-terrorists-of-banned-outfit-from-Sialkot,-DG-Khan>, accessed 5 July 2019

ECHO (European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations), Pakistan-Factsheet, last updated: 1 February 2019, https://ec.europa.eu/echo/where/asia-and-pacific/pakistan_en, accessed 23 July 2019

Economic Times (The), US asks Pakistan to act against Haqqani network, other terror groups, 27 February 2018, <https://m.economictimes.com/news/defence/us-asks-pak-to-act-against-haqqani-network-other-terror-groups/articleshow/63096010.cms>, accessed 17 June 2019

Economist (The), The man with the plan: Pakistan after the school massacre, 24 January 2015, <https://www.economist.com/asia/2015/01/22/the-man-with-a-plan>, accessed 14 July 2019

Elahi, N., Terrorism in Pakistan: The Tehreek-e-Taliban Pakistan (TTP) and the Challenge to Security, March 2019, I.B. Tauris, 270 p.

Express Tribune (The), Army launches Operation Radd-ul-Fasaad against terrorists across the country, 22 February 2017, <https://tribune.com.pk/story/1335805/army-launches-country-wide-operation-terrorists/>, accessed 30 July 2019

Express Tribune (The), Blast hits Hazara community's shoe market in Quetta, 6 August 2019, <https://tribune.com.pk/story/2029583/1-least-two-martyred-13-injured-quetta-market-blast/>

Express Tribune (The), Captain among 10 soldiers martyred in two terrorist attacks, 27 July 2019, <https://tribune.com.pk/story/2022737/1-six-soldiers-martyred-cross-border-attack/>, accessed 29 July 2019

Express Tribune (The), Census 2017: FATA lawmakers dispute census count, 26 August 2017, <https://tribune.com.pk/story/1491331/census-2017-fata-lawmakers-dispute-census-count/>, accessed 2 August 2019

Express Tribune (The), Displacement In Balochistan: Mengal renews plea for census delay, 19 February 2017, <https://tribune.com.pk/story/1331879/displacement-balochistan-mengal-renews-plea-census-delay/>, accessed 11 July 2019

Express Tribune (The), Explore the data: Drone strikes in Pakistan, 9 February 2018, <https://tribune.com.pk/story/1630644/1-explore-the-data-drone-strikes-in-pakistan/>, accessed 23 July 2019

Express Tribune (The), Fight against terrorism: Defining moment, 25 December 2014, <https://tribune.com.pk/story/811947/fight-against-terrorism-defining-moment/>, accessed 23 July 2019

Express Tribune (The), Five dead as bomb rips through police van in Quetta, 30 July 2019, <https://tribune.com.pk/story/2024710/1-least-three-martyred-several-injured-quetta-explosion/>, accessed 31 July 2019

Express Tribune (The), Four more FC troops martyred near Panjgur, 18 February 2019, <https://tribune.com.pk/story/1912827/1-four-fc-troops-martyred-near-panjgur/>, accessed 12 July 2019

Express Tribune (The), High alert issued for Rawalpindi, 29 July 2019, <https://tribune.com.pk/story/2023560/1-high-alert-issued-rawalpindi/>, accessed 30 July 2019

Express Tribune (The), Judicial reforms for a competitive Pakistan, 16 January 2019, <https://tribune.com.pk/story/1888947/6-judicial-reforms-competitive-pakistan/>, accessed 3 July 2019

Express Tribune (The), Khasadar force personnel deprived of salaries, 28 May 2016, <https://tribune.com.pk/story/1111665/khasadar-force-personnel-deprived-salaries/>, accessed 2 August 2019

Express Tribune (The), Khorasani confirmed dead in US drone strike, 19 October 2017, <https://tribune.com.pk/story/1535796/us-drone-strike-kills-jamaatul-ahrar-chief-omar-khurasani/>, accessed 10 July 2019

Express Tribune (The), List of banned organisations in Pakistan, 24 October 2012, <https://tribune.com.pk/story/456294/list-of-banned-organisations-in-pakistan/>, accessed 23 July 2019

Express Tribune (The), Nine martyred in gun-and-suicide attack on DIG office in Loralai, 29 January 2019, <https://tribune.com.pk/story/1899305/1-least-five-injured-loralai-terrorist-attack/>, accessed 12 July 2019

Express Tribune (The), Notification issued for composition of new administrative divisions in Mohmand, Khyber, 20 July 2018, <https://tribune.com.pk/story/1762047/1-notification-issued-composition-new-administrative-divisions-mohmand-khyber/>, accessed 15 July 2019

Express Tribune (The), Operation Radd-ul-Fasaad: 'Punjab police focus on Pakhtuns and Afghans', 4 March 2017, <https://tribune.com.pk/story/1345594/operation-radd-ul-fasaad-punjab-police-focus-pakhtuns-afghans/>, accessed 27 July 2019

Express Tribune (The), Pakistan Army leaving no stone unturned to protect Chinese investment, 8 February 2016, <https://tribune.com.pk/story/1042439/to-protect-chinese-investment-pakistan-army-leaves-little-to-chance/>, accessed 23 July 2019

Express Tribune (The), Police foil 105 terrorist attacks, 7 July 2019, <https://tribune.com.pk/story/2007928/1-police-foil-105-terrorist-attacks/>, accessed 9 July 2019

Express Tribune (The), Polio official shot dead in Bajaur district, 5 May 2019, <https://tribune.com.pk/story/1966130/1-polio-official-shot-dead-bajaur-district/>, accessed 17 July 2019

Express Tribune (The), Rajgal cleansed of terrorists as military concludes Operation Khyber-IV, 21 August 2017, <https://tribune.com.pk/story/1487260/army-announces-completion-operation-khyber-4/>, accessed 31 July 2019

Express Tribune (The), Rubble of a madrassah is all that is left of Haqqanis in North Waziristan, 28 January 2019, <https://tribune.com.pk/story/1898254/1-rubble-madrassah-left-haqqanis-north-waziristan/>, accessed 17 July 2019

Express Tribune (The), Seven martyred in blast near Balochistan Assembly, 9 January 2018, <https://tribune.com.pk/story/1604386/1-loud-explosion-heard-quetta-near-balochistan-assembly/>, accessed 11 July 2019

Express Tribune (The), Sheikhpura raid: LeJ chief Asif Chotu, three aides killed in gunfight, 19 January 2017, <https://tribune.com.pk/story/1299865/sheikhpura-raid-lej-chief-asif-chotu-three-aides-killed-gunfight/>, accessed 15 July 2019

Express Tribune (The), Sindh's six divisions see fractional change in population, 28 August 2017, <https://tribune.com.pk/story/1492620/sindhs-six-divisions-see-fractional-change-population/>, accessed 11 July 2019

Express Tribune (The), Tribal areas re-designated as districts, sub-divisions, 12 June 2018, <https://tribune.com.pk/story/1733107/1-tribal-areas-re-designated-districts-sub-divisions/>, accessed 15 July 2019

Express Tribune (The), Why Pakistan's first drone strike should worry Obama, 1 October 2015, <https://tribune.com.pk/story/965600/why-pakistans-first-drone-strike-should-worry-obama/>, accessed 1 August 2019

Fazli, S., EASO COI Meeting Report: Pakistan; 16-17 October 2017, Rome, February 2018, https://coi.easo.europa.eu/administration/easo/PLib/EASO_Pakistan_Meeting_Report_October_2017.pdf, accessed 1 July 2019

FJ [Twitter], posted on: 24 April 2018, <https://twitter.com/Natsecjeff/status/988778014791086081>, accessed 31 August 2019

Firstpost, Pakistan releases wife, children of Baloch Liberation Front chief Allah Nazar after detaining them for 'illegal travelling', 4 November 2017, <https://www.firstpost.com/world/pakistan-releases-wife-children-of-baloch-liberation-front-chief-allah-nazar-after-detaining-them-for-illegal-travelling-4193077.html>, accessed 18 July 2019

Foreign Policy, Poor Nation, Rich Army, 21 March 2019, <https://foreignpolicy.com/2019/03/21/poor-nation-rich-army/>, accessed 2 July 2019

Foundation for Fundamental Rights (The) and Reprieve, The Pakistan Capital Punishment Study A Study of the Capital Jurisprudence of the Supreme Court of Pakistan, April 2019, <https://reprieve.org.uk/wp-content/uploads/2019/04/Pakistan-Capital-Punishment-Study.pdf>, accessed 3 July 2019

FRC (Fata Research Centre), Khyber Pakhtunkhwa Tribal Districts annual security situation 2018, 15 January 2019, <https://frc.org.pk/news/14562/>, accessed 17 July 2019

FRC (FATA Research Centre), Strategic Code of Conduct for "Operation Ghazi", 16 February 2017, <https://frc.org.pk/breaking/strategic-code-of-conduct-for-operation-ghazi/>, accessed 24 June 2019

Freedom House, Freedom in the World 2019 - Pakistan, 4 February 2019, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/pakistan>, accessed 2 July 2019

Freedom House, Freedom in the World 2019 - Pakistani Kashmir, 4 February 2019, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/pakistani-kashmir>, accessed 11 July 2019

Friday Times (The), Battleground Islamabad, 22 June 2018, <http://www.thefridaytimes.com/tft/battleground-is-lamabad/>, accessed 8 July 2019

Gandhara, Balochistan's Separatist Insurgency On The Wane Despite Recent Attack, 18 April 2019, <https://gandhara.rferl.org/a/pakistan-balochistan-separatist-insurgency-on-the-wane-despite-recent-attack/29889887.html>, accessed 13 July 2019

Gandhara, Do Assassinations In Waziristan Mark The Taliban's Return?, 26 April, 2019, <https://gandhara.rferl.org/a/pakistan-do-assassinations-in-waziristan-mark-the-taliban-s-return-/29905082.html>, accessed 13 July 2019

Gandhara, In Khyber Pass, Pashtun Tribes Protest Raids, 20 December 2018, <https://gandhara.rferl.org/a/in-khyber-pass-pashtun-tribes-protest-raids/29667637.html>, accessed 17 July 2019

Gandhara, Pakistanis Weigh Another Term For Powerful Army Chief, 17 July 2019, <https://gandhara.rferl.org/a/pakistanis-weigh-another-term-for-powerful-army-chief/30060581.html>, accessed 24 July 2019

Gandhara, Pakistan's Top Court Tells Army To Stay Out Of Politics, Media, 6 February 2019, <https://gandhara.rferl.org/a/pakistan-s-top-court-tells-army-to-stay-out-of-politics-media/29754810.html>, accessed 2 July 2019

Gandhara, Tensions With Neighbors Pose Challenges For Pakistani Foreign Policy, 09 May 2017, <https://gandhara.rferl.org/a/pakistan-afghanistan-iran-india-relations/28476193.html>, accessed 29 July 2019

GEO News TV (Omar, R.), A review of Pakistan's commission on missing persons, 27 May 2019, <https://www.geo.tv/latest/238458-a-review-of-pakistans-commission-on-missing-persons>, accessed 3 July 2019

GEO News TV, UN appeals to India, Pakistan to exercise restraint as tensions mount in Kashmir, 5 August 2019, <https://www.geo.tv/latest/244326-un-appeals-to-india-pakistan-to-exercise-restraint-as-tensions-mount-in-kashmir>, accessed 5 August 2019

Giustozzi, A., The Islamic State in 'Khorasan': A Nuanced View, RUSSI commentary, 5 February 2016, <https://rusi.org/commentary/islamic-state-khorasan-nuanced-view>, accessed 13 July 2019

Global Security, ISI Organization, 15 December 2016, <https://www.globalsecurity.org/intell/world/pakistan/isi-org.htm>, accessed 2 July 2019

Government of Pakistan, Code of Criminal Procedure [Pakistan], Act No. V, 1 July 1898, <https://www.oecd.org/site/adboecdanti-corruptioninitiative/39849781.pdf>, accessed 2 September 2019

Government of Pakistan, Provincial Disaster Management Authority Balochistan, Balochistan Drought Needs Assessment (BDNA) Report February 2019, 28 February 2019, https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/balochistan_drought_needs_assessment.pdf, accessed 11 July 2019

Government of Pakistan, Provincial Disaster Management Authority, Government of Khyber Pakhtunkhwa: Monsoon Contingency Plan 2019, 6 July 2019, http://pdma.gov.pk/sites/default/files/Monsoon%20Contingency%20Plan%202019_0.pdf, accessed 15 July 2019

Government of Pakistan, The Constitution of the Islamic Republic of Pakistan, 13 February 2019, http://kpcode.kp.gov.pk/uploads/Pakistan_Code.pdf, accessed 17 October 2019

Guardian (The), Imran Khan criticised for defence of Pakistan blasphemy laws, 9 July 2018, <https://www.theguardian.com/world/2018/jul/09/imran-kahn-accused-over-defence-of-pakistan-blasphemy-laws>, accessed 24 July 2019

Guardian (The), Imran Khan sworn in as prime minister of Pakistan, 18 August 2018, <https://www.theguardian.com/world/2018/aug/18/imran-khan-sworn-in-as-prime-minister-of-pakistan>, accessed 22 July 2019

Guardian (The), 'Inspired by Central Park': the new city for a million outside Karachi, 8 July 2019, <https://www.theguardian.com/cities/2019/jul/08/inspired-by-central-park-the-new-city-for-a-million-outside-karachi>, accessed 9 July 2019

Guardian (The), Pakistan launches major crackdown on extremist groups, 8 March 2019, <https://www.theguardian.com/world/2019/mar/08/pakistan-launches-major-crackdown-extremist-groups-kashmir>, accessed 5 July 2019

Guardian (The), Pakistan military intelligence under fire for failing to prevent Quetta bombing, 18 February 2013, <https://www.theguardian.com/world/2013/feb/18/pakistan-intelligence-isi-quetta-bombings>, accessed 13 July 2019

Guardian (The), Pakistan: Gunmen target luxury hotel in China-funded port city, 11 May 2019, <https://www.dw.com/en/pakistan-gunmen-target-luxury-hotel-in-china-funded-port-city/a-48701401>, accessed 12 July 2019

Guardian (The), Pakistani Taliban select hardliner Mullah Fazlullah as new leader, 8 November 2013, <https://www.theguardian.com/world/2013/nov/07/pakistani-taliban-mullah-fazlullah-leader-malala-yousafzai>, accessed 28 June 2019

Guardian (The), Waziristan: the hub of al-Qaida operations, 7 January 2008, <https://www.theguardian.com/world/2008/jan/07/pakistan.allegastratton1>, accessed 26 July 2019

Henry Jackson Society (The), ISIS Khorasan: Presence and potential in the Afghanistan Pakistan- region, October 2017, <http://henryjacksonsociety.org/wp-content/uploads/2017/10/HJS-ISIS-Khorasan-Report.pdf>, accessed 7 July 2019

HRCP (Human Rights Commission of Pakistan), Military courts are anti-democratic, 12 January 2019, <http://hrcp-web.org/hrcpweb/military-courts-are-anti-democratic/>, accessed 3 July 2019

HRCP (Human Rights Commission of Pakistan), State of Human Rights in 2018, April 2019, <http://hrcp-web.org/hrcpweb/wp-content/uploads/2019/04/State-of-Human-Rights-in-2018-English-1.pdf>, accessed 11 June 2019

HRW (Human Rights Watch), "Shall I Feed My Daughter, or Educate Her?" Barriers to Girls' Education in Pakistan, 12 November 2018, <https://www.hrw.org/report/2018/11/12/shall-i-feed-my-daughter-or-educate-her/barriers-girls-education-pakistan>, accessed 1 July 2019

HRW (Human Rights Watch), Dreams Turned into Nightmares: Attacks on Students, Teachers, and Schools in Pakistan, 27 March 2017, <https://www.hrw.org/report/2017/03/27/dreams-turned-nightmares/attacks-students-teachers-and-schools-pakistan>, accessed 30 July 2019

HRW (Human Rights Watch), Pakistan: Surge in Militant Attacks on Schools, 3 August 2018, <https://www.hrw.org/news/2018/08/03/pakistan-surge-militant-attacks-schools>, accessed 4 July 2019

HRW (Human Rights Watch), Pakistan: Investigate North Waziristan Deaths Uphold Rights of Region's Pashtun Population, 30 May 2019, <https://www.hrw.org/news/2019/05/30/pakistan-investigate-north-waziristan-deaths>, accessed 3 July 2019

HRW (Human Rights Watch), Rise in Militant Attacks on Schools in Pakistan, 14 May 2018, <https://www.hrw.org/news/2018/05/14/rise-militant-attacks-schools-pakistan>, accessed 5 July 2019

HRW (Human Rights Watch), World Report 2019 - Pakistan, 17 January 2019, https://www.hrw.org/sites/default/files/world_report_download/hrw_world_report_2019.pdf, accessed 29 July 2019

Hussain, Z., Frontline Pakistan, The struggle with militant Islam, Columbia University Press, New York, 2007

ICJ (International Commission of Jurists), Military Injustice in Pakistan-Briefing Paper, January 2019, <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2019/01/Pakistan-military-courts-Advocacy-Analysis-brief-2018-ENG.pdf>, accessed 3 July 2019

ICJ (International Commission of Jurists), Pakistan: as military courts lapse, Government must prioritize reform of the criminal justice system, 1 April 2019, <https://www.icj.org/pakistan-as-military-courts-lapse-government-must-prioritize-reform-of-the-criminal-justice-system/>, accessed 3 July 2019

IDMC (International Displacement Monitoring Centre), Pakistan Figure Analysis – Displacement Related to Conflict and Violence (GRID 2019), 2019, <http://www.internal-displacement.org/sites/default/files/2019-05/GRID%202019%20-%20Conflict%20Figure%20Analysis%20-%20PAKISTAN.pdf>, accessed 1 July 2019

IISS (International Institute for Strategic Studies), The Military Balance 2018, 14 February 2018, subscription available at: <https://www.iiss.org/en/publications/military%20balance/issues/the-military-balance-2018-545fmb2018-06-asia-86cf>, accessed 24 June 2019

Imtiaz Gul Official Website, Biography, n.d., <http://www.imtiazgul.com/biography.html>, accessed 28 June 2019

International Crisis Group, China-Pakistan Economic Corridor: Opportunities and Risks, 29 June 2018, <https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/pakistan/297-china-pakistan-economic-corridor-opportunities-and-risks>, accessed 15 July 2019

International Crisis Group, Pakistan's Jihadist Heartland: Southern Punjab, 30 May 2016, <https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/pakistan/pakistan-s-jihadist-heartland-southern-punjab>, accessed 29 July 2019

International Crisis Group, Revisiting Counter-terrorism Strategies in Pakistan: Opportunities and Pitfalls n°271, 22 July 2015, <https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/pakistan/revisiting-counter-terrorism-strategies-pakistan-opportunities-and-pitfalls>, accessed 30 July 2019

International Crisis Group, Shaping a New Peace in Pakistan's Tribal Areas, 20 August 2018, <https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/pakistan/b150-shaping-new-peace-pakistans-tribal-areas>, accessed 16 July 2019

International News (The), Ethnic divisions termed threat to Karachi's peace, 30 June 2019, <https://www.thenews.com.pk/print/491431-ethnic-divisions-termed-threat-to-karachi-s-peace>, accessed 9 July 2019

International News (The), Inefficiency and corruption blotch police, 17 June 2019, <https://www.thenews.com.pk/print/485720-inefficiency-and-corruption-blotch-police>, accessed 15 July 2019

International News (The), Inefficiency, corruption smears police department, 12 March 2018, <https://www.thenews.com.pk/print/291417-inefficiency-corruption-smears-police-department>

International News (The), Is sectarian violence returning to Karachi?, 10 February 2019, <https://www.thenews.com.pk/print/429989-is-sectarian-violence-returning-to-karachi>, accessed 9 July 2019

International News (The), Islamabad: the deprived capital, 30 June 2019, <https://www.thenews.com.pk/print/491456-islamabad-the-deprived-capital>, accessed 9 July 2019

International News (The), Karachi's improving law and order situation, facts and figures, 9 July 2019, <https://www.thenews.com.pk/print/495759-karachi-s-improving-law-and-order-situation-facts-and-figures>, accessed 10 July 2019

International News (The), KP has abundant natural resources, 25 June 2017, <https://www.thenews.com.pk/print/218739-KP-has-abundant-natural-resources>, accessed 16 July 2019

International News (The), Of use of narcotics and illegal detention in police buildings, 29 June 2019, <https://www.thenews.com.pk/print/491321-of-use-of-narcotics-and-illegal-detention-in-police-buildings>, accessed 2 July 2019

International News (The), Opposition decides to requisition House bodies' sessions, 22 July 2019, <https://www.thenews.com.pk/print/502049-opposition-decides-to-requisition-house-bodies-sessions>, accessed 23 July 2019

International News (The), Recent incidents targeting Pakistani, global judges and family members, 16 April 2019, <https://www.thenews.com.pk/print/304927-recent-incidents-targeting-pakistani-global-judges-and-family-members>, accessed 3 July 2019

International News (The), TTP expands footprint in Balochistan as Quetta Safe City project remains in limbo, 10 April 2019, <https://www.thenews.com.pk/print/455689-ttp-expands-footprint-in-balochistan-as-quetta-safe-city-project-remains-in-limbo>, accessed 14 July 2019

International News (The), Two PTM leaders make it to NA, 29 July 2018, <https://www.thenews.com.pk/print/347687-two-ptm-leaders-make-it-to-na>, accessed 22 July 2019

International News (The), Who are Punjabi Taliban?, 24 April 2016, <http://tns.thenews.com.pk/punjabi-taliban/>, accessed 5 July 2019

International News (The), Who is behind the new wave of sectarian killings in Karachi?, 13 February 2019, <https://www.thenews.com.pk/print/431243-who-is-behind-the-new-wave-of-sectarian-killings-in-karachi>, accessed 9 July 2019

IOM (International Organization for Migration), UN Migration Agency Supports Pakistan's Documented of Undocumented Afghans, 24 May 2018, <https://pakistan.iom.int/un-migration-agency-supports-pakistan%E2%80%99s-documented-undocumented-afghans24thmay2018>, accessed 1 July 2019

IOM (International Organization for Migration), Return of Undocumented Afghans - Weekly Situation Report (28 July - 03 August 2019), 3 August 2019, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/iom_afghanis-tan-return_of_undocumented_afghans- situation_report_28_july_- 03_aug_2019_0.pdf

IPCS (Institute of Peace and Conflict Studies), Pakistan's Militant Groups in 2015, January 2015, http://www.ipcs.org/issue_briefs/issue_brief_pdf/SR174-Forecasts-MilitantGroupsPak-Suba.pdf, accessed 11 September 2019

IPS (Inter Press Service), Displaced Pashtuns Return to Find Homes "Teeming" with Landmines, 26 April 2018, http://www.ipsnews.net/2018/04/displaced-pashtuns-returnfind-homes-teeming-landmines/?utm_source=rs-s&utm_medium=rss&utm_campaign=displaced-pashtuns-return-find-homes-teeming-landmines, accessed 25 July 2019

IRIN (Integrated Regional Information Network), Islamic State ramps up recruitment in Pakistan, 11 January 2017, <https://www.irinnews.org/investigations/2017/01/11/islamic-state-ramps-recruitment-pakistan>, accessed 4 July 2019

ITCT (Islamic Theology of Counter Terrorism), Hizbul Ahrar, n.d., https://www.itct.org.uk/archives/itct_terrorist_net/hizbul-ahrar, accessed 14 June 2019

Jaffrelot, C., Pakistan at the Crossroads Domestic Dynamics and External Pressures, Columbia University Press, New York, April 2016

Jamestown Foundation (The) Pakistani Taliban: Mullah Fazlullah's Death Revives Mehsud Clan Fortunes, 13 July 2018, <https://jamestown.org/program/pakistani-taliban-mullah-fazlullahs-death-revives-mehsud-clan-fortunes/>, accessed 26 July 2018

Jamestown Foundation (The), 'Growing Evidence of Islamic State in Pakistan', 4 February 2016, <https://jamestown.org/program/growing-evidence-of-islamic-state-in-pakistan/>, accessed 5 July 2019

Jamestown Foundation (The), 'Lashkar-e-Jhangvi al-Alami: A Pakistani Partner for Islamic State', 27 January 2017, <https://jamestown.org/program/lashkar-e-jhangvi-al-alamipakistanipartnerislamicstate/>, accessed 18 July 2019

Jamestown Foundation (The), Pakistan's Jamaat-ud-Dawa Positions Itself for Politics, 12 October 2017, <https://jamestown.org/program/pakistans-jamaat-ud-dawa-positions-politics/>, accessed 12 September 2019

Jamestown Foundation, Islamic State in Afghanistan Ready to Capitalize on Mullah Omar's Death, 3 September 2015, <https://jamestown.org/program/islamic-state-in-afghanistan-ready-to-capitalize-on-mullah-omars-death/>, accessed 4 July 2019

Jeffery, F., Documenting: Jihadist groups operating in Afghanistan, 2 June 2019, Aurora Intel, <https://auroraintel.net/asia-australia/jihadist-groups-operating-in-afghanistan>, accessed 10 June 2019

Jeffery, F., What Does Islamic State's Wilayat al-Hind & Wilayat Pakistan Mean?, 20 May 2019, ITCT (Islamic Theology of Counter Terrorism), <https://www.itct.org.uk/wp-content/uploads/2019/05/Wilayat-al-Hind-and-Wilayat-Pakistan.pdf>, accessed 10 June 2019

Justice Project Pakistan, Counting Executions, 6 July 2017, <http://www.jpp.org.pk/wp-content/uploads/2017/07/2017.07.04-Death-Penalty-Fact-Sheet1.pdf>, accessed 30 July 2019

Justice Project Pakistan, Death Penalty Database (Executions), n.d., [https://data.jpp.org.pk/library/?q=\(filters:\(current_status:\(values:!\(%2710480b52-bd9a-436b-8886-7985beaf6bca%27\)\)\),order:desc,sort:metadata.date_of_execution,types:!\(%275bcd692bf834e87d6dd936d6%27\)\)\)](https://data.jpp.org.pk/library/?q=(filters:(current_status:(values:!(%2710480b52-bd9a-436b-8886-7985beaf6bca%27))),order:desc,sort:metadata.date_of_execution,types:!(%275bcd692bf834e87d6dd936d6%27)))), accessed 3 July 2019

Justice Project Pakistan, Death row population in Pakistan, n.d., <https://data.jpp.org.pk/page/9pa1cdfd4u>, accessed 3 July 2019

Kanwal Sheikh, M., New conflict lines in Pakistan's tribal areas, 6 July 2018, <https://www.diis.dk/en/research/new-conflict-lines-in-pakistans-tribal-areas>, accessed 1 August 2019

Khokhar, R., The United States and Pakistan Need Each Other for Stability and Peace in Afghanistan, 31 October 2018, in: East Asia Bulletin, number 445, <https://www.eastwestcenter.org/system/tdf/private/apb445.pdf?file=1&type=node&id=36880>, accessed 29 July 2019

Kiessling, H., Faith, Unity, Discipline The Inter-Service-Intelligence (ISI) of Pakistan, Hurst Publisher, United Kingdom, October 2016

Los Angeles Times, This border barrier got built — and it's upended lives in Pakistan and Afghanistan, 26 May 2019, <https://www.latimes.com/world/asia/la-fg-pakistan-afghanistan-border-wall-20190527-story.html>, accessed 27 June 2019

Lowy Institute, Pakistan and Jaish-e-Mohammad: An unholy alliance, 7 July 2017, <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/pakistan-and-jaish-e-mohammad-unholy-alliance>, accessed 15 July 2019

LWJ (Long War Journal), 3 jihadist groups merge with Movement of the Taliban in Pakistan, 6 May 2015, <https://www.longwarjournal.org/archives/2015/05/3-jihadists-groups-merge-with-movement-of-the-taliban-in-pakistan.php>, accessed 26 July 2019

LWJ (Long War Journal), Lashkar-e-Jhangvi emir killed in shootout with Pakistani police, 29 July 2015, <https://www.longwarjournal.org/archives/2015/07/lashkar-e-jhangvi-emir-killed-in-shootout-with-pakistani-police.php>, accessed 5 July 2019

LWJ (Long War Journal), Leader of Jamaat-ul-Ahrar emerges after reports of his death, 22 October 2017, <https://www.longwarjournal.org/archives/2017/10/leader-of-jamaat-ul-ahrar-emerges-after-reports-of-his-death.php>, accessed 29 June 2019

LWJ (Long War Journal), Mehsud faction rejoins the Movement of the Taliban in Pakistan, 4 February 2017, <https://www.longwarjournal.org/archives/2017/02/mehsud-faction-rejoins-the-movement-of-the-taliban-in-pakistan.php>, accessed 16 July 2019

LWJ (Long War Journal), Pakistani Taliban appoints new emir after confirming death of Mullah Fazlullah, 23 June 2018, <https://www.longwarjournal.org/archives/2018/06/pakistani-taliban-appoint-new-emir-after-confirming-death-of-mullah-fazlullah.php>, accessed 5 July 2019

LWJ (Long War Journal), State designates leader of Lashkar-e-Jhangvi as global terrorist, 6 February 2014, https://www.longwarjournal.org/archives/2014/02/us_designates_leader.php, accessed 4 July 2019

LWJ (Long War Journal), Taliban splinter group Jamaat-ul-Ahrar forms in northwestern Pakistan, 26 August 2014, https://www.longwarjournal.org/archives/2014/08/taliban_splinter_group.php, accessed 18 July 2019

LWJ (Long War Journal), US drones target jihadist 'hideouts' in Pakistan's tribal areas, 22 February 2016, <https://www.longwarjournal.org/archives/2016/02/us-drones-target-jihadist-hideouts-in-pakistans-tribal-areas.php>, accessed 21 July 2019

Mohanty Ranjan, T., Pakistan: Dera Ismail Khan: Tenuous Control, 29 July 2019, in: South Asia Intelligence Review, Volume 18, No. 5, <https://www.satp.org/south-asia-intelligence-review-Volume-18-No-5>, accessed 5 August 2019

Mohanty Ranjan, T., Pakistan: IEDs: Continuous Haemorrhage, 22 July 2019, in: South Asia Intelligence Review, Volume 18, No. 4, <https://www.satp.org/south-asia-intelligence-review-Volume-18-No-4#assessment2>, accessed 1 August 2019

Nation (The), Census 2017: AJK population rises to over 4m, 27 August 2017, <https://nation.com.pk/27-Aug-2017/census-2017-ajk-population-rises-to-over-4m?show=blocks>, accessed 9 July 2019

Nation (The), Eight family members killed in Kurram Agency IED blast, 30 January 2018, <https://nation.com.pk/30-Jan-2018/eight-family-members-killed-in-kurram-agency-ied-blast>, accessed 17 July 2019

Nation (The), Ex-TTP spokesman surrender a major breakthrough, 18 April 2017, <https://nation.com.pk/18-Apr-2017/ex-ttp-spokesman-surrender-a-major-breakthrough>, accessed 2 July 2019

Nation (The), Forces ready to respond to any threat: COAS, 13 June 2019, <https://nation.com.pk/13-Jun-2019/forces-ready-to-respond-to-any-threat-coas>, accessed 24 June 2019

Nation (The), Gwadar: Economic prosperity of Pakistan, 6 July 2019, <https://nation.com.pk/06-Jul-2019/gwadar-economic-prosperity-of-pakistan>, accessed 12 July 2019

Nation (The), Khasadar, Levies forces merged into KP police, 9 April 2019, <https://nation.com.pk/09-Apr-2019/khasadar-levies-forces-merged-into-kp-police>, accessed 12 June 2019

Nation (The), Mangal Bagh 'is dead', 25 July 2016, <https://nation.com.pk/25-Jul-2016/mangal-bagh-is-dead>, accessed 26 July 2019

Nation (The), Operation Zarb-e-Azb: Two years of success, 6 September 2016, <https://nation.com.pk/06-Sep-2016/operation-zarb-e-azb-two-years-of-success>, accessed 19 July 2019

Nation (The), Pakistan's flawed justice system, 19 June 2018, <https://nation.com.pk/19-Jun-2018/pakistan-s-flawed-justice-system>, accessed 3 July 2019

Nation (The), Qaeda, TTP, Daesh posing serious threat to Punjab: CTD head, 5 April 2018, <https://nation.com.pk/05-Apr-2018/qaeda-ttp-daesh-posing-serious-threat-to-punjab-ctd-head>, accessed 7 July 2019

Nation (The), Security forces kill senior Lashkar-e-Jhangvi militant in Balochistan raid, 17 May 2018, <https://nation.com.pk/17-May-2018/security-forces-kill-senior-lashkar-e-jhangvi-militant-in-balochistan-raid>, accessed 28 July 2019

Nation (The), The importance of Gilgit Baltistan, 14 November 2018, <https://nation.com.pk/14-Nov-2018/the-importance-of-gilgit-baltistan>, accessed 10 July 2019

National (The), Pakistan arrests 97 Al Qaeda and Lashkar-e-Jhangvi militants, 12 February 2016, <https://www.thenational.ae/world/pakistan-arrests-97-al-qaeda-and-lashkar-e-jhangvi-militants-1.195749>, accessed 5 July 2019

National Commission for Government Reforms Prime Minister's office Government of Pakistan, A functional and legal classification of Corporations, autonomous bodies and attached departments under the federal government, March 2016, http://ncgr.gov.pk/Forms/Categorization_of_the_Department_2.pdf, accessed 2 September 2019

National Counter Terrorism Agency, Cursor of Development and Education Pakistan, International Committee of the Red Cross, May 2018, Addressing Overcrowding in Prisons by Reducing Pre-Conviction Detention in Pakistan, <http://codepak.org/wp-content/uploads/2018/05/Addressing-overcrowding-in-prisons-by-reducing-pre-conviction-detention-in-Pakistan.pdf>, accessed 3 July 2019

National Interest (The), India vs. Pakistan: Who Wins in a War (And How Many Millions Could Die)?, 15 February 2019, <https://nationalinterest.org/blog/buzz/india-vs-pakistan-who-wins-war-and-how-many-millions-could-die-44827>, accessed 13 June 2019

Nelson, M., EASO COI Meeting Report: Pakistan; 16-17 October 2017, Rome, February 2018, https://coi.easo.europa.eu/administration/easo/PLib/EASO_Pakistan_Meeting_Report_October_2017.pdf, accessed 1 July 2019

New America, Drone strikes: Pakistan, n.d., <https://www.newamerica.org/in-depth/americas-counterterrorism-wars/pakistan/>, accessed 27 June 2019

New York Times (The), Imran Khan's 'New Pakistan' Is as Good as the Old, 17 July 2019, <https://www.nytimes.com/2019/07/17/opinion/imran-khan-pakistan.html>, accessed 22 July 2019

New York Times (The), In Pakistan, Detainees Are Vanishing in Covert Jails, 26 July 2015, <https://www.nytimes.com/2015/07/26/world/asia/detainees-vanish-in-secretive-facilities-as-pakistan-fights-taliban.html>, accessed 15 July 2019

New York Times (The), Military's Influence Casts a Shadow Over Pakistan's Election, https://www.washingtonpost.com/gdpr-consent/?destination=%2fnews%2fworldviews%2fwp%2f2018%2f07%2f25%2fpakistans-military-has-its-fingerprints-all-over-the-elections%2f3f&utm_term=.af9c168e6bd1, 25 July 2018, accessed 2 July 2019

New York Times (The), Pakistan Army 'Has Greatly Increased Its Clout' Under New Chief, 28 January 2018, <https://www.nytimes.com/2018/01/28/world/asia/pakistan-army-qamar-javed-bajwa.html>, accessed 4 July 2019

New York Times (The), Pakistan Brings Terrorism Financing Charges Against Hafiz Saeed, 4 July 2019, <https://www.nytimes.com/2019/07/04/world/asia/pakistan-terrorism-hafiz-saeed.html>, accessed 22 July 2019

New York Times (The), Pakistan's Tribal Areas Are Still Waiting for Justice as Army Tightens Grip, 11 June 2019, <https://www.nytimes.com/2019/06/11/world/asia/pakistan-tribal-pashtun-justice-army.html>, accessed 16 July 2019

New York Times (The), Pakistan Uses Tribal Militias in Taliban War, 23 October 2008, <https://www.nytimes.com/2008/10/24/world/asia/24militia.html>, accessed 18 October 2019

New York Times (The), Taliban Besiege Pakistan School, Leaving 145 Dead, 16 December 2014, <https://www.nytimes.com/2014/12/17/world/asia/taliban-attack-pakistani-school.html>, accessed 23 July 2019

News (The), Sindh Home Department extends stay of Rangers in Karachi, 9 July 2019, <https://www.thenews.com.pk/latest/496096-sindh-home-department-extends-stay-of-rangers-in-karachi>, accessed 10 July 2019

Newsline Magazine (Sumbul, D.), Seeds of Police Reform, 20 May 2019, <https://newslinemagazine.com/magazine/seeds-of-police-reform/>, accessed 2 July 2019

Newsline Magazine, The Invisible Half, November 2019, <https://newslinemagazine.com/magazine/the-invisible-half/>, accessed 9 July 2019

NOREF (Norwegian Centre for Conflict Resolution), Sectarian violence: Pakistan's greatest security threat?, 9 August 2012, <https://www.files.ethz.ch/isn/151436/949e7f9b2db9f947c95656e5b54e389e.pdf>, accessed 21 July 2019

NPR, Tribal Council Orders 'Revenge Rape' In Pakistan, 27 June 2017, <https://www.npr.org/sections/goatsand-soda/2017/07/27/539765693/tribal-council-orders-revenge-rape-in-pakistan?t=1561904407186>, accessed 3 July 2019

OHCHR (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights), Update of the Situation of Human Rights in Indian-Administered Kashmir and Pakistan-Administered Kashmir from May 2018 to April 2019, 8 July 2019, https://www.ohchr.org/Documents/Countries/IN/KashmirUpdateReport_8July2019.pdf accessed 10 July 2019

OSAC (Overseas Security Advisory Council) , Pakistan 2019 Crime & Safety Report: Islamabad, 7 March 2019, <https://www.osac.gov/Content/Report/c81d1030-3fe2-462b-9b99-162b4ac170e9>, accessed 9 July 2019

Pakistan Today, Hizbul Ahrar takes birth as internal rifts tear Jamaatul Ahrar apart, 13 November 2017, <https://www.pakistantoday.com.pk/2017/11/13/hizbul-ahrar-takes-birth-as-internal-rifts-tear-jamaatul-ahrar-apart/>, accessed 18 July 2019

Pakistan Today, Political influence, favouritism behind elevation of high court judges, suggest lawyers, 29 April 2019, <https://www.pakistantoday.com.pk/2017/04/29/political-influence-favouritism-behind-elevation-of-high-court-judges-suggest-lawyers/>, accessed 3 July 2019

Pakistan, Pakistan Bureau of Statistics, Provisional Summary Results of 6th Population & Housing Census-2017, 25 August 2017, <http://www.pbs.gov.pk/content/provisional-summary-results-6th-population-and-housing-census-2017-0>, accessed 5 July 2019

PICSS (Pakistan Institute for Conflict and Security Studies), About PICSS, n.d., <https://www.picss.net/about-picss/>, accessed 30 July 2019

PICSS (Pakistan Institute for Conflict and Security Studies), Annual Security Assessment Report 2017, 6 January 2018, <https://www.picss.net/wp-content/uploads/2018/02/PICSS-Annual-Report-2017-2.pdf>, accessed 29 June 2019

PICSS (Pakistan Institute for Conflict and Security Studies), Annual Security Assessment Report 2018, 19 April 2019, <https://www.picss.net/picss-annual-report-2018/>, accessed 13 June 2019

PIPS (Pak Institute for Peace Studies), Pakistan's Sectarian Mire & The Way Forward, 22 March 2019, <https://www.pakpips.com/web/wp-content/uploads/2019/03/Pakistan%E2%80%99s-Sectarian-Mire-The-Way-Forward.pdf>, accessed 24 July 2019

PIPS (Pak Institute For Peace Studies), PIPS Team, n.d., <https://www.pakpips.com/pips-team>, accessed 1 June 2019

PIPS (Pak Institute For Peace Studies), Pakistan Security Report 2014, 2015, <https://pakpips.com/web/wp-content/uploads/2017/11/sr2014.pdf>, accessed 30 July 2019

PIPS (Pak Institute For Peace Studies), Security Report 2017, 7 January 2018, <https://www.pakpips.com/web/wp-content/uploads/2018/05/sr2017.pdf>, accessed 28 June 2019

PIPS (Pak Institute for Peace Studies), Pakistan Security Report 2018, 6 January 2019, <https://www.pakpips.com/article/book/pakistan-security-report-2018>, accessed 12 June 2019

Prism (Yousaf, D.), Police torture is rife. When will the state legislate against it?, 13 February 2019, <https://www.dawn.com/news/1463598>, accessed 4 July 2019

Prism, Eight months in, how is Balochistan faring?, 5 April 2019, <https://www.dawn.com/news/1473862>, accessed 13 July 2019

Rashid, A., Descent into Chaos, Penguin Books Ltd, United States, 2008

Refslund Hamming, T., Jihadists' Code of Conduct in the Era of ISIS, 29 April 2019, Middle East Institute, https://www.mei.edu/sites/default/files/2019-04/Tore_Jihadi_Code_of_Conduct.pdf, accessed 22 June 2019

Reuters Alertnet, Analysis - The ties that kill: Pakistan militant groups uniting, 30 May 2010, available at: <https://reliefweb.int/report/pakistan/analysis-ties-kill-pakistan-militant-groups-uniting>, accessed 26 July 2019

Reuters, Explainer: Jaish-e-Mohammad, the Pakistan-based militants, at heart of tension with India, 15 February 2019, <https://www.reuters.com/article/us-india-kashmir-group-explainer/explainer-jaish-e-mohammad-the-pakistan-based-militants-at-heart-of-tension-with-india-idUSKCN1Q41IV>, accessed 5 July 2019

Reuters, Explainer: Scenic Kashmir at the heart of India-Pakistani animosity, 15 February 2019, <https://www.reuters.com/article/us-india-kashmir-facts-explainer/explainer-scenic-kashmir-at-the-heart-of-india-pakistani-animosity-idUSKCN1Q41OR>, accessed 10 July 2019

Reuters, Factbox - Pakistan, India troop strength and weapons, 19 February 2019, <https://uk.reuters.com/article/uk-india-kashmir-military-factbox/factbox-pakistan-india-troop-strength-and-weapons-idUKKCN1Q81KN>, accessed 13 June 2019

Reuters, India denies Pakistan's claims of illegal bombs amid renewed tensions over Kashmir, 3 August 2019, <https://www.reuters.com/article/us-india-kashmir-bombs/india-denies-pakistans-claims-of-illegal-bombs-a-mid-renewed-tensions-over-kashmir-idUSKCN1UT0E2>, accessed 4 August 2019

Reuters, Islamic state claims responsibility for Pakistan market suicide bombing, 24 November 2018, <https://af.reuters.com/article/worldNews/idAFKCN1NTOHU>, accessed 17 July 2019

Reuters, Kashmiris oppose Pakistan's Northern Areas package, 31 August 2019, <https://www.reuters.com/article/us-pakistan-kashmir-sb/kashmiris-oppose-pakistans-northern-areas-package-idUSTRE57U2TJ20090831>, accessed 4 September 2019

Reuters, Mattis says will try to work with Pakistan 'one more time', 3 October 2017, <https://uk.reuters.com/article/uk-usa-pakistan-military/mattis-says-will-try-to-work-with-pakistan-one-more-time-idUKKCN1C8264>, accessed 7 July 2019

Reuters, Pakistan army in for long haul in offensive against Taliban, 17 June 2014, <https://www.reuters.com/article/us-pakistan-airstrikes-offensive/pakistan-army-in-for-long-haul-in-offensive-against-taliban-idUSKBN0E-S1A220140617?feedType=RSS>, accessed 23 July 2019

Reuters, Pakistan asks Iran to act on militants behind Baluchistan killings, 20 April 2019, <https://www.reuters.com/article/us-pakistan-iran/pakistan-asks-iran-to-act-on-militants-behind-baluchistan-killings-idUSKCN1RW0EQ>, accessed 12 July 2019

Reuters, Pakistan plans to bring 30,000 madrasas under government control, 29 April 2019, <https://www.reuters.com/article/us-pakistan-madrasas/pakistan-plans-to-bring-30000-madrasas-under-government-control-idUSKCN1S517Z>, accessed 24 July 2019

Reuters, Pakistan Taliban splinter group vows allegiance to Islamic State, 18 November 2014, <https://www.reuters.com/article/us-pakistan-militants-is/pakistan-taliban-splinter-group-vows-allegiance-to-islamic-state-idUSKCN-0J20YQ20141118>, accessed 2 August 2019

Reuters, Pakistani government feels weight of army's heavy hand, 23 May 2014, <https://www.reuters.com/article/us-pakistan-sharif-army-insight/pakistani-government-feels-weight-of-armys-heavy-hand-idUSBREA4M-09C20140523>, accessed 15 September 2019

Reuters, Peace Talks between Pakistan and Taliban collapse after killings, 17 February 2014, <https://www.reuters.com/article/us-pakistan-taliban/peace-talks-between-pakistan-and-taliban-collapse-after-killings-idUSBREA1G-OMP20140217>, accessed 23 July 2019

Reuters, Special Report: Pakistan's threat within - the Sunni-Shia divide, 24 October 2012, <https://www.reuters.com/article/us-pakistan-militants-idUSBRE89N00W20121024>, accessed 3 July 2019

Reuters, 'Under siege': Fear and defiance mark life for Pakistan's minority Hazaras, 5 July 2019, <https://www.reuters.com/article/us-pakistan-minority-hazara-widerimage/under-siege-fear-and-defiance-mark-life-for-pakistans-minority-hazaras-idUSKCN1TZ25C>, accessed 12 July 2019

RFE/RL (Radio Free Europe/Radio Liberty), Afghanistan Returns Captured, Dead Pakistani Soldiers After Cross-Border Clash, 16 April 2018, <https://gandhara.rferl.org/a/pakistan-afghanistan-border-clash/29170976.html>, accessed 25 July 2019

RFE/RL (Radio Free Europe/Radio Liberty), At Least 12 Schools Burned Down In Northern Pakistan, 3 August 2018, <https://www.rferl.org/a/at-least-12-schools-burned-down-in-northern-pakistan/29409511.html>, accessed 1 July 2019

RFE/RL (Radio Free Europe/Radio Liberty), Deadly Violence Mars Protest In Northwestern Pakistan, 26 May 2019, <https://www.rferl.org/a/deadly-violence-mars-protest-in-northwestern-pakistan/29963831.html>, accessed 18 July 2019

RFE/RL (Radio Free Europe/Radio Liberty), 'Down With Terrorism': Pakistan's Minority Hazara Protest For Third Day After Attack, 14 April 2019, <https://www.rferl.org/a/down-with-terrorism-pakistan-s-minority-hazara-protest-for-third-day-after-attack/29880241.html>, accessed 12 July 2019

RFE/RL (Radio Free Europe/Radio Liberty), India Blames Pakistan, Demands Action After Kashmir Attack, 15 February 2019, <https://www.rferl.org/a/india-demands-pakistan-action-after-kashmir-terror-attack/29771257.html>, accessed 10 July 2019.

RFE/RL (Radio Free Europe/Radio Liberty), IS Claims 'Suicide' Attack On Market In Pakistani Tribal District, 24 November 2018, <https://www.rferl.org/a/is-claims-suicide-attack-on-market-in-pakistani-tribal-district/29618815.html>, accessed 24 June 2019

RFE/RL (Radio Free Europe/Radio Liberty), Pakistan Arrests Second Pashtun Lawmaker Over 'Attack' On Troops, 30 May 2019, <https://www.rferl.org/a/pakistan-arrests-second-pashtun-lawmaker-over-attack-on-troops/29972291.html>, accessed 22 July 2019

RFE/RL (Radio Free Europe/Radio Liberty), Pakistan's Balochistan Conflict Reverberates In Europe, 7 December 2017, <https://gandhara.rferl.org/a/pakistan-balochistan-europe-seperatists-activists/28902514.html>, accessed 22 July 2019

RFE/RL (Radio Free Europe/Radio Liberty), Pakistani Extremists Carve a Sanctuary in Southern Afghanistan, 23 January 2017, <https://gandhara.rferl.org/a/afghanistan-zabul-lashkar-e-jhangvi/28251900.html>, accessed 15 July 2019

RFE/RL (Radio Free Europe/Radio Liberty), Pakistani Lawyers Protest Gov't Case Against Top Judge, 3 June 2019, <https://gandhara.rferl.org/a/pakistani-lawyers-protest-gov-t-case-against-top-judge/29979389.html>, accessed 3 July 2019

RFE/RL (Radio Free Europe/Radio Liberty), Pakistani Opposition Leader Khan Ahead In Early Results, Media Report, 27 July 2018, <https://www.rferl.org/a/pakistani-opposition-leader-khan-ahead-early-results-elections-media-reports-final-results-delayed/29391261.html>, accessed 1 August 2019

RFE/RL (Radio Free Europe/Radio Liberty), Pakistani Prime Minister Begins First Official Visit To Iran, 21 April 2019, <https://www.rferl.org/a/pakistani-prime-minister-begins-first-official-visit-to-iran/29894848.html>, accessed 22 July 2019

RFE/RL (Radio Free Europe/Radio Liberty), Pakistan's Army Kills Commander Of Islamist Militant Group In Balochistan, 17 May 2018, <https://www.rferl.org/a/pakistan-army-kills-commander-islamist-militant-group-lashkar-e-jhangvi-balochistan-badeni/29231434.html>, accessed 15 July 2019

RFE/RL (Radio Free Europe/Radio Liberty), Pakistan's Restive Tribal Region Holds First Local Elections, 20 July 2019, <https://www.rferl.org/a/pakistan-s-restive-tribal-region-holds-first-local-elections/30066137.html>, accessed 29 July 2019

RFE/RL (Radio Free Europe/Radio Liberty), Reading The Pakistani Debate Over Military Chief's Doctrine, 3 April 2018, <https://gandhara.rferl.org/a/pakistan-qamar-javed-bajwa/29142788.html>, accessed 25 June 2019

RFE/RL (Radio Free Europe/Radio Liberty), U.S. Designates Pakistan's Balochistan Liberation Army As Terrorist Group, 3 July 2019, <https://www.rferl.org/a/us-designates-pakistan-s-balochistan-liberation-army-as-terrorist-group/30034730.html>, accessed 24 July 2019

RFE/RL (Radio Free Europe/Radio Liberty), What Next For The Islamic Movement Of Uzbekistan?, 23 August 2015, <https://www.rferl.org/a/qishloq-ovozi-imu-ghazi-uzbekistan-pakistan/27204379.html>, accessed 21 July 2019

Roggio, B., Weiss, C., Pakistani Taliban faction showcases training camp, suicide attacks, 2 February 2017, <https://www.longwarjournal.org/archives/2017/02/pakistani-taliban-faction-showcases-training-camp-suicide-attacks.php>, accessed 2 July 2019

RSIS (S. Rajaratnam School of International Studies), Annual Threat Assessment-South Asia, January 2019, Counter Terrorist Trends and Analyses, https://www.rsis.edu.sg/wp-content/uploads/2019/01/CTTA_Annual_2019-1.pdf?fbclid=IwAR3mfKaxEOkAMXCjdSTPyPs2r7sOmM1Zk_eQbJgi30Alj_QRiHp7EtvwGs, accessed 1 July 2019

Ruttig, T., The New Taliban Deputy Leaders: Is there an obvious successor to Akhtar Mansur?, 10 February 2016, <https://www.afghanistan-analysts.org/the-new-taliban-deputy-leaders-is-there-an-obvious-successor-to-akhtar-mansur/>, accessed 21 July 2019

Samaa TV, Three children killed, two injured after mortar shell explodes in Swat, 21 November 2018, <https://www.samaa.tv/news/2018/11/three-children-killed-two-injured-after-mortar-shell-explodes-in-swat/>, accessed 6 July 2019

Samaa TV, Who puts bombs in toys, ask parents in Khyber Pakhtunkhwa?, 20 October 2018, <https://www.samaa.tv/news/2018/10/who-puts-bombs-in-toys-ask-parents-in-khyber-pakhtunkhwa/>, accessed 6 July 2019

Sarfraz, Z., Revisiting Police Reforms in Pakistan: A Critical Analysis, 2018, Journal of the Punjab University Historical Society Volume No. 31, Issue No. 1, January - June 2018, http://pu.edu.pk/images/journal/HistoryPStudies/PDF_Files/23_V-31-No1-Jan18.pdf, accessed 1 July 2019

SATP (South Asia Terrorism Portal), Sipah-e-Mohammed Pakistan, Terrorist Group of Pakistan, n.d., <http://www.satp.org/satporgrp/countries/pakistan/terroristoutfits/smp.htm>, accessed 6 July 2019

SATP (South Asian Terrorism Portal), Data Sheet-Azad Kashmir-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, <https://www.satp.org/datasheet-terrorist-attack/fatalities/pakistan-pakistanoccupiedkashmir-azadkashmir>, accessed 6 August 2019

SATP (South Asian Terrorism Portal), Data Sheet-Balochistan-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, <https://www.satp.org/datasheet-terrorist-attack/fatalities/pakistan-balochistan>, accessed 6 August 2019

SATP (South Asian Terrorism Portal), Data Sheet-FATA-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, <https://www.satp.org/datasheet-terrorist-attack/fatalities/pakistan-fata>, accessed 6 August 2019

SATP (South Asian Terrorism Portal), Data Sheet-Gilgit-Baltistan-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, <https://www.satp.org/datasheet-terrorist-attack/fatalities/pakistan-pakistanoccupiedkashmir-gilgitbaltistan>, accessed 6 August 2019

SATP (South Asian Terrorism Portal), Data Sheet-Islamabad Capital Territory-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, <https://www.satp.org/datasheet-terrorist-attack/fatalities/pakistan-islamabadcapitalterritory>, accessed 6 August 2019

SATP (South Asian Terrorism Portal), Data Sheet-Khyber Pakhtunkhwa-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, <https://www.satp.org/datasheet-terrorist-attack/fatalities/pakistan-khyberpakhtunkhwa>, accessed 6 August 2019

SATP (South Asian Terrorism Portal), Data Sheet-Pakistan-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, <https://www.satp.org/datasheet-terrorist-attack/fatalities/pakistan>, accessed 6 August 2019

SATP (South Asian Terrorism Portal), Data Sheet-Punjab-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, <https://www.satp.org/datasheet-terrorist-attack/fatalities/pakistan-punjab>, accessed 6 August 2019

SATP (South Asian Terrorism Portal), Institute for Conflict Management - An Introduction, n.d., <http://www.satp.org/institute-of-conflict-management>, accessed 9 June 2019

SATP (South Asian Terrorism Portal), Fatalities in Terrorist Violence in Pakistan 2000-2019, last updated: 5 August 2019, <https://www.satp.org/datasheet-terrorist-attack/fatalities/pakistan>, accessed 6 August 2019

SATP (South Asian Terrorism Portal), Monthly Fatalities -2019, last updated: 5 August 2019, <https://www.satp.org/datasheet-terrorist-attack/fatalities/pakistan>, accessed 6 August 2019

SATP (South Asian Terrorism Portal), SATP, Data Sheet-Sindh-Yearly Fatalities, last updated: 5 August 2019, <https://www.satp.org/datasheet-terrorist-attack/fatalities/pakistan-sindh>, accessed 6 August 2019

SATP (South Asian Terrorism Portal), Sipah-e-Sahaba Pakistan (SSP), n.d., <https://www.satp.org/terrorist-profile/pakistan/sipah-e-sahaba-pakistan-ssp>, accessed 17 June 2019

Save the Children, Stop the war on children: protecting children in 21st century conflict, 14 February 2019, <https://www.stopwaronchildren.org/report.pdf>, accessed 5 July 2019

Secure Livelihoods Research Consortium, The role of local institutions in conflict affected Khyber Pakhtunkhwa Pakistan, September 2017, <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5acf160fe5274a76be66c11e/1-The-role-of-local-institutions-in-conflict-affected-Khyber-Pakhtunkhwa-Pakistan.pdf>, accessed 31 August 2019

Shamim, S. J. and Hameed I., Ethnic Conflict & Politics in Karachi – A Case Study, 18 February 2018, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3125608, accessed 13 September 2019

South Asian Voices, What the case of Punjab says about Pakistan's counterterrorism policy, 29 June 2018, <https://southasianvoices.org/pakistan-counterterrorism-punjab/>, accessed 8 July 2019

South China Morning Post (Basit, A.), Attacks on Chinese nationals and interests in Pakistan are likely to continue. Here's why, 27 November 2018, <https://www.scmp.com/week-asia/opinion/article/2175238/attacks-chinese-nationals-and-interests-pakistan-are-likely> accessed 20 June 2019

Stanford University, Mapping Militant Organizations. "TTP.", last updated: July 2018, <https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/tehr-i-taliban-pakistan>, accessed 14 June 2019

Stanford University, Mapping Militant Organizations. "Haqqani Network.", last updated: July 2018, <https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/haqqani-network>, accessed 14 June 2019

Stanford University, Mapping Militant Organizations. "Islamic Movement of Uzbekistan.", last updated: August 2018, <https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/islamic-movement-uzbekistan>, accessed 14 June 2019

Stanford University, Mapping Militant Organizations. "Lashkar-e-Taiba.", last updated: June 2018, https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/lashkar-e-taiba#highlight_text_12559, accessed 14 June 2019

Stanford University, Mapping Militant Organizations. "Lashkar-e-Jhangvi.", last updated: August 2018, https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/lashkar-e-jhangvi-lej#highlight_text_9533, accessed 18 October 2019

Stanford University, Mapping Militant Organizations. "Lashkar-e-Islam.", last updated: August 2019, https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/content/mmp-lashkar-e-islam#vertical_select_18147, accessed 18 October 2019

The Bureau of Investigative Journalism (TBIJ), Pakistan: reported US strikes 2018, n.d., <https://www.thebureauinvestigates.com/drone-war/data/pakistan-reported-us-strikes-2018#strike-logs>, accessed 27 June 2019

The McGill International Review, South Punjab – Neglected and Politicized, 4 April 2019, <https://www.mironline.ca/south-punjab-neglected-and-politicized/>, accessed 5 July 2019

TNN (Tribal News Network), 2 security personnel injured in Kurram clash, 12 June 2019, <https://www.tnn.com.pk/2-security-personnel-injured-in-kurram-clash/>, accessed 17 July 2019

TNN (Tribal News Network), All bazaars in Orakzai closed after shopkeepers' failure to install security cameras, 19 December 2018, <https://www.tnn.com.pk/all-bazaars-in-orakzai-closed-after-shopkeepers-failure-to-install-security-cameras/>, accessed 17 July 2019

TNN (Tribal News Network), Army man martyred in check post firing, soldier injured while defusing IED in Bajaur, 29 April 2019, <https://www.tnn.com.pk/army-man-martyred-in-check-post-firing-soldier-injured-while-defusing-ied-in-bajaur/>, accessed 17 July 2019

TNN (Tribal News Network), District court starts functioning in Bajaur, 29 June 2019, <https://www.tnn.com.pk/district-court-starts-functioning-in-bajaur/>, accessed 29 July 2019

TNN (Tribal News Network), Former Aman Committee member shot dead in Mohmand, 30 April 2019, <https://www.tnn.com.pk/former-aman-committee-member-shot-dead-in-mohmand/>, accessed 18 July 2019

TNN (Tribal News Network), KP police start training Khasadar, levies personnel, 16 May 2019, <https://www.tnn.com.pk/kp-police-start-training-khasadar-levies-personnel/>, accessed 2 July 2019

TNN (Tribal News Network), One soldier martyred, another injured in Mohmand blast, 23 January 2019, <https://www.tnn.com.pk/one-soldier-killed-another-injured-in-mohmand-blast/>, accessed 18 July 2019

TNN (Tribal News Network), Pro-merger people should now raise their voice for Khasadars', <https://www.tnn.com.pk/pro-merger-people-should-now-raise-their-voice-for-khasadars/>, 14 August 2018, 2 August 2019

TNN (Tribal News Network), Section 144 lifted in North Waziristan ahead of elections, 8 July 2019, <https://www.tnn.com.pk/section-144-lifted-in-north-waziristan-ahead-of-elections/>, accessed 18 July 2019

TNN (Tribal News Network), Senior ANP leader injured in Bajaur bomb blast, 18 June 2019, <https://www.tnn.com.pk/senior-anp-leader-injured-in-bajaur-bomb-blast/>, accessed 17 July 2019

TNN (Tribal News Network), Three terrorists killed in South Waziristan operation, 5 February 2019, <https://www.tnn.com.pk/three-terrorists-killed-in-south-waziristan-operation/> accessed 18 July 2019

TNN (Tribal News Network), Two soldiers among three injured in South Waziristan incidents, 20 July 2019, <https://www.tnn.com.pk/two-soldiers-among-three-injured-in-south-waziristan-incidents/>, accessed 29 July 2019

TRT World (Stone, R.), Don't underestimate Pakistan's relationship with Iran, 29 April 2019, <https://www.trtworld.com/opinion/don-t-underestimate-pakistan-s-relationship-with-iran-26251>, accessed 22 July 2019

TRT World, Pakistani Taliban: Between infighting, government crackdowns and Daesh, 18 April 2019, <https://www.trtworld.com/magazine/pakistani-taliban-between-infighting-government-crackdowns-and-daesh-25976>, accessed 14 July 2019

UN Secretary-General, Report of the Secretary-General on children and armed conflict, 20 June 2019, https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2019/509&Lang=E, accessed 1 July 2019

UNCAT (United Nations Committee Against Torture), Concluding observations on the initial report of Pakistan, CAT/C/PAK/CO/1, 1 June 2017, https://digitallibrary.un.org/record/1306839/files/CAT_C_PAK_CO_1-EN.pdf, accessed 5 July 2019

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), 'IDP Returns Fact Sheet', 31 December 2018, <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/67665.pdf>, accessed 1 July 2019

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), Afghanistan, Voluntary Repatriation Update, January 2019, <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/67539>, accessed 28 June 2019

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), Pakistan: Afghan Refugee Update, 31 January 2019, <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/68212>, accessed 28 June 2019

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), Registered Afghan Refugees in Pakistan, 4 February 2019, <https://data2.unhcr.org/en/country/pak>, accessed 1 July 2019

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), Solutions Strategy for Afghan Refugees 2018-2019, October 2018, <http://reporting.unhcr.org/sites/default/files/2018-2019%20Solutions%20Strategy%20for%20Afghan%20Refugees%20-%20October%202018.pdf>, accessed 1 July 2019

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), UNHCR welcomes Pakistan cabinet's decision to extend stay of Afghan refugees, 28 June 2019, <https://unhcrpk.org/unhcr-welcomes-pakistan-cabinets-decision-to-extend-stay-of-afghan-refugees/>, accessed 1 July 2019

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees), Pakistan: Voluntary Repatriation Weekly Update | As of 2nd August 2019, 5 August 2019, <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/70654>, accessed 8 August 2019

United Nations Development Programme Pakistan (UNDP Pakistan), Balochistan: Challenges & Opportunities, 17 April 2019, http://www.pk.undp.org/content/pakistan/en/home/library/development_policy/dap-sp-issue-balochistan.html, accessed 12 July 2019

UNOCHA (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs), Pakistan: KP Tribal Districts Returns Update (from 01 March to 31 July 2018) - Humanitarian Snapshot, 21 August 2018, <https://www.humanitarianresponse.info/en/operations/pakistan/infographic/pakistan-kp-tribal-districts-returns-update-01-march-31-july-2018>, accessed 16 July 2019

UNOCHA (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs), Pakistan: Displacements and returns in KP and FATA 2008 - 2017 (as of 30 September 2017), 25 October 2017, https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/idp_timeline_visulization_ver8_20171025.pdf, accessed 30 July 2019

UNOCHA (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs), Pakistan: KP and FATA - Areas of Displacement, Hosting and Returns as of 31 May 2018, 13 June 2018, https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/pak708_conflict_idps_fatakp_v68_a3_p_20180613.pdf, accessed 8 July 2019

UNOCHA (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs), Guiding principles on Internal Displacement, September 2004, https://www.sheltercluster.org/sites/default/files/docs/guiding_principles_on_internal_displacement_english.pdf, accessed 2 August 2019

Ur Rehman, Z., Pakistani Taliban: Between infighting, government crackdowns and Daesh, 18 April 2019, TRT World, <https://www.trtworld.com/magazine/pakistani-taliban-between-infighting-government-crackdowns-and-daesh-25976>, accessed 13 June 2019

US Agency for International Development, Pakistan - Complex Emergency Fact Sheet #1, Fiscal Year (FY) 2019, 28 June 2019, <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/06.28.19%20-%20USAID-DCHA%20Pakistan%20Complex%20Emergency%20Fact%20Sheet%20%231.pdf>, accessed 12 July 2019

United States Department of Defense, Operation Freedom's Sentinel Lead Inspector General report to the United States Congress January 1, 2019-March 31, 2019, 5 August 2019, https://media.defense.gov/2019/Aug/05/2002166644/-1/-1/1/Q2FY2019_LEADIG_OFS_REPORT.PDF, accessed 1 September 2019

USCIRF (US Commission on International Religious Freedom), Annual report on religious freedom (covering 2018), April 2019, <https://www.uscifr.gov/sites/default/files/2019USCIRFAnnualReport.pdf>, accessed 24 July 2019

USDoS (United States Department of State), Country Report on Human Rights Practices 2018 - Pakistan, 13 March 2019, <https://www.state.gov/reports/2018-country-reports-on-human-rights-practices/pakistan/>, accessed 21 June 2019

USDoS (United States Department of State), State Department Terrorist Designations of Jamaat-ul-Ahrar and Mohamed Abrini, 3 August 2016, <https://www.state.gov/j/ct/rls/other/des/266488.htm>, accessed 24 June 2019

USDoS (US Department of State), Country Report on Terrorism 2017 - Chapter 5 - Tehrik-e Taliban Pakistan, 19 September 2018, https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/04/crt_2017.pdf, accessed 14 June 2019

USDoS (US Department of State), Country Report on Terrorism 2017 - Chapter 5 - Al-Qa'ida (AQ), 19 September 2018, https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/04/crt_2017.pdf, accessed 14 June 2019

USDoS (US Department of State), Country Report on Terrorism 2017 - Chapter 5 - Haqqani Network (HQN), 19 September 2018, https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/04/crt_2017.pdf, accessed 14 June 2019

USDoS (US Department of State), Country Report on Terrorism 2017 - Chapter 5 - Islamic Movement of Uzbekistan (IMU), 19 September 2018, https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/04/crt_2017.pdf, accessed 14 June 2019

USDoS (US Department of State), Country Report on Terrorism 2017 - Chapter 5 - Jaish-e-Mohammed (JEM), 19 September 2018, https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/04/crt_2017.pdf, accessed 14 June 2019

USDoS (US Department of State), Country Report on Terrorism 2017 - Chapter 5 - Lashkar i Jhangvi (LJ), 19 September 2018, https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/04/crt_2017.pdf, accessed 14 June 2019

USIP (United States Institute of Peace), A Counterterrorism Role for Pakistan's Police Stations, 18 August 2014, <https://www.usip.org/sites/default/files/SR351-A-Counterterrorism-Role-for-Pakistan%E2%80%99s-Police-Stations.pdf>, accessed 26 July 2019

USIP (United States Institute of Peace), The Current Situation in Pakistan A USIP Fact Sheet, 1 April 2019, <https://www.usip.org/publications/2019/04/current-situation-pakistan>, accessed 2 July 2019

USIP (United States Institute of Peace), The Islamic State in Pakistan, 21 September 2016, <https://www.usip.org/publications/2016/09/islamic-state-pakistan>, accessed 12 July 2019

VoA (Voice of America), Haqqani Network Remains Primary Source of Pakistan-US Tensions, 29 November 2017, <https://www.voanews.com/a/haqqani-network-primary-source-pakistan-us-tensions/4141810.html>, accessed 21 July 2019

VoA (Voice of America), IS, Lashkar-e-Islam Clash in Eastern Afghanistan, 11 February 2018, <https://www.voanews.com/a/is-lashkar-e-islam-clash-in-eastern-afghanistan/4249009.html>, accessed 25 July 2019

VoA (Voice of America), Islamic State Takes Root, Grows Along Afghan-Pakistan Border, 1 March 2017, <https://www.voanews.com/a/islamic-state-afghan-pakistan-border/3746402.html>, accessed 23 July 2019

VoA (Voice of America), Pakistan says Cross-Afghan Border “Terrorist” Raid Kills 3 Troops, 1 May 2019, <https://www.voanews.com/south-central-asia/pakistan-says-cross-afghan-border-terrorist-raid-kills-3-troops>, accessed 27 June 2019

VoA (Voice of America), Pakistan Says it Struck a Blow Against Islamic State-Khorasan, 21 June 2019, <https://www.voanews.com/extremism-watch/pakistan-says-it-struck-blow-against-islamic-state-khorasan> accessed 24 July 2019

VoA (Voice of America), Pakistan Says it Struck a Blow Against Islamic State-Khorasan, 21 June 2019, <https://www.voanews.com/extremism-watch/pakistan-says-it-struck-blow-against-islamic-state-khorasan>, accessed 5 July 2019

VoA (Voice of America), Pakistan, Afghanistan Vow to Improve Strained Ties, 27 June 2019, <https://www.voanews.com/south-central-asia/pakistan-afghanistan-vow-improve-strained-ties>, accessed 22 July 2019

VoA (Voice of America), Pakistan’s Ahmadi Muslims Fear Renewed Discrimination, 11 October 2018, <https://www.voanews.com/extremism-watch/pakistans-ahmadi-muslims-fear-renewed-discrimination>, accessed 24 July 2019

VoA (Voice of America), What is the Haqqani Network?, 1 June 2017, <https://www.voanews.com/a/what-haqqani-network/3883271.html>, accessed 25 July 2019

Wall Street Journal (The), Pakistan Frets Over Potential Appeal of Islamic State, 23 February 2016, <https://www.wsj.com/articles/pakistan-frets-over-potential-appeal-of-islamic-state-1456277107>, accessed 24 July 2019

Watson Institute for International Studies, Costs of War: War-related Death, Injury, and Displacement in Afghanistan and Pakistan 2001-2014, 22 May 2015, <http://watson.brown.edu/costsofwar/files/cow/imce/papers/2015/War%20Related%20Casualties%20Afghanistan%20and%20Pakistan%202001-2014%20FIN.pdf>, accessed 23 June 2019

World Justice Project, Rule of Law Index 2019, 28 February 2019, https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/WJP-ROLI-2019-Single%20Page%20View-Reduced_0.pdf, accessed 4 July 2019

World Prison Brief, World Prison Brief data, Pakistan, last updated: 2018, <http://www.prisonstudies.org/country/pakistan>, accessed 3 July 2019

Zahid, F., ‘IS Footprint in Pakistan: Nature of Presence, Method of Recruitment, and Future Outlook’, in: Counter Terrorist Trends and Analyses, Volume 9, Issue 5, May 2017, (<https://www.rsis.edu.sg/rsis-publication/icpvtr/counter-terrorist-trends-and-analyses-ctta-volume-9-issue-05/#.WSKi5k-1vIU>), accessed 22 July 2019

Zahid, F., Jamaat ul Ansar al-Sharia: The New al-Qaeda Threat in Pakistan, in: Terrorism Monitor Volume: 15 Issue: 18, 22 September 2017, <https://jamestown.org/program/jamaat-ul-ansar-al-sharia-the-new-al-qaeda-threat-in-pakistan/>, accessed 7 July 2019

Zahid, F., Profile of Jaish-e-Muhammad and Leader Masood Azhar, April 2019, in: Counter Terrorist Trends and Analyses, <https://www.rsis.edu.sg/wp-content/uploads/2019/04/CTTA-April-2019.pdf>, accessed 1 July 2019

Zahid, F., Profile of New TTP Chief Mufti Noor Wali Mehsud: Challenges and Implications, 15 April 2019, PIPS (Pak Institute for Peace Studies), <https://www.pakpips.com/article/4952>, accessed 12 June 2019

Zahid, F., Recent Wave of Terrorism in Pakistan's Gilgit-Baltistan Region, 2 November 2018, in: Terrorism Monitor, Volume 16, Issue 21, <https://jamestown.org/program/recent-wave-of-terrorism-in-pakistans-gilgit-baltistan-region/>, accessed 11 July 2019

Zahid, F., The Return of Al-Qaeda to Pakistan, Middle East Institute, 24 August 2017, <http://www.mei.edu/content/article/return-al-qaeda-pakistan>, accessed 5 July 2019

Zulfqar, S., An Overview of Pakistan's Security Situation after Operation Zarb-e-Azb, October 2017, in: Islamabad Policy Research Institute, Vol. 2, No. 1 - 2017 <http://www.ipripak.org/wp-content/uploads/2017/10/art6szj21.pdf>, accessed 3 July 2019

Ek II: Görev Tanımı

Bu raporun hedefi, uluslararası koruma statüsünün belirlenmesi bakımından güvenlikle ilgili bilgiler vermektir. Bu raporun önemli bir hedefi bölge, vilâyet ve hatta ilçe seviyesinde detaylar vermektir. Çatışmaların genel eğilimlerini gösteren olaylara ve vakalara dair raporlama dönemi, 15 Ağustos 2018'den 31 Temmuz 2019'a kadarki tarih aralığını kapsamaktadır. Görev tanımı Pakistan konusunda EASO ve COI Uzman Ağı'na danışarak Cedoca tarafından oluşturuldu.

Raporun içeriği şu konularda bilgi içermelidir:

Güvenlik durumunun genel tanımı:

- Çatışma hakkında genel bilgi

En son çatışmalara genel bakış

- Çatışmaya dâhil olan Aktörler/Taraflar
- En son güvenlik eğilimleri ve güvenlik eğilimleri
- Şiddetin etkisi

Sivil nüfus: zayıf, IDP'ler, mülteciler

Devletin Kanun ve Düzeni sağlayabilmesi: güvenlik güçleri, adalet, göz altına alma

Güvenlik durumuna coğrafi bakış

Güvenlik durumunun bölgesel açıklaması:

- Pencap
- Hayber Pahtunhva (eski FATA ve KP aşiret ilçeleriyle ilgili detaylı bilgiler dâhil)
- Sind
- Belucistan
- İslamabad
- Azad Keşmir ve Gilgit-Baltistan

Her bölge için, bölgenin kısa açıklaması (topraklar, kentsel alanlar, nüfus) ve ardından şu bilgiler dâhil edilmelidir:

- Bölge hakkında genel bilgiler
- Bölgedeki güvensizlik hakkında genel bilgi: aktörler, şiddet türü
- Dört ana kaynağa göre yeni güvenlik eğilimleri (2018 yılına ve 2019'un ilk yedi ayına odaklanarak) (olay sayısı, şiddetin net türde olduğuna örnekler, şiddetin etkileri)
- Yerinden edilme/dönüş

Getting in touch with the EU

In person

All over the European Union there are hundreds of Europe Direct information centres. You can find the address of the centre nearest you at: <http://europa.eu/contact>

On the phone or by email

Europe Direct is a service that answers your questions about the European Union. You can contact this service:

- by freephone: 00 800 6 7 8 9 10 11 (certain operators may charge for these calls),
- at the following standard number: +32 22999696 or
- by email via: <http://europa.eu/contact>

Finding information about the EU

Online

Information about the European Union in all the official languages of the EU is available on the Europa website at: <http://europa.eu>

EU publications

You can download or order free and priced EU publications from EU Bookshop at: <http://publications.europa.eu/eubookshop>. Multiple copies of free publications may be obtained by contacting Europe Direct or your local information centre (see <http://europa.eu/contact>).

EU law and related documents

For access to legal information from the EU, including all EU law since 1951 in all the official language versions, go to EUR-Lex at: <http://eur-lex.europa.eu>

Open data from the EU

The EU Open Data Portal (<http://data.europa.eu/euodp>) provides access to datasets from the EU. Data can be downloaded and reused for free, both for commercial and non-commercial purposes.

Publications Office
of the European Union